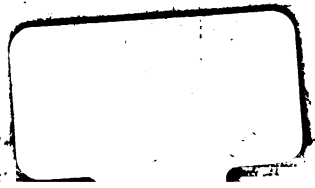

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN DERTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE EN DERTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCCIV.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN NEGENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Verdere maatregelen in Holland, tegen de Leden des Voorigen Bestuurs genomen. Besluit omtrent het niet toelaaten van Oranjegezinden tot Posten. Drie Municipaliteits Leden te Schiedam als onderheevig aan dit Plakaat aangemerkt. De vergunning aan het Committé van Voorlichting, om voorheen ingediende Verzoekschriften enz. op te speuren, verwekt by veelen groote verlegenheid. Eischen te Rotterdam tot het in verzekering neemen der oude Regenten, inzonderheid van R. F. VAN STAVEREN, *den voormaaligen Hoofdschout. De voldoening daar van afgedwongen. Eene Bezending uit de Vergadering van Holland trekt na Rotterdam. Proclamatie der Representanten van Holland daar ter Stede afgekondigd. Wat diensvolgens geschiedde, en byzonder ten opzigte van* VAN STAVEREN. *Wat de misnoegden daar op verklaarden. Dergelyke beweegingen, ten zelf-* XCII. BOEK.

XCII. BOEK. *den tyde, binnen Dordrecht. Leyden verkeert in soortgelyk geval, en trekt zich de zaak der Rotterdammeren aan. Beweegingen der Clubisten te Amsterdam. Gesteldheid der Clubisten. Eene bekendmaaking deswegen trekt veeler aandagt. De Fransche Representant* ALQUIER *schryft daar over aan de Municipaliteit van Amsterdam. Des Fransche Representants* RICHARDS *klagten over de Clubs by hun Hoog Mogenden. Afgevaardigden uit de Volks-Societeiten kennen zich vry van schadelyke bedoelingen. Schryven van de Volksvergadering te Dordrecht aan* RICHARD. *Hoe men, van 's Landswege, den Brief van* RICHARD *beantwoordt. Oordeel onzer Afgezanten* BLAUW *en* MEYER *te Parys over den Representant* RICHARD, *en diens Brief. Wat zy over de Clubs in het Vaderland denken. Vorderingen der Clubisten in Amsterdam. Commissie te dier Stede aangesteld tot het hooren der klagten over de Amptenaaren. Twee ingediende stukken der Clubisten. Nadere aandrang van dezelve. Hoe beantwoord. Aanmerkingen hier op gemaakt. Poogingen om den Volksoploop te doen bedaaren. Dringend aanzoek. De Municipaliteit blyft weigeren. Wordt genoodzaakt in de Raadkamer te blyven. Een chriftlyk berigt gevorderd en gegeeven. Proclamatie wegens het gebeurde. Deeze Proclamatie, op veele plaatzen afgescheurd. Belooning aan den Ontdekker van die schennis uitgeloofd. Veele Clubisten betuigen geen deel altoos te hebben in dit geheele Bedryf, en 't zelve af te keuren. Dit ter kennisse van den*

Vol-

XCII. BOEK.

Volke gebragt. Nieuwe onlusten binnen Amsterdam by gelegenheid van eenen Brieve door den Representant S. Ip. Wiselius *geschreeven. Afgevaardigden uit de Clubs na 's Gravenhaage. Hoe ter Vergadering ontvangen en gerust gesteld. Aandrang der Wykvergaderingen en Clubisten op het in verzekering neemen van verdagte Persoonen. Weigerend Antwoord der Stadsregeering. Nader en sterk dringen op het in verzekering neemen van verdagte Persoonen. Verzogte Aantekening. Gedraagene voorzorgen. Een voortgezet verzoek afgeslaagen. Daadlykheden. De Stadssleutels vermeesterd. Hoe gestuit en de Stadssleutels wedergekreegen. Sterke Afkondiging. Gelukkig gevolg heer van op de Burgery te Amsterdam. Geen Krygsvolk noodig tot het herstellen der rust. Afgevaardigden uit de Representanten des Volks van Holland komen te Amsterdam. Aankondiging door deezen gedaan. Adres van de Bataafsche Clnbs aan de Afgevaardigden. Hoe 't zelve beantwoord. Strenge Publikatie tegen Oproerigheden in Holland. Plakaat in het Sticht tegen de oproerige beweegingen te Breukelen. Algemeener Plakaat deswegen. Voor de Stad Utrecht in 't byzonder. Plakaat tegen Oproer in Friesland. Strenger Afkondiging. Verandering des laatstgemelden Plakaats. Commissie in Holland aangesteld tot onderzoek der Oranje Amptenaaren. Handhaaving van het bedryf deezer Commissie. Bepaaling wegens 't geen de nieuw aangestelde Amptenaars aan den Lande zouden moeten opbrengen.*

XCII. BOEK.

1795. Verdere maatregels tegen de Leden des voorigen Bestuurs genomen.

By de voorzorgen tegen de Leden des geweezen Landbestuurs, in 't laatst voorgaande Boek vermeld, kwamen nog andere, welke verdienen opgehaald te worden, te meer daar eenige derzelven vergezeld gingen van hoogloopende stoorenissen, die stoffe tot veel verwyts, beklags, onmins en verdeeldheids opleverden, by niet weinigen strekkende om de Staatsomwenteling met een min gunstig oog, dan in den aanvange, te beschouwen, of die zelfs te wraaken. Terwyl die dit deeden, naar veeler welwikkend verstand, niet genoeg de Zaak zelve van de bykomende Omstandigheden onderscheidden. Een opregt verhaal dier Gebeurtenissen zal onze Leezers in staat stellen des te oordeelen.

Besluit by *Holland* omtrent het niet toelaaten van *Oranjegezinden* tot posten.

Een algemeen werkend Besluit, ten opzigte van de Leden des voorigen Bestuurs, werd, op den achtsten van Grasmaand, by *Holland* vastgesteld, van deezen uitsluitenden inhoud, dat tot geene Posten van Regeering of Bewind, immers voor als nog, toelaatbaar waren, de zodanigen, die door hun gedrag, vóór de gelukkige Omwending van zaaken gehouden, getoond hadden, aankleevers van het Huis van *Oranje* en der zogenaamde Oude Constitutie te zyn, als ook, in 't byzonder, geene Persoonen, die in eenig Collegie van Regeering, Bewind, of Justitie, vóór dezelve Omwending, geweest waren, gelyk ook niet die geenen, die dezelve Colle-

legien als Ministers bediend hadden, pro- visioneel, en tot daar omtrent by eene te beroepene Nationaale Conventie, nader, of anders, zou beschikt weezen; ten ware zy, door spreekende bewyzen, hunne betoonde Vaderlands- en Vryheidsliefde konden aan den dag leggen (*).

XCII. BOEK. 1795.

Drie Leden van de Municipaliteit te *Schiedam* waren Ondertekenaars geweest van een Dankadres aan Staaten van *Holland*, wegens hun gehouden gedrag in den Jaare MDCCLXXXVI, en hadden eene Verklaaring van Berouw deswegen, in 't volgend Jaar, getekend. Op de vraag, of deezen, ingevolge van het even bygebragt Plakaat, tot die Bediening onbevoegd waren? kwam een bevestigend en hun uitsluitend antwoord (†).

Drie Municipaliteitsleden van *Schiedam* als onderheevig aan dit Plakaat aangemerkt.

Dit besluit, gepaard met eene kort daar op volgende vergunning aan het Committé van Voorlichting, om te mogen verkrygen de oorspronglyke Stukken of Afschriften van zodanige Requesten, Adressen, Verzoeken, Gelukwenschingsbrieven, als vóór en naa de Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII, 't zy door Societeiten, Gezelschappen, of byzondere Persoonen, aan de toenmaalige Staatsregeering, of aan den nu gevlugten Stadhouder, tot styving van zyn gezag, tegen de aangewende poogingen ter bekoming van de Vryheid, mog-

De vergunning om de Requesten enz. te onderzoeken, verwekt by veelen verlegenheid.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 8 April 1795.

(†) *Decreeten* als boven 29 April 1795.

XCII. BOEK. 1795. mogten zyn ingeleeverd; ten einde daar uit de noodige inlichting in hunnen arbeid te kunnen bekomen, wrogt zo sterk op veele *Schiedammers*, waar derzulken aantal groot was, dat zy een breedspraakig stuk by de Vergadering van *Holland* indienden om hun gedrag, in dit geval, te verschoonen, als alleen door dwang, vrees of geweld, daar toe genoodzaakt: weshalven zy verzogten, van die ondertekening ontslaagen te mogen gehouden worden (*). Wy zullen vervolgens zien hoe zy geen gehoor vonden en de maatregelen tegen allen, die zich, ten eenigen tyde, voor *Oranje* verklaard hadden, verdubbeld en versterkt werden.

Elschen te *Rotterdam* tot het in verzekering neemen der oude Regenten.

Binnen *Rotterdam*, waar een aanhoudend misnoegen, bykans van den aanvang der Omwentelinge af, woelde, veelal den oorsprong ontleenende uit het begunstigen der *Oranjegezinden*, of althans dit denkbeeld, steeds ten sterksten voorgesteld en aangedrongen, veel moeite aan het Stadsbestuur verwekte, hadt men het bovenal op de voormaalige Regeeringsleden gemunt, en werd, te midden van Zomermaand, de toestand, waar in deezen verkeerden, van eene ernstiger gedaante. Onrustige beweegingen, ten dien tyde, ontstaan, wrogten hier toe mede. Het verhaal hier van zou een Boekdeel uitmaaken. Wy geeven alleen de hoofd-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* Mey 1795.

hoofdtrekken dier gebeurtenisse op. Uit een aanmerkelyk gedeelte der *Rotterdamsche* Burgery, in den morgen op de Beurs vergaderd, toogen Gelastigden van dezelven, vergezeld door eene talryke menigte na het Raadhuis. De eisch, in de allersterkste bewoordingen voorgedraagen, was het in verzekering neemen des geweezen Hoofdschouts REINIER FREDERIK VAN STAVEREN; het Huisarrest der voormaalige Regeeringsleden, als mede het ontzetten van hunne Posten van allen, die der *Oranjeparty* waren toegedaan.

XCI. BOEK. 1795.

Deeze vorderingen geschiededen met zo veel hevigheids, dat de gevaarlykste opstand dreigde uit te barsten, indien geene onverwylde volkomene bewilliging denzelven hadt voorkomen. 't Gevolg was dat VAN STAVEREN, in een koets, onder een sterk geleide van gewapende Burgers, *Fransche* Dragonders en *Hollandsche* Ruiters, uit zyn huis na de Stads *Doelen* gevoerd werd. Stadsboden zeiden de andere oude Raaden Huisarrest aan.

De voldoening daar van afgedwongen

Het leedt slegts tot den volgenden dag, dat de Wethouderschap, by eene openlyke afkondiging, verklaarde, de uitvoering van dit Besluit, als strydig met hun Eed en Pligt, te beschouwen, en op dien grond hunne Posten in den schoot der Burgerye te willen nederleggen (*). Van onberekenbaare gevolgen zou dit bedryf der Burge-

Eene Bezending uit den *Haage* vertrekt na *Rotterdam*.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 15 Juny 1795.

XCII. BOEK.

1795.

geren, en die ſtap van den Raad geweest zyn, zo niet de Vertegenwoordigers des *Hollandſchen* Volks, diep getroffen door het wederzyds berigt van het te *Rotterdam* gebeurde, goedgevonden hadden eene Bezending derwaards te doen heenen trekken, om die hoogloopende Geſchillen te vereffenen (*).

Proclamatie der Repreſentanten van *Holland* daar afgekondigd.

Op het verſlag door de Burgers S. Ip. Wiselius, Olivier en J. H. de Lange, wegens het voorgevallene te dier Stede uitgebragt (†), grondde de Vergadering van *Holland* eene Proclamatie, waar in zy, naa hun leedweezen over het gebeurde, betuigd, en de gehoudene handelwyze dier na het Huis der Gemeente gevloeide Burgerſchaare beſchreeven te hebben, zich dus laaten hooren. „ Wie kan 'er aan twyfelen of het gebeurde is in de daad informeel, onwettig en nietig? Daar het „ niet alleen met de door de Burgery zelve „ aangenomene orde ſtrydt; maar ook „ waarlyk aanloopt tegen die heilige Regten van den Mensch en Burger, waar „ uit de Vryheid ontſpringt, en welke „ den grondſlag opleveren, waar op wy „ onze daaden en handelingen moeten „ vestigen. Immers de Souverainiteit van „ het Volk wordt openbaar geſchonden, „ wanneer een *gedeelte* van 't zelve zynen „ wil aan het *geheel* wil opdringen, of „ aan

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 18 Juny 1795.

(†) Men leeze het breed verhaal van dit gebeurde in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3898 en 3918.

„ aan die Bestuurders, welke het *geheel* XCIV
„ heeft daargesteld, besluiten voorschry- BOEK.
„ ven. —— Het is, daarenboven, zeker, ——
„ dat ondeugende Voorstanders of dwaaze 1795.
„ Aankleevers van de zogenaamde Oude
„ Constitutie, zulke gelegenheden niet
„ laaten voorbygaan, of daar door weg-
„ gesleept worden, om de schoonschy-
„ nende geestdrift der Vryheid aan te vuu-
„ ren en tot daaden te beweegen, welke
„ nooit of ooit zyn overeen te brengen
„ met de Vaderlandsche en Republikein-
„ sche Beginzelen van Regtvaardigheid,
„ van goede Orde, en van de Heerschap-
„ py der Wet, dat is van den algemee-
„ nen Wil. —— En wie ziet niet, dat de
„ *Engelsche*, de *Oranje* en de *Aristocrati-*
„ *sche* Cabaal in ons Land niets onbeproefd
„ laaten om, terwyl zy steeds loeren op
„ het ondermynen van onzen welvaard,
„ en de noodzaaklykheid zeer wel bezef-
„ fen des goeden uitslags van de beraam-
„ de middelen tot Geldheffing, door ste-
„ delyke verwarringen, en het zaaijen van
„ twist, al het vertrouwen te doen ver-
„ dwynen, het credit te fnuiken, en ge-
„ volglyk de Finantieele Operatien geheel
„ en al onmogelyk te maaken. —— Zo
„ schuilt de adder onder het gras! — Laa-
„ ten wy ons spiegelen aan het jammerlyk
„ voorbeeld van *Frankryk*, en de schroom-
„ lyke gevolgen van dergelyke ongere-
„ geldheden, by al wat dierbaar is, ver-
„ myden. *Nederland* is, om duizend re-
„ denen, niet bestand tegen alle die schok-

XIII. BOEK. 1795.

„ ken, welke het magtigste en grootste „ Volk van den Aardbodem heeft door- „ gestaan; maar welk deszelfs laatst Naa- „ geslacht niet te min, met heete traa- „ nen, zal betreuren."

Wat dienvolgens geschiedde en byzonder ten opzigte van VAN STAVEREN.

Op deeze gronden, werd het voorstel van een aantal Burgers en Inwoonders der Stad *Rotterdam* voor onwettig verklaard — het Besluit der Regeering, op hun aandrang genomen, vernietigd — de Arresten opgeheeven, en alles in den staat vóór den veertienden van Zomermaand herbragt. Met uitzondering egter, van den geweezen Hoofdschout VAN STAVEREN, wiens onverwyld Arrest, als mede het inzamelen van de Bezwaaren tegen hem der Stadsregeeringe werd aanbevolen. Binnen veertien dagen moesten deeze by de Vertegenwoordigers des *Hollandschen* Volks ingediend, en op derzelver onderzoek VAN STAVEREN aan zodanig een Regtbank overgeleeverd worden, als men zou vinden te behooren. De Gelastigden uit de Burgery bragten welhaast zodanige Bezwaaren te berde, dat de Vertegenwoordigers dezelve van genoegzaam gewigt oordeelden om ze in handen des Procureurs Generaals te stellen; ten einde het Regt des Volks van *Holland* tegen VAN STAVEREN waar te neemen (*).

Het

(*) VAN STAVEREN werd in Louwmaand des volgenden Jaars 1796, onder eene Cautie-stelling van ten minsten 10,000 Guldens, voor den tyd van één aar, uit zyn Arrest ontslaagen.

Het dus in 't ongelyk gestelde gedeelte van *Rotterdams* Burgery zweeg op dit alles niet stil. By de verklaaring, dat de voornaamste oorzaak van den revolutionairen stap door hun verrigt, nergens anders in te vinden was, „ dan in de buitengewoone slapheid, waar mede Wethouders en Raaden, reeds van het begin der zo heilzaame Revolutie, en voorts, tot heden toe, het hun aanbetrouwd Bestuur hadden waargenomen; niet tegenstaande men, van tyd tot tyd, dat misnoegen hadt geopenbaard; dat indien zy beter den wil des Volks betragt, en strenge regtvaardigheid tegen de Volksvertrappers uitgevoerd hadden, die stap niet zou geschied weezen." Een stap, welke zy betuigden gedaan te hebben, om erger voor te komen. De voorafgaande onderhandelingen met den Raad riepen zy in, te hunner verontschuldiging, en namen het zeer euvel, dat men den *Franschen* Commandant hadt laaten verzoeken dubbele rondens te doen; een verzoek zo stipt opgevolgd, dat eene ronde zich voor de Societeit zelve eene wyl hadt opgehouden.

XCI. BOEK. 1795. Wat de misnoegden daar op verklaarden.

By een breed berigt van 't gebeurde, 't geen zy, te hunner verdeediging, gaven, voegden de Burgers Gecommitteerden eene Verklaaring aan de Burgers Representanten van *Hollands* Volk, strekkende om te vertoogen: dat zy den stap by Wethouderen en Raaden gedaan, voor de Volksstem der Burgery hielden; dat de kennisgee-

XIX. BOEK. 1795. geeving van hunnen wege aan de Vergadering van *Holland* alleen ten oogmerk hadt om alle misduidingen te voorkomen, en de met kwaade oogmerken verspreidde gerugten van Oproer, of onbetaamlyken Volksopstand, tegen te spreeken; dat zy met de Commisfie uit de Vergadering van *Holland* alleen in onderhandeling getreeden waren om de zaak in 't waare licht te stellen, en een weg van bevrediging te vinden; dat zy, met de uiterste bevreemding, het besluit der Vergadering, om alles op den voorigen voet te herstellen, en dus openlyk het gehouden gedrag der Burgerye af te keuren, vernomen hadden; „ Dat zy," om hier de eigene woorden te bezigen, „ reden meenden te hebben, „ om, uit naam hunner Principaalen, „ plegtig, voor het oog van gansch *Nederland*, te verklaaren, dat daar het „ gebeurde in *Rotterdam* door hun als een „ zuivere huishoudelyke zaak beschouwd „ wordt, alle middelen van Constrainte, „ buiten die van persuasie en conciliatie, „ niet anders zullen kunnen worden aangemerkt, dan als inpieteerende op de „ regten van den Burgerstand, en als geschikt om den reeds verregaanden trots „ der *Oranje* en *Aristocratische Cabale* meer „ en meer te voeden, en de lang getergde wraak der braave en weldenkende „ Patriotten openlyk te doen uitbarsten. — „ Dat zy, als nog, bleeven persisteeren „ by de sustenue, dat de *Insurrectie*, in „ hunne Stad voorgevallen, door een in

zich

„ zich zelven gering geval ontstaan, maar
„ in de gevolgen allerernstigst geworden,
„ *heilig* is, en overzulks alle attentie me-
„ riteert; dat zy, uit dien hoofde, het
„ heilig besluit genomen hadden om hun-
„ ne Principaalen, zo veel in hun ver-
„ mogen was, in derzelver alzins wettige,
„ en door de tydsomstandigheden impe-
„ rieuslyk gevorderde demarche, te hand-
„ haaven, tot zy, voor overmagt moeten-
„ de bukken, genoodzaakt zouden wor-
„ den de Volkszaak, voor een tyd, te
„ moeten laaten vaaren, en alle de fu-
„ neste en zeer zeker te voorziene ge-
„ volgen van alle daaden van Geweld en
„ Overheersching, vooral niet *unaniem*;
„ maar misschien door eene geringe meer-
„ derheid van Staatsleden genomen, te
„ laaten ter verantwoordinge van die gee-
„ nen, welke, *ten gevalle van alom ver-
„ achte en strafwaardige Deugnieten*, zich
„ niet ontzagen, eerlyke en vernederde
„ Patriotten in hunne ziel te grieven, en
„ den kloekmoedigsten hunner Voorgan-
„ geren, zelfs met Vervolging, ja met
„ den Dood, te dreigen."

De Gecommitteerden schreeven ten slot,
„ dat zy aan zich behielden het indispen-
„ sabel regt, om, ingevalle van geweld-
„ daadige overheersching, de zaak in
„ questie te trekken ter Regtbank van
„ het gansche *Nederlandsche Volk*, dezelve
„ aldaar te bepleiten, met dien moed en
„ yver, waare Patriotten eigen, en niet
„ te rusten vóór dat alle Volksdwingelan-
„ den,

XIII. BOEK.

1795.

„ den, onder welke benaaming ook, uit
„ den *Bataaffchen* Grond zouden zyn uit-
„ gerooid, *al zou het des noods den kop*
„ *van den laatften Bataaffchen* BRUTUS
„ *kosten* (*)."

Dergelyke bewegingen te *Dordrecht*.

De maare van het voorgevallene te *Rotterdam*, op den veertienden van Zomermaand, was te *Dordrecht* niet gehoord, of men zag, te dier Stede, dezelfde beweegingen. Nog dien eigen avond vorderde de Vaderlandfche Societeit, dat eenige Leden der voorige Regeering in de gevangenis overgebragt, en anderen, huisarrest zou aangezegd worden. De Raad weigerde aan dien eisch te voldoen; op grond, dat dezelve de *Societeit* niet voor het *geheele Volk* erkende. — Eene weigering, onmiddelyk gevolgd van eene oproeping der Gewapende Burgermagt tegen 's anderen daags 's morgens ten acht uuren. Deeze verfcheen byna eenpaarig. Gezamenlyk toogen zy na het Raadhuis. De gedaane eisch werd herhaald, en met veel klems aangedrongen. De Raad, naa openlyk en plegtig voor GOD en Menfchen betuigd te hebben, dat dezelve, volgens pligt en geweeten, niet in het verzoek der Burgeren kon toeftemmen, voor zo verre het Arrest, op onmiddelyk bevel van den Raad betrof; dat de Raad egter met de Burgery wilde medewerken, en, zo verre mogelyk was dezelve in alles genoegen geeven, en daarom voorfloeg, dat uit

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3898—3928.

uit de Volksvergadering en uit den Raad eene Bezending na *'s Gravenhaage* zou trekken, om, ten spoedigsten, eene gewenschte uitkomst te bewerken. Men bragt dit voorstel ter kundschap van het Volk, 't werd verworpen, en andermaal op den gedaanen eisch aangedrongen. Reeds was de Raad gescheiden. De Voorzitter, des gesprooken, stelde aan de Gelastigden het schriftlyke bevel van den Raad ter hand, inhoudende het plaatzen van Schildwagten voor de huizen der bedoelde Persoonen. Een last, daadlyk volvoerd (*). — Deeze zelfde Vaderlandsche Societeit hadt voorheen sterk aangedrongen, dat de Stads Afgevaardigden ter Vergadering van *Holland*, een Voorstel zouden doen om de Plakaaten van Kwytschelding, in den Jaare MDCCLXXXVIII uitgevaardigd, by welker eene aan de schandelyke plunderaars en roovers, ten gevalle van ORANJE, de Straf hunner euveldaaden, naa de Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII gepleegd, onder zekere geringe bepaalingen, werden kwytgescholden, en by welk ander de Patriotten, zeer streng bedreigd werden, te doen intrekken: als waar door de eerstgemelden, op nieuw, aan de vervolging der wetten, zich zouden blootgesteld vinden: terwyl de Patriotten geene kwytschelding behoefden (†).

XCI. BOEK.

1795.

De

(*) ZILLESEN *Geschiedenis der Nederlanden* IV. D. bl 291.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2591.

XCII. BOEK.

1795.

Leyden in soortgelyk geval.

De yveraars te *Leyden* zaten niet stil. Zy erkenden, de zaak der *Rotterdamsche* Vrienden hunne zaak te weezen, en gaarne te zien, dat deezer zaak, op alle mogelyke wyze, gehandhaafd wierd. De Municipaliteit deedt hun weeten, dat dit niet hunne maar de zaak der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* was. Ten zelfden tyde vorderden zy de onverwylde Afzetting van alle *Oranje* Amptenaaren; een stedelyk onderzoek na de daaden der oude Regenten, en door het voorig Bestuur gepleegd, De Raad der Gemeente dier Stad verklaarde, niet te kunnen gelooven, dat hunne Medeburgers eene letterlyke voldoening aan deeze Verzoeken bedoelden, ook dan wanneer de mogelykheid, de regtvaardigheid en hun eigenbelang 'er tegen waren. Zy hielden zich integendeel overtuigd, dat hunne bedoeling geene andere geweest was, dan aan hun de voldoening aan de eischen der Regtvaardigheid en van hun algemeen Belang over te laaten. Zy beriepen zich op een vroeger Stadsbesluit, om alle Plunderaars, of dezulken, die naa de Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII bewezen konden worden den braaven Patriot, met woorden of daaden, beledigd en vervolgd te hebben, en Ampten bekleeden, van hunne Posten te ontzetten. Zy herinnerden hun aan de Commissie van zeven Leden des Provisioneelen Raads, aangesteld om deswegen het scherpst onderzoek te doen; Hun ten sterksten aanmaanende om die

die Bezwaaren in te brengen. Zy weezen hun, wat het onderzoek der daaden van de oude Regenten betrof, tot de Commisfie van vier en twintig Leden, volgens besluit der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* aangesteld, waar in de Gemeente van *Leyden* ook een Lid gekoozen had (*). XCI. BOEK. 1795.

De werkzaamheden in *Amsterdam*, ten opzigte van de Regenten en Amptenaaren des vorigen Bestuurs, waar van wy gesprooken hebben (†), bleeven voortduuren, en namen allengskens toe in hefigheid. Bovenal yverig betoonden zich hier in de zogenaamde *Clubisten*, Afstammelingen van de *Leesgezelschappen*, door wier kragtdaadige medewerking wy de Omwenteling zagen daarstellen (§), en waar aan *Amsterdam* de bewaaring van de rust en vrede, in dat hoogstbachlyk tydstip, naar het getuigenis van Vriend en Vyand voornaamlyk te danken hadt. Beweegingen der *Clubisten* te *Amsterdam*.

De *Clubs* hadden, te dier Stede, zedert eene zekere vastigheid gekreegen; „ dewelke," gelyk het *Committé Central van Insurrectie* te *Amsterdam*, in een Berigt, wegens de Leesgezelschappen, zich uitdrukte, „ schoon in dit oogenblik niet gevaarlyk, in vervolg zodanig zouden „ kun- Derzelver gesteldheid.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5174 en 5704. Van de Commissie der vier en twintig Leden, zullen wy in 't vervolg handelen.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXI. D bl. 286 *enz.*

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 211. en XXVIII. D. bl. 103

XCIII. BOEK. 1795.

„ kunnen worden; wanneer, met kundig„ heden begaafde Intriguanten zich on„ derling verstonden, om zich van de „ denkbeelden der Leden te bemagtigen; „ zynde slegts weinigen onder hun ge„ noegzaam onderrigt om zich te behoe„ den voor zodanige laagen en listen, „ welke in 't werk zouden kunnen gesteld „ worden, om hun van hunne Grondbe„ ginzels af te leiden, welke zy alleen „ weeten te verdeedigen, door de eenvou„ dige en zomtyds bepaalde redenen, die „ hun goed hart aan hun opgeeft, en „ waar van het gevolg zou kunnen zyn; „ dat Partyzoekers zich onder hun, eenen „ voor de goede zaak gevaarlyken Aan„ hang maakten; ja zelfs, met goede In„ tentie, en meenende voor dezelve te „ yveren.

„ Behalven deeze Clubs," voegt het Committé 'er nevens, „ worden 'er da„ gelyks andere opgerigt, en tusschen „ eenige onder deezen, nayverig op el„ kander, heerscht de beste overeenstem„ ming niet; het welk gelegenheid zou „ kunnen geeven tot Factien, gelyk aan „ die, welke herhaalde maalen *Frankryk* „ aan den rand des afgronds hebben ge„ bragt."

Eene Bekendmaaking deswegen trekt veeler aandagt.

Eene pooging om die heillooze gevolgen te voorkomen, hadt eene Bekendmaaking in de Nieuwspapieren doen plaatzen, die de aandagt der Representanten des *Franschen* Volks trok. Eene Bekendmaaking, waar in, naar het oordeel des gemel-

melden Committés, verscheidene ongepaste uitdrukkingen voorkwamen, die 't zelve niet wilde regtvaardigen; maar van welke het zich verzekerd hieldt, dat geen denkbeeld van kwalykgezindheid, noch onzuivere oogmerken, den inhoud hadden zamengesteld (*). XCII. BOEK. 1795.

ALQUIERS schryven deswegen aan *Amsterdam*.

Hoe zeer dit Berigt strekte om de Leesgezelschappen, en de daar uit gebooren *Clubs*, die in *Amsterdam*, en elders, sterk woelden, te verschoonen en te verdeedigen, en den *Franschen* Representant ALQUIER, die zich lang te dier Stede ophieldt, gerust te stellen, was dit verre van het gevolg te weezen. Zulks blykt ten vollen uit den Afscheidsbrieve, in Hooimaand, wanneer hy deeze Stad en de Republiek verliet, aan de Municipaliteit geschreeven, waar in hy betuigt. „ Ik „ voer de vertroostende hoop met my „ mede, dat de beweegingen, welke zich „ in zommige Steden van *Holland*, en der „ nabuurige Provincien, geopenbaard heb„ ben, en welker voortduuring mogelyk „ de aangestelde Magten van zwakheid „ beschuldigt, door de voorzigtigheid der „ Bestuurderen, zullen gestild worden.

„ De gevaaren, welke U dreigen, Bur„ gers! zullen ongetwyfeld het onderwerp „ uwer ernstige overweegingen worden. „ De rampen, welke *Frankryk* verscheurd „ hebben, moeten niet verlooren zyn voor „ Vol-

(*) Men leeze dit geheele Berigt in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2095—2100.

XCII. BOEK. 1795.

„ Volken, welke tot de Vryheid snellen.
„ Wy kunnen verheeven Voorbeelden en
„ schriklyke Lessen tevens geeven; en,
„ in de daad, het regt, dat wy hebben
„ om U van onze ondervinding te spree-
„ ken, is door ons wel duur betaald.

„ In het midden der gebeurtenissen,
„ welke zich voorbereiden en verontrus-
„ ten, zo wel door de listen van *Engeland*;
„ als door de stuiptrekkingen der Aan-
„ hangeren van het voorig Bestuur, kunt
„ gy het welzyn des Staats niet verzeke-
„ ren, dan door aan alle Factien tegen te
„ stellen, de kalmste wysheid, en de
„ onwrikbaarste standvastigheid.

„ Zyt gereed om alles voor het wel-
„ zyn des Volks te onderneemen en uit
„ te voeren; maar staat nimmer iets aan
„ het Oproer toe; houdt vooral een waa-
„ kend oog op die woelige Byeenkom-
„ sten, belegd door eenige Intriguanten,
„ die aan het oog der openbaare beris-
„ ping de heerschzugt, welke hun ver-
„ teert, niet durvende blootleggen, in de
„ algemeene gisting, de middelen vinden
„ om tot een Rang te geraaken, welke
„ het Volk, waar hetzelve meer kalm
„ geweest, hun nimmer waardig zou ge-
„ oordeeld hebben. —— De bedoelingen
„ deezer Menschen zyn niet dan aansla-
„ gen tegen de Maatschaplyke Orde; 't is
„ geenzins uw geluk, hetwelk hun ter
„ harte gaat; maar de voldoening hunner
„ heerschzugt. Indien hunne poogingen
„ gelukken, indien zy immer zegepraalen,

„ dan

„ dan is het met de welvaart uws Vaderlands gedaan; gy zult de *Vryheid* gewild hebben, en niets dan *Regeeringloosheid* vinden! Gy zult *Wetten* gevraagd hebben en niets dan *Vervolgingen* behouden!

XIII. BOEK. 1795.

„ Vergeeft, Burgers! deeze aanmerkingen, gebooren uit nog zeer versche herinneringen, aan het deel, 't welk ik in de *Hollandsche* Natie neem, en aan de onveranderlyke genegenheid, welke my nimmer zal toelaaten, onverschillig te zyn omtrent uwe rampen, of uwen voorspoed (*)."

RICHARDS klagten over de *Clubs*.

Omtrent deezen tyd hadt ALQUIERS Amptgenoot RICHARD, hun Hoog Mog. een Brief doen toekomen, waar in hy klaagde over de Clubs, met aandrang, dat dezelve moesten geweerd worden, als mede alle Volksbeweegingen, dat zy alle die verwarringen niet konden aanzien, waardoor de Republiek zou verlooren gaan. Onder andere schreef hy. „ Op verschillende Plaatzen der Zeven Provincien, ontdekt men beweegingen, welke al uw zorg en aandagt naa zich trekken moeten. Lieden, welke geen ander oogmerk hebben, dan om hun byzonder Fortuin op de puinhoopen van hun Vaderland te vestigen, bedienen zich van de Geestdrift, welke de *Bataaven* bezielt,

(*) In de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4724. is de geheele Brief voorhanden.

„ ziel; nu zy hunne Vryheid herkreegen
„ hebben, om hun stappen te laaten doen,
„ even zo strydig met de publieke Orde,
„ als met den Voorspoed van dit Land.
„ De *Clubs*, met één woord, eigenen
„ zich een strafbaar gezag toe, het geen
„ zo spoedig mogelyk, moet gesnuikt
„ worden, wil men niet, op eene onher-
„ stelbaare wyze, de bronnen van wel-
„ vaart van de *Bataafsche* Republiek, en
„ derzelver uitzigten, eensklaps zien ver-
„ dwynen.

„ Gy," voert hy hun Hoog Mogenden te gemoet, „ aan wien uwe Medeburgers
„ hun vertrouwen in handen gesteld heb-
„ ben, door hun met het Regt bekleed
„ om hun te bestuuren, gy zult onge-
„ twyfeld niet gedoogen, dat byzondere
„ Persoonen, onder den ontzagwekken-
„ den Tytel van *Volks-Societeiten*, het
„ gebouw van den algemeenen welvaart
„ omverwerpen. De Onheilen, welke de
„ *Muitelingen* aan *Frankryk* berokkend
„ hebben, hebben U geleerd, den trotsch
„ dier geenen te fnuiken, die aanslagen
„ waagen op de Wetten, op het Staats-
„ bestuur, en op de Onafhangelykheid
„ der wettig aangestelde Magten. Gy
„ zyt aan de Natie rekenschap verschul-
„ digd van het ongeschonden bewaaren
„ van het gezag, dat gy van haar ontvan-
„ gen hebt. Gy zult het in alle deszelfs
„ uitgestrektheid tot op uwe Opvolgeren
„ overbrengen, en U met de onuitwisch-
„ baare schande niet willen besmetten

„ van 't zelve te hebben laten vergui- „ zen (*).”

Dit schryven zag het licht niet in de Nieuwspapieren of Afgezondenen der Afgevaardigden van ruim honderd en dertig Volksfocieteiten uit de kleine Steden en den Plattenlande van *Holland*, aan den *Leydschendam* vergaderd, verscheenen ter Vergadering van *Holland*. Zy verklaarden, volstrekt niet te willen, dat 'er eene Regeering in de Regeering zou plaats hebben; een denkbeeld, 't welk door de daar vergaderde Burgers, „ niet alleen te- „ gengegaan, maar met bloed bevogten „ zou worden.” —— Bepaald opgegeeven hebbende, dat een ingediend *Adres*, alleen strekte om eene Commissie te doen aanstellen, tot het aanhooren der bezwaaren van de Kleine Steden en van het Platteland, en de mogelyke middelen van herstel, zonder daar door indragt te doen op de Besluiten ter Vergaderinge genomen, beroepen zy zich op 't sterkste, wegens de zuiverheid hunner oogmerken, „ om „ aan het *Bataafsche* Volk die Vryheid „ en Gelykheid, die wetrige Regeerings- „ vorm, te bezorgen, als waar door het „ Geluk van ons Vaderland en dat van „ onze braave *Fransche* Broeders besten- „ dig, en voor de Tyrannen geducht kon „ en zou weezen.” Ten slot zeggende, „ dat men derhalven de Byeenkomsten, „ door

XCI. BOEK.

1795.

Afgevaardigden uit deVolksfocieteiten kennen zich vry van schadelyke bedoelingen.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 2 July 1795.

XCII. BOEK. 1795.

„ door welken zy benoemd waren, nim-
„ mer uit een zo gevaarlyk oogpunt kon
„ beschouwen, als men uit het gezegde
„ wegens de *Clubs* zou kunnen opmaaken;
„ waarom zy verzogten, dat deeze hunne
„ verklaarde gevoelens in aanmerking
„ zouden komen, in het antwoord, 't
„ geen aan den *Franschen* Volksvertegen-
„ woordiger zou gegeeven worden (*)."

Schryven van de Volksvergadering te *Dordrecht* aan RICHARD.

Veele Burger-Societeiten oordeelden zich beledigd door dit schryven des *Franschen* Representants. De Leden der Volksvergadering in *Dordrecht*, bekend onder de Zinspreuk, *Ten Behoud van Vryheid en Gelykheid*, schreeven rechtstreeks aan den *Franschen* Burger RICHARD, haare gevoeligheid te kennen geevende over diens Brief, daar zy hem onder 't oog bragten, „ dat
„ de Volks-Societeiten in de Republiek
„ der *Batayen*, in het weezen der zaak,
„ bestonden, vóór dat de zegepraalende
„ wapens der *Fransche* Republiek in het
„ hart van *Holland* doordrongen." ——
„ De Patriotten," schreeven zy, „ ver-
„ zamelden zich reeds, toen de bajonet-
„ ten van de Lyftrawanten der Tyrannen
„ op hunne borsten gemunt waren. Zy
„ verzamelden zich ten dien tyde, om
„ Ulieden den weg te onzer Verlossing
„ te baanen. Altoos toegelaaten in Lees-
„ gezelschappen, gaven hier van de bly-
„ ken:

(*) Hun Adres is voorhanden in de *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 2 July, en zie deeze geheele voordragt aldaar op den 3 July 1795.

„ ken; deeze zyn onder de Dwinglandy XIII.
„ gestraft; maar ook deeze, Burger Re- BOEK.
„ presentant! waren de groote oorzaak, ——
„ dat ORANJE geen gelds genoeg kon 1795.
„ afknevelen om de *Franschen* te beveg-
„ ten, de Intriguanten om te koopen,
„ en een tegenstand te styven, die, zo
„ zy het doel der Vryheid niet verydeld
„ hadt, ten minsten duizenden der Zoo-
„ nen van de Vryheid het leeven zou
„ gekost hebben.

„ Uit deeze bron, Burger Represen-
„ tant! zyn de Volks-societeiten oor-
„ spronglyk, en verdienen zy dan allen
„ voor gevaarlyk uitgekreeten te worden
„ als één van haar zich vergreepen mogt
„ hebben? (*). —— Neen! de Volks-
„ societeiten, in de *Bataafsche* Republiek,
„ uit zulke bronnen oorspronglyk, en op
„ zulke gronden gebouwd, zyn en bly-
„ ven de Steunzels der Wettige Magten;
„ maar ook tevens het waakend oog op
„ de Dwinglanden en Intriguanten. ——
„ Neen, Burger Representant! de Volks-
„ societeiten, maaken geen aanslagen op
„ het Gouvernement. Zy arbeiden om
„ eene Revolutie te voltooijen, waar toe
„ de Wapens der *Fransche* Republiek den
„ grondslag gelegd hebben. Zy arbeiden
„ om het *Bataafsche* Gouvernement in
„ staat te stellen tot het betaalen der on-
„ kosten, die, by het Tractaat tusschen
„ uwe

(*) Dit slaat op het te *Utrecht* gebeurde, waar over wy vervolgens zullen spreeken.

XII. BOEK. 1795. „ uwe Republiek en de onze bepaald „ zyn: en dit doen zy, door de *Hollandsche* Representanten de middelen aan „ de hand te geeven, tot Schaaverhaaling „ op die Steenzels der *Bataafsche* onderdrukking, welke de oorzaaken van den „ Oorlog en uwe Vyanden zyn (*).

„ Getuige hier van het gevolg van den „ stap onzer Societeit! Hand aan hand „ met onze Vertegenwoordigers gaande „ zyn wy met hun overeengekomen om „ het gedrag der voorgaande Bestuurders „ te onderzoeken, door bevoegde en onzydige Regters, uit en door de Natie „ zelve verkoozen.

„ Lees, Burger Representant! de Notulen der Vergadering van de *Hollandsche* Volksvertegenwoordigers, en gy „ zult vinden, dat het Volk, en het Gouvernement, het in de bedoeling ééns „ zyn, schoon zy, hier of daar, in de „ middelen mogen verschillen; doch welk „ verschil weldra te vereffenen is by eene „ Natie, wier oogmerk het Regt, en wier „ regel de goede Orde is.

„ Dat derhalven de *Fransche* Natie, dat „ gy, in haaren naam, de Wetten inroepe tegen elk en een iegelyk, die „ getragt mogt hebben, den *Franschen* „ Soldaat van zyne pligten af te trekken, „ of die de *Franschen* beledigd heeft; maar „ zyt zo edelmoedig van daar uit geen „ be-

(*) Dit doelt op de Commissie tot Onderzoek, waar van wy vervolgens zullen handelen.

„ besluit te trekken, ten nadeele van de „ *Bataafsche* Volksverzamelingen, welke „ geen *moorddaadige Clubs*, maar *geregelde* „ *Vergaderingen* zyn, waar de Vryheid ge„ leerd, de goede Orde, en de Regten „ van den Mensch geëerbiedigd wor„ den (*)."

XII. BOEK. 1795.

De Committés van Algemeen Welzyn en Algemeene Waakzaamheid in *Holland*, in wier handen de Brief des *Franschen* Representants gesteld was, bragten voor hunnen raadslag uit, naa de werkzaamheden der Vergaderinge van *Holland*, tot het bewaaren der algemeene rust, en het handhaaven van derzelver wettig opgedraagen gezag vermeld, en het houden van *geregelde Burger Byeenkomsten* verdeedigd te hebben, om de zaak daar heen te stuuren, dat, van wegen Algemeene Staaten, de Representant RICHARD ten antwoord kreeg, „ Dat hun Hoog Mogenden ten „ uitersten gevoelig waren voor het blyk „ van deelneemend vertrouwen, in dee„ zen door Hem betoond, en 't geen al „ spoedig een doorslaand bewys opleever„ de van het hartlyk en welmeenend be„ lang, dat de *Fransche* Natie in het be„ houd en welzyn van haare *Bataafsche* „ Bondgenooten stelde; dat zy vertrouw„ den, dat het *Bataafsche* Volk zich aan „ het leerzaam voorbeeld van de *Fran*„ *schen* spiegelende, hun in alles, behal„ ven in hunne misslagen, waar over de „ Men-

Hoe de Brief van RICHARD van 's Lands wege beantwoord.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4560.

XCII. BOEK. 1795.

„ Menschenvriend treurt, schoon met ongelyke schreeden, zouden trachten na te volgen; dat, hoe zeer de Vertegenwoordigers van het *Bataafsche* Volk zich volkomen verzekerd hielden van de goede oogmerken hunner Medeburgeren, zy niettemin, aan den anderen kant, genoegzaame middelen in handen hadden, om, wanneer door Intrigues van de Vyanden onzer Vryheid misbruik mogt worden gemaakt van het vertrouwen in de goede Burgery gesteld, om publieke Rust en goede Orde, onverminderd de Vryheid van ieder individueel Mensch, of Corporatie, kragtdaadig te maintineeren." Het besluit by hun Hoog Mogenden was hier mede eenstemmig (*).

Voorstel van onze Afgezanten te *Parys* over den Brief van RICHARD.

Het *Fransche* Gouvernement hadt zyne goedkeuring intusschen gegeeven aan het geschreevene van den Representant RICHARD. Onze Afgezanten te *Parys* BLAUW en MEYER, hielden de berigten door hem, wegens den staat der zaaken hier te Lande, en bovenal wat de *Clubs* betrof, voor zeer verdagt en vergroot. Zy gaven eene allerongunstigste Characterschets van deeze Representant, hem beschryvende „ als „ een die ons Vaderland een zeer slegt „ hart toedroeg," en, in een onderhoud met de Leden der Buitenlandsche Zaaken te *Parys*, hun te verstaan, „ dat de Re-„ pre-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 10 July en 3 Aug. 1795.

„ presentant RICHARD, naar hun inzien, XXII.
„ een zeer vreemde rol in de *Nederlan-* BOEK.
„ *den* hadt gespeeld, dat hy, op een los-
„ sen grond, die naderhand valsch bevon- 1795.
„ den was, alle *Populaire Societeiten* hadt
„ aangerand, dat hy als een wys Staats-
„ man hadt behooren te weeten al het
„ gevaarlyke, dat 'er in gelegen was om
„ een gansch Lichaam aan te tasten,
„ wanneer men slegts over een gedeelte
„ van 't zelve zich te beklaagen heeft;
„ waar van het tegendeel in deezen zelfs
„ plaats hadt. Dat hy daar door den
„ twistappel in de *Nederlanden* geworpen,
„ en door zyne dwaaze Missive aan de
„ Staaten Generaal, niet alleen alle de
„ Populaire Societeiten aangerand en ge-
„ indisponeerd hadt; maar zelfs de *Oran-*
„ *jeparty*, in haare ongeoorloofde woelin-
„ gen gestyfd; ja zelfs zich als haar *offi-*
„ *cieuse Verdeediger* hadt laaten voorko-
„ men, dat de lof, dien het *Pruisisch*
„ Ministerie denzelven Representant toe-
„ gezwaaid hadt, naar hun inzien, een
„ stinkende wierook voor een Republi-
„ kein was, en niet weinig het zegel
„ zette op hunne billyke en regtmaatige
„ vermoedens (*)."

Daar de Leden van de *Fransche* Commissie zich zeer bekommerd scheenen te maaken, over den invloed, welke de *Clubs* zich zogten aan te maatigen, vertoogden BLAUW *Hoe zy over de Clubs denken.*

(*) Men leeze den Brief des Gezants HARDENBERG in onze *Vaderl. Hist.* XXXI. D. bl. 324 env.

XEN-ROEK. — 1795. BLAUW en MEYER, in dit eigenste onderhoud, daar tegen, „ dat, hoewel zy, voor „ hunne byzondere gevoelens, ten allen „ tyde, zouden afkeuren, en zich, des „ noods, zelfs in de beginzels met geweld verzetten, tegen eenig misbruik „ van Gezag door de *Clubs*; het egter, „ naar hun inzien, ten alleruiterlten ge„ vaarlyk zou weezen, om eenige middelen van *Rigueur* tegen derzelver werklyke existentie daar te stellen. Dat de „ *Nederlanders*, van alle tyden af aan, „ zeer jalours op hunne Regten waren „ geweest, dat de benaauwde tydsomstandigheden, die Byeenkomsten nog meer „ geoorloofd maakten, en dat, zo lange „ 't Volk, volgens eene constitutioneele „ wys, in Wyken of Petitien niet kon „ vergaderen, zy alle generaale middelen „ van Contrainte om de *Clubs* uit malkander te doen gaan, zouden moeten „ beschouwen en aanzien, als zo veele „ Ingreepen op de Regten des Volks, „ welker daarstelling en behoudenis, naar „ hun inzien, het loon moest wezen van „ alle Opofferingen, welke 'er reeds gedaan waren, en nog gedaan moesten „ worden. Dat als deeze of geene *Clubs* „ emancipeerden; de Geconstitueerde Magten altoos by de hand waren, om dezelve terug te doen keeren binnen de „ behoorlyke bornes van gematigdheid, „ en dat, huns agtens, de beste weg, „ om Intriguanten, die zich zeker in soortgelyke Societeiten ingedrongen hadden,

„ te

„ te demasqueeren, daar in bestondt, dat NEGEROREN
„ eerlyke, bescheidene en kundige men-
„ schen zich de moeite gaven om hunne
„ Medeburgers, omtrent hunne waare be- 1795.
„ langens, te verlichten, en op eene ge-
„ paste wyze, het verkeerde van zom-
„ mige voorstellen onder het oog te
„ brengen."

Deeze en meer andere beweegredenen scheenen de Leden der Commissie te overtuigen, dat de hoogste wysheid en voorzigtigheid in het behandelen dier zaak moest in 't oog gehouden worden, en dat zy dus niet zouden nalaaten om het vertrek van den Minister Noël, waar op onze Gezanten steeds aandrongen, op alle mogelyke wyze, te verhaasten. — Zy hadden betuigd niet te twyfelen „ of dee-
„ ze Minister, in 't oog houdende de re-
„ gelen van eene bescheidene Diplomatie,
„ en zich niet prevaleerende van eenige
„ Autoriteit, die voor vrye Menschen al-
„ toos ondraaglyk moest zyn, zou gansch
„ andere berigten inzenden, die niet al-
„ leen meer genoegen zouden geeven;
„ maar ook tevens beter zouden kunnen
„ dienen om de harmonie tusschen de
„ beide Gouvernementen meer en meer
„ te cimenteeren (*)."

De gepastheid, zo des Staatsbesluits op dit stuk, als die der in *Frankryk* door onze Gezanten gemaakte aanmerkingen, bleek

Vorderingen der Clubisten in

(*) *Brief van* Blauw *en* Meyer *aan* Quarles 23 Aug. 1795. MSS.

XCII. BOEK. 1795. *Amsterdam.*

bleek in veele gevallen deezer dagen. Tot een allerspreekendst voorbeeld diene het gebeurde in *Amsterdam*, 't geen wy te meer vermelden, om dat het ons doet terugkeeren tot de plaats, waar wy een buitenstap, de *Clubs* betreffende, hebben aangevangen (*). —— Klagten by klagten hoorde men, te dier Stede, dat Mannen het Oude Bestuur toegedaan, en daar onder dezulken, die zich aan daaden van Oproer en Geweld hadden schuldig gemaakt, Posten en Ampten bleeven bekleeden. Men schreeuwde om herstel, en veroorloofde zich, by wylen, iets wederregtlyks, ten opzigte van Amptenaaren op welken men oordeelde dat de gegeevene beschryving paste. Het Stadsbewind begreep duidelyk, dat hier zomtyds iets menschlyks onder speelde, en doorzag de noodzaaklykheid, dat de gevorderde Afzetting, niet in overyling moest geschieden; maar met bedaardheid, en naa een onpartydig onderzoek.

Commissie daar aangesteld tot het hooren der klagten over de Amptenaaren.

Dit hadt ten gevolge de Benoeming eener Commissie ter handhaavinge van Orde, en daarstelling van het noodige Redres. Terwyl zy, by de Bekendmaaking hier van de Burgery ten sterkften aanmaanden om alle klagten van bezwaaren, welke zy, met behoorelyke bewyzen gestaafd, tegen hunne Medeburgers zouden inbrengen, aan die Commissie op te geeven, verboden zy, op het gestrengste, een iegelyk

(*) Zie hier boven bl. 17.

lyk zich het regt der Geconſtitueerde Magten, onder welk een voorwendzel het ook zou mogen zyn, aan te maatigen. Dit hadt de Afzetting van verſcheide Amptenaaren en Bedienden, aan het voorig Bewind verkleefd, ten gevolge.

XCIII. BOEK. 1795.

Met veel te weinig ſpoeds, en veel te beperkt, ging het werk toe, in het oog der geenen by welken de Afzetting van Amptenaaren een hoofdwerk en ſteeds aan de orde van den dag was. Om van andere mindere woelingen, die men, als groot zou aanzien by kalmer dagen, te zwygen, leeverde Herfstmaand deezes Jaars daar van een allerſchroomlykst voorbeeld op. Den elfden dier maand lieten zich, ter Vergaderinge der Repreſentanten van de *Amſtelſtad* aandienen, en verſcheenen vervolgens eenige Perſoonen, die zich *Commisſarisſen* noemden *uit verſcheide Kamers van Bataafſche Clubs, Burger Wyken, en Vaderlandſche Gezelſchappen.* — Twee door verſcheide Burgers getekende Adresſen gaven zy over. Het een behelsde bedenkingen op de bovengemelde Uitnoodiging, en de herhaaling van een voorheen door deeze *Clubisten* gedaan verzoek, ter afzettinge van alle Amptenaaren het voorig Beſtuur toegedaan, en in 't algemeen van allen, die, zints den Jaare MDCCLXXXVII, waren aangeſteld, zonder onderſcheid. — Het ander hieldt een verzoek in, dat de *Bataafſche Clubs* zouden erkend worden als een *Corporatie*, welker Afgevaardigden, ter Vergaderinge der Repreſentanten des

Ingediende Stukken der *Clubisten.*

ZEE. ROER. — 1795. Volks van *Amsterdam*, zouden toegelaaten worden, als komende spreeken uit naam van het geheele Lichaam der *Bataafsche Clubs*. In dit eigenste Verzoekschrift drongen zy aan op de bekend- en openbaarmaaking van de Verraaders en Bespieders der *Clubs*, die, onder het bewind van den Hoofdschout DAVID WILLEM ELIAS (*) en verdere Leden der Justitie, in dien tyd, tot verydeling der oogmerken der Vertooneren werkzaam waren. —— Hier op kreegen zy ten antwoord, „ dat de Representanten buiten staat waren aan dit verzoek te voldoen; dat het daarenboven zeker was, dat, zo de Spions van het voorig Bestuur eens konden worden opgegeeven, het tegenwoordig Bestuur in de onmogelykheid zou worden gesteld, om Persoonen te vinden, die zich tot zodanige altoos haatlyke Commissien zouden willen laaten gebruiken, en dat daar door de Maire, het Committé van Waakzaamheid, zo wel als de Procureur der Gemeente, in eene volstrekte onmogelykheid zouden worden gebragt, om de laage en ge-

(*) Te deezer gelegenheid vermelden wy, dat die geweezene Hoofdofficier, eene somme Gelds, ten behoeve van het Schouts-Comptoir gevraagd hebbende, zulks aanleiding gaf tot veele Naspeuringen en Ontdekkingen, vervat in een *Verbaal* der Burgeren H. VAN CASTROP en W. VAN DER VUURST. Dit breede stuk is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3732—3796. Onder veel opmerkenswaardigs steekt uit het verhoor der zes Heeren wier gevangenneeming en ontslag wy boekten in onze *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 104.

gevaarlyke onderneemingen van de tegenparty te ontdekken en met kragt tegen te gaan. — Voldoende moet dit afwyzend antwoord geweest hebben; althans zy drongen niet verder op dit ſtuk aan. Op het algemeene antwoord, dat men 't gedaane verzoek in nader overweeging zou neemen, vertrok de Bezending.

Nadere aandrang.

Naa verloop van weinig dagen lieten zy zich weder aanmelden, en ontvingen tot beſcheid, dat de Vergadering in het verzoek der *Clubisten*, om als een *Corporatie* erkend te worden, niet kon treeden; dat men de Afzetting der zogenaamde *Oranje Amptenaaren* nader zou overweegen. — Dit voldeedt geenzins. Een der Afgevaardigden gaf te verſtaan, dat zy, op het nader ingediend ſtuk, ſtaande de Vergadering, antwoord verlangden, en anders, nog dien eigen naamiddag, terugkomen zouden. De Voorzitter beriep zich, dit afwyzende, op de onvoltalſigheid der Vergaderinge, met byvoeging, dat het Verzoek, in eene algemeene Vergadering, dien naamiddag te houden, nader zou overwoogen worden. De dringende ernst, waar mede een zo groot aantal, dit verzoek voortzette, raadde omzigtigheid en bedaardheid aan, maar ook tevens gepasten ernst.

Hoe beantwoord.

De misnoegde *Clubisten* deeden weeten, dat zy, den volgenden dag, (den achttienden,) om antwoord zouden terugkomen. Zy verſcheenen. Een beſlisſend antwoord werd hun voorgehouden, 't welk hoofdzaaklyk hier op nederkwam. Dat het ge-

XCII. BOEK. 1795. heele Volk van *Amsterdam*, hun Representanten vrylyk hebbende verkoozen, aan hun alleen hadt toevertrouwd de uitoefening der Souverainiteit, voor zo veel het Stedelyke betrof, oorspronglyk in den boezem des geheelen Volks berustende, en zy dus niet vermogten, dezelve over te geeven, aan eenig *gedeelte van dat Volk*, *Lichaam* of *Corporatie*; maar, integendeel, verpligt waren, de Souverainiteit te bewaaren en te handhaaven, tot zo lange het *geheele Volk van Amsterdam* zou goedvinden, den aan hun Representanten gegeeven last weder in te trekken. —— Dat ieder Burger, het onvervreemdbaar Regt bezat om aan deszelfs Vertegenwoordigers zyne belangen voor te draagen; en dat, diensvolgens, overeenkomstig met de grondbeginzelen van ieder vry Gouvernement, de Vertegenwoordigers des Volks nimmer ongenaakbaar voor dat Volk mogten weezen. — Dat dit vermogen, om Voordragten te doen, uit het natuurlyk Regt van ieder Burger voortspruitende, niet behoefde erkend te worden: deeze erkentenis zou een hoon weezen, den vryen Burger aangedaan; naardien daar door zou schynen verondersteld te worden, als of hy dat Regt niet oorspronglyk bezat.

De Representanten voegden 'er by, dat de Burgers, thans in de Vergadering tegenwoordig, gelyk alle andere Societeiten binnen *Amsterdam*, geen verlof van Representanten noodig hadden om zich tot een Gezelschap te constitueeren, onder

welk een naam zy zouden mogen verkiezen, en indien zy Burgers, gebruik maakende van hun Regt, eenige Voordragten aan de Reprefentanten mogten te doen hebben, zy, ten allen tyde, bereid zouden zyn, dezelve, even als die van alle andere Burgers, te ontvangen en aan te hooren. Dat, wat de verzoeken tot Afzetting der Amptenaaren, het voorig Beftuur toegedaan, betrof, zy daar op zouden befluiten, zo als zy, in regt en billykheid, zouden meenen te behooren.

XII. BOEK.

1795.

Twee der Afgevaardigden gaven te verftaan, „ dat het voorneemen der *Clubs* „ niet was zich in het Beftuur te mengen; doch voornaamlyk, om, in geval „ van noodzaaklykheid, van dienst te „ kunnen weezen; waar toe zy, voor „ eene *Corporatie* erkend zynde, beter „ zouden in ftaat zyn." 'Er by voegende, „ dat zy het gegeeven antwoord, als het „ *Ultimatum*, aan hunne Lastgeevers zou„ den mededeelen." —— Een ander der Afgevaardigden las een Gefchrift voor, vol hoonende uitdrukkingen, teffens op de inwilliging der voorgeftelde Punten aandringende, hy verklaarde, dat, in„ dien 'er geaarzeld werd aan de regt„ maatige Vordering der Vertooneren „ te voldoen, men *revolutionair* na be„ ter Handhaavers van het belang der „ *Bataaven* zou omzien." —— Een derde liet zich hooren last te hebben om aan te kondigen, „ dat de Vergadering der „ Reprefentanten niet zou hebben te fchei-

Aanmerkingen hier op gemaakt.

XII. BOEK. 1795.

„ den, vóór dat zy aan hunne Lastgee-„ vers verslag zouden gedaan hebben." By hun vertrek verzekerde de Voorzitter, met veel koenheids, dat van het genomen Besluit niet zou worden afgegaan.

Poogingen om de Volksoploop te doen bedaaren.

Onder dit berigt geeven en deeze over- en wederspraak, was de Volksmenigte, niet alleen voor, maar bovenal binnen het Stadhuis, verbaazend aangegroeid, en gedroeg zich zo luidrugtig en ongestuimig, dat de Representanten hunne raadpleegingen, over 't geen aan de orde van den dag was, niet konden voortzetten. Eenige Leden begaven zich na buiten om op de oorzaak dier beweegingen onderzoek te doen. Een hunner kwam, met twee Burgers, in de Vergadering terug, en gaf zynen Amptgenooten te verstaan, dat de zamengevloeide menigte in het begrip stondt, als of de Representanten ten oogmerk hadden alle de *Oranje Amptenaars* in dienst te laaten; doch dat de vrees alleen hun daar van terug hieldt; met bygevoegd verzoek, dat de Vergadering haare grondbeginzels en voorneemens, deswegen, aan de twee medegekomen Burgers, en door hun aan de menigte, geliefde te verklaaren. Dit geschiedde met de eenpaarige betuiging, dat het voorneemen en besluit der Vergadering, gelyk voorheen altyd, ook nog tegenwoordig was, om alle Amptenaaren, die Werktuigen der voorgaande Overheersching geweest waren, van hunne Posten te ontzetten; doch dat, ter voorkominge van

ver-

verwarring, eerst na andere Persoonen, tot vervulling dier Posten, moest worden omgezien, 't welk, tot nog toe niet hadt kunnen geschieden: dewyl het inneemen van bescheiden, ten opzigte van de ingekomene Verzoekschriften om Ampten, welker getal reeds tot meer dan tweeduizend was aangegroeid, nog niet was afgeloopen. Zy voegden 'er by, „dat zy „alleen deeze Verklaaring deeden, om „dat zy de duidelyke kenmerken zagen „van de intrigues der Tegenparty, in 't „geen men thans begeerde, daar men „tragtte het voorneemen der Represen„tanten te doen miskennen, wantrouwen „te verwekken, en verwoesting aan te „richten."

XXI. BOEK. 1795.

Welhaast stondt 'er een andere Commissie uit de *Clubisten* binnen, te verstaan geevende last te hebben om stellig te verzoeken, dat de Vergadering niet uit elkander zou gaan, vóór dat de aanmerkingen der *Clubisten*, op het antwoord en besluit der Vergaderinge, zouden zyn opgemaakt, en te deezer Vergadering ingeleeverd. Een der Afgevaardigde voegde 'er dreigende nevens, „dat de Vergadering „niet eerder scheiden mogt, of dat hy „voor de gevolgen niet instondt!"

Dringend aanzoek.

De Commissie aan het verzoek om buiten te staan voldoende, viel, by gedaane omvraage, het besluit, dat de Vergadering, dewyl de raadpleegingen niet meer vry waren, oogenbliklyk zou scheiden, tot 's naamidags ten zes uuren. Hier van kreeg

De Municipaliteit blyft weigeren.

XIII. BOEK. 1795.

kreeg de Commissie kennis, en tevens de weete, dat de Vergadering van haar, naa ryp beraad, wettig genomen Besluit, door dwang, wat 'er ook mogt gebeuren, niet zou af te brengen zyn.

Wordt genoodzaakt in de Raadkamer te blyven. Een schriftlyk berigt gevorderd en gegeeven.

Gereed om, naa dit beslissend antwoord, te scheiden, verhinderde hun de Volksmenigte. *Zy* wèrden gedwongen in de Raadkamer terug te keeren, schoon het gedruis op de zaal, en de aandrang voor de deur der Vergadering, alle werkzaamheid verhinderde. *Zo* ras het gedruis eenigzins verminderde, opende de Voorzitter de Vergadering. By de hervatte werkzaamheid vorderde de zamengeschoolde menigte een schriftlyk berigt van de te doene Remotien. Dit werd van de hand geweezen. Het voorstel van eene andere Commissie kreeg desgelyks een afwyzend antwoord; men gaf deeze te verstaan, „ dat, „ vermids de raadpleegingen der Vergade„ ringe niet vry waren, diensvolgens der„ zelver besluiten, als gedwongen geno„ men, niet wettig konden zyn, en dat „ overzulks de Vergadering niet anders „ dan volharden kon by haar voorgaande „ besluit, en plegtige gelofte." Met dit mondeling bescheid nam de Commissie geen genoegen; maar drong 'er op om het schriftlyk te ontvangen. *Zy* ontving het in de volgende bewoordingen. „ De „ Vergadering, belet zynde van het Huis „ der Gemeente af te gaan, kan nu over „ de nadere Voorstellen niet delibereeren; maar herhaalt aan de Burgers, die

„ ver-

„ vergaderd zyn, dat zy, zonder ver- XIII.
„ wyl, zal voortgaan *Oranje Amptenaaren* BOEK.
„ te removeeren."

Zo veel bedaardheids bragt dit schrift- 1795.
lyk antwoord te wege, dat de ontzettende Proclamatie
groote Volksmenigte uiteen ging, en de wegens
Representanten onbelemmerd het Stadhuis het gebeurde.
konden verlaaten. — Eene behandeling, zo
hoonend en grievend, den Representanten
en in hun den Volke van *Amsterdam* aangedaan,
baarde onverwyld eene Proclamatie
aan de Burgery, waar in zy, naa een
verslag van het voorgevallene, zich in
deezer voege lieten hooren. —— „Dat
„ Representanten, door een diep gevoel
„ van hunnen pligt getroffen; maar tevens
„ aangedaan en verontwaardigd over
„ de handelwyze, welk eene menigte,
„ (ondanks de uitdruklyke afkeuring van
„ sommigen onder haar, die zigtbaar gevoelig
„ waren voor eer en orde,) zich
„ veroorloofd heeft, met niet alleen openlyk
„ de vrye Deliberatien van 's Volks
„ vry verkoozen Vertegenwoordigers te
„ stooren; maar ook dezelven, het vry
„ acces en reces tot en van hunne Vergaderplaats,
„ door middelen van dwang,
„ te beletten: waar door de magt des
„ Volks van *Amsterdam*, in hunne Committenten,
„ openlyk aangerand en geschonden
„ was, verklaarden, zich alle
„ deeze mishandelingen, ditmaal wel te
„ hebben willen getroosten, uit aanmerking
„ der zo dikwerf betuigde liefde,
„ en van het vertrouwen hunner Commit-

XIII. BOEK. 1795. „ tenten, jegens hun, zo wel als uit een „ diep gevoel van de zuiverheid hunner „ oogmerken, en van een rein geweeten, „ en dat zy, uit dien hoofde, niet gearzeld hadden, voor als nog, rustig en „ manmoedig in hunnen zeer moeilyken „ loopbaan voort te gaan, zonder zich „ in 't minste, door de geweldige bedreigingen hun gedaan, te laaten ontmoedigen, en zonder gebruik te willen maaken van de magt, welke in hunne handen ter handhaaving van orde gesteld „ is. —— Dan dat die zelfde geschondene „ eer en waardigheid hunner Committenten niet gedoogde, dat zy Representanten in hunne Functien wederom gevilipendeerd, en in hunne Deliberatien „ door dwang van buiten gestoord en belet wierden.

„ Weshalven zy, doordrongen van het „ besef van hunnen dieren Eed en Pligt, „ by deezen, openlyk en plegtig voor het „ oog van hunne Committenten, en van „ de gansche Burgery deezer Stad, verklaarden; dat, ingevalle hunne Vergadering wederom, door de allerminste „ daadlykheden, in de vrye Deliberatien „ gestoord, of de Leden derzelve het vry „ acces en reces tot en van de Vergaderinge, op eenigerhande wyze, belet, „ en zy daar door in de uitoefening der „ gewigtige posten en functien, aan hun „ toevertrouwd, eenigermaate gestoord of „ belemmerd wierden, zy zich als dan „ in de grievenste noodzaaklykheid zou-

„ den

„ den bevinden, om gebruik te moeten „ maaken van die Magt, welke door hun„ ne Committenten in hunne handen was „ gesteld; ten einde daar door de waar„ digheid, eer en belangen der Burgery „ van *Amsterdam*, op alle mogelyke wy„ ze, te handhaaven en te beveiligen, tot „ zo lang hunne gezegde Committenten, „ door openlyke wettige daaden, van hun„ ne gevoelens contrarie deeze handel„ wyze en intentie van Representanten „ zouden hebben doen blyken." XCI. BOEK. 1795.

Die Proclamatie afgescheurd.

Wel te wagten was het, dat dus eene Proclamatie de zo zeer verhitte gemoederen niet zou doen bedaaren. By 't morrend misnoegen voegde men handdaadigheid, op zeventien onderscheide plaatzen, werd de aangeplakte Proclamatie afgescheurd. Het Committé van Justitie beloofde honderd Ducaaten aan den Aanbrenger van één of meer, aan dit wanbedryf schuldig.

Veele Clubisten betuigen geen deel te hebben in dit bedryf, en 't zelve af te keuren.

Hadden de Representanten des Volks van *Amsterdam*, in dit stuk, gewaagd van eenigen onder de verscheenen Verzoekers, die blyk van afkeuring der bedryven, met alle goede orde strydig, gaven; zy smaakten, drie dagen laater, het genoegen, van op het treffendst te verneemen, dat, hoe zeer alle deeze beweegingen en ongeregeldheden, uit den schoot der *Clubisten* den oorsprong genomen hadden, *allen* egter, die deezen naam droegen, hunne goedkeuring daar aan niet verleenden; maar in merklyken getale, hunne hoogste afkeuring

XCII. BOEK. 1795. ring van dit alles te kennen gaven: daar zy betuigden, dat eenige der gedaane stappen geheel en al zonder de minste voorkennis, veel min goedkeuring, geschied waren, en alles wat onbehoorelyk of ongemesureerd, op dien dag, was voorgevallen, overlieten voor rekening van die zich zulks veroorloofd hadden, zonder des eenigzins aanspraaklyk of verantwoordelyk te willen zyn.

Dit ter kennisse van den Volke gebragt. De Representanten des Volks van de *Amstelstad* waren zo gevoelig over deeze Verklaaring, dat zy dezelve ter kennisse der Burgerye bragten, met welverdienden lof dier Burgeren. Van deeze gelegenheid bedienden zy zich om nogmaals hunne gevoelens te kennen te geeven, en teffens aan te duiden, met welk een oog zy de veroorzaakers en bewerkers van het gebeurde beschouwden. „ Zy maanden," laaten wy hunne woorden afschryven, „ alle hunne weldenkende Medeburgers „ ten ernstigsten aan, in den naam dier „ heilige Vryheid zelve, welke zy onge„ schonden aan hunne Kinderen wilden „ overleeveren, in den naam dier opoffe„ ringen, welke zy voor haar gedaan had„ den, dat zy de schuldige hoop van ont„ aarte Stad- en Landgenooten niet zou„ den begunstigen, door het verwekken „ van Wanordes, door het versmaaden der „ Wetten, door het bezoedelen van het „ werk der *Nederlandsche* Vryheid, het „ schoonste, 't welk de Geschiedenis ooit „ aan de bewondering der Menschen hadt

„ op-

XCII. BOEK. 1795.

„ opgeleeverd; maar dat zy, integendeel,
„ op hunne hoede zouden zyn tegen de
„ verleidingen der Vyanden des Vader-
„ lands, welken de zaaden ven tweedragt
„ onder 't Volk werpende, en mistrou-
„ wen omtrent deszelfs Vertegenwoordi-
„ gers verwekkende, zich van den naam
„ der Vryheid zelve bedienden, als van
„ eene leus, om dat Volk tot Slaaverny
„ terug te brengen; de Vaderlandsliefde
„ tot het masker der snoodste bedoelingen
„ deeden strekken, en in ons midden de
„ bloedige tooneelen welke *Frankryk* nog
„ met heete traanen beschreidde, tragten te
„ vernieuwen, en dus de bronnen van den
„ welvaard der Natie geheel stoppende,
„ derzelver kragt door oneenigheden ver-
„ deelende en verzwakkende, het Vader-
„ land door binnenlandsche beroertens
„ verwoestende, om langs deszelfs puin-
„ hoopen, en in het bloed der beste Bur-
„ geren, weder ten zetel der dwinglandy
„ te stygen.

„Vergeefsch zouden kwaadwilligen hun,
„ door op den valschen toon van Vader-
„ landsliefde gestemde miskenningen hun-
„ ner daaden en bedoelingen, tragten moe-
„ deloos te maaken; dat zy na de goed-
„ keuring van de zodanigen haakten; naar-
„ dien, wanneer deezen hun preezen, de
„ waare belangen van *Amstels* Burgery
„ jammerlyk zouden verwaarloosd zyn;
„ maar dat zy, in ongestuimige, zo wel
„ als in stille dagen, naar hun beste wee-
„ ten, de meeste welvaard van de Bur-

„ ge-

XIII. BOEK. — 1795. „ gery zouden tragten te bevorderen; de „ Wetten en goede Orde, zonder welke „ de Vryheid een verwoestend vuur en de „ geesfel van het Menschdom wordt, de „ veiligheid van Persoonen en Goederen, „ met allen klem te handhaaven; en dus, „ onder den zegen GODS, by aanhoudenheid, hoopten te toonen, dat vrye Bur„ gers onvermoeid waren, wanneer zy „ voor de belangen van vrye Burgeren „ waakten (*).”

Nieuwe onlusten te *Amsterdam* ter gelegenheid van een Brief. Het leedt niet lang of een nieuwe heftige storm stak binnen *Amstelsveste* op. Ten tyde naamlyk dat de Voorzitter HAHN, in de Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, het zo veel onrusts baarend Voorstel gedaan hadt (†), vondt men te *Amsterdam* eenen Brief

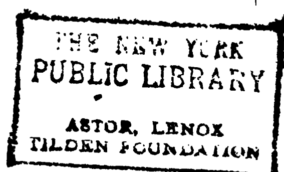
(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5729—5739. *Amsterdams Geschiedenissen* XXII. D. bl. 307—316.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 195. Zeker gaat het, dat, ten dien tyde, wanneer in *Frankryk* zelve de zaaken, by eene Omwenteling in het Staatsbestuur, op eenen wankelen voet stonden, Plans van aanstaande Landverdeeling, by de voordeeligen kans van de wapenen der Verbondene Mogenheden, op het tapyt waren, waar in ook ons Land betrokken was: immers zou, volgens 't zelve, „ het Stadhouderschap in *Holland*, onder Gua„ rantie van alle de Gecoalliseerde Mogenheden, „ worden hersteld; eene nieuwe Alliantie met *En„ geland*, en deszelfs Geallieerden, zou 'er het „ gevolg van zyn, en het Eiland *Walcheren*, voor „ eeuwig, aan *Engeland* gecedeerd worden.” — Eene ontdekte Correspondentie wees te *Parys* BLAUW en MEYER uit, dat men de Contrarevolutie in *Holland* voor zeker stelde, en dat dezelve nog vóór de *Fransche* zou plaats hebben. *Brief van* BLAUW

M^r. SAMUEL IPERUSZOON WISELIUS.

R. Vinkeles, ad viv. del. et sculp.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

Brief verspreid. De Representanten des XII. BOEK.
Franschen Volks THIBAULT en D. V. RAMEL trokken zich dit schryven aan, als 1795.
sprak 't zelve van eene afzonderlyke Onderhandeling met *Engeland*, waar van de *Bataafsche* Republiek zou uitgesloten zyn. By onderzoek bleek de bedoelde Brief geschreeven te weezen door den Representant S. IP. WISELIUS, schoon niet met oogmerk eener algemeene bekendmaakinge. Veel

BLAUW *en* MEYER *aan* QUARLES 19 Oct. 1795 MSS. Nadere ontdekkingen van dit Plan hielden in, „ dat, „ behalven *Venlo*, aan den Koning *Pruissen*, noch „ de Stad *Nymegen* zou gecedeerd worden; dat „ buiten het Eiland *Walcheren* aan de *Engelschen* „ de *Kaap de Goede Hoop* gemeen zou zyn tusschen „ de *Engelschen* en *Hollanders*, en dat 'er van de „ beide Natien Garnisoen zou geplaatst worden." Zy voegen 'er nevens; „ de beruchte CALONNE „ wordt voor den Auteur van dit stuk gehouden, „ en het is zeer zeker, dat de Vyanden van *Frankryk* het zelfde Plan in den tyd hebben geagreeerd. Ja dat de Hoven van *Londen* en *Weenen*, „ gelyk ook de *Fransche* Prinsen, de *Emigranten*, „ en de *Royalisten*, die in *Frankryk* gebleeven zyn, „ hetzelve meer dan ooit zyn toegedaan. — Buiten dit alles wordt ons verzekerd, dat 'er questie geweest is om aan den Koning van *Deenemarken* aan te bieden de *Hollandsche* Eilanden „ *St. Eustatius* en *St. Martin*, ingevalle dit Hof „ wilde toestemmen in zekere Propositien, die men „ voorneemens was hetzelve te doen." *Brief van* BLAUW *en* MEYER *aan* QUARLES 20 Nov. 1795 MSS. In deezen laatsten Brieve gaven zy op de verzekerendste wyze te kennen, „ dat het *Fransche* Gouvernement gezind was alles op te zetten, wat „ mogelyk was, om de nieuwe orde van zaaken „ in de *Nederlanden*, en de geslootene Alliantie „ te maintineeren." Zy voegen 'er by. „ Wy „ houden alle contrarie geruchten van afzonderlyken

XIII. BOEK.

1795.

Afgevaardigden uit de Clubs na 's Haage.

Veel viel 'er over deezen Brieve te doen. Het Stadsbestuur kreeg berigt, dat eenige Leden der *Bataafsche* Clubs, en andere Burgers, voorneemens waren, om, door dreigende voorstellen, hun te dwingen tot het in verzekering neemen van alle de Leden der voormaalige Regeering en andere by hun verdagte Persoonen. Afgevaardigden uit de Clubs begaven zich na *'s Gravenhaage*, verzogten aan de Vergadering der Provisioneele Regresentanten des Volks van *Holland*, opening omtrent zekere verspreidde ontzettende gerugten, en dat de zodanigen, die zich schuldig mogten gemaakt hebben aan aanslagen tegen de Vryheid, den Volke bekend gemaakt en in verzekering mogten genomen worden.

Hoe ontvangen en gerust gesteld.

De Voorzitter, de gegrondheid der verspreide gerugten erkennende, stelde de Afgevaardigden, in zo verre, gerust, dat, ter algemeene veiligheid, en ter opspooringe der schuldigen, de beste maatregels zouden beraamd en in 't werk gesteld worden.

Van

„ ken Vrede, ten kosten van ons Land; voor „ valsche en leugenagtige uitstrooizels, die met „ geen ander oogmerk kunnen worden verbreid, „ dan om onnutte wantrouwens en tweedragt aan „ te stooken, en daar wy vermeenen altoos de „ zaaken opregtlyk, zo als wy bevonden hebben, „ aan U te hebben voorgedraagen; zo vertrouwen „ wy, dat deeze onze verklaring, in dit tydstip, „ van eenig gewigt zal geoordeeld worden, ten „ minste by alle gelegenheden laat de Minister der „ buitenlandsche zaaken niet af, om daar van de „ plegtigste verzekeringen te geeven."

Van Stads wegen waren desgelyks twee Afgevaardigden derwaards gezonden (*). — XCII. BOEK.

Woelende onrust zweefde door *Amsterdam*; voorzorgen ter handhaavinge der rust werden genomen. Allengskens kreeg de zaak een ernftiger gedaante. WILLEM HOLTROP, Voorzitter ter Algemeene Vergadering der Wykvergaderingen, DIRK HOITSMA, Voorzitter der *Bataaffche* Clubs nevens twee Vice-Prefidenten, twee Secretarisfen, en nog twee Leden lieten zich, den vierden van Slachtmaand, aandienen, en deeden een breeden voordragt, ten befluite de Burgers Vertegenwoordigers ftellig afvraagende. „ *Voor eerst* of „ gy, van het adveu van den Brief van „ den Burger S. IP. WISSLIUS, en door „ hem fchriftlyk aan U gedaan, niet be„ reids legale kennis hebt gedraagen, op „ het oogenblik, dat wy, naamens onze „ Committenten, deswegen aanvrage by „ U deeden, immers daar over met U „ in gefprek waren? en zo ja, waarom „ ons, in onze qualiteit, die gevraagde „ kennigeeving, nevens alle andere, ter „ zaake van den toeftand onzes Vader„ lands, zo zeer verlangde berigten, niet „ zyn gegeeven mogen of kunnen wor„ den? —— En, *ten tweeden*, is onze „ eisch, in bovengemelden naam, dat ter„ ftond, en dus zonder eenig het aller„ minfte verwyl, zo om de veiligheid van „ uwe

1795. Aandrang der Wykvergaderingen en *Clubisten* op het in verzekering neemen van verdagte Perfoonen.

(*) Zie des breeder onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 210.

XCII. BOEK. 1795. „ uwe eigene Persoonen, Vergadering, „ betrekkingen tot de Burgery, bewaaring „ en bescherming van alle onze Medebur- „ geren, hoedanige die ook zyn mogen, „ en van ons eigen zelven, nog ééns en „ in één woord ter bevordering van ste- „ delyke rust, en tot vermindering, ja is „ het mogelyk, ter daadlyke afwending „ van een geducht en ysselyk Vader- „ landsch gevaar; dat, zeggen wy, alle „ suspect geoordeeld wordende Persoo- „ nen, het zy Medeburgers of Ingezete- „ nen, in staat van arrest gesteld wor- „ den, het zy op het Huis der Gemeen- „ te, of op welke andere publieke plaats, „ zo als uwe wysheid zal meenen te be- „ hooren; laatende wy ingevalle hier me- „ de langer vertoefd mogt worden, van „ dit oogenblik, alle de gevolgen, die „ uit zodanig een verwyl zouden kunnen „ gebooren worden, (en hoe ontzettend „ en ysselyk zouden dezelve niet kunnen „ zyn!) eenig en alleen voor rekening „ en ter verantwoording van hem, of van „ hun, die daar toe, door contrarie besluit, „ zouden mogen helpen concurreeren."

Weigerend antwoord der Stadsregeering. De Vergadering van Representanten der *Amstelstad*, deeze beide stukken beantwoord hebbende, met ontvouwing van den toedragt omtrent den bewusten Brief, en voordragt van hun gevoelen, wegens gedaanen eisch, bragt dit besluit uit, en stelde het in handen der gemelde Afgevaardigden. „ De Vergadering hoort met „ leedweezen, dat uwe Committenten niet „ heb-

XIII. BOEK. —— 1795.

„ hebben willen afzien van een Voorstel,
„ dat, hoe dringend ook, weinig uuren
„ geleden, door U in deeze Vergadering
„ gedaan, geenzins door haar, met eene
„ confirmative Resolutie kan worden be-
„ antwoord.

„ Deeze Vergadering, Burgers! zal, ge-
„ trouw aan de Wetten en haaren pligt,
„ standvastig en onverschrokken, het ge-
„ daane Voorstel met geen besluit bekrag-
„ tigen. —— Noch belofte, noch bedrei-
„ ging, op welk eene wyze ook voor-
„ gesteld, zal haar die pligten, wel-
„ ker nakoming zy eenmaal plegtig voor
„ het geheele Volk van deeze Stad be-
„ zwooren heeft, kunnen doen vergee-
„ ten. —— Zy zal getroost en manmoe-
„ dig, de gevolgen afwagten, die deeze
„ weigering, door pligt en wetten voor-
„ geschreeven, voor de Leden, deeze
„ Vergadering uitmaakende, mogelyk naa
„ zich zal sleepen, en tevens niet ver-
„ zuimen, die pogingen, welke tegen
„ de oppermagt des geheelen Volks, of
„ tegen byzondere persoonen, zullen wor-
„ den ingerigt, af te wenden door alle
„ die eerlyke en kragtige middelen, wel-
„ ke het Volk van *Amsterdam* haar een-
„ maal in handen heeft gegeeven.

„ Dit, Burgers! zyn onzer aller ge-
„ voelens, en zullen het blyven, al ware
„ 't zelfs, dat de nakoming van onze
„ bezwoorene pligten, in haare gevolgen,
„ voor ons onaangenaam, gevaarlyk, ja
„ zelfs doodlyk waren!"

XCII. BOEK.

1795.

Aandrang op het in verzekering neemen der verdagte Persoonen.

Voldaan was de Bezending over de opheldering, ten aanziene van den Brief; doch, wanneer de Vergadering betuigde, dat het in verzekering neemen van verdagte Persoonen niet aan haar stondt; maar het werk was van een afzonderlyk Committé door de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* daar toe benoemd, verklaarde de Bezending ten plegtigsten niet te willen instaan voor de gevolgen, indien aan dit Verzoek niet werd voldaan. Zy voegde er nevens, met duure eeden, dat veelen haarer Lastgeeveren, volstrekt voorgenomen hadden, de gevraagde in verzekeringneeming ten uitvoer te brengen; ja dat de Vergadering van Representanten in groot gevaar was van overrompeld te worden, bevindende de persoonen die daar toe benoemd waren, zich, veelligt op het Huis der Gemeente. Dan dit dreigend gelaad der dingen baarde geene verandering.

Verzogte Aantekening.

De Afgezondenen verzogten daar op aantekening in de Stadspapieren, „ dat, „ zo onverhoopt, de door hun, op last „ hunner Committenten gedaane Propo„ sitien, door daaden van geweld mogten „ worden gevolgd, zy dezelve volstrekt „ desavoueerden, als alleen ten vollen met „ de voordragt zelve; doch niet in de wil„ lekeurige daarstelling van het verzogte, „ instemmende."

Gedraagen voorzorgen.

Alles kundigde een dreigend gelaad der dingen aan. Strikte bevelen gaf de Vergadering aan den Bevelhebber der Stad

tot

tot het neemen van alle voorzorgen om Goederen en Perſoonen te beſchermen, het oog op eenige meest met eenen aanval bedreigde huizen waakzaam gevestigd te houden. Daarenboven deedt zy het Committé van Juſtitie daadlyk vergaderen; ten einde de zodanigen, die zich aan oproer of geweld mogten ſchuldig maaken, te vatten, en onverwyld naar verdienſten, te doen ſtraffen.

XCII. BOEK. 1795.

Voortgezet Verzoek, afgeſlagen.

Laat in den nagt verzogt de Commisſie wederom binnen te ſtaan. Deeze gaf te kennen, dat men op 't verzoek tot het in verzekering neemen der verdagte Perſoonen, bleef volharden. Zes Commisſarisſen uit de Clubs vergezelden de Commisſie; drongen dien eisch aan, met voordragt, dat de Vergadering, door hier in te bewilligen, vier en dertig honderd menſchen ten ſterkſten aan zich zou verbinden. — Dit alles van geen kragt zynde om de Stads Volksvertegenwoordigers van het genomen Beſluit te doen terug komen, voerden zy een nog hooger toon. Zy wilden onſchuldig gehouden worden van alles, wat uit dit Beſluit zou kunnen voortvloeijen; dat zy Clubisten het Regt van het Volk zouden handhaaven, en zich daar toe *Revolutionair* verklaarden. —— De Voorzitter antwoordde, dat de Vergadering alle de zodanigen voor Oproermaakers hieldt, die zich tegen de Wetten en de goede Orde verzetten. —— De Commisſie zeide ten ſlot, geen verderen last van haare Lastgeevers, de algemeene Vergadering der

XCII. BOEK. 1795. Wykvergaderingen te hebben; dat zy haare zaak hadt afgedaan, en alle verdere stappen voor de Leden der Clubs overliet.

Daadlykheden. De meermaals aangeduidde, zo geen bedreigende, daadlykheden, greepen plaats. Omtrent zes uuren in den morgenstond, kwam de Burger-capitein, die over de Hoofdwagt op het Huis der Gemeente het bevel hadt, binnen, met het ontzettend berigt, dat een groot aantal menschen, zich voor zyn Wagt vertoonden, de Sleutels van de Stadspoorten vraagende en zelfs eischende; teffens voorstellende wat hem in deezen te doen stondt? —— Onverwyld kreeg hy ten antwoord, dat zyne Vraag een vreemd voorkomen hadt, en men zich verwonderde, dat hy zodanig een Verzoek, op staanden voet, niet met verontwaardiging hadt afgeweezen. Wanneer de Burger-capitein te kennen gaf voor overrompeling te vreezen, kreeg hy last de Muitelingen met geweld te weeren. Om te zekerder te gaan, benoemde de Voorzitter vier Leden, nevens den Procureur der Gemeente, om zich na beneden te begeeven; ten einde nader onderrigt van den toedragt der zaaken te bekomen en gepaste maatregels te beraamen.

Hoe gestuit. Alles vonden zy in de uiterste verwarring. Ondanks de sterkste aanmaaningen, en dringenste vertoogen zo van de Representanten als van den Procureur der Gemeente, weigerde een gedeelte der waakende Manschap zich te laaten aflossen, en de Sleutels der Stads Poorten en Boomen

men uit hunne handen te geeven, dan op voorwaarde, dat de Repreſentanten hun hoofd verpandden, dat niemand der verdagte Perſoonen de Stad zou verlaaten. De wederſtand en muitzugt was zo geweldig, dat de na beneden Afgevaardigden, voor onmiddelyk lyfsgevaar beducht, zulks in de kamer van het Committé van Waakzaamheid ontweeken.

XIII. BOEK. 1795.

Niet lang duurde deeze benarde toeſtand. De Capitein der Burger-kanonniers TIEDEMAN berigtte, dat hy met twee ſtukken Geſchut voor het Huis der Gemeente hadt post gevat, met oogmerk om alle wanorde te keer te gaan, zo ras hy de noodige bevelen daar toe zou hebben ontvangen. Die bevelen werden onverwyld gegeeven. Dus gerugſteund en ten vollen overtuigd, dat ſtandvastigheid alleen het uitbarſten des dreigenden Oproers kon afwenden, gaven zy den Stadsbevelhebber last de Sleutelkist te openen. Hunne verontwaardiging ſteeg ten top, als zy vernamen, dat twee ongewapende Lieden, niet tot de Wagt behoorende, op de Kist zaten; ten einde het afgeeven der Sleutelen te beletten, in dat bedryf door gewapende, Burgers onderſteund. Onmiddelyk werden die Schutters ontwapend en de twee ongwapenden in verzekering genomen. Dit bedryf hadt eene laater opening der Poorten en Boomen dan gewoonlyk, ten gevolge. Het gedreigd gevaar was dus afgeweerd.

De Stads Sleutels herkreegen.

Een ſterke Afkondiging lieten de Stadsrepreſentanten den volgenden dag hooren: waar

Sterke Afkondiging.

XCII. BOEK. — 1795. waar in zy het bedryf, dien nagt en morgen voorgevallen, met welverdiende kleuren afschilderden, en verzekerden, dat alleen door moed, de veerkragt en ernst van weinige Braaven de Stad voor de grootste rampen was bewaard gebleeven; dat zy, in het betragten van hunne eenmaal bezwoorene Pligten, zouden blyven voortgaan, zonder eenige gevaaren, of den dood zelf, te ontzien. Zy riepen alle braave Voorstanders der waare Vryheid, gegrond op de Regten van Mensch en Burger op, om, indien zy het ongestoorde bezit van goed en leeven lief hadden, zich onder de bevelen van de Officieren hunner byzondere Wyken te schaaren, om de Representanten in de uitvoering hunner regtvaardige besluiten, en de handhaaving van Wet en Orde, manmoedig en onverschrokken by te staan. Met vermaan aan alle hunne Medeburgers om niet langer de verleidende stemme van onverstand, of omgekogte boosheid, gehoor te geeven, en zich te wagten van Regeeringloosheid, woede en barbaarschheid immer voor te staan, veel min dezelve, door woorden of daaden, in de hand te werken.

Gelukkig gevolg hiervan.

Een gewenscht gevolg hadt deeze Aankondiging. Negen en vyftig der zestig Stads Wyken keurden de gehoudene gedraagingen ten sterksten af. De Officiers ontboden 's avonds de wagtdoende Manschappen by zich, vroegen hun, hoofd voor hoofd, af, of zy in het voorneemen stonden om de goede Orde te be-

waa-

waaren, de Municipaliteit te handhaaven, en zich tegen allen geweld te verzetten. Bykans eenpaarig werd dit met *ja* beantwoord.

XCII. BOEK. 1795.

Geen Krygsvolk noodig tot het herstellen der rust.

Eigen standvastigheid en burgertrouw dien dreigenden moedwil afgeweerd hebbende, was vreemde hulp noodloos: weshalven men schikkingen maakte en vondt, om den aanmarsch van *Fransch* Krygsvolk, reeds na *Amsterdam* op weg, te doen staaken.

Afgevaardigden uit 's *Haage* komen in *Amsterdam*.

Het voorgevallene baarde ter Vergadering van *Holland* zo veel aandoenings, dat men het geraaden en noodig vondt eene Bezending na de *Amstelstad* af te vaardigen. Aan derzelver hoofd was S. IP. WISELIUS, wiens Brief wy onder de aanleidende oorzaaken tot die geduchte Volksbeweeging, vermeld hebben, en bestondt voorts uit de Burgers WYBO FYNJE, H. STEENBERGEN, J. NUHOUT VAN DER VEEN en A. VERBUL. Zy verscheenen den zevenden van Slachtmaand in de Vergadering der Stads-Representanten, vertoonden eene Proclamatie, met verzoek dat dezelve daadlyk, op de gewoone wyze, den Volke zou worden aangekondigd. —— Zy spraaken in dezelve;

Aankondiging door deezen gedaan.

„ Commissarissen uit de Vergadering „ der Provisioneele Representanten van „ *Holland*, allen den geenen die deezen „ zullen zien of hooren, Heil en Broe- „ derschap! doen te weeten:

„ Dat de onrustige beweegingen, wel- „ ke, zints eenige dagen, binnen deeze

 „ Stad

XCII. BOEK. 1795.

„ Stad hebben plaats gehad; de ernstigste „ aandagt der bovengemelde Representanten „ hebbende bezig gehouden; zy Commissarissen zich, op derzelver last; na „ herwaards begeeven, den toedragt der „ zaaken onderzogt, en aan de eene zy„ de, met verontwaardiging en smart, „ hebben bevonden, dat eenigen, die met „ den naam van Vryheid in den mond, „ niet dan de snoodste bedoelingen in het „ hart kunnen voeden, zich niet hebben „ ontzien, de zodanigen hunner Stadge„ nooten, wier warme Vaderlandliefde ligt„ lyk te hevig ontbrandt, en die dikwerf „ niet genoeg het gelaad van het masker „ onderscheiden, tot schandelyke uitersten „ aan te spooren, laffe wraakzugt in te „ boezemen, en een allerschandelykst „ mistrouwen omtrent de wettig gecon„ stitueerde Magt in deeze Stad aan te „ kweeken. Al het welk ten gevolge „ heeft gehad, dat de stem der Wetten, „ door de aangehitste hartstogten ge„ smoord, de Geconstitueerde Magt, door „ dreigende voorstellen, in haare vrye „ deliberatien belemmerd, ja gehoond en „ aangerand, en door deeze daaden, wel„ ke in een welgeordend Bestuur geen „ plaats mogen hebben, de Souverainiteit van het Volk van *Holland* openlyk „ is geschonden.

„ Dat zy Commissarissen, aan de an„ dere zyde, met geen minder voldoe„ ning zyn ontwaar geworden, dat die „ Vergadering, welke door de vrye keu-

„ ze

„ te van *Amstels* Burgerye daargesteld,
„ het Stedelyk Bestuur uitoefent, met
„ verachting van alle gevaaren, de goede
„ Orde en het gezag der Wetten, waar
„ door een vry Volk alleen kan zege-
„ praalen, standvastig heeft gehandhaafd
„ en de poogingen der kwaadwilligen ont-
„ zenuwd: terwyl de weldenkende Inge-
„ zetenen overtuigd, dat, vooral in groo-
„ te omstandigheden, de waare Vrienden
„ der Vryheid zich tot welzyn des Va-
„ derlands moeten vereenigen, met yver
„ tot deeze weldaadige doeleinden hebben
„ medegewerkt.

„ Zo is 't, dat zy Commissarissen, in
„ naam van het Volk van *Holland*, verklaa-
„ ren volkomen goed te keuren, zo wel
„ het standvastig gedrag, door de Muni-
„ cipaliteit deezer Stad gehouden, in de
„ handhaaving van de orde, de rust, en
„ het gezag der Wetten binnen dezelve,
„ als het mannelyk gedrag van het wel-
„ denkend en verre het grootste gedeelte
„ van *Amstels* Burgery, het welk met haar
„ in den roem deelt, deeze Stad bewaard
„ te hebben voor die schandelyke uiter-
„ sten, welke voor altyd een Gouverne-
„ ment zouden onteeren, dat tot grond-
„ slag heeft de Regten van den Mensch
„ en Burger, en tot eenig doeleinde de
„ algemeene Welvaard. —— Terwyl zy
„ Commissarissen, de voornoemde Muni-
„ cipaliteit aanmaanen, en des noods ge-
„ lasten, om standvastig in de post, haar
„ door de Burgery toevertrouwd, en sterk

„ door

XCII. BOEK. 1795.

„ door derzelver goedkeuring, op het
„ eigen ſpoor voort te treeden, en met
„ allen ernst de verſtoorders der publieke
„ rust op te ſpooren, en, conform de
„ Wetten deezer Landen, te doen ſtraffen.
„ Agtende zy Commisſarisſen zich ein-
„ delyk verpligt, de goede Ingezetenen
„ te herinneren, dat, voor al de meer
„ moeilyke omſtandigheden des Vaderlands
„ eene meerdere vereeniging der Braaven
„ behoort te doen gebooren worden: dat
„ deezen dan vooral, door denzelfden
„ geest bezield, door denzelfden wil ge-
„ dreeven, met die bedaarde ſtandvastig-
„ heid, welke aan vrye Menſchen voegt,
„ die niets boven zich kennen dan de
„ Wetten, alle hunne byzondere kragten
„ behooren byeen te brengen; ten einde
„ daar uit eene algemeene kragt te vor-
„ men, welke alle hinderpaalen om verre
„ kan werpen; en dat door een manmoe-
„ dig genomen Beſluit der gezamenlyke
„ Bondgenooten, in de tegenwoordige
„ omſtandigheden der Republiek, dit groot
„ doeleinde bewerkt, en ieder goed In-
„ gezeten met grond mag veronderſteld
„ worden, met goed en bloed de verkree-
„ gen Vryheid te zullen helpen bewaa-
„ ren, het ſtreelend vooruitzigt zich op-
„ doet, dat indien het den Vyanden van
„ *Neerlands* Vryheid mogt gelusten, de-
„ zelve, met de wapenen in de hand, aan
„ te tasten, zy ondervinden zullen, dat
„ een Gouvernement, op Vaderlandslief-
„ de rustende, zo weinig te verdelgen

„ is,

„ is, als de Vaderlandliefde zelve (*)." XCII. BOEK.

Hadden de Vergadering van Gecommitteerden der *Bataafsche Clubs*, eenige *Burgerwyken* en *Vaderlandsche Gezelschappen*, ten dien dage, het voorheen gemelde aandeel gehad in het aandringen van het Voorstel tot het in verzekering neemen van verdagte Persoonen; doch met die onderscheïding gesprooken, welke wy opgegeeven hebben, zy oordeelden deeze Proclamatie geleezen hebbende, de algemeene Beschuldigingen, daar in begreepen, van dien aart, dat ze ook op hun zouden kunnen worden toegepast. Zy vervoegden zich, om die blaam af te weeren, aan de Commissarissen, met een Vertoog, waar in zy deezen herinnerden aan de gedaane betuiging en aantekening (†). Voorts zich op hunne gevoelens en handelingen beroepende, verzogten zy, „ dat de Commissarissen der Provisioneele Representanten van het Volk van *Holland*, cordaat mogt worden betuigd of by hun ook eenige verdenking omtrent de zich benoemende Vryheids- en Vaderlandschgezinde *Bataafsche* Clubs mogt aanwezig zyn, en dus de Burgery van *Amsterdam* reden zou hebben om te begrypen, dat zylieden onder eenige term „ van

1795. Adres van de *Bataafsche* Clubs aan de Afgevaardigden.

(*) Men gedenke dat deeze Proclamatie geschiedde op den tyd toen men het yverigst in de weer was tegen buitenlandsche bespringing in onze *Vaderl. Hist.* vermeld. Zie XXX. D. bl. 231.

(†) Zie hier boven bl. 52.

XIII. BOEK. 1795. Hoe beantwoord.

„ van misdaaden, in de Proclamatie uitgedrukt, zouden gemeend zyn."

Voldoende was het onverwyld daar op gegeeven schriftlyk antwoord van Commissarissen, „ dat zy, doordrongen van 't „ gevoel, het welk de gedeclareerde Vaderlandsche Sentimenten, by dit Adres „ aan den dag gelegd, by hun veroorzaakt, geene zwaarigheid maakten te „ verklaaren, dat zy nimmer konden veronderstellen, dat Burgers, die zodanige „ Republikeinsche Principes aankleefden, „ zich daaden zouden willen veroorloven, waar door de publieke rust zou „ gestoord worden. —— Dat zy dit veel „ min mogten verwagten van de *Bataafsche Clubs*, welke zich, vóór de gewenschte Omwenteling van zaaken, zo „ verdienstlyk aan het Vaderland hadden „ gemaakt; en daarom ook declareerden, „ dat zy Commissarissen, by hunne Proclamatie onder rustverstoorende Burgers niet bedoeld hadden, die geenen, „ welke zodanige Patriottische gevoelens „ in hun hart koesterden, en door daaden bevestigden, als by dit Adres waren ter nedergesteld."

De Commissarissen van het *Fransche* Gouvernement binnen *Amsterdam*, die zich, in den aanvange van de onlusten ten deezen dage uitgeborsten, hadden laaten hooren, gaven een schriftlyk blyk van hunne goede gevoelens wegens de Municipaliteit (*). On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 6875—6892. en Am-

Opluśten, ſtoorenisſen, oproerig- en geweldddaadigheden, van ſoortgelyken aart als in *Amſterdam*, greepen elders in *Holland* plaats. Zommige Ingezetenen veroorloofden zich, om, op eigen gezagbetoon, hunne Mede-ingezetenen moeite aan te doen, poogden de Municipaliteiten en vastgeſtelde Magten te noodzaaken tot het neemen van zodanige maatregelen, als kennelyk met derzelver Eed en Pligt ſtreeden, en onbeſtaanbaar waren met alle goede orde, regt en billykheid. Alles wat men aangewend hadt om dit tegen te gaan, was niet alleen vrugtloos bevonden; maar dit landverdervend onheil daar tegen aangegroeid; zo dat alle ontzag voor de Wet en de Juſtitie zo verre veragt werden en met voeten getreeden, dat men zich hier en daar feitlyk, met volſtrekt oproer, verzette tegen de gewapende Burgermagt, op last der Municipaliteit, volgens Eed en Pligt werkzaam, ja elders tegen de Municipaliteit of derzelver Gecommitteerden zelve, zich vervolgens verſtoutende om de Juſtitie te willen noodzaaken om de in of ter oorzaake dier Oproeren en Geweldenaaryen gevatte Perſoonen weder los te laaten.

XCI. BOEK.

1795.

Strenge Publicatie tegen Oproerigheden in *Holland*.

Dit bewoog de Repreſentanten des Volks van *Holland* om daar tegen eene breede en allergeſtrengſte Afkondiging uit te vaardigen. Zy beſchreeven, en waarlyk met het

Amſterdam in zyne Geſchiedenisſen, ten vervolge op het werk van WAGENAAR XXII. Stuk bl. 316-336.

XCII. BOEK. 1795. het hoogste regt, de Bedryvers dier Stoorenissen en Geweldddaadigheden, als aangevuurd en gepleegd „ door zodanige Ingezetenen, welke, onder het voorgeeven van aan de goede zaak der Vryheid en Gelykheid te zyn toegedaan, niet dan te lang zich onder de waare Voorstanders van die heilige Panden vermengd hadden, in de daad met geen ander oogmerk, dan tot bejaaging van hun eigenbelang, of om toomlooze losbandigheid, voor alle wettig gezag, in de plaats te stellen. —— Dat ook niet ongegrond kon worden vermoed, dat alle deeze tumultueuse beweegingen heimlyk werden aangestookt door dezulken, die, onder de uiterlyke gedaante van het tegenwoordig Systhema te zyn toegedaan, en in yver daar voor uit te munten, welligt de snoodste Intrigues smeedden.

„ Wat 'er van dit alles mogt weezen, zeker ging het," gelyk zy vervolgden, „ dat zodanige geweldenaaryen en desorders, niet alleen in een Land, waar goede Justitie plaats hadt, niet konden worden getolereerd, en dat de volduuring daar van ten uitersten schadelyk zou zyn; maar dat ook dezelve op niets anders zouden kunnen uitloopen, dan om den haat en tweedragt meer en meer te voeden, de rust en veiligheid, zo noodzaaklyk in een Land van Commercie, gansch en al uit hetzelve te verbannen, het gezag der „ Wet-

„ Wetten te verbreeken, alle goede Orde XCII.
„ om te keeren, de Vyanden van onze BOEK.
„ Vryheid en Welvaard op de zekerste
„ wyze in de hand te werken, en alzo 1795.
„ dit lieve Vaderland onherstelbaar te be-
„ derven."

Om aan hunne verpligting te voldoen, waren zy vastlyk gezind, alle dergelyke misdaaden kragtdaadig tegen te gaan, het gezag der Wettten en Geconstitueerde Magten, behoorlyk te beveiligen; de schuldigen, naar verdiensten, en anderen ten voorbeelde, te doen straffen, en dus, tot hunne eigene verantwoording aan de Natie en de Nakomelingschap, van zich af te weeren, als of zy „ daar in met oog-
„ luiking of slapheid zouden willen te
„ werk gaan, en daar in, op hunne beurt,
„ de verkeerde en zo zeer geschandvlekte
„ voetstappen van het voorig Gouverne-
„ ment zouden willen navolgen: in tegen-
„ deel wilden zy aan een iegelyk, op de
„ overtuigendste wyze toonen, dat zy aan
„ zodanige geweldenaaryen en muitzugt,
„ op alle mogelyke wyze, een einde wil-
„ den maaken; op dat een ieder, wie hy
„ ook zou mogen zyn, zich onder de
„ bescherming der Wetten veilig kon re-
„ kenen."

Het was op deezen grond, dat de Vertegenwoordigers des Volks van *Holland*, de Officieren in Steden en Plaatzen, waar dergelyke oproerige beweegingen en geweldenaaryen, hadden plaats gegreepen, gelasten deswegen naauwkeurig onderzoek

XCII. BOEK 1795. te doen, en de schuldigen te straffen, zullende zy, ingevalle van nalaatigheid, van hun Officie worden ontzet.

Voorts alle Ingezetenen van *Holland*, en wie zich daar mogten bevinden, waarschuwende en gebiedende, om zich voortaan te wagten van, om welke reden, of onder welk voorwendzel ook, hunne Medeingezetenen of anderen feitlyk te beledigen, of anderen tot zulke bedryven aan te zetten: onder bedreiging van als verstoorders der openbaare rust, aan den lyve, met geesseling, of zwaarder, ja zelfs met den dood, te zullen worden gestraft.

Zy maanden de Ingezetenen aan om aan de wettige Magten te gehoorzaamen, hun geen openlyke belediging veel min daadlyke wederstand of geweld te doen. Oproerige zamenrotting, zou, zonder eenige verschooning, met de dood worden gestraft. —— Zy, die op heeter daad in oproerige bedryven gevat werden, zouden, 't zy op bekentenis, 't zy op genoegzaame en het gemoed van den Regter voldoende overtuiging, de gestreeke Vonnissen moeten ondergaan, zonder dat het noodig zou weezen de gewoone vorm van Regtsgeding in agt te neemen.

Wyders hadden de Ingezetenen, als zy zich, over eenige handelwyze der Municipaliteiten bezwaard vonden, zich op eene behoorelyke wyze, by dezelve te vervoegen, en kwam 'er geene verbetering, zulks ter Vergadering van *Holland* voor te draagen.

De

De Municipaliteiten en Collegien van Justitie werden gelast, om, overeenkomstig met Eed en Pligt, de aan hun toevertrouwde Magt te handhaaven, en zich daar van door geene bedreigingen van geweld te laaten afschrikken; maar, integendeel, alle beweegingen, welke zouden kunnen dienen, om van hun eenige ongeoorloofde zaaken af te vorderen, of om hun, door geweld, tot het neemen of intrekken van deeze of geene Besluiten te noodzaaken, het zy zulks geschieden mogt door byzondere Persoonen, of door en op naam van deeze of geene Corporatien, kragtdaadig tegen te gaan. En, zo wanneer zy zouden vermeenen daar toe, met behulp van hunne Gewapende Burgermagt of Krygsbezetting, niet genoegzaam in staat te zyn, als dan zich in tyds aan de Vergadering der Representanten des Volks van *Holland*, of aan het Committé van Algemeen Welzyn, te vervoegen; onder Strafbedreiging, dat, wanneer zulks door hun niet in tyds zou zyn geschied, zy als dan zelven voor de gevolgen daar van verantwoordelyk zullen worden gehouden.

XXIII. BOEK. 1795.

Met de uiterste verwondering hadden de Representanten vernomen, dat, in eenige der plaats gehad hebbende Oproeren, zommigen van die geenen, welker Eer en Pligt medebragt het openbaar Gezag te handhaaven en allen Oproer en Geweld te keer te gaan, wel verre van daar aan te voldoen, in tegendeel, verkoozen hadden gehoorzaamheid aan de bevelen der

XIII. BOEK. 1795. der Municipaliteit te weigeren, en daar door, als 't ware, de Oproermaakers, in derzelver vermetele bedoelingen, te styven en aan te moedigen: zodanig een gedrag zou niet alleen met de uiterste verontwaardiging aangezien worden; maar werden alle Gewapende Magten, en alle anderen, welke in Eed en Dienst van eenige Stad of Plaats mogten weezen, wel uitdruklyk gelast om de Bevelen van de Municipaliteit of Plaatslyke Regeering stiptlyk te gehoorzaamen, en na te komen, onder bedreiging, dat zy het tegendeel doende of weigerende, als meineedig en schuldig aan openlyke Rebellie, zouden worden gestraft (*).

Elders in den Lande waren oproerige Beweegingen gereezen, rechtstreekscher ingericht om de tegenwoordige Orde van zaaken om te keeren, en de oude te herstellen. Behalven die algemeene waar van wy gewaagd hebben, welke met eenen buitenlandschen Inval in een zigtbaar en duidelyk ontdekt verband stonden (†), moeten wy hier nog een en ander vermelden.

Plakaat in het *Sticht* tegen oproerige bewee- De Inwoonders van het *Stichtsche* Dorp *Breukelen*, zints lang berucht van wegen hunne Oranjegezindheid, gaven daar van blyk, kort naa de Omwenteling, door gesprek-

(*) Deeze Publikatie ter handhaaving van Orde werd den 19 Nov. 1795 vastgesteld. *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* van gemelden Dag.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 151 enz.

spreekken, verdagte byeenkomsten, welke ten doele hadden, om de nieuw aangestelde Regeering van hunne Posten te ontzetten. Schendende handen sloegen zy aan den opgeregten Vryheidsboom. De Provisioneele Representanten 's Lands van *Utrecht* gaven daar tegen eene wel strenge Publikatie in 't licht, gelastende de Municipaliteit van *Breukelen*, tegen alle die buitenspoorigheden, naauwkeurig te waaken, allen, die opgemelde stoorenissen pleegden, te vatten en als verstoorders van de openbaare rust, volgens de Wetten te straffen. Met verzekering, dat zy in deezen de noodige hulp, zo van hun, als van den *Franschen* bevelvoerenden Officier binnen *Utrecht*, zouden ontvangen (*).

XIII. BOEK. 1795. gingen te *Breukelen*.

Breukelen was in het *Sticht* de eenige plaats niet, waar men rustverstoorende beweegingen bespeurde. De geest van wederstreeving waarde ook elders in dit Gewest. Deeze deedt oproerige gesprekken in heimlyke Byeenkomsten voeren, verdichte vreesverwekkende Verhaalen verspreiden, leugen- en lastertaal uitstorten, en openbaarde zich ten vollen door het zingen van oproerige *Oranjeliedjes* en het schreeuwen van *Oranje boven!* Bedryven welken de Provisioneele Representanten als oproerig, met de zwaarste straffen dreigden. Aan die straffen onderwer-

Algemeen plakaat deswegen.

(*) Dit plakaat was van 24 Feb. 1795. *N. Nederl. Jaarb.* voor dat Jaar bl. 1221.

XXIII. BOEK. 1795.

werpende alle Militairen in dit Gewest; zullende de Hoofdofficieren voor hun geheele Corps, en elk Officier en Onderofficier voor hunne onderhoorige Manschappen verantwoordelyk zyn met hun hoofd, ingevalle zy de noodige voorzorgen tot voorkoming van dergelyke rustverstooringen, niet hadden te werk gesteld, of wanneer zy, by het pleegen van dusdanige misdaaden, alle mogelyke middelen niet hadden aangewend om de schuldigen te ontdekken en over te leeveren in handen van den daar toe bevoegden Regter. Terwyl zy alle zodanige braave Militairen, welke van allen oproer en geweld betoonden eenen afkeer te hebben, even als alle hunne andere braave en weldenkende Burgers, als hunne Broeders en Beminnaars van het Vaderland, tegen alle vyandlyke, 't zy openbarre, 't zy heimlyke onderneemingen zouden handhaaven en beschermen (*).

Binnen de Stad *Utrecht* in 't byzonder.

Ondanks deeze Lands Plakaaten deedt zich de geest der wederstreeving van de tegenwoordige orde van zaaken in de Stad *Utrecht* op het ontzettendst, kennen. Men vondt 'er, die onderstonden hunne Medeburgers, in allerlei voegen, het voorig Bewind, door bedekte en openbaare gesprekken, niet alleen aan te pryzen; maar tevens het tegenwoordig Bestuur, dan eens wegens derzelver noodwendige maatregelen

(*) Slegts twee dagen naa het voorige uitgevaardigd. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1224.

len verdagt, als mede het thans algemeen aangenomen Systhema van Vryheid, Gelykheid en Broederschap, door allerhande Voorstellingen, Prentverbeeldingen en Smaadredenen bespotlyk en haatlyk te maaken en te lasteren. XIX. BOEK. 1795.

Naa verzekerd te hebben, dat onder hun oog geen misdaad ongestraft gepleegd was, en hoe zy, toegeevenheid omtrent anders denkenden betoond en blyken van vergeeflykheid, wegens voorige ontvangene persoonlyke beledigingen gegeeven hadden. —— Naa het afschilderen van het onderscheid tusschen hun gehouden gedrag, en de handelwyze naa de Omwenteling in den Jaare MDCCLXXXVII, betuigt de *Utrechtsche* Municipaliteit, „ besloten te „ hebben," dit zyn de eigene woorden, „ voor eerst, om de waare en zuivere „ gronden van derzelver Zedelyke en „ Staatkundige handelingen voor het Pu„ bliek open te leggen, ter beschaaming „ van dezulken, welke, ook zelfs onder „ het huichelagtig mom van den geheilig„ sten Godsdienst, alles aanwenden om „ hunne onkundige Medeburgers tegen „ het tegenwoordige Bestuur op te zet„ ten, en tot alle daaden van tegenstand „ tegen de heilzaame handelingen en be„ sluiten van 't zelve, ja tot Oproer en „ Geweld, aan te spooren. —— En ten „ tweeden, om door deeze Publikatie, „ tegen die en dergelyke rustverstoorende „ Lasteraaren, en Slaaven van het voorig „ Bewind al zulke geduchte Straffen te

 „ be-

XCII. BOEK. 1795.

„ bepaalen, als, by voorige Publikatien, „ tegen alle Oproermaakers zyn geëmaneerd; en welke, in elken welingerichten Staat, alwaar de Vryheid, Gelykheid en de Broederschap, de eenige „ gronden van derzelver Regeerkunde „ zyn, tegen de Overtreeders der Wetten en de Verstoorders der openbaare „ Rust, der Eensgezindheid en van het „ Volksgeluk, moeten plaats hebben.

„ Het is dan wel verre, dat eenige „ vrees of slaphartigheid, gelyk als de „ Kwaadwilligheid voorgeeft, de tegenwoordige provisioneele Municipaliteit „ zou te rugge kunnen houden van het „ exactlyk uitvoeren van alle die Civile „ en Crimineele Wetten, welke de billyke „ Straffen omtrent derzelver Overtreeders „ bepaalen; en van welker prompte handhaaving alleen de Vryheid en algemeene Veiligheid der Ingezetenen van alle „ Maatschappyen afhangt; maar alzo alle „ wraakzugt en partydigheid ten eenenmaale ook met de eerste beginzels van „ eene goede Zedekunde en wyze Staatkunde strydig zyn, hebben wy ons ook, „ van het eerste begin van ons toevertrouwd Bestuur af aan, veel meer daar „ op toegelegd om de volkomenste rust „ en orde onder de Ingezetenen van onze „ Stad te bevorderen, en teffens aan een „ ieder, zonder onderscheid, het stil en „ ongestoord genot van alle die Regten te „ doen smaaken, waar op ieder Mensch, „ welke Staatkundige of Godsdienstige ge-

„ voe-

„ voelens hy ook mag toegedaan weezen, XCII.
„ immermeer ten vollen aanſpraak heeft; BOEK.
„ terwyl in plaats van door haatlyke en
„ bittere Vervolgingen, het dwaaze ſpoor 1795.
„ des voorigen Bewinds te betreeden, en
„ door wederwraak alleen laage zielen
„ eigen, de zo zeer vaneengereeten Een-
„ dragtsband, nog meerder van elkander
„ te haalen, en alzo deeze Stad, en het
„ lang gefolterd Vaderland, voor altoos in
„ het onherſtelbaarst verderf neder te ſtor-
„ ten; — wy, in tegendeel, alles hebben
„ aangewend, om, wagtende op den Ze-
„ gen van GOD, de misleiden, door toe-
„ geevende goedheid, ja, ware het mo-
„ gelyk, de kwaadwilligheid, door vriend-
„ lyke inſchiklykheid te rug te brengen;
„ op dat daar door weder de Vrede bin-
„ nen onze Muuren, de Eensgezindheid
„ onder onze Medeburgeren, en het Ge-
„ luk met den Voorſpoed in onze Stad
„ en in ons Vaderland wedergebragt, en
„ eindelyk zo teffens aan een ieder, van
„ welk eene denkwyze hy ook anders ge-
„ weest mogt zyn, de gelegenheid gegee-
„ ven werde, om in die eer te deelen van
„ ook nog het zyne, tot behoud van het
„ lieve Vaderland te kunnen bydraagen.

„ Dan, overmids het helaas! maar ook
„ al te waar is, dat 'er nog Aterlingen
„ gevonden worden, op welker verſtokte
„ harten zelfs de ſpreekendſte daaden van
„ wysheid en goedheid, even zo min eeni-
„ ge verandering kunnen te weeg bren-
„ gen, als de bekoorelykheden der deugd

XIII. BOEK. 1795. „ in de oogen der zich allen licht en „ waarheid schuwende Geveinsdheid — „ zo verklaart de Provisioneele Munici-„ paliteit zich nogmaals, by deeze Publi-„ katie, dat, offchoon zy nimmer ophou-„ den zal, om volgens derzelver, mede „ door deeze alhier zo duidelyk gemani-„ festeerde Grondbeginzels van Vryheid, „ Gelykheid en Broederschap, staande het „ haar aanbetrouwd Bestuur, te blyven „ handelen, zy egter hier door niet ver-„ staan wil hebben, de Leden, het voo-„ rig Bestuur gecomposeerd hebbende, „ voor hun gehouden gedrag onverant-„ woordelyk te laaten, noch aan een ie-„ der zyn vermeend regt, naar alle bil-„ lykheid, niet te willen doen erlangen; „ maar veel meer, dat zy met de regt-„ vaardigheid de menschlievenheid willen-„ de paaren, zich dan ook teffens, aan „ den anderen kant, zo veel te gestren-„ ger zal beyveren, om de misdaaden en „ vergrypingen van alle die geenen te „ straffen, welken zich voortaan zullen „ durven verstouten, om, op eeniger-„ hande maniere, de rust der Maatschap-„ py te stooren, de tegenwoordige Orde „ van zaaken om te keeren, of welken „ door ongemesureerde gesprekken of daa-„ den, zullen handelen tegen al zulke „ vastgestelde of nog vast te stellene Wet-„ ten, welke op Vryheid, Gelykheid en „ Broederschap gegrond zyn." — Wor-dende voorts de Overtreeders, zonder aan-zien van Persoon, Jaaren, of Bediening, met

met lyfſtraffe, en zo de zaak het vorder- XCII. BOEK.
de, met den dood gedreigd (*).

By de Omwenteling in *Friesland* was de rust zo algemeen als gelukkig bewaard gebleeven door de onvermoeide werkzaamheid van het Committé Revolutionair Provinciaal, onderſteund door den verlichten yver, en rustige bedaardheid van weldenkende Burgers, zo in de Steden als ten Plattenlande, Dan welhaast liet zich hier en daar de zugt tot *Oranje* blyken, in geroep, gezang en Oranjelinten, waar tegen de Proviſioneele Repreſentanten van dat Gewest waakten, door het uitvaardigen eener Publikatie, de Daaders met overbrenging na het Blokhuis dreigende, om, naar bevinding, door den Hove van *Friesland* te worden geſtraft (†).

1795. Plakaat tegen Oproer in *Friesland*

Dan, ſchoon deeze Proviſioneele Volksvertegenwoordigers, voor geen gering gedeelte beſtonden uit Lieden, die ten Jaare MDCCLXXXVII veel leeds der Staatsvervolgingen beproefd hadden, waren zy verre van met dezelfde maate, de voorige Regeering toe te meeten. Ondanks dit, en ondanks de gemelde Publikatie, den drie en twintigſten van Sprokkelmaand gedaan, bleeven de woelingen volduuren, die tot de daadlyke hoogte van oproerige geſprekken en daaden opklommen. Strenger Straffen dan het gedreigde *Blokhuis* keurden

Strenger Afkondiging daar tegen.

(*) Deeze Afkondiging geſchiedde den 16 Maart 1795. *N. Nederl. Jaarb*, 1795. bl. 2315.
(†) *N. Nederl. Jaarb*, 1795. bl. 2284.

XCII. BOEK. 1795. den zy noodig. Thans, werden de overtreeders met eene gestrenge Geesseling en met Uitbanning, voor een bepaald aantal jaaren, of voor altoos, of ook met de doodstraffe bedreigd, en in eenige gevallen op heeter daad, zonder den gewoonen weg van regten. —— Meer byzonder werd het Committé van Waakzaamheid, Veiligheid en Correspondentie, bekleed met volle magt, om alle die hetzelve kende, als Stookers van Oproer, en als Hoofden van de Antirevolutionaire Cabaal, in verzekering te neemen, of doen neemen, en daar van kennis te geeven aan de Vergadering der Volksvertegenwoordigeren; terwyl het zelve, tot verydeling van alle Plans dier Cabaale zodanig een gebruik van de Burgerlyke Gewapende Magt zou mogen maaken, als het noodig oordeelde (*).

Verandering in 't bovengemelde. Wanneer in *Friesland*, met Zomermaand, de *Provisioneele Representanten*, voor *aanblyvende Representanten* verwisseld waren, en het Committé van Waakzaamheid, Veiligheid en Correspondentie, waar aan zo veel magts, by de laatstgemelde Publikatie, den zevenden van Grasmaand uitgevaardigd, werd opgedraagen, was opgeheeven, verviel een gedeelte van zelve; daarenboven hadt het Hof Provinciaal reeds aan de Provisioneele Representanten, en voorts aan derzelver Opvolgeren, zich vervoegd met eene opgave van eene andere zwaarigheid in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2763—2759.

in de volvoering van het zo sterk Plakaat, het gevaar vermeldende, 't geen uit eene min naauwkeurige opgave der Misdaaden zou kunnen voortvloeijen. Dit baarde de intrekking deezes Plakaats en het in stede stellen van een ander. 't Geen, schoon instemmende met de gronden in het voorige gelegd, veel al verzagting ademde, en het Hof meer gezags in de uitoefening opdroeg (*).

XCII. BOEK. 1795.

Commissien aangesteld tot onderzoek der *Oranje Amptenaaren*.

De Vergadering der Kleine Steden en het Platteland in *Holland*, waar van wy gewaagd hebben (†), hadt haare Bezwaaren ingediend. Deeze waren door eene Commissie opgenomen, en derzelver Verslag hadt eene Proclamatie en Aanschryving ten gevolge, waar in de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, zich op deezen trant lieten hooren; „ Dat zy, steeds yverig om alle middelen by de hand te neemen, welke eenigzins konden strekken tot voortzetting van Vryheid- en Vaderlandlievende gevoelens, door maatregelen te neemen, die aan braave Vaderlanders gelegenheid verschaften van werkende Leden der Maatschappye te worden, en afbreuk te doen aan alles, dat hun aan de Dwinglandy des voorigen Bestuurs kon herinneren, of derzelver aanklee-

„ vers

(*) Dit vernieuwde Plakaat was van 17 Juny 1795. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4834—4839.

(†) Zie hier boven bl. 23.

XCII. BOEK. 1795. „ vers gelegenheid kon geeven om braave „ Vaderlanders te verguizen, en te onderdrukken, voorgenomen hadden, daar „ van aan het Vrye Volk, 't welk zy „ vertegenwoordigden, thans een nieuw „ blyk te geeven, door 't zelve te verwittigen van eene Aanfchryving aan de „ Municipaliteiten van *Holland.*"

Hoofdzaaklyk hieldt deeze Aanfchryving in, dat de Municipaliteiten, zo fpoedig doenlyk, eene Commisfie uit hun midden zouden benoemen van twee, drie, vier of meer Perfoonen, in evenredigheid met haare grootheid, by welke de ftemgeregtigde en Vaderlandlievende Burgeryen, door de Municipaliteiten zouden verzogt worden een gelyk getal Perfoonen te verkiezen; ten einde deeze te gader eene Lyst zouden opmaaken van de Stads en Lands Amptenaaren binnen hunne Municipaliteit, welke beweezen zouden kunnen worden zich fchuldig gemaakt te hebben aan de Plundering en Onderdrukking hunner Medeburgeren en alzo met daaden geyverd tot voortzetting en bevordering van het *Oranje-Aristocratisch* Syftema, of zich, als zodanig verzet tegen de inkomst der *Franfche* Broederen in deeze Republiek. — Als mede van zodanige Amptenaaren, die Memorien, Verzoek- en Smeekfchriften aan WILLEM DEN V. hadden aangeboden, ftrekkende tot Amptsontzetting of Vervolging hunner Medemenfchen, of de-

dezulken, die, wegens zulke Amptontzettingen, Vervolgingen, Mishandelingen en andere Geweldenaaryen van het voorig Bestuur, Dankadressen en Gelukwenschingen hadden aan den dag gelegd of wereldkundig gemaakt. Ten einde vervolgens die Persoonen van hunne Posten ontzet en dezelve met waardige Vaderlanders, de vereischte bekwaamheden bezittende, vervuld zouden kunnen worden —— Dat de klagten en lasten van de Landsbedienden en Geëmployeerden van Gemeene Middelen, zouden gezonden moeten worden aan het Committé van Algemeen Welzyn, of zodanig ander Committé van *Holland*, als waar toe dezelve betrekking hadden, om over dezulken, op denzelfden voet, te beschikken (*).

XXI. BOEK. —— 1795.

Handhaaving van het bedryf deezer Committés.

Het ontbrak, by het te werkstellen dier Aanschryvinge, geenzins aan Amptenaaren, die zich in bedoelde gevallen bevindende, over de Amptontzettingen klaagden, hun voorig gedrag aan onkunde en verleiding toeschreeven, verzagting van het Besluit, en wegneeming van alle dubbelzinnigheid en eigendunklyke uitlegging verzogten. Het Committé van Algemeen Welzyn, zodanig een voordragt van *Delftsche* Burgers, inzonderheid, overweegende, beweerde de billykheid van het Staatsbesluit, spraaken het vry van dubbelzinnig-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 5 en 12 Oct. 1795.

XCII. BOEK. 1795. nigheid, ten ſlot betuigende; „ dat de „ bedoelde Aterlingen, die door daad„ zaaken hunnen evenmensch mishandel„ den en ruineerden, geene Compasſie „ van 's Lands Vaderen konden verdie„ nen: daar zy zeker, by de eerſte ge„ legenheid van eene wederomwenteling, „ (die GOD verhoede!) hunnen voori„ gen Afgod met verdubbelden yver die„ nende, den braaven, den getrouwen „ Vaderlander andermaal zo gaarn zou„ den ten gronde helpen; ja het ganſche „ Vaderland onherſtelbaar doen verloo„ ren gaan. — In het Verzoekſchrift werd niet getreeden (*), en zy, tot wier behoeve het Verzoek gedaan was, vonden zich in 't zelfde geval als de *Schiedamſche* Municipaliteitsleden, waar van wy hier boven gewaagden (†).

Bepaaling, wegens 't geen de nieuw aangeſtelde Amptenaaren aan den Lande zouden moeten opbrengen.

De Afzettingen van Amptenaaren, die veeler wegen plaats greepen, en de Aanſtellingen van anderen, in hunne plaats, hadden ten eigenaartigen gevolge het indienen van Verzoekſchriften om van het Amptgeld ontſlaagen te worden. De Burger H. DEGELINCK, tot Stads Major te *Enkhuizen* aangeſteld, en door den Ontvanger te dier Stede, om het Amptgeld, vierhonderd Guldens bedraagende, aangeſprooken, verzogt by de Vertegenwoor-

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* 1 Dec. 1795.

(†) Zie hier boven bl. 5.

woordigers des Volks van *Holland* om ontslag. Het Committé van Finantie werd dit verzoek in handen gesteld; en bragt een Verslag uit, overeenkomstig 't welke bepaald werd, dat, omtrent de Amptenaaren en Bedienden, aangesteld of nog aangesteld zullende worden, in plaats der zodanigen, die van hunne Ampten verlaaten waren, voor zo verre deeze Amptenaars of Bedienden, niet uit 's Lands Kasse; maar ten laste van andere Publieke of Particuliere Kassen, hunne Jaar-, Daggelden of Inkomsten genooten, voor eerst de *Invordering* der Amptgelden, volgens de lyst van dertien Maart MDCCXXVII en laatere Staatsbesluiten ten dien opzigte, zou blyven opgeschort. — Om het gemis, 't welk 's Lands Kas door deeze maatregel zou lyden, voor af te gemoet te komen, diende de bepaaling, dat de Opvolgers der zodanigen, die van de voorgemelde Ampten waren afgezet, aan den Lande zouden moeten goed doen en betaalen, Acht ten Honderd in het Jaar van de somme, waar op die Ampten in de Lyst der Ampten gesteld waren. Door de reeds aangestelden zou de betaaling hier van moeten geschieden, drie maanden naa het neemen deezes Besluits. Zy die vervolgens aangesteld zouden worden, hadden drie maanden, naa hunne aanstelling, die som te betaalen; en voorts telken jaare binnen drie maanden naa het ingaan, gerekend van den dag der aan-

XXII. BOEK. — 1795.

XXXI. BOEK. 1795. ſtellinge. Tot Ontvangers of Invorderaars van deeze Schavergoeding werden teffens aangeſteld de Secretariſſen in de Steden en Plaatſen van *Holland*, de Collecte hebbende van de tiende, vyftiende, twintigſte, veertigſte en tachtigſte Penning (*).

(*) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland* 4 en 18 Nov. 1795.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DRIE EN NEGENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

De Uitgeweekenen en Gebannenen, als mede de Leden des voorigen Bestuurs te Utrecht ingeroepen, en de laatsten het vertrekken verboden. Verbroedering der Patriottische Gezelschappen binnen Utrecht. Huisarrest den verdagte Regenten opgelegd. Wat de Representanten des Franschen Volks en de Generaal PICHEGRU, *ten hunnen behoeve, doen. Adres van* RAMEL *aan de Utrechtenaaren. De Fransche Representant* RICHARD *brengt een Brief te voorschyn, als door de Volkssocieteit te Utrecht geschreeven. Loochening van de egtheid deezes Briefs door de Vergadering en den Voorzitter* VAN LITH DE JEUDE. *Commissie door de Representanten des Lands van Utrecht benoemd, tot het opneemen der Bezwaaren tegen de voormaalige Regenten. Verlenging en opheldering van dien maatregel. Voorgestelde maatregelen tegen de Leden des voorigen Bewinds en Amptenaa-* XCIII. BOEK.

XCIII. BOEK.

ren in Friesland. Voorslag van eene Volks-societeit in Leeuwaarden. Voorslagen van de Hoofdvergadering der vereenigde Societeiten in Friesland. Verandering in de Leden des Hofs van Justitie in dat Gewest. Verdere Afzettingen aldaar. Verzagtingen in het lot der voorige Regenten. Antwoord der Representanten des Frieschen Volks op den Brieve van den Representant RICHARD. *Daar van verschillend oordeel door den Burgerkrygsraad en Volks-societeit te Leeuwaarden. Handelwyze in Gelderland omtrent de Persoonen en Goederen van de Leden des voorigen Bestuurs. Sterke taal der Zwollenaaren in Overysfel ten dien opzigte. Gevolg hier van. Eischen der Volks-societeit te Groningen. In Zeeland genomene maatregels tegen de oude Regenten. De Commissie tot Onderzoek tot het vorderen van Schavergoeding in Holland. Vroegtydig besluit by Holland tot het vorderen van Schavergoeding. Te welker gelegenheid in werking gebragt. Nadere bepaalingen. Onderscheide werkingen van dit Besluit. Eenigen verklaaren 'er zich openlyk tegen. Tegenvertoog van vier Municipaliteitsleden te Amsterdam, met naame* H. OGELWIGHT, M. TEMMINCK, D. HOOFT *Getz. en* G. DE GRAAF. *Aanmerkingen van den Burger* PONTOI *op dit Besluit. Hetzelve gaat egter door. Wegens de Instructie van deeze Commissie. Deeze aan dezelve ter hand gesteld. Benoeming der vier en twintig Leden. Uitnoodiging, om bezwaaren in te winnen, den Volke gedaan. Een tweede Bekendmaaking deswegen. Verzoek der Commissie om de noodige Papieren.*

In-

Ingekomene Bezwaaren. De Commisſie tot het doen van een Verſlag opgeroepen. Wat de Commisſie over de reden dier Oproepinge dagt. Hoe zy zich nader over haare Handelingen uitdrukt. De Commisſie wordt verzogt in haare werkzaamheden te volharden. Opgeroepen om een kort Verſlag te geeven. Inleevering en Inhoud van dit Verſlag. Op nieuw verzogt haare werkzaamheden voort te zetten. De Commisſie ontſlaagen. Zes uit de Leden weder aangeſteld. R. F. BOUWENS *leevert een Protest in by de Commisſie, en by de Vergadering van Holland. Beide zonder gevolg. Sterke voordragt der ontſlaagen Leden. Werkzaamheden der op nieuw aangeſtelde Commisſie. Beſluit ter geheele Afdankinge. Ontſlag. Verantwoording en Berigt aan den Volke. Dit ſtuk zeer onderſcheiden beoordeeld. Holland ſtemt in dit Onderzoek niet alleen. Gelderlands beſluit daar toe. Voorſlag tot zodanig een Onderzoek in Zeeland. Dezelve wordt aangenomen. Bekendmaaking hier van. Lastbrief ten dien einde. Uitſlag. Byzonder Onderzoek te Vlisſingen. Een dergelyk voorgeſteld Onderzoek in Friesland heeft geen voortgang. Wegens de ten Lande Uitgeweekenen. Brief aan de Repreſentanten des Hollandſchen Volks, uit St. Omer. Over het getal van de ten Lande uitgeweekenen. Vroegtydige Beſluiten in Holland te hunner Inroepinge. Schikkingen daar op in Friesland gemaakt. Hoe dit ſtuk in Stad en Lande aangelegd. Brief van* J. BOUDEWYNSEN *wegens de Uitgeweekenen aan de Proviſioneele Vertegenwoordigers des Volks* XXIII. BOEK.

 van

XLIII. BOEK.

van Holland. Die zaak nader aangedrongen. Dit werk daadlyk ter hand genomen. Groot getal der Wederkeerenden. Vraagen ten hunnen aanziene beantwoord. Vertoog der Wederkeerenden by de Vertegenwoordigers des Hollandschen Volks. Hoe beantwoord. Voordragt van den Burger Koenraad Hovens, *ten opzigte van de wedergekeerde Uitgeweekenen. Voorstel van* Huber *ten hunnen opzigte. Schikking ten behoeve der Vrouwen en Kinderen der Uitgeweekenen. Het Doopregister der Algemeene Protestantsche Kerk te Duinkerken overgeleeverd.* Elizabeth Bekker *Wed.* Wolff *krygt het haar jaaren lang onthouden Weduwengeld. Aan het Committé van Algemeen Welzyn de zaak der Wederkeerenden opgedraagen. Hoe het toeging met de Wederkeerenden, die, in Franschen dienst, de Wapenen gevoerd hadden. Brief, ten hunnen behoeve, door het Committé te Lande aan hun Hoog Mogenden. Hoe beantwoord. Vertoog deezer Uitgeweekenen by hun Hoog Mogenden. Voorstel der Delfenaaren, omtrent dit stuk by Holland. Hoe men zich in Overysſel die zaak aantrok. Gesteldheid der Krygsgevangenen in Frankryk. Voorslag der Fransche Represêntanten, wegens derzelver wederkeeren. Hoe door onze Gezanten* Blauw *en* Meyer *beantwoord. Regtmaatigheid van deezer weigerend, althans verwylend voorstel. Uitslag dier zaake.*

Viel

Viel in *Holland*, ten opzigte van de Leden en Regenten des voorigen Bestuurs, zo veel te doen, als onze twee laatste Boeken uitwyzen, men ging in het *Sticht* niet min streng te werk. Een en dezelfde Afkondiging, vroeg in Sprokkelmaand, binnen *Utrecht* gedaan, riep alle Vaderlanders, die om derzelver Vaderlandsche daaden en gevoelens, de Stad en derzelver Regtsgebied verlaaten hadden, of gebannen waren, en zich nog niet weder in den kring hunner Stadgenooten begeeven hadden, terug, met vernietiging der Vonnissen die tegen hun mogten geslaagen weezen, om genot van de thans herkreegene Vryheid te hebben, en het hunne tot derzelver handhaaving toe te brengen. Zy beval tevens, dat allen, in de Stad woonagtig, die vóór de jongste Omwenteling, eenige Ampten of Bedieningen bekleed hadden, zich niet buiten de Stad zouden begeeven, of die reeds ontweeken zynde, daar, binnen den tyd van ééne maand, moesten terug keeren, op straffe van Sequestratie hunner Goederen: dit zou duuren tot zo lange ieder hunner rekenschap en verantwoording gedaan hadt, waar toe men, zo ras mogelyk, gelegenheid zou geeven. Het zou hun nogthans, mits Verlof en een Paspoort vraagende, vrystaan de Stad te mogen verlaaten, als de redenen des Verzoeks billyk geoordeeld werden. —— Ten zelfden tyde verleende de Municipaliteit aan alle Op- en Ingezete-

XCIII. BOEK.

1795.

De Uitgeweekenen en Gebannenen, als mede de Leden des voorigen Bestuurs te *Utrecht* ingeroepen en het vertrekken verboden.

XXIII. BOEK.

1795.

Verbroedering der Patriottische Gezelschappen te *Utrecht*.

tenen ontslag van den gedwongen Eed op de zogenaamde Oude Constitutie (*).

Hoe veele Patriotten ook, ten Jaare MDCCLXXXVII, uit *Utrecht* geweeken, of van daar gebannen waren, ontbrak het daar ter Stede niet aan werkzaame Leden, die Partye toegedaan. Zy hielden heimlyke Zamenkomsten, en moesten, eene Tegenomwenteling bedoelende, afzonderlyk, en daar door gebrekkig werken. Naa der *Franschen* komst was dit noodloos, en de onderscheide Patriottische Gezelschappen, wel begrypende, dat hunne kragt en sterkte, om het aangevangen werk der Omwentelinge voort te zetten in vereenigde en gezamenlyke werkzaamheid gelegen was, werden te raade die afzonderlyke Byeenkomsten tot één Lichhaam zamen te smelten. Openbaar geschiedde deeze Vereeniging, op den negenden van Lentemaand. De Leden kwamen op de *Neude* byeen, verzamelden zich in één Lichaam, 't welk, onder een fraay Muzyk, een optocht deedt, en zich na het Societeitshuis begaf, waar de Burger VAN LIDT DE JEUDE, tot Voorzitter verkoozen, een aanspraak deedt tot het verbroederde Gezelschap.

Huisarrest de verdagte Regenten opgelegd.

't Leedt slegts weinig dagen of de nieuw gevestigde Societeit, ten zinspreuk voerende, *Voor Eendragt en Algemeen Welzyn*, bewerkte, dat de Municipaliteit, en het Committé van Waakzaamheid, eene nagtver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1197.

vergadering hieldt, om te raadpleegen over dé voorstellen van wegen dezelve gedaan, uit naam van het Patriottische Volk. Het gevolg was een besluit der Municipaliteit om de verdagte Regenten des Jaars MDCCLXXXVII Huisarrest op te leggen. Onverwyld werd zulks, met goedkeuring van den Stadscommandant, bewerkstelligd. Naa dien tyd hielden, met diens toestemming, eenige vrywillige Burgers, benevens de *Fransche* Wagt, de poorten bezet.

XCIII. BOEK. 1795.

Wat RAMEL en PICHEGRU ten hunnen baate doen.

Zints den eersten stap door de *Franschen* in *Utrechts* Veste hadden de Leden der voorige Regeeringe niet verzuimd zich zeer heusch, ten hunnen opzigte, te gedraagen (*). Was zulks van eene voor hun gunstige uitwerking in 't algemeen geweest, in het tegenwoordige geval kwam hun dit byzonder te stade. Van wegen den Representant des *Franschen* Volks RAMEL en den Generaal PICHEGRU, werd VAN LIDT DE JEUDE, Voorzitter der Societeit, opgelegd, naa vier en twintig uuren tyds, zyne beschuldigingen tegen die Regenten in te brengen. Een eisch aan welke regterlyk niet kon voldaan worden.

Adres van RAMEL aan de *Utrechtenaaren.*

Gemelde Representant stelde der Municipaliteit onverwyld een Adres ter hand, met verzoek, dat het, in 't *Nederduitsch* overgezet, ter kennisse der Burgery mogt gebragt worden. De Vertegenwoordigers des *Franschen* Volks by het Hoofdkwartier te *Utrecht* richtten dit woord tot de Bur-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 287.

XCII. BOEK. 1795. Burgers dier Stad — „ *Bataaven!* Toen „ de *Franschen*, voorafgegaan door de „ Overwinning, hunnen Intocht binnen „ deeze Vereenigde Gewesten deeden; „ toen zy daar bragten de Vryheid, voor „ dewelke zy stryden, en waar na Gylie- „ den reikhalsden, toen wilden zy ook „ dat dezelve onder ulieden wierd hersteld „ zodanig als ze behoort te zyn; de Regt- „ vaardigheid is haar Gezelinne, het Ge- „ luk van allen haar doeleinde.

„ De Voorzigtigheid regelde de eerste „ beweegingen uwer Omwentelinge; der- „ zelver voortgang vorderde de opoffering „ van byzondere wraakoefeningen. Gy- „ lieden kwaamt overeen, dat het was regt- „ vaardig te zyn, te vergeeven, 't geen „ niet onvergeeflyk is; Gylieden vondt „ in uw eigen vermogen de verpligting „ om edelmoedig te zyn; in deeze gevoe- „ lens te volharden is noodzaaklyk.

„ Eene Volksvergadering heeft zich in „ het midden uwer opgericht; dat zy ver- „ lichting verspreidde; dat zy de onder- „ rigting van de Regten van het Volk, „ van de Pligten van den Burger, van „ de Liefde tot het Vaderland, van de „ noodzaaklykheid om Wetten te hebben, „ en dezelve te eerbiedigen, voortplan- „ te. — Ziet daar het doelwit van der- „ zelver instelling. Zy miskent dit, wan- „ neer zy hunne Byeenkomsten als Staat- „ kundige beschouwende, over publieke „ zaaken raadpleegt, tot een werktuig der „ driften verstrekt, Wraakoefeningen aan-

„ raadt

„ raadt, of uitoefent, de vereischtens van XCIII.
„ Regtspleeging schendt, aan de Uitvoer- BOEK.
„ ders van het publiek gezag de zorg niet
„ overlaat om 't zelve uit te oefenen. 1795.

„ Gylieden kunt stukken van Regtvaardigheid te vorderen hebben; dat de Wet daar over uitspreeke; dat alleen de Schuldigen gestraft worden; maar dat Onschuldigen niet schroomen ingewikkeld te zyn in algemeene veroordeelingen; Ulieder bestaan, als uitmaakende een gedeelte van een beschaafde Natie, hangt af van Ulieder eerbied voor de veiligheid van Persoonen; Ulieder Credit en Koophandel zyn daar aan hun bestaan verschuldigd; het is daar door dat gy vermogend zyt; uwe Vyanden willen dezelve vernietigen; beschouwt als de zodanigen, al wie den minsten aanslag maakt tegen de veiligheid, die men in het midden uwer moet genieten.

„ De Eendragt maakt de Magt der Burgeren uit; de *Franschen* maaken staat op de uwe; de Gelykheid van Regten is onder Ulieden hersteld, handhaaft dezelve door uwe Broederschap; bestrydt uwe waare Vyanden; bemant uwe Schepen; dat uwe Jongelingschap zich gereed maaken om laurieren op de grenzen te plukken. — Hoe! de Vestingen van *Bourtange* en *Benthem* vallen voor het geweld der dappere en edelmoedige Soldaaten, die Ulieden de Vryheid gebragt hebben, en gy zult U aan inwendige scheuringen overgeeven? —

„ De

XIII. BOEK. 1795.

„ De *Franschen* zullen niet dulden, dat „ men Ulieden misleidt; hunne grondbe„ ginzelen verpligten hun gestrenglyk alle „ daaden van geweld te beteugelen; hun„ ne edelmoedigheid noodzaakt hun per„ sooneele wraakoefeningen te beletten; „ hunne verkleefdheid aan de Wetten ver„ biedt hun eenige onwettige daad te ge„ doogen; hun eerste verlangen is ook „ het Volk hersteld te zien in de uitoe„ fening van deszelfs weezenlyke Regten, „ de hoop der *Aristocraaten* te vernieti„ gen en de *Dweepzugt* tot zwygen te „ brengen; de *Franschen* zullen hier in „ slaagen; zy noodigen Ulieden om daar „ in behulpzaam te zyn (*)."

RICHARD brengt een Brief te voorschyn, als door de Volks-societeit te *Utrecht* geschreeven.

De *Fransche* Representant RICHARD, van wiens schryven over de *Clubs* aan hun Hoog Mog. wy gesprooken hebben (†), hadt het, behalven zyn aanval op de *Clubs* in 't algemeen, byzonder gelaaden op de Volks-societeit te *Utrecht*, en ten bewyze aangevoerd eenen Brief, ingerigt aan alle *Braave Fransche Republikeinen, die nog den roem en de magt der Fransche Armee uitmaakten*; waar in veele *Franschen*, als *Aristocraaten* en vermomde *Royalisten*, beschreeven, en voorgesteld worden als gereed en werkzaam, om de Vryheid de hartader af te steeken, de Patriotten te vervolgen, en den verfoeiden Afgod van het Despotismus en Leenroerig Gezag, an-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2307—2314.
(†) Zie hier boven bl. 21.

andermaal op den throon te brengen. Van deezen Brief maakte hy niet alleen gebruik by hun Hoog Mog; maar gaf 'er kennis van aan het *Committé de Salut Publicq* te *Parys*. Dezelve kwam voor als getekend door LIDT DE JEUDE President, en VAN DER WERFF VROOM Secretaris (*).

Loche-ning van deezen Brief door de Vergadering en de Voorzitter.

De Leden der Vergaderinge, uit wier schoot gemelde Brief, als door den Voorzitter en Secretaris getekend, gezegd werd oorspronglyk te zyn, vernamen het ter handstellen deezes Briefs aan den Burger RICHARD niet, of zy besłooten de onwaarheid daar van bekend te maaken, en teffens eene Belooning van vyf en twintig Dukaaten uit te looven aan die zou kunnen bewyzen, dat dit Stuk, uit die Volks-societeit voortgekomen, op de minste authoriteit van dezelve gedrukt of verspreid, of door wien hunner het ook zyn mogt, zou ondertekend weezen. — VAN LIDT DE JEUDE, die als eerste Ondertekenaar vermeld stondt, en de verspreiding van dit Stuk werd nagegeeven, deedt teffens de verklaaring, „ dat hy, niet ongevoelig, over 't geen hem ten laste gelegd was, zich nimmer aan kwaadspreekers zou stooren, en liever verkoos zyn leeven, als een eerlyk man, op het oogenblik, te verliezen, dan als een afhangeling van laage Menschen, ten koste van het algemeen, zyn eigen „ groot-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 2 July 1795.

XIII. BOEK. 1795. „ grootheid te zoeken. — Dat hy vol-
„ strekt ontkende, naa zich met de Ver-
„ klaaring der Vergadering vereenigd te
„ hebben, dat het zogenaamd Adres uit
„ zyne pen voortgekomen, of door hem
„ getekend was, beloovende aan wie het
„ tegendeel zouden kunnen bewyzen, tot
„ prys, alle zyne Goederen, zo weinig
„ dezelve ook mogten weezen; maar daar-
„ enboven al het geen hem, uit hoofde
„ der Schadeloosstelling van zyne enorme
„ verliezen toekwam, daar voor te pand
„ te stellen (*)."

Commissie door de Representanten van *Utrecht* tot opneming der Bezwaaren van de voormaalige Regenten.

Dit laatste aanbod herinnert ons aan eene Bekendmaaking, by den aanvang der Omwentelinge, van Staatswege gedaan, by welken de Provisioneele Representanten des Lands van *Utrecht* deeden weeten, „ dat zy, om aan de zo billyke als regt-
„ vaardige verlangens te voldoen, tot het
„ beraamen en bekomen van eene zo veel
„ doenlyke, als mede behoorelyke, schade-
„ loosstelling, voor allen en een iegelyk,
„ die door en zints de ongelukkige Om-
„ wenteling van het Jaar MDCCLXXXVII,
„ op eene zo schreeuwende wyze, door
„ het toen heerschend Stedelyk-, Staats-,
„ Stadhouderlyk- en Militair geweld, ge-
„ roofd, geplunderd, vervolgd, en in
„ hun-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4819. Hier op oogden BLAUW en MEYER, wanneer zy te *Parys* over RICHARDS schryven en diens Character de Aanmerkingen maakten, welke wy mededeelden hier boven bl. 29.

XCIII. BOEK.

1795.

" hunne Persoonen en Goederen benadeeld en mishandeld waren geworden" — eene Commissie benoemd hadden om te hooren en aan te neemen alle zodanige schriftlyke Bezwaaren " van veele geledene Schadens, willekeurige Confiscatien, en afgeperste Boetens, welke door de pretense Souveraine Magt van Staaten en Magistraaten, ten dien tyde, aan het Volk toegebragt en opgelegd waren." —— Een maatregel, die, voor als nog, niet anders bedoelde, dan om eene algemeene Staat van Schadens en Boetens te kunnen opmaaken, die, naa vooraf onder 's Volks oog gebragt te zyn, tot een onderwerp van raadpleeging voor de Representanten zou kunnen dienen. — Zy maakten deeze voorloopige bepaalingen, dat alle Bezwaaren in Geschrifte en getekend, onder aanbod van Eede, moesten gedaan worden; met opgave van den tyd, de gelegenheid, en den aart der zaaken; met bygevoegde inkoop- of verkoopswaarde, der verloorene en in beslag genomene Goederen, en voorts vergezeld met alle mogelyke getuigenissen en bewyzen van ontrooving, afpersing, vonnis en executie, welke ten dien dage, plaats gegreepen hadden (*).

Verlenging en opheldering van dien maatregel.

By deeze Bekendmaaking, in Sprokkelmaand gedaan, was de tyd van drie maanden tot opneeming dier Bezwaaren bepaald. Men vondt reden om die tot den

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1200.

XCIII. BOEK. 1795. den laatsten van Zomermaand te verlengen (*); als mede, om, daar alle Bannissementen, naa den zestienden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII, tegen weldenkende Burgers en Regenten geslaagen, vernietigd waren, daar ook vernietigd, voor onwettig en onregtvaardig verklaard was de Confiscatie van Goederen en Regten, (waar onder zy ook de Canonicaale Prebendens begreepen,) aan de wederregtelyk verbannenen vóór dit vonnis, behoord hebbende, en dus verstaan moesten worden *animo* in het wettige bezit gebleeven te zyn; met dat natuurlyk en wettig gevolg om derzelver Goederen en Regten, met de Vrugten en Baaten van dien, te kunnen en mogen verhaalen van die geenen, welke dezelve van de onwettige en overheerschende Verkoopers hadden gekogt en verkreegen, behoudens aan die Koopers, derzelvers actie en pretensie tegen hunne onwettige Autheurs of Verkoopers. Als mede, dat de geweezene regtvaardige Bezitters van die Goederen en Regten, zich, op eene wettige wyze, zouden kunnen en mogen doen stellen in derzelver bezit (†).

Maatregelen in Aan heftigheid hadt het der Staatsomwentelinge in *Friesland* niet ontbrooken.

Vee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2755.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3284. Eene lyst van die opgegeevene Schaden is naderhand in 't licht gekomen; doch niet tot eer van zommigen, die deeze Schade by vergrooting opgaven. ZILLESEN *Geschiedenis der Nederlanden* IV. D. bl. 89.

Veelen, die by de Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII gevangen, gebannen of in geldboeten beslaagen waren, hadden thans het Gewestlyk Bestuur in handen (*). De eerste Afkondigingen droegen blyk van eene tegenwerking, daar zeer eigenaartig te wagten; dan welhaast deeden 'er zich twee Partyen op, die wy vervolgens beurtelings de meerderheid en den boventoon zullen zien aanneemen.

XXXII. BOEK. 1795. *Friesland* tegen de leden des vorigen Bestuurs.

Hier alleen moeten wy vermelden, hoe omstreeks den tyd, dat de *Provisioneele Representanten des Volks van Friesland*, plaats zouden maaken voor daadlyk *aanblyvende*, eene Volkssocieteit, binnen *Leeuwaarden* opgericht, onder de Zinspreuk *Tot handhaaving der Regten van den Mensch*, zich met een Adres aan de toenmaalige Landbestuurders vervoegde. In den aanhef is hun taal; „ Het oogenblik nadert, waar „ op het byeengeroepen Volk die daad „ van zyne Opperste Magt zal uitvoeren, „ waar op het dat Regt zal uitoefenen, „ dat aan 't zelve nooit hadt moeten ont„ nomen worden, en hun egter altoos, „ door heerschzugtige Dwingelanden, ont„ nomen is. Het Volk zal zyne Verte„ genwoordigers verkiezen, en van deeze „ keuze hangt het welzyn van 't Vader„ land af. 'Er ligt dus ieder Inwooner „ van *Friesland* ten hoogsten aan gelegen, „ dat aan deeze verkiezing de volmaakste „ Vryheid worde verleend; dat alles wat „ aan

Voorslag van een Volkssocieteit in *Leeuwaarden*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXXI. D. bl. 12 enz.

XIII. BOEK. 1795. „ aan dezelve zou kunnen hinderlyk zyn, „ worde uit den weg geruimd." Als zodanig eene hinderpaal hielden zy den invloed der geenen, die in den Jaare MDCCLXXXVII, den Volke zo veel ramps berokkend hadden; en gaven daarom in de allerernstigste bedenking, en verzogten, „ om," gelyk zy zich uitdrukten, „ alle bekende „ Hoofden van die gevloekte Kabaal, die „ door hun eigen en het Stadhouderlyk „ verraad, gevoegd by hunne eerlooze „ inroeping van vreemde Hulptroepen, „ het Vaderland op den oever zyns ver- „ derfs gebragt en veelen rampzalig ge- „ maakt hadden, in zodanig eene verze- „ kering te neemen, als zy, naar hunne „ wysheid zouden verstaan te behooren; „ op dat het Volk, zo lange door hun „ onderdrukt, ten minste nu door hun, in „ het uitoefenen van zyne Souveraine Op- „ permagt, niet verhinderd mogt worden."

Het Adres, deezen voorslag, met daar by gevoegden aandrang, behelzende, was niet alleen door de Leden der Societeit algemeen goedgekeurd; maar werd door eene menigte van Burgers buiten die, met de grootste toejuiching, als het hunne overgenomen. By de Vergadering begreep men tevens om de Volksvertegenwoordigers in bedenking te geeven, wanneer deezen konden goedvinden aan het verlangen der Burgery, naar de bedoeling des inhouds van dit Adres te voldoen, het Committé van Waakzaamheid meerder Gezags en Magts, dan het tot

hier

hier toe bezeten hadt, te verleenen; op dat hetzelve dusdanige Persoonen in verzekering zou kunnen neemen, op zulk eene wyze als zy het best oordeelden.

XIII. BOEK. —— 1795. Voorstellen in de vereenigde Societeit dier Stede.

Behalven die *Leeuwaarder Societeit*, hieldt, te dier zelfde Stede, haare Hoofdvergadering eene *Vereenigde Societeit* uit het geheele Gewest, door Afgevaardigden aldaar vertegenwoordigd; deezen bragten, ten dien dage, onder 't oog der Provisioneele Vertegenwoordigeren vier Punten. De affchaffing van het Stemregt, met de verbranding der Stemcohieren —— *Voorts* drongen zy aan, dat eene Commissie, uit het midden der Hoofdvergadering te benoemen, gelegenheid zou gegeeven worden tot het naazien der Notulen van de afgezette Staatsleden, zedert de Jaaren MDCCLXXXVI en MDCCLXXXVII; ten einde daar uit zodanige Stukken te verzamelen, als ten blyke hunner willekeurige handelwyze zou kunnen strekken, en het vrye Volk daar door in staat gesteld wierde hun de regtvaardige straf te doen ondervinden. De Vergadering grondde dit byzonder verzoek daar op, dat de voorige Staatsleden, op hunne verantwoording ontslaagen zynde, zekerlyk eerlang, en gelyk de Vergadering wenschte, spoedig tot deeze verantwoording zouden worden opgeroepen. —— *Wyders*, daar, volgens de erkentenis der Provisioneele Representanten des *Frieschen* Volks, de beklaaglyke toestand der Geldmiddelen in dat Gewest veroorzaakt was door de Bestuur-

XCIII. BOEK. 1795. ders der Geldmiddelen zelve, verzogt en vorderde de Vergadering, dat zy de Bewerkers daar van noodzaakten om eene door hun te bepaalene som, by wyze van Beleening, zonder Interest, in 's Lands Kas te brengen; om daar uit de schaarsheid van gereede Penningen eenigzins te vergoeden. Gemaklyk kon dit, huns oordeels, gevonden worden uit een daadlyk in beslag neemen hunner Goederen, en de Inkomsten van dezelve. — Eindelyk oordeelde de Hoofdvergadering, dat, daar de Ex-Grietman S. G. J. VAN BURMANIA RENGERS, en eenige zyner Medegenooten, als SCHWARTZENBERG en anderen, in betrekking als zogenaamde Dykgraaven, nog aanmerkelyke sommen uit 's Lands Kasse trokken, als mede voor andere Posten en Ampten door hun bekleed, te moeten verzoeken, om aan hun, en soortgelyke andere Hoofden, aan wier Bestuur 's Volks ongeluk kon toegeschreeven worden, alle zodanige Ampten en Posten, welke zy nog mogten bekleeden, met de inkomsten daar van, te ontneemen; en, ingevalle zommige hunner Ampten behoorden aan te blyven, dezelve dan aan waardige Vaderlandlievende Burgers te geeven, waar toe een genoegzaam aantal voor handen was in de zo onregtvaardig zwaar benadeelde Patriotten (*).

Verandering in de Naa de verwisseling der *Provisioneele Friesche Volksrepresentanten*, den zestienden van

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4072.

van Zomermaand, in derzelver Opvolgeren (*) kreeg, door verandering veeler Leden, de Party, voor de gemelde sterke en strenge maatregelen yverende, daar minder invloeds. Genoeg nogthans behieldt dezelve, om alles van gemelden aart niet van de hand te zien wyzen. De verandering in het Hof van Justitie draagt 'er blyk van. De toenmaalige Representanten drukten zich deswegen, in deezer voege uit. „ Dat een aanzienlyk gedeelte „ des Volks van *Friesland*, zedert de Ommekeer van zaaken, ten duidelykſten „ hadt te kennen gegeeven, dat het, in „ eenige Leden van het Hof van Justitie, „ dat vertrouwen niet kon hebben, 't „ geen zo noodzaaklyk is ter handhaa„ving van de Justitie, en goede Orde, „ en derhalven verlangde, dat eenige Le„den van dat Hof ontslaagen, en ande„ren, beter met de Principes van Vry„heid en Gelykheid instemmende Persoo„nen, in derzelver plaatzen aangesteld „ wierden;" zy, ter weeringe van den hoogen en gevaarlyken trap van wantrouwen, en uit aanmerking van het aanstootlyke en gevaarlyke, 't welk in eene noodlooze vermenigvuldiging van Politieke Remotien lag opgeslooten, goedgevonden en besslooten hadden, om de Burgers Mr. JOHAN VAN IDSINGA, HERMANUS ULRICUS HUBER, SIMON COCQ, MARTINUS VAN VIERS-

XCIII. BOEK.

1795. leden des Hofs van Justitie.

(*) Zie de Naamlyst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl 4079.

XIII. BOEK. 1795. VIERSSEN, JAN ALBERT WILLIGE, WILLEM HENDRIK SYTZAMA en TJEPKE HAITSMA, alle Raaden van het Hof Provinciaal, van deeze posten te ontslaan: „ met dien verstande egter, dat deeze hun „ verleende Dimissie aan hunne Eer en „ goeden Naam geen flettrissure aanbren„ ge; naardien wy dezelve en ter weg„ neeming van het misnoegen der Ingeze„ tenen, en tot herstelling van het oud en „ onontbeerlyk vertrouwen op het Hof van „ Justitie noodzaaklyk gerekend hebben."

Teffens maakten zy de Ingezetenen van *Friesland* bekend, hoe zy reeds eenige der opengevallene plaatzen hadden aangevuld, door de verkiezing van bekwaame Vaderlandlievende en het vertrouwen der Ingezetenen waardige Burgeren, die de opgedraagen post gereedlyk hadden aangenomen, terwyl zy de nog onvervulde, onverwyld zouden aanvullen.

Te deezer gelegenheid maanen zy de Ingezetenen aan om aan dit Hof van Justitie het oud vertrouwen weder te geeven, 't zelve met al dien eerbied en gehoorzaamheid te bejegenen, welke de handhaaving der Wetten en de bewaaring der openbaare Rust en Orde vereischen. Met byvoeging „ dat een tegenovergesteld gedrag „ tot een onlochenbaar bewys zou strek„ ken, dat het voorgaand misnoegen niet „ een gegrond wantrouwen tegen zom„ mige Leden van den Raad; maar eene „ strafwaardige onvergenoegdheid over de „ Maatschaplyke Orde, welke tot hier toe

„ ge-

„ gehandhaafd geweest was, en tot niets „ anders zou dienen, dan om allen, die zich „ daar aan schuldig maakten, aan de onver- „ mydelykste onheilen bloot te stellen (*).”

XCIII. BOEK. 1795.

Verdere Afzettingen.

In het lot der Afzettinge deelden E. S. G. VAN BURMANIA RENGERS, D. DE BLOCQ VAN HAERSMA, R. VAN LYNDEN, W. VAN HAMBROIK als Curatoren der Hooge School te *Franeker*; benevens derzelver Secretaris P. WIERDSMA; als mede de Hoogleeraars H. CANNEGIETER en A. YPEY; de Postmeester Generaal P. U. RENGERS; de Ontvanger der Floreen A. G. CAMPER; 's Lands Bouwmeester YPEY; de Commisen van 's Lands gemeene Middelen L'AMORAAL A. J. SLUITERMAN te *Workum*- S. WYMA te *Harlingen*, 's Lands Baas J. SCHAAP; de Agent van den Hoofd-Commis D. R. SMEDING; de Cipier van het Blokhuis B. EISMA. Deeze plaatzen werden eerlang aangevuld door Persoonen, die deels by de voormaalige Omwenteling geleeden hadden, of by een groot aantal hunner Landgenooten in beter reuk van Vaderlandsliefde stonden (†).

Verzagting in het lot der voorige Regenten.

Bekoeling van de eerste drift in *Friesland* deedt zich kennen in een Besluit der Representanten deezes Gewests, by 't welk zy het genomene in Sprokkelmaand, strekkende om de geweezene Gecommitteerden ter Generaliteit uit *'s Gravenhaage* te verwyderen, en de Volmagten ten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 4828 *enz.*
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4830.

XCIII. BOEK. 1795. ten Landsdage, het gaan buiten *Friesland* zonder verlof der Representanten, te verbieden, veranderden, deezen vryheid geevende, om, tot waarneeming hunner zaaken, binnen den omtrek der Zeven Provincien te mogen reizen, mits zich, zonder uitdruklyke toestemming der Representanten, nooit buiten het Grondgebied der Republiek begeevende. Dat egter, daar elk dier afgezette Regenten, tot Verantwoording van zyn gehouden gedrag verpligt was en bleef, het aan niemand hunner zou vrystaan buiten *Friesland* te trekken, zonder aan den tydiyken Voorzitter der Volksrepresentanten, kennis te geeven van de plaats, waar heen hy dagt te reizen, met plegtige belofte, om zich, op de eerste aanvraage, voor hunne Vergadering, of zodanig eene Commissie als dezelve goed mogt vinden te benoemen, te vervoegen; ten einde van hun voorig gedrag behoorelyke verantwoording te geeven. Alleen zou het aan zulken dier afgezette Staatsleden vrystaan, om deeze belofte aan den Voorzitter by Brieve te doen, die, in de afgelegenste deelen van *Friesland* woonagtig, zich, voor den tyd van twee of drie dagen, buiten het Gewest wilden begeeven, in andere gevallen zouden zy zich in Persoon by den Voorzitter moeten vervoegen.

By het daarstellen dier veraderinge, erkenden zy de noodzaaklykheid van de gedaane voorzieningen, in een tyd, wanneer de gewenschte Ommekeer van zaaken eerst

tot

tot ſtand gekomen, en de pligtſchuldige verantwoordelykheid voor hun gehouden gedrag aan de Leden van het oud Bewind eerst aangezegd was. Doch gaven zy te kennen, hoe de tegenwoordige Regeeringsvorm, van tyd tot tyd, meer vastigheids bekomende, zy minder zwaarigheids te duchten hadden van de zodanigen, die in beginzels met hun niet overeenſtemden, 't welk de eerst genomene voorzorgen onnoodig maakten. Terwyl zy teffens wilden toonen, hoe zy de Regten van den Mensch en Burger, in alle mogelyke gevallen, eerbiedigden en handhaafden (*).

Schikkingen daar gemaakt op verbeurtverklaarde en verkogte Goederen.

De *Frieſche* Volksrepreſentanten lagen den grond tot verdere Schadeloosſtelling en Vergoeding der vervolgden in den Jaare MDCCLXXXVII, wanneer zy, met den aanvange van Hooimaand, het beſluit namen, dat van ſtonden aan de Eigenaars van zodanige Goederen, welke uit hoofde van de Onlusten, in 't gemelde Jaar voorgevallen, geſequestreerd en geconfiskeerd waren, daadlyk in het bezit der nog onverkogte geſteld werden. Op de wedergave der andere maakten de Repreſentanten laater eene ſchikking om de kragt dier verbeurtverklaaring weg te neemen, en de oude Bezitters in ſtaat te ſtellen tot het weder na zich neemen van de verkogte Vastigheden, teffens, zo veel mogelyk, zorg draagende, dat deeze handelingen niet

(*) Den 15 van July werd dit afgekondigd. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4132.

XCIII. BOEK. niet ſtrekten tot merkelyk nadeel der tegenwoordige Bezitteren (*).

1795. Antwoord der Rep. van *Friesland* op den Brief van RICHARD.

De last den *Frieſchen* Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven, op den Brief des *Franſchen* Repreſentants RICHARD, hadt veel overeenkomst met het antwoord by *Holland* beraamd, en door ons geboekt (†); dan, ſchoon zy betuigen, dat men in *Friesland* geen grond hadt, om *voor als nog* gevaarlyke beweegingen te duchten, en dat, indien 'er al eens een enkel perſoon zich opdeedt, wien met regt ſlinkſche oogmerken mogten toegeſchreeven worden, deeze weldra zyn invloed verloor, daar braave, eerlyke en meer verlichte Vaderlanders hem ontmaskerden, en by de braave Burgery in zyn waare daglicht ſtelden, waren zy verheugd over de „ manlyke en „ met hunne wyze van denken juist in„ ſtemmende taal, welke zy in den Brie„ ve van den Burger RICHARD ontdekten. „ Zy werden," vaaren zy voort, „ daar „ door te meer geſterkt in hunne voor„ genomene maatregelen, van naamlyk, „ onder geenerlei voorwendzels, van wien „ het ook mogt zyn, eenige ongeregeld„ heden te dulden; dat zy nimmer zou„ den gedoogen, dat door eenige Volks„ ſocieteit, of iemand anders, eenige in„ breuk op de Wetten, die zy moesten „ handhaaven, zou worden gemaakt; en „ dat

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4821 en 6555.
(†) Zie hier boven bl. 27.

„ dat zy, warsch van alle Desorders en „ Regeeringloosheid, waar van de eerste „ grondslagen, door dezulken, welke on- „ der den dekmantel van Patriotisme, „ hunne snoode oogmerken tragten te „ volvoeren, worden gelegd, nimmer iets „ zouden toelaaten, 't geen daar heen „ strekt; en dat, byaldien hunne eigene „ magt, onverhoopt, niet mogt genoeg- „ zaam zyn, zy van de hulp hunner „ *Fransche* Medebroederen, die zich steeds „ Vrienden van Orde en Geregeldheid „ betoonden, dankbaarlyk gebruik zouden „ maaken (*)."

XCII. BOEK. 1795.

Verschillend oordeel over dien Brief, by den Burgerkrygsraad en de Volkssocieteit te *Leeuwaarden*.

De Brief des *Franschen* Representants over de Volkssocieteiten, door die des *Frieschen* Volks zo gunstig bejegend, en op hooge last in het Stads Nieuwspapier geplaatst, smaakte de Volkssocieteit te *Leeuwaarden* in geenen deele. Deeze zondt denzelven, met hun schryven vergezeld, aan de Gewapende Burgermagt in *Leeuwaarden*, middelen voorslaande tegen de eischen daar in gedaan, wegens de ontbinding der Clubs. Dan de Gewapende Burgermagt te gemelder Stede, althans voor een gedeelte, was van een ander inzien, en oordeelde, dat dezelve geenzins zodanig de aandagt der Gewapende Burgermagt behoefde na zich te trekken, dat zy haare Gecommitteerden behoorde te zenden, om zo overhaastende middelen met

(*) *Extract uit het Resolutie Boek der Volksrepresentanten van het Volk van Friesland* 7 July 1795.

XIII. BOEK. 1795. met hun daar tegen in 't werk te stellen. In een Adres, deswegen aan de Representanten des Volks van *Friesland* aangeboden, spraaken zy van der Representanten zugt voor de Burgerwapenhandel; van derzelver genoegen in de Gezelschappen van Vaderlandsche en verlichte Burgers. Maar merkten aan, dat de sterke wyze, waar op de Volkssocieteiten, in hunne openbaare stukken hunne meening uitdrukten, niet kon nalaaten ongunstige Gevoelens by de Representanten, voor die Societeiten in te boezemen. De Vraagen door de Volkssocieteit te *Leeuwaarden*, ten aanzien van het onderwerp thans voorhanden, vonden die der Gewapende Burgermagt geheel nutloos en ongepast, en oordeelden zy dat dezelve, met hunnen byval of hulpe niet moesten gedaan worden. Ook konden zy niet begrypen waarom de Volkssocieteiten op een Plan van Verbinding of Verbroedering met de Gewapende Magt aandrongen; deeze zou, huns oordeels, niet zonder grond, den schyn hebben als of men ten oogmerke hadt eene byzondere Factie te beschermen.

Hoe vleiend ook dit Adres voor de Representanten mogt weezen, en hoe berispend voor veelen der Volkssocieteiten, wilden de Inleveraars niet, dat het aan verkeerde of laaghartige oogmerken zou toegeschreeven worden: waarom zy in 't slot verklaaren, „ zo dra wy zien dat on-„ ze pas verkreegene Vryheid eenigzins „ in gevaar is, het welk wy rekenen zul-„ len

„ len plaats te hebben, indien de Byeen- XIII. BOEK. 1795.
„ komsten van Vaderlandsche Burgers on-
„ bepaald verbooden of de Burger-wa-
„ pening tegengewerkt worde; indien on-
„ ze Vryheid belaagd wordt, door wien
„ het ook moge zyn; dan zullen wy ons
„ alle oogenblikken gereed toonen om
„ dat onwaardeerbaar pand te bescher-
„ men (*)."

Hier ontdekken wy reeds eenige vonken van 't smeulend vuur, 't welk eerlang, met een zo hevig geweld, in *Friesland* uitborst en woedde; doch de vermelding daar van behoort op eene andere plaats; wy gewaagden 'er van om het verband waar in het gebeurde stondt ten opzigte van de Vorderingen de Leden des voorigen Bestuurs betreffende. Wy vaaren voort met te vermelden, wat in andere Gewesten voorviel.

Handelwyze in *Gelderland* omtrent Perfoonen en Goederen van de Leden des voorigen Bestuurs.

De Vertegenwoordigers des *Gelderschen* Volks daagden niet alleen in alle de Leden van de voorige Regeering, zo van Stedelyke als Staats en Generaliteits Collegien, mitsgaders alle Amptenaaren, om, binnen ééne maand tyds, naa den vyftienden van Sprokkelmaand, in de plaatzen hunner voorige Wooningen te verschynen; doch oordeelden, „ dat, daar de voorige „ Administrateurs van Regeeringe en an- „ dere 's Lands Beampten, door hunne „ trouwlooze Administratie de Finantien „ in eenen betreurenswaardigen staat ge- „ bragt,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4824.

XCIII. BOEK.

1795.

„ bragt en de Publieke Kassen, die de „ Eigendommen van het Volk één en „ alleen waren, op eene willekeurige wy- „ ze geledigd, en benevens de Charters „ en Papieren, de Secretaryen van *Gelderland* betreffende, vervoerd hadden, „ deezen alleen, daar de Souverainiteit „ des Volks erkend was, verpligt en ge- „ houden waren van alle deeze hunne „ Verrigtingen, aan 't zelve, of deszelfs „ Vertegenwoordigers, behoorelyke ver- „ antwoording te doen, en die despotique „ dispositie over de Eigendommen der In- „ gezetenen, voldoende te justificeeren."

's Volks belang vorderde, huns oordeels, en de pligt der Vertegenwoordigeren eischte alle mogelyke middelen tot verzekering van die Schadeloosstelling aan te grypen. Waarom zy alle Goederen deezer Regenten en Amptenaaren, ten behoeve der Natie, verbonden verklaarden, tot dat zy hun gehouden Bestuur genoegzaam zouden hebben geregtvaardigd. En zouden die Goederen alleen kunnen strekken tot herstel van zodanige Schadens, of wedergave van Penningen, waar in één, of meer hunner, by regterlyk vonnis, zou mogen verweezen worden (*).

Sterke taal en maatregels der *Zwollenaaren*.

Zo verre ging in *Overysfel*, byzonder in *Zwolle*, de haat en afkeer van de Leden des voorigen Bestuurs, dat de Burgery dier Stad, by de Municipaliteit, de sterke be-

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 7.

betuiging deedt, „ van niet bevreemding vertoonen te hebben; dat 'er zommige Staatsleden in de tegenwoordige Landschapsvergadering weder zitting hadden, die 'er onder het voorig Bestuur mede zaten; dat het vrye Volk van *Zwolle* en deszelfs Vryheid, zyne dierbaare belangen aan zulke Mannen niet kon toevertrouwen, voor en aleer hun gebleeken was, dat die Leden geen deel genomen hadden in verkwisting van 's Lands Penningen, door het helpen voeren van eenen Oorlog, die niet gevoerd was tegen het Volk van dit Gemeenebest; maar wel tegen iemand, die in 't zelve de post van eersten Minister bekleed hadt, en door zyn willekeurig gedrag in een Overheerscher en Dwingeland was veranderd geworden." XVIII. BOEK. 1795.

Zy verklaarden zich tegen een Bestuur, mede zamengesteld uit Mannen in wien het Volk zyn vertrouwen niet kon stellen, te moeten verzetten, en die Persoonen te moeten weeren, tot dat zy zich verantwoord hadden, en hun het tegendeel zou gebleeken weezen. Vóór dat zulks hun zou gebleeken zyn, of dat de zulken de Vergadering zouden hebben verlaaten, weigerden zy op te brengen in alle Belastingen, „ om dat zy niet verkoozen het weinige, 't geen zy nog bezaten, aan den Lande op te brengen, en mede aan Lieden toe te vertrouwen, die zy niet wisten of eerlyke Mannen dan Verraaders des Volks waren."

Om

XCIII. BOEK. 1795.

Om deeze redenen eischten zy van de Municipaliteit, het ter Vergaderinge van *Overyssel* daar heen te helpen stuuren, dat die Leden zouden worden geweerd, tot dat aan het Volk van dat Gewest hun onschuld zou zyn gebleeken, en de schuldigen verweezen om 's Lands Schatkist uit hunne beurzen wederom aan te vullen. By onverhoopte tegenstreeving wilden die Burgers in de Vergadering verklaard hebben, „ dat het Volk van *Zwolle* de Be„ taaling van alle Provinciaale Belastin„ gen weigerde, om dat zy hun zweet „ en bloed niet wilden opofferen; daar zy „ niet wisten of dezelve door eerlyke „ Mannen, tot hun geluk, of door On„ derdrukkers des Volks, tot hun onge„ luk, zouden worden aangewend (*).”

Gevolg hier van.

De voordragt hier van, ondersteund door eenige weinige Representanten van het Platteland, veroorzaakte by de Provisioneele Representanten van *Overyssel*, groote ongelegenheden in het daarstellen eener Heffing van een vyftigste Penning, om daar uit te voorzien in de benoodigde Gelden: waar over zy eenen breedvoerigen Brief aan hun Hoog Mogenden lieten afgaan. —— Uit deezen Brieve blykt, dat in *Overyssel*, om die van *Zwolle*, en anderen, genoegen te geeven, eene Commissie benoemd werd, niet alleen om den staat der Finantien op te maaken; maar ook om Onderzoek te doen op de Gedraagingen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4115.

gen der Leden des voorigen Bestuurs (*). XCIII. BOEK.

Omtrent gelyktydig met dit Voorstel der *Zwollenaaren*, te weeten in Zomermaand, deedt de Volks-societeit binnen *Groningen*, aan de Municipaliteit deezen vierledigen eisch — Het in hegtenis neemen van de oude *Oranje* Regenten — het geeven van Schavergoeding uit hunne Boedels — het daarstellen van een Revolutionaire Regtbank, om hun te vonnissen — het afzetten van Officianten *Oranje* toegedaan, welker plaatzen door Vaderlanders vervuld moesten worden (†). 1795. Eischen in *Groningen*.

Vertegenwoordigers van *Zeelands* Ingezetenen in overweeging genomen hebbende hoe de Provinciaale, zo wel als Stedelyke Regenten, Ministers en andere Amptenaaren, thans van hunne Posten ontslaagen, zich welligt zouden veroorlooven het *Zeeuwsche* Grondgebied te verlaaten, en daar door de billyke verantwoording van hun gehouden Bestuur, als mede een mogelyke daar aan verknogte Schavergoedinge, te ontwyken, lagen een verbod op hun vertrek, en droegen tessens zorge voor de vervreemding en 't bezwaaren hunner Goederen (§). In *Zeeland* genomene maatregels tegen de oude Regenten.

Alles wat wy, in het voorgaande Boek, bybragten wegens de maatregelen en handelingen tegen de Leden des voorigen Bestuurs in *Holland*; alles wat wy, in het te- De Commissie tot Onderzoek in *Holland*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4108 *enz.*
(†) C. ROGGE *Gesch. der Omwenteling* bl. 440.
(§) *Jaarb. der Bat. Republiek* III. D. bl. 209.

XIII. BOEK. 1795. tegenwoordige, op dit ſtuk, uit andere Gewesten aanvoerden, ſtrekt ten overtuigenden blyke, hoe een algemeene geest der wederwerkinge geheel het Land door deszelfs invloed op 't ſterkst verſpreidde. Wy hebben, het voorgevallene, in Zomermaand, in *Rotterdam*, in *Dordrecht* en in *Leyden* vermeldende, ons ſchuldenaars gemaakt, om van eene Commisſie tot Onderzoek in *Holland* aangeſteld, omſtandiger te ſpreeken (*). Eenige breedvoerigheid zal de aart deezer zaake, zo verſchillend van den aanvange af en vervolgens beoordeeld, vorderen.

Vroegtydig Beſluit tot het neemen van Schavergoeding. Verkeerd ſtelt men het beſluit om den voormaalige Regenten eene verſchuldigd geoordeelde ſchadevergoeding af te vorderen, zo laat als het voorgevallene ter gemelder Steden. De Vertegenwoordigers des *Hollandſchen* Volks hadden reeds den veertienden van Grasmaand, by een geheim Beſluit, zulks vastgeſteld. Den grond der zaake hebbe men dus, in die voorvallen, niet te zoeken, alleen gaven zy aanleiding tot het daarſtellen, wyzigen en in werking brengen van het reeds bepaalde. —— De Burger HOYNCK VAN PAPENDRECHT ſtelde, op den twee en twintigſten van Zomermaand, by gelegenheid der raadpleegingen over het voorgevallene te *Rotterdam* en te *Dordrecht*, wegens het arresteeren der oude Regenten, het manlyk gedrag, door den *Dordrecht*-

(*) Zie hier boven bl. 6. 14. 16.

rechtschen Raad gehouden, pryzende, met eenen sterken aandrang voor, dat het eindelyk eens tyd werd een strikt Onderzoek te doen omtrent de Gedraagingen der Leden van het voorig Bestuur en derzelver Ministers, zo in het Politieke als in het Financieele gehouden. Reeds te meermaalen hadt de Raad van *Dordrecht* daar toe aanleiding zoeken te geeven; en bevondt zich, ten dien stonde, eene Commissie van de Burger-societeit *Tot Behoud van Vryheid en Gelykheid*, uit gemelde Stad, voor de Vergaderzaal; daar de Voorzitter aan dezelve toegestaan hadt dien avond in de Vergadering te verschynen, om eene voordragt, tot deeze zaak betrekkelyk, in te brengen. Zy deeden zulks en werd hun de eer der zittinge verleend.

XIII. BOEK. 1795.

Het voorstel der gemelde Burgeren strekte ter stoffe van ernstige onderhandelinge. By het ophaalen des gedagten tot nog geheim gehouden Besluits van Grasmaand (*) bepaalde men thans, „dat 'er eene Commissie zou zyn, om na de Financieele „en Politieke gedraagingen der Leden „en Ministers van het voorig Bewind, „onderzoek te doen. Dat de Commissie „zou

't Zelve in werking gebragt.

(*) 't Zelve op den 14 dier Maand genomen, luidde „dat het der Provisioneele Representanten „beginzel was, dat de Leden van het voorig Gouvernement, welke ons in dien rampzaligen staat „hadden gebragt, Schavergoeding aan den Lande „en Volke schuldig waren, en dat die Schavergoeding, zo dra mogelyk, op hunne Goederen, „zou worden verhaald.

XCIII. BOEK. 1795. „ zou bestaan uit *vier en twintig Leden*, „ genomen buiten deeze Vergadering, „ waar van voor ieder der voormaalige „ achttien stemmende Steden één, en dus „ te zamen *achttien Leden* zouden worden „ benoemd door de respective Burgeryen „ van de voorzegde Steden, waar toe der- „ zelver Burgeryen, door de Municipali- „ teiten, op zodanig eene wettige wyze, „ zouden worden opgeroepen, als by ie- „ der in den haaren gebruiklyk was —— „ terwyl de *zes overige Leden*, als repre- „ senteerende het overige gedeelte deezer „ Provincie, door de Gecommitteerdens „ van de Steden, die voormaals geen stem „ in Staat hadden, en van het Platteland „ Sessie te deezer Vergadering hebben- „ de, zouden worden benoemd. Van wel- „ ke Aanstellingen aan de Vergadering „ door de Municipaliteiten, en bovenge- „ melde Gecommitteerden, zou moeten „ worden kennis gegeeven. —— Voorts „ zou deeze Commissie, uiterlyk vóór den „ eersten van Herfstmaand aanstaande, een „ volledig Rapport, te deezer Vergade- „ ringe moeten uitbrengen, welk Rapport „ door openbaare druk aan den Volke „ zou worden bekend gemaakt (*)."

Nadere bepaalingen. By eene nadere raadpleeging bepaalden de Vertegenwoordigers des *Hollandschen* Volks, dat deeze Commissie tot Onderzoek haare Zittingen in *'s Gravenhaage* zou hou-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 22 Juny 1795.

houden, op eene geschikte plaats, door het Committé van Algemeen Welzyn in gereedheid te brengen; dat elk Lid, uit 's Lands Kas, een Daggeld van zeven Guldens zou trekken, van de oprichting af te rekenen, mits in de Vergadering tegenwoordig zynde (*).

Onderscheide werking van dit Besluit.

Dit Besluit kon niet nalaaten zeer verschillende uitwerkingen te baaren. 't Werd toegejuichd door byna alle misnoegden, wegens het voorig Landsbestuur. Zy inzonderheid, die zich door 't zelve in Persoon beledigd, of in Goederen benadeeld vonden, verhieven die maatregel hemelhoog; veelen maakten rekening, dat de Gelden, naa zulk een onderzoek en schuldig verklaaring, in 's Lands Kas komende, ter vermindering zouden strekken van de op te brengene Penningen in 's Lands zo diep geledigde en om bylaage schreeuwende Schatkist. Allen, die zich reeds, door zo veele hun opgelegde bepaalingen van verblyf in den Lande, en dergelyke, iets van dien aart hadden mogen spellen, klonk dit Besluit als een donderslag in de ooren. Ongerustheid, wegens den uitslag van zodanig een maatregel, was op veeler gelaad kennelyk te leezen. Onderling mogten de Leden en Ministers des voormaaligen Landbestuurs, deswegen hun misnoegen laaten blyken, en 'er tegen uitvaaren, openlyk zulks te doen was geheel ongeraaden.

Het

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 24 Juny 1795.

XIII. BOEK. 1795. Eenigen verklaaren 'er zich openlyk tegen.

Het waren intusschen, deezen alleen niet, die de aanstelling dier Commissie wraakten. Patriotten, zulks afkeurende, spraken 'er met vrymoedigheid over. Vyf Leden der Municipaliteit van *Amsterdam* lieten zich, by geschrifte, uit over dit onderwerp. Vier hunner, met naame H. OGELWIGHT, M. TEMMINCK, D. HOOFT *Gtz.* en G. DE GRAAF, dienden een Vertoog by den Raad in, met verzoek om 't zelve, te hunner ontlastinge, in de Stads registers te plaatzen.

Tegenvertoog van vier Municipaliteitsleden te *Amsterdam*.

Dit viertal meende niet alleen, in de uitvoering dier Commissie, verscheide gewigtige zwaarigheden te ontdekken, en een verbaazend bezwaar voor den vervallen staat van 's Lands Finantie; maar beschouwden dezelve daar en boven als van zeer verre vooruitziende gevolgen voor de Vryheid en Veiligheid van de Ingezetenen en Burgery der Stad *Amsterdam*, en aanloopende tegen derzelver duurgekogte Privilegien. Zy konden deeze Commissie niet anders aanmerken, dan als een middel om het beoogde Onderzoek op de lange baan te schuiven, en om de schuldigen, zo 'er waren, de welverdiende straf te doen ontduiken.

Deeze Bezwaaren in een breeder licht haalende, spraaken zy van de omslagtigheid der oproeping, van de moeilykheid der keuze in eene zo groote Stad, en de geringe waarschynlykheid, welke zich reeds vooraf opdeedt, dat 'er iemand zou gevonden worden, die, by de vereischte be-

bekwaamheid en onzydigheid, ook tevens XCIII.
geen wil zou hebben ter aanvaarding van BOEK.
die onaangenaame taak.

Zy voegden 'er by, dat, wilde men dit 1795.
Onderzoek, met eenige de minste vrugt, verrigten, de Commissie met een vry breede magt zou moeten voorzien weezen, en vryen toegang hebben tot 's Stads Archiven, Registers en Finantie-boeken. Zy lieten het aan het oordeel des Raads over, of het met de Voorzigtigheid, of het met de belangen der Stad, overeen te brengen ware, om dit alles voor Vreemden bloot en open te leggen, en of men zich daar door niet voor onberekenbaare gevolgen zou kunnen blootstellen.

Van het grootste aanbelang en gewigt hadt hun toegescheenen, „ dat," laaten wy hier de eigene woorden afschryven, „ hoe men ook deeze Commissie mogt „ beschouwen, het zy men stelle, dat „ door dezelve alleen een voorloopig On- „ derzoek zal geschieden, en alle de Stuk- „ ken en Informatien, door haar in te „ winnen, vervolgens in andere handen „ zullen worden gesteld, om 'er een Reg- „ terlyk Vonnis over uit te spreeken — „ of het zy men 't daar voor te houden „ hebbe, dat door deeze Commissie al- „ leen zal worden beslist, of 'er materie „ tot beschuldiging deezer Menschen zy, „ ja, dan neen, (want zy wisten den aart „ van eene Commissie, die geene Instruc- „ tie hoegenaamd hadt, niet te beoordee- „ len,) dat het in allen gevalle, toch altoos

XCIII. BOEK. 1795. „ zeker blyven zou, dat die Commissie; „ zal zy dit Onderzoek, met het minste „ vooruitzigt van succes, kunnen doen, „ zou moeten bekleed zyn met eenig Regterlyk Bedwang, en zou het, overzulks, „ in beide gevallen, altoos eene waarheid „ zyn, dat de daaden en handelingen der „ Regenten en Ministers, over wie dit „ Onderzoek zal gaan, zullen beoordeeld „ worden door een ander dan *hunne dagelykschen Regter*; en, het geen nog „ verder gaat, dat zy geroepen en genoodzaakt zullen worden zich te verantwoorden voor Lieden, aan wien zy anders, noch uit hoofde van hun Post of „ Bediening, noch uit hoofde van Inwooning of Burgerschap, verantwoordelyk „ zyn, en dat dus in hunne Persoonen, „ zo niet al direct, ten minsten van ter „ zyde, inbreuk zou worden gemaakt op „ een der heiligste Regten en Bolwerken „ der Burgerlyke Vryheid, het voorregt „ naamlyk *de non evocando*, dat is om van „ zyn dagelykschen Regter niet te kunnen „ worden afgetrokken. *Een Voorregt* niet „ van eenige Stad of Land, neen; maar „ een *Voorregt* van het gansche Menschdom, als rustende niet op Charters of „ Zegels; maar op de onwankelbaare en „ eeuwigduurende zuilen van Billykheid „ en Regtvaardigheid. —— Een *Voorregt*, „ overzulks, het geen niet alleen tegen „ *Graaflyken dwang*; maar tegen alle *Onderdrukkers*, van waar die ook mogen „ opstaan, moet gelden, welks schennis

„ wel

„ wel eer een haat op de schouders van
„ den Dwingeland MAURITS heeft gelaa-
„ den, die honderd en vyf en zeventig
„ Jaaren nog niet hebben kunnen stil-
„ len. — Een *Voorregt*, eindelyk, waar
„ voor onze Voorouders, waar voor nog
„ onlangs het vrye *America* goed en bloed
„ tegen haare Stiefmoeder hadt opgezet. —
„ Men duidde het ons dan ook niet kwa-
„ lyk, dat wy, in den eersten ochtend-
„ stond der Vryheid, schroomen om den
„ minsten schyn te geeven, als of men
„ met onverschillige oogen zou kunnen
„ aanzien, dat daar aan zelfs de allerge-
„ ringste atteinte wierd toegebragt."

Nog merkten zy aan, dat dit Onderzoek, in den uitgeputten staat der Finantien, voor Volk en Stad, zeer bezwaarlyk zou vallen; want wie zag niet, hoe omslagtig dit werk zou worden, indien door deeze Commissie, in geheel *Holland*, alle de Regenten en Ministers des voorigen Bestuurs moesten worden onderzogt? Wie kon niet berekenen, dat 'er jaaren noodig zouden weezen? Wie kon niet berekenen, dat dit alles verbaazende kosten zou veroorzaaken? zonder dat die Commissie mogelyk immer in staat zou weezen, om een volledig Rapport, wegens die zaak, uit te brengen, die dus natuurlyk aan den spyker zou blyven hangen!

Huns inziens, voegen zy 'er ten slot by, zou dit Onderzoek op eene onkostlyke wyze, met meerder spoeds en kennis

XCII. BOEK. 1795. van zaaken en perſoonen, kunnen worden verrigt, indien men 't zelve, aan den gewoonen Regter, in ieder Stad of Vlek, ingevolge derzelver Voorregten, overliet (*).

Aanmerkingen van den Burger PONTOI op dit Beſluit. Breeder uitgewerkt, en van eenen anderen trant, waren de aanmerkingen over dit ſtuk, door hun Medereprefentant PONTOI voorgedraagen. Hy ving aan. „ De „ misdaad van ontvreemding van 's Lands „ penningen en afpersſing van 's Volks „ geld, werd altoos ten ſtrengſten geſtraft „ in een welgeregeld Gemeenebest; nie„ mand twyfelt aan deeze grondwaarheid „ zonder welke het Bewind niet anders „ zou zyn dan eene duurzaame uitoefe„ ning van geweld; maar daar is, naar „ myne gedagten, een groot onderſcheid „ tusſchen de verſpilling van 's Lands pen„ ningen, op last van het voormaalig Be„ ſtuur, en tusſchen de particuliere Stads „ penningen, ten voordeele van zommige „ Regenten, of onder hunne toelaating, „ ter gunſte van deeze of geenen, ge„ bruikt."

Uit den aart der voorgaande Regeeringe onzes Lands leidt de Burger PONTOI af, dat de voormaalige Staaten van *Holland*, die de Souverainiteit uitoefenden, ſchoon vatbaar voor ſtaatkundige dwaaling, over 's Lands penningen, onherroepelyk en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3890—3894. Deeze Bedenkingen werden reeds den 24 Juny ingediend.

en zonder verantwoording, konden beschikken; en dat het de hoogste onregtvaardigheid zou weezen, op han persoonlyk te herhaalen, 't geen zy wettig als Souverainen uitoefenden. — Hy beweert, dat de Straf van eene Regeering in haaren val bestaat, en beschouwt het uitstrekken van die straf op de byzondere Leden dier Regeeringe, wegens hunne voormaalige daaden, als Souverain, als een afschuwelyke en barbaarsche wraak, geschikt om de *Hoeksche* en *Cabeljaauwsche* Tyden te doen herleeven. —— *Holland*, door dit voorstel beschouwende, als het éénig Gewest, 't welk een voorbeeld van Vervolging gaf, is zulks in zyn oog eene zeer opmerkelyke partydigheid, zwanger van de heilloosste gevolgen. —— Was zulk een maatregel noodzaaklyk, dan was niemand, zyns oordeels, daar toe bevoegd, dan het geheele Volk by wettige representatie, aan welke het alleen toekwam dezelve te beslissen, en tegen alle de Regenten uit de geheele Republiek te doen werken: *Provisioneele Representanten* waren niet genoegzaam geregtigd om zulk een maatregel te bevelen tegen een gedeelte van die zelve Regenten. Hy geloofde daar en boven, dat men geen regt van aanspraake hadt tegen het oude Staatsbestuur; maar enkel tegen deszelfs Ministers.

XCII. BOEK. —— 1795.

Wat de Stads Finantien raakt, deeze hieldt de Burger PONTOI voor eene huishoudelyke zaak, die de Staaten van *Holland* niet betrof: deeze waren het eigendom

XCII. BOEK. 1795.

dom der *Steden*, en hadden niets gemeens met dien van den *Staat*, en de Steden gevolglyk alleen het regt om daar van verantwoording te eisschen, en de misbruiken op te spooren. „ Maar," voegt hy 'er by, „ daar is al meer of min gebleeken, dat de verwarring ontstaan is door „ den onderstand aan de *Oost-Indische* „ Compagnie verleend, en misschien ook „ door de kosten veroorzaakt door de „ Omwenteling in de Jaare MDCCLXXXVII, „ en de gevolgen der inrukking van de „ *Pruisische* troepen. Voorzeker, indien „ men streng zou moeten handelen, voor „ alle de misdaaden, in die dagen van „ onrust gepleegd, waar zou men eindigen?"

De Burger PONTOI gaat het denkbeeld te keer van eenige Leden, die meenden, dat de Representanten des Volks van *Amsterdam* onbepaald moesten gehoorzaamen aan de bevelen, welke dat Lichaam, 't welk de Souverainiteit van *Holland* uitoefende, gaf, en dezelve ten uitvoer brengen. In een volstrekten zin kon hy dat beginzel niet toestaan. Hy vraagt, of, vóór het daarstellen eener Constitutie, die een beslissende uitspraak doet op de betrekkingen ten opzigte der Staatkundige Orde van het *Bataafsche* Volk, de Stad *Amsterdam* alle haare waardigheid, alle haaren invloed, allen regt van vertegenwoordiging, zelfs van tegenspraak, in de door het Wetboek der Regten van den Mensch bepaalde gevallen, verlooren hadt op de Wetten en Decree-

creeten, welke haar zouden voorkomen XCIII. onregtvaardig en drukkend te zyn, zwan- BOEK. ger van allen Burgerlyk onheil? — Of *Amsterdam*, eene Stad, die een vierde uit- 1795. maakt van *Holland*, en een zevende van alle de Gewesten, beschouwd kon worden onder de betrekking van een enkel partyzugtig persoon, indien zy, op eene bescheidene wyze, aan de Wetgeevende Magt gewigtige bedenkingen inbragt op de verschriklyke gevolgen van deeze of geene Wet?

Voorts het aanbelang deezes grooten Handelstads opgehaald hebbende, laat hy volgen; „ Men veronderstelt, in *'s Haage*, „ dat de Municipaliteit van *Amsterdam* „ niet meer is dan alle de andere, en „ dit is gemeenlyk de wartaal van die „ Lieden, welke ik gereedlyk, indien zy „ daar toe genoegzaam verstand hadden, „ *Muscadins* zou noemen. Ik weet niet „ van waar *Amsterdam* zo laag zou ver- „ nederd zyn, dat zy geen meer invloeds „ zou hebben dan het gemeenste Dorp, „ en men het Volk van *Amsterdam* en „ zyne Representanten gelyk zou stellen „ met die van *Amstelveen* en *Sloterdyk*. „ Dit zou schynen het grondbeginzel van „ Gelykheid uit zyn verband te willen „ rukken. *Amstelveen* heeft, zonder twy- „ fel, het zelfde natuurlyk Regt als wy; „ maar staat *Amstelveen* daarom gelyk in „ Staatkundige orde? Veronderstel dat „ *Amsterdam*, met alle haare Inwoonde- „ ren, en al hun bestaan, ten grond ging,

„ en

XXIII. BOEK. 1795. „ en in een moeras verkeerde, zou dit „ van het zelfde gewigt voor *Holland* „ zyn, als dat *Amstelveen* niet meer be„ stondt? Wie gelooft niet, in tegen„ deel, dat dit laatste geval naauwlyks te „ gevoelen ware, terwyl het eerste on„ feilbaar den val en ondergang van den „ Staat zou bewerken? Welk eene uit„ gebreidheid men aan het Principe van „ Gelykheid toestaa, men moet toch de „ gezonde Rede plaats geeven, en, uit „ hoofde van de volstrekte noodzaaklyk„ heid, die, in alle tyden, en in alle re„ geeringen geldt, besluiten, dat de In„ vloed afhangt van de Volkrykheid en „ van de Belastingen. Heethoofdige, „ lichtzinnige, onkundige en dikwerf on„ agtzaame jonge lieden, de Leere der „ Gelykheid voortplantende, die in zich „ zelve een harssenschim is, kunnen geen „ ander doel hebben, dan Regeeringloos„ heid, Desorganisatie en Terrorismus, „ met deszelfs vreeslyke gevolgen.

„ Zo lang de Constitutie onze betrek„ king in de maatschaplyke Orde niet zal „ hebben onwrikbaar vastgesteld, geloof „ ik, dat het volstrekt noodig is, dat wy „ ons Overwigt handhaaven, hetzelve „ doen gelden, en onze Afgevaardigden „ daar aan onderwerpen.

„ Het schynt my toe, dat aan een ge„ deelte der Representanten van *Holland* „ het noodig licht ontbreekt, zo nood„ zaaklyk aan Wetgeevers. Zy volgen „ zorgvuldig, zonder overleg, de missla-

gen

„ gen onzer Nabuuren op, zonder te den- XCII.
„ ken aan onze Territoriaale hulpmidde- BOEK.
„ len, aan onze volſtrekte behoefte, en
„ aan afhangelykheid van handeldryvende 1795.
„ Natien. Zy zien zelfs niet, dat deeze
„ Nabuuren, tot hier toe, noch Conſti-
„ tutie, noch vaste Regeeringsvorm, heb-
„ ben; voor het minſte, zo men door
„ dezelve niet verſtaat het willekeurigst
„ Despotisme, overgaande van de eene
„ Factie tot de andere, die elkander on-
„ derling ontzielen door het zwaard der
„ geregtigheid! Deeze geweldige ſtaat
„ is voor ons allerongeſchiktst —— voor
„ ons, die niet beſtaan kunnen, dan door
„ het vertrouwen der Vreemde Natien,
„ het welk ras verdwynen zou, indien
„ wy ons overleeverden aan een gedeelte
„ zelfs der opgenoemde gruwelen.

„ Bedrieg ik my niet, Burgers! zo zyt
„ gy niet ſlechts de aangeſtelde werktuig-
„ lyke Uitvoerders van de Repreſentanten
„ des Volks van *Holland*; maar gy zyt
„ tevens eene aangeſtelde Magt, waar
„ van het gewigt klaarblyklyk is in de
„ politieke weegſchaal van den Staat, en
„ het is uw onvermydelyke pligt, zo wel
„ uwe Repreſentanten te verlichten, als
„ het Volk, dat gy beſtuurt, indien een
„ Decreet, eene Wet, u toeſchynt te
„ voorbaarig, gevaarlyk in zyne gevol-
„ gen, onbeſtaanbaar met de wyze van
„ uw beſtaan tot afbreuk van het Publiek
„ vertrouwen.

„ Indien gy niet verhoord werd in uwe

„ wet-

XCIII. BOEK. 1795.

„ wettige Vertegenwoordiging, indien uwe „ Gedeputeerden zich verbonden om dezelve tegen te werken, zo de nyd of „ afgunst uwe pooging tot het goede „ veragtte, en afweerde, zou ik u een „ naderenden Ondergang en een gedeelte „ der rampen voorſpellen, die *Frankryk* „ verwoest hebben." —— Geen magt hadden deeze tegenverklaaringen om de oproeping der Burgery, te dier Stede, te beletten, dezelve geſchiedde daar op den eerſten van Hooimaand (*).

Wegens de Inſtructie deezer Commisſie.

Met grond hadden de vier *Amſterdamſche* Municipaliteitsleden aangemerkt, dat de Commisſie geene Inſtructie in 't geheel hadt (†): immers het Beſluit tot derzelver aanſtelling gewaagde 'er niet van. Laater werden de vier Repreſentanten H. GEVERS, P. PAULUS, VAN DER JAGT en CROMMELIN benoemd om eene Inſtructie tot regeling der

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3878—3889. PONTOI diende dit ſtuk in den 29 Juny. *Jaarb. der Bat. Republiek* III. D. bl. 310. Ten deezen dage zag een Stukje het licht, getyteld, *Bedenkingen van waar beminnaar van zyn Vaderland. over het afvorderen van Schavergoeding, en andere Perſoneele Vervolgingen, wegens voormaalige niet vaderlandſche gedraagingen en denkwys.* Met het Motto, „ Wilt gy eene byzondere Godsdienſtige Party „ ſterkte en duurzaamheid byzetten, zo ſtraf of „ vervolg dezelve" MONTESQUIEU. De Schryver, die zich onder de Letters D. H. B. A. verborg, blykt uit eene Aantekening een *Fries* te zyn, als mede dat hy, en zyne Familie, in de zaak van het Patriottisme geleden hadt. Het droeg den lof van beſcheiden geſchreeven te zyn, weg.

(†) Zie hier boven bl. 119.

der werkzaamheden van de Leden op te maaken (*). Dezelve bleef toen agterwege: dewyl die Burgers, in stede van 'er mede te voorschyn te komen, in 't midden bragten, dat het hun toescheen best te zyn, dat het Onderzoek, zonder eenig Voorschrift aan de Commissie der vier en twintig Leden werd overgelaaten, om, overeenkomstig het oogmerk van de Decreeten der Vergadering van *Holland*, ten dien opzigte genomen, te handelen. Ten zelfden dage oordeelden die Burgers, dat de tydsbepaaling tot het uitbrengen eens Verslags, van den eersten van Herfstmaand, tot den eersten van Slachtmaand, mogt verlengd worden. Men omhelsde den voorslag van het een en ander (†).

Dan de Leden der Commissie, in *'s Gravenhaage* vergaderd, hadden eenige twyfelingen, wegens dit laatstgenomen Besluit, in eenen Brieve voorgedraagen. De benoemde Burgers, tot het vervaardigen eener Instructie, oordeelden uit het Besluit der Vergaderinge, op dien Brieve genomen, als mede uit dien Brieve zelve, te mogen opmaaken, dat het niet onaangenaam zou weezen, wanneer zy eene Instructie vervaardigden, op de voorige Besluiten der Vergaderinge gegrond, en waar in teffens de noodige Volmagt voor de-

Deeze aan dezelve ter hand gesteld.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 16 July 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 28 Aug. 1795.

XIII. BOEK. — 1795. dezelve Commisſie lag opgeſlooten. Zy bragten, den één en dertigſten van Oogstmaand, eene Instructie uit, die de goedkeuring der Vergaderinge wegdroeg, en de Leden ter hand gesteld werd (*).

Benoeming der 24 Leden. Traaglyk was intusſchen de Benoeming deezer vier en twintig Mannen toegegaan. De Oproepingen werden, op eenige plaatzen, niet met dien yver gehoorzaamd als in andere gevallen. Veelen, het haatlyke dier Commisſie in- en doorziende, kwamen niet op. Hier en daar weigerden de eerst benoemden het aanvaarden van dien last, in welk geval men tot de volgenden meest ſtemhebbenden afdaalde. Wanneer men, op den zevenden van Oogstmaand, den zeventienden van die maand bepaalde tot het openen der Handelingen, en de noodige aanſchryving aan de Burgers, die deeze Post op zich genomen

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* 31 Aug. 1795. Mangel aan dusdanig eene Inſtructie hadt, in den beginne, eenige dagen nutloos doen ſpillen, zonder dat de Commisſie haare werkzaamheid regelde, vermeenende aan geene Inſtructie, van wege de Repreſentanten des Volks van *Holland*, verbonden te zyn. Zy maakten dus eerst hunne eigene ſchikkingen, en hadden alle Leden op dit ſtuk geenzins hetzelfde inzien, en volgden voorts eenigen een byzonder by hun gekoozen plan. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 6. vergeleeken met bl. 22. 't Geen waarſchynlyk aanleiding gaf tot onderhandelingen met de Raaden van den Hove van *Holland* en *Zeeland*, wegens de overgifte van Papieren tot het Onderzoek. Zie *Decreeten der Provisioneele Repreſ. van Holland* 9 Dec. 1795.

nomen hadden, was 'er van de Steden Leyden en Gouda nog geen berigt der verkiezingen ingekomen —— Volgens de eigene Verklaaring van de Leden der Commissie is het vier en twintigtal nooit vol geweest. Eenigen hadden reeds vroegtydig bedankt, en hunne plaatzen waren of geheel niet, of zeer laat, vervuld geworden; anderen waren afweezig geweest, en een geruimen tyd afweezig gebleeven, zo dat het niet te sterk gerekend was, wanneer men stelde, dat van de vier en twintig Leden 'er slegts omtrent twee derde deelen met het Onderzoek zich hadden kunnen bezig houden (*).

XIII. BOEK. —— 1795.

De

(*) Zie PAAPE's *Verantwoording* bl. 136. Welke Leden zich onttrokken, en maar gedeeltlyk werkzaam konden weezen, geeft BOUWENS op, in het Werk *aan zyne Committenten* bl. 22. 't volgende vermeldende — „ De meerderheid der Commissarissen vondt zich verpligt te moeten remarqueeren, dat de Burger VAN LIT zich nimmer in de „ Vergadering heeft gesisteerd, de Burger BRAMKEN, dezelve heeft moeten verlaaten, en de Burger DE ROO, zyn afscheid met ultimo November van deeze Vergadering genomen heeft; (doch „ in wiens plaats de Burger VERVAILJE geassumeerd „ is geworden op den 23 December,) dat de Burger SCHUYTEMAAKER, door zyne bezigheden in „ eene andere Directie, daar hy van wegen *Holland* in geëmploieerd is, continueel genoodzaakt „ geweest is, zich te moeten absenteeren, en eindelyk, dat onze Mede-commissarissen de Burgers „ CHANDON en WOERLEE, verkoozen zich niet te „ submitteeren aan de manier, welke by de meerderheid der Commissarissen, in 't Besoigne ter „ materie dienende, voorgeslagen en goedgekeurd „ was, om de volimineuse stukken, die betrekking „ heb-

XIII. BOEK. 1795. Uitnoodiging om Bezwaaren in te winnen, aan den Volke gedaan.

De Leden der Commissie, hoe onvoltallig dan ook, floegen de handen aan 't werk; doch ondervonden de wel te voorziene bezwaarlykheid, in eene groote mate. Dit bewoog hun om, in Wynmaand, twee Bekendmaakingen aan den Volke te doen. By de eerste erkenden zy de moeilykheid der taake hun door *Hollands* Burgeren opgedraagen, en dat de omslagtigheid des werks nog niet gedoogde aan hun begeerte te voldoen; dat de tyd, wanneer zy hunne werkzaamheden ten einde gebragt zouden zien, nog onzeker was; terwyl zy betuigden, dat hun Verslag, naa den afloop der zaake, de Natie zou doen zien, dat zy niet werkloos geweest was, of den tyd verspild had. Hier om waren zy, schoon overkropt met het moeilyk onderzoek na de eerste bronnen, waar uit het wederregtlyk Bestuur moest worden afgeleid, ter beter bereiking van der Ingezetenen oogmerk, te raade geworden, om allen, 't zy binnen of buiten *Holland* woonagtig, die iets tot dit Onderzoek zou-

„ hebben tot het onderzogte werk van de Provincie „ van *Holland*, ingevolge van het voorgenomen „ plan, dat ook tot richtsnoer in deezen dienen „ moest; maar ter contrarie zich de verdere deliberatien daar omtrent onttrokken hebben, en „ verder gedeclareerd, elk afzonderlyk, uit de„ zelfde stukken op het by hun voorgenomen „ plan, een Rapport te zullen uitbrengen;" weshalven het uitgebragte van BOUWENS, moest aangemerkt worden als van HEM, en de Burgers STEGMAN, JANSON, VERVAILJE, SCHUYTEMAAKER en STEENBERGEN.

zouden kunnen bydraagen, of door daaden van dat Bewind in ongelukken gedompeld mogten zyn, vriendlyk uit te noodigen, en te verzoeken, om de Commissie van 't een en ander kennis te geeven, met duchtige bewyzen tot bevestiging van de waarheid hunner berigten. Zy verzogten der Burgeren medewerking om te voldoen aan 't verlangen om gerust gesteld te worden, waar de Gelden, onder het voorig Bestuur, door buitengewoone en het vermogen der Ingezetenen verre te bovengaande Schattingen, Belastingen en Geforceerde Geld-negotiatien, den Burgeren afgeperst, gebleeven waren? Als mede wie der Regenten, onder het voorig Bestuur, en in hoe verre elk hunner, door wederregtlyke handelingen, oorzaaken van 's Lands bederf geweest waren? Met andere woorden, wie zy waren, die daadlyk de hand geleend hadden in de onderdrukking des *Bataafschen* Volks, en in het Vaderland op den oever zyns ondergangs te brengen, door het volkomen bederf van 't Nationaal Crediet, de eenigste Grondslag, waar op de invloed van dit Gewest by andere Natien kon staande blyven; en die daar en boven met 's Lands Inkomsten derwyze gespeeld hadden, dat zelfs het onontbeerlyk binnenlands vertrouwen daar door was verlooren gegaan.

XXIII. BOEK. 1795.

De tweede tessens uitgegeevene Bekendmaaking strekte, by eenen naderen aandrang, om zodanige Burgers, die egte stukken en bewyzen niet onder zich berus-

Eene tweede Bekendmaaking deswegen.

XIII. BOEK. 1795. rustende hadden, en de kosten, om zich dezelve aan te schaffen, ontzagen, of niet konden maaken, aan te maanen om aanwyzing te doen, waar dezelve te vinden en te bekomen waren, in welk geval de Commissie, zo zy oordeelde die Stukken noodig te hebben, de kosten daar op loopende, voor 's Lands rekening nam. De tyd der Inzendinge werd uiterlyk op den eersten van Slachtmaand bepaald, en den Zenderen van zodanige Stukken verzekering gegeeven, dat de Naamen der Persoonen, die hun, in dit geval, ten dienste stonden, zo zy zulks begeerden, onder de volkomenste geheimhouding, by de Papieren van het Committé, zouden bewaard blyven (*).

Verzoek der Commissie om de noodige Papieren. Terwyl zy deezen onderstand der Burgeren inriepen mangelde het der Commissie aan nadere bronnen van kundschap. Eene bezending uit haar midden by de Representanten des Volks van *Holland* gaf te kennen zich meermaalen by het Committé van Algemeen Welzyn vervoegd te hebben tot het bekomen van zodanige Papieren, welke zy, in den loop des Onderzoeks, noodig hadt, en wel byzonder verzogt, te mogen hebben de Secreete Resolutien van hun Hoog Mogenden van den Jaare MDDCLXXXIX tot de laatste Omwenteling. Wel hielden zy zich overtuigd van de moeite deswegen, door dat Com-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* IV. D. bl. 280—284.

Commitré aangewend; maar als nog was 'er niets van gekomen: waarom zy zich te deezer Vergaderinge vervoegden, met verzoek, dat de gevraagde Stukken hun mogten worden ter hand gesteld; uit hoofde, dat de schakel der Archieven van onderscheidene Collegien zo naauw aan een verbonden was, dat, zonder den toegang tot allen, niets volledigs kon worden opgemaakt. — De Voorzitter keurde dit verzoek alzins billyk, waarom hy niet zou nalaaten 't zelve in gepaste overweeging te brengen, niet twyfelende of de Vergadering zou wel middel weeten uit te denken om aan het verlangen der Commissie te voldoen (*).

Ingekomene Bezwaaren.

Van welk eene uitwerking de rondgaande Brief, met de gedaane Aanmaaning, geweest hebbe, blykt uit eene Lyst van ingekomene Stukken. In 't algemeen schryft de Burger PAAPE deswegen; „ in „ de stukken, die door particuliere Per„ soonen de Commissie zyn toegezonden, „ vindt men inzonderheid een reeks van „ duchtige bewyzen voor de Oranje-op„ roeren en plunderingen! — daar vindt „ men een aantal *Bataayen*, die de jam„ merlyke slachtoffers hunner Vaderland„ en Vryheid-liefde geworden zyn! — „ daar vindt men tevens een lyst van Re„ genten en Ministers, die, in een meer„ deren of minderen graad, de oorzaa„ ken

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 20 Oct. 1795.

XCIII. BOEK. 1795.

„ ken waren van deeze ongelukken, en
„ van de zo verfoeilyke als verderflyke
„ wandaaden der oproerige menigte —
„ maar dan ook vindt men de hooge
„ noodzaaklykheid, om de verongelykte
„ en daar door verarmde onſchuld regt
„ en ſchadevergoeding te bezorgen, en
„ teffens vindt men daar de tot nog toe
„ ongeſtrafte boosheid aangeweezen in de
„ genoemde Regenten en Ministers —
„ waar over de Volksvierſchaar, die on-
„ ze Commisſie vervangen zal, beſlisſen
„ moet, in hoe verre elk hunner ſchul-
„ dig moet worden beſchouwd en ſcha-
„ vergoeding geeven (*)."

De Commisſie tot het doen van een Rapport opgeroepen.

Hoe weinig zy, naar wensch, ſlaagden in het bekomen van de Staatsſtukken, zo menigmaal verzogt, zal ons blyken uit de Aanſpraak en de Algemeene Inleiding tot het gedeeltlyk Rapport. Nogmaals hadt de Commisſie aanzoek gedaan tot tydsuitſtel, en dit, tot den eerſten van Sprokkelmaand des volgenden Jaars, gekreegen. Dan op het onverwagtst werd by een Beſluit, van den tweeden van Wintermaand, dit tydsbeſtek twintig dagen verkort, en de Commisſie opgeroepen, om, op den elfden van Louwmaand, Verſlag van hunne ver-

(*) Men zie dezelve in de *Verantwoording van den Burger* G. PAAPE, *Lid van de Commisſie aan zyne Committenten, de Burgers van Dordrecht, behelzende de Handelingen der gemelde Commisſie en derzelver Ontdekkingen.* In den *Haage* by J. PLAAT 1796. bl. 162—256. Het boven aangehaalde komt voor bl. 36.

verrigtingen te komen afleggen. Reden voor die vervroeging ging met het Besluit niet gepaard. De Commissie, gissende na de oorzaaken, dagt dat dezelve zouden gelegen zyn in het billyk voorneemen, om aan het verlangen des Volks van *Holland*, al ware het dan ook maar gedeeltelyk, en provisioneel, te voldoen, en hetzelve een spreekend blyk te geeven, dat de Commissie, schoon genoegzaam in den aanvang van haar groote taak, de verwagting des Volks niet te leur stelde. — Dat hun de kosten van het onderhoud deezer Commissie, veelligt als te bezwaarende voor den Lande, waren voorgekomen, — of eindelyk, dat de Vergadering, tot voortzetting van dit werk, een beter weg hadt uitgedagt.

XCIII. BOEK.

1795.

Wat de Commissie over de reden der Opropinge dagt.

Deeze mogelyke beweegredenen toetzen zy, en zal de opgave hier van ons den geest deezer Commissie best doen kennen, 't geen ons aanspoort om dezelve, met de eigene woorden deezer Aanspraake, op te geeven. Betreffende de eerstgemelde lieten zy zich dus hooren. „ Niets verlan-
„ gen wy vuuriger, dan dat de Natie
„ kennis van onze werkzaamheden draage.
„ Wy zyn in het volkomen vertrouwen,
„ dat zelfs dit ons gansch onvolkomen
„ Rapport — deeze onze tot nog toe ge-
„ breklyke en gedeeltlyke arbeid, haar
„ voldoen zal: want, Burgers Represen-
„ tanten! toen de Burgeryen van *Holland*
„ ons tot Leden deezer Commissie ver-
„ koozen, waren zy 'er verre af van ons

 „ als

XIII. BOEK. 1795. „ als *Regtsgeleerden* aan te stellen, en hier „ uit bleek duidelyk, dat zy geen *Regtsgeleerd*, maar een billyk *Revolutionair* „ *Onderzoek* begeerden; en gy zelve hebt „ dat gevoelen aan den dag gelegd, by „ de aanstelling der Leden van onze Commissie van wegen het Platteland, waar „ toe gy ook geen *Regtsgeleerden* genomen hebt.

„ Onze Commissie heeft tot dus verre „ aan de regtvaardige bedoeling van *Hollands* Volk voldaan. Zy heeft, op een „ billyk revolutionairen grondslag, gewerkt, en langs dien weg, reeds een „ menigte schuldige Regenten en Ministers op 't spoor, die de *Volksregtvaardigheid* niet ontsnappen kunnen, wanneer men slegts die *Volksregtvaardigheid* „ tot Regter aanstelt.

„ Het Volk van *Holland* gevoelde, dat „ 'er onder de Leden van het voorig Bestuur Schuldigen waren, en het vorderde dat deezen opgespenrd wierden. „ Maar, Burgers Representanten! deeze „ Schuldigen konden niet anders in het „ daglicht gesteld worden, dan door het „ volgen van de regels van het gezond „ Verstand, van de natuurlyke Regtvaardigheid, die elk redelyk Mensch in zyn „ hart heeft, en van die gezonde Staatkunde, die alleen het geluk der Burgeren bedoelt. —— Waren wy *Regtsgeleerden* geweest, dan hadden wy U misschien al over lang komen zeggen, dat „ ons onderzoek geëindigd was, en dat

„ wy

„ wy geen Schuldigen van eenig aanbe- XCIII.
„ lang hadden gevonden; maar wy zyn BOEK.
„ *Revolutionaire Onderzoekers*; wy hebben,
„ ingevolge van deeze aanstelling, onzen 1795.
„ pligt betragt, en kunnen, schoon om-
„ trent half werk verrigt hebbende, daar
„ van de bewyzen onder de oogen van
„ het Volk en deszelfs Vertegenwoordi-
„ gers brengen.

„ Wat het *tweede* aanbelangt, dat naam-
„ lyk U, Burgers Representanten! de kos-
„ ten, tot onderhoud onzer Commissie,
„ als te bezwaarende voor den Lande mogt
„ zyn voorgekomen, dit was een drang-
„ reden te meer voor ons, om ons Rap-
„ port, hoe onvolledig dan ook, op den
„ gestelden tyd van heden, uit te brengen:
„ want niemand onzer begeert kosten aan
„ den Lande te veroorzaaken, die over-
„ tollig zyn, of waar van het zelfs geen
„ blykbaar nut heeft.

„ Wy zyn zelfs blyde, Burgers Repre-
„ sentanten! deeze gelegenheid gevonden
„ te hebben om tegen U en het Volk,
„ dat gy vertegenwoordigt te kunnen zeg-
„ gen; — wanneer gy ons, als *Revolu-
„ tionaire Onderzoekers*, zo als Gy en het
„ Volk ons hebt aangesteld, laat voort-
„ werken, dan zyn de kosten van ons
„ onderhoud, in vergelyking met zo veele
„ andere Staatscommissien, even als een
„ druppel aan den emmer, als een stofje
„ aan de weegschaal! dan worden die kos-
„ ten honderdvoudig wedergevonden uit
„ de beurzen der Schuldigen, die wy U

„ zul-

XCIII. BOEK. 1795. „ zullen aanwyzen. — Maar wilt Gy, wil „ het Volk van *Holland*, dat wy ons „ Onderzoek, op *Regtsgeleerde* gronden, „ zullen voortzetten; dan, wy erkennen „ het, zonder omwegen, dan worden „ 's Lands penningen, by de voortduuring „ onzer Commissie, verspild en weggesmeeten: want niet alleen zouden wy „ dien omslagtigen arbeid ten uitersten „ langzaam en zeer gebrekkig verrigten, „ uit hoofde dat wy geen *Regtsgeleerden* „ zyn; maar als *Regtsgeleerden* zouden „ wy ook eindelyk moeten zeggen, *zy* „ *zyn niet schuldig!* (*).

„ Derhalven, Burgers Representanten! „ vermids gy Rapport van ons, op deezen dag, vordert, brengen wy U ook „ dit onder 't oog, en wy verlangen van „ U te mogen weeten, op welk een voet „ Gy ons Onderzoek zult laaten voortduuren, of afschaffen? En deeze vraag, het

(*) Dit wordt bevestigd door den Schryver van een Stukje getyteld *De Staatsomwenteling van* 1795 *in haaren aart, loop en gevolgen beschouwd*, te *Leyden* by D. DU MORTIER en ZOON, in 1801 uitgegeeven. „ Men kon niet onkundig zyn, dat de „ verantwoordelykheid in het Finantieele, hier te „ Lande, op zulk een voet was ingericht, dat een „ bewysbaar verkeer der Penningen, tot eigen gebruik, als hoogst onwaarschynlyk moest worden „ beschouwd, en dat de groote Raddraaijers onder „ de voorige orde van zaaken, doorzigtig genoeg „ waren geweest om hunne verantwoording in Besluiten te vinden, die, hoe zeer uit hunne eigene „ pen gevloeid, eene Regterlyke veroordeeling „ byna onmogelyk maakten." bl. 20.

„ het zy met eerbied, maar tevens rond- XCII.
„ borstig gezegd, stelt U verantwoordelyk BOEK.
„ voor alle de gevolgen. ———
„ En eindelyk, wanneer het derde ook 1795.
„ waar mogt zyn, dat Gy naamlyk een
„ korter weg, tot voortzetting van dit
„ Onderzoek, mogt hebben uitgedagt —
„ ô! dan verzoeken, dan bidden wy U.,
„ ter liefde van de algemeene zaak, wel-
„ ker waare behartiging ons opregten ernst
„ is, dat gy die korter weg, ten aller-
„ spoedigsten, gelieft in te slaan. Dan
„ Burgers Representanten! dan kunnen,
„ dan mogen wy, op heden, met ons
„ gedeeltlyk Rapport, niet agterblyven;
„ dan zouden wy den naam van waare
„ Republikeinen onwaardig zyn, wanneer
„ wy niet ronduit zeiden; zo denken wy,
„ dat hebben wy gewerkt, en zo verre
„ zyn wy gekomen. — Weet gy 'er
„ iets beters op, doet het haastlyk, en
„ gy zult U verdienstlyk gemaakt heb-
„ ben by het Vaderland!

„ Ingevolge van deeze gissing na de
„ redenen, van uw Decreet van den twee-
„ den December, verschynen wy heden
„ voor U., Burgers Representanten! en
„ brengen voor U een Rapport, waar
„ van wy rondelyk moeten bekennen dat
„ het, ja! reeds zeer veel behelst, reeds
„ veel Schuldigen in het verschiet oplee-
„ vert; maar dat 'er nog zeer verre af
„ is van volkomen te weezen! Het be-
„ staat uit een algemeen Rapport, een
„ Inleiding en zes Hoofdstukken, die wy
„ U

XIII. BOEK. 1795. „ U zullen voorleezen, en uit byzondere „ Rapporten van onderscheidene Commissien, waar in wy ons verdeeld hebben, en uit echte Stukken, waar van „ nader in onze Inleiding wordt gewag „ gemaakt (*). —— Dit alles, Burgers „ Representanten! is, derhalven een zeer „ onvolledig werk. En de rede daar voor „ is eenvoudig deeze, dat het Onderzoek „ van zo veele honderden Regenten en „ Ministers, geenzins het werk van eenige „ weeken is, daar andere Staatscommissien, zomtyds maanden bezig zyn geweest met het onderzoek en beoordee- „ len

(*) Deeze *zes Hoofdstukken* of *Afdeelingen* hadden de opschriften. I. *Over het Oproer en deszelfs Bewerkers en Uitvoerders.* — II. *Over de Omwenteling van* 1787. — III. *Over de zogenaamde Geregtlyke Vervolgingen tegen de Patriotten, Vonnissen en Uitbanningen.* — IV. *Over de Heerschzugt van de Regenten en Ministers, geduurende de zevenjaarige Oranje Regeering, en de Onderdrukking van het beste gedeelte der Bataafsche Burgers.* — V. *Over het voeren van den Oorlog tegen Frankryk.* — VI. *Over de Gedraagingen der Regenten en Ministers van het oude Bestuur, met betrekking tot het Finantieele.* — Waar by als een Aanhangzel van het IV. Hoofdstuk kwamen, *Eenige Aanmerkingen op de Adresfen en Brieven, door Particuliere Persoonen aan de Commissie toegezonden.* PAAPE heeft dit alles medegedeeld in zyn reeds aangeweezen werk; en het breedspraakiger Stuk van R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, te Amst. by de Erve C N. GUERIN en W. VERMANDEL 1797. volgt, met eenige byvoegingen, meestal deeze Afdeelingen, bl. 25. De Leezers onzer *Vaderlandsche Historie* zyn uit vroegere Deelen reeds bekend geworden met dit laatstgemelde Werk.

„ len van eenen enkelen Staatsminister of „ Staatszaak!

„ Dit onvolkomen, dit gedeeltlyk Rapport, derhalven, geeven wy dus aan „ U over, in dat billyk vertrouwen, dat „ gy onze Commissie regt zult laaten wedervaaren, en het ons geenzins ten „ kwaade zult duiden, wanneer wy, naa „ inspanning van alle onze kragten, echter geen wonderwerken hebben kunnen „ verrigten."

Hoe zy zich nader over haare handelwyze uitdrukt.

Eenstemmig in de hoofdzaaken was de Algemeene Inleiding tot het Gedeeltlyk Rapport; wy kunnen 'er slegts eenige stekken uit overneemen, om den geest deezer Commissie nog nader te leeren kennen. Naa hun Handelingen als Revolutionair voorgesteld, en dezelve verdeedigd te hebben, beantwoorden zy de Vraag, is de Tyd om Revolutionair te handelen, niet reeds voorby; en kan de Revolutie blyven voldhuiren, wanneer geen Dwingelanden meer te vreezen zyn? in deezer voege; „ Ingevalle de *Bataayen*, naa de „ Overheerschers van den Throon gebonsd te hebben, tot hun uitbraakzel „ tragten weder te keeren; dat wil zeggen, indien zy de verderflyke Privilegien, Wetten en Gebruiken, die de „ magtige beschermers, en vrugtbaare „ baarmoeders der Dwingelanden zyn, „ weder terug roepen, of in stand willen „ houden; indien zy het geweld en den „ dwang blyven huldigen, naa dat zy de „ Dwingeland en de Geweldenaar verdelgd „ heb-

XCIII. BOEK. 1795.

„ hebben; dan zeker is de tyd der Re„ volutie verstreeken. —— Maar waar op „ zal dan de Vryheid des *Bataafschen* „ Volks uitloopen? Waar op anders, dan „ op oude Klinsters met nieuwe Naamen? „ Wat zal 'er dan worden van die zo hei„ lig geschatte Regten van den Mensch? „ Men zal 'er den zoetklinkenden naam „ van op de lippen hebben; maar men „ zal ze in de daad, laaten verkragten en „ vertreeden, door de aloude Privilegien „ en Wetten, die ons verbieden *Revolu„ tionair*, dat is *Regtvaardig*, te hande„ len. —— Het Volk van *Holland* gevoel„ de de uiterste noodzaaklykheid van een „ zo Revolutionair handelen. Hadt het „ die niet gevoeld, hoe zou het dan im„ mer eene buitengewoone Commissie van „ Onderzoek hebben kunnen begeeren? „ Dan hadt het zich enkel te vervoegen „ gehad by de gewoone Regtbanken, waar „ men, uit kragt der schandelyke Wetten „ en Privilegien, niet Revolutionair, dat „ is waarlyk regtvaardig, handelen kan of „ mag, en dan hadt het Volk zich geen „ zo groot denkbeeld van Schavergoeding „ kunnen vormen: want voor die Vier„ schaaren, waar de oude Constitutie uit„ spraak doet, zyn 'er onder de Regen„ ten en Ministers van het voorig Be„ stuur zo weinig Schuldigen, dat de kos„ ten van 't Proces de winsten der Scha„ vergoeding zeer verre zouden te bo„ ven gaan."

Voorts poogt de Commissie aan te toonen,

nen, dat zy op dien Revolutionairen grond- XCII.
ſlag, wilden zy aan hunne beſtemming be- BOEK.
antwoorden, hadt moeten handelen — om
dat zy zodanig een Revolutionairen grond- 1795.
ſlag als ten hoogſten regtvaardig en on-
ontbeerelyk noodzaaklyk, in het tegenwoordig geval, beſchouwde —— om dat het Volk van *Holland*, dien grondſlag reeds gelegd hadt, by de aanſtelling van de Commisſie tot Onderzoek —— om dat de Proviſioneele Volksvertegenwoordigers handtastelyk op dien grondſlag gebouwd hadden, in zaaken van het uiterst belang —— en eindelyk om dat de Party van *Oranje* hier zelf het voorbeeld aan de hand gaf, en zy Regtvaardig Revolutionair handelende, ſchootvry waren voor hunne verwytingen, en des te meer, om dat zy met de braafſte Burgers, en yverigſte Patriotten, Revolutionair gehandeld hadt —— maar zodanig Revolutionair als alleen in het hart van Dwingelanden kan opkomen. „ Wanneer men, volgens dien „ voorſlag niet verkoos te vonnisſen, dan „ moesten zy bekennen, dat alle moeite „ en kosten, ten deezen aanziene, aangewend, vrugtloos, ja op eene ergerlyke „ wyze, verſpild waren."

Over de langduurigheid van het Onderzoek, hadt niemand zich te verwonderen. Het onderzoek van één enkel Perſoon hadt zomtyds, aan deeze of geene Staatscommisſie, weeken, ja maanden, moeite en werkzaamheid gekost; zy hadden nog geen vyf maanden, en dit nog met ge-

 duu-

XCII. BOEK. 1796. duurig gebrek aan de noodige middelen; bezig geweest met het onderzoeken niet van één enkel Persoon, maar van ettelyke honderden Persoonen. — Andere Commissien hadden een Regterlyke Magt, zo dat zy het Voorwerp van hun Onderzoek noodzaaken konden, om belydenis te doen van zaaken, die nimmer aan het papier werden toevertrouwd, — deeze daarentegen, bezat die magt niet, en was derhalven genoodzaakt, niet slegts den wendsietigsten en onzekersten, maar teffens den langsten weg, in te slaan, een weg vol zwaarigheden, waar van de Lysten en Registers, welke zy thans overlagen, konden getuigen.

Die zelfde Lysten en Registers, merkten zy op, strekten teffens ter verantwoording van de Commissie, wanneer 'er somtyds eenige zydelingsche of rechtstreeksche verwyten mogten gedaan worden. Men zou 'er klaarblyklyk uit kunnen zien, hoe veel 'er te onderzoeken stondt, en hoe klein en gering de hoop was, om 'er iets van belang, en ter zaak dienende, in te kunnen vinden, of 'er uit te kunnen ontleenen. Men zou 'er teffens uit kunnen opmaaken de waarheid van zeker gezegde, „dat de Leden van het Committé „van Onderzoek wel aangesteld waren „tot *Zoekers*; maar dat men daarom niet „vergen kon, dat zy, in allen opzigte, „*Vinders* zouden weezen."

Zy noemden hun werk een *Gedeeltlyk Rapport*, om dat het Provinciaal Onderzoek,

zoek, 't welk nog niet geheel, en in de vereischte orde, hadt kunnen geschieden, als het begin was van een schakel, waar van men het midden en einde in de *Steden* te zoeken hadt: „ want," voegen zy 'er woordlyk by, „ na de Papieren der Ridderschap, Gecommitteerde Raaden en Staaten van *Holland* onderzogt te hebben, bevondt zich de Commissie in eene menigte duisterheden, die zy, noch iemand, wanneer het Onderzoek met dit *gedeeltlyk Rapport* ten einde liep, doorzien of ophelderen kon. Zy ontdekte veele gaapingen, die zy, wanneer 'er geen verder naauwkeurig Onderzoek in de Steden geschiedde, onmogelyk kon aanvullen; om dat haar volstrekt de bouwstoffen ontbraaken, indien zy geen gelegenheid hadt om dezelve in de Steden op te gaaren. —— Men zou dus in dit Rapport eene menigte van Regenten slegts geschetst, slegts aangestipt vinden; de oordeelkundige zal in het verschiet 'er nog eene menigte anderen zich verbeelden te ontdekken; en hy zal gelyk hebben; doch hy zal nimmer de schuld deezer onzekerheid op de Commissie kunnen werpen; om dat hy weet en overtuigd is, dat haar de verwstoffen ontbraken, om deeze schildery tot de hoogst mogelyke volkomenheid te kunnen voltooijen."

XXII. BOEK. —— 1795.

Tydgebrek, uit de verhaasting van den eisch tot het inbrengen van het Rapport gebooren, hadt veroorzaakt, dat de Com-

XIII. BOEK. 1795. missie alles niet in de orde, welke zy zich voorgesteld hadt, kon mededeelen: eene schikking, welke ingericht was om eene volgende Commissie, die over deeze Regenten en Ministers zou moeten zitten, en uitspraak doen, in de hand te werken, en haar eenen arbeid gemaklyk te maaken, waar van Hollands Volk eene billyke Schavergoeding te gemoete zag. Thans kon de Commissie het Volk van Holland alleen betuigen; „ In onze Hoofdstukken hebben „ wy zeer veel gezegd, en beloofd; doch „ de rede, dat wy niet alles bybrengen „ en bewyzen, is eenvoudig deeze, dat „ 'er ons geen behoorelyken tyd toege- „ laaten en geene gepaste gelegenheid toe „ gegeeven werd."

Dit gebrek aan gelegenheid, waar over de Commissie zo aanhoudend klaagde, werd door andere omstandigheden vergroot. „ Behalven," dit zyn de eigenste woorden, „ dat de Commissie niet alle „ Notulen en Registers, die zy in den „ loop van haar Onderzoek oordeelde „ noodig te hebben, kon magtig worden, „ en dat 'er zeer veel Papieren, waar uit „ zy groot licht zou hebben kunnen schep- „ pen, verdonkerd of weggevoerd waren, „ ondervondt zy daarenboven, dat de „ Ridderschap, Staaten, en Gecommit- „ teerde Raaden, en dergelyke Staatsbe- „ stuurders van dien tyd, zorgvuldig zich „ gewagt hadden om volledige aanteke- „ ning te doen, of te laaten doen, van alle „ hunne Staatsverrigtingen, en juist heb-

„ ben

„ ben zy die verrigtingen het meest verzweegen, die het misdaadigste waren — verrigtingen, welke het Volk van *Holland* wel gevoelde, dat tot algemeen verderf strekten; doch die het niet regtstreeks bewyzen kon, uit hoofde, dat de daaders zich steeds in een *Egyptische* duisternis schuil hielden."

XIV. BOEK. 1795.

Dan, ondanks dit alles, zou het Volk van *Holland*, uit dit gedeeltlyk Rapport, by voorraad, Regenten en Ministers ontdekken, die als berokkaaners van de rampen, het Vaderland, en het best gedeelte de *Bataafsche* Burgers, overgekomen, verpligt waren „ om ten minsten Schadevergoeding te doen zo wel aan den Lande, als aan byzondere Persoonen, voor de verliezen, van welke zy Regenten en Ministers de moedwillige, ja barbaarsche Veroorzaakers waren (*)."

De Commissie wordt verzogt in haare werkzaamheden te volharden.

Het blykt, uit de door ons opgegeevene *Aanspraak*, als mede uit de gedeeltlyk overgenomene *Inleiding* ten vollen, dat de Commissie zich gestoord en gebelgd toonde over deeze vervroegde Oproeping, gedaan op het voorstel van den Representant Olivier; dat zy eene Ontbinding als hoogwaarschynlyk te gemoete zag. Dan, by hun verschyning, ter overgifte der Stukken, verzogt de Voorzitter Wybo Fynje, dat zy niet zouden uit elkander gaan

(*) *Verantwoording van* Paape bl. 108—136.

XIII. BOEK. 1795.

gaan, maar hun onderzoek en werkzaamheden voortzetten (*).

Opgeroepen om een kort Rapport te geeven.

Doch het leedt slegts vier dagen, of de Provisioneele Representanten van *Holland* vonden goed, dat aan de Commissie alle de ingeleeverde Stukken zonden teruggegeeven worden, met last om daar uit een *Beknopt Verslag* op te maaken, en aan de Vergadering, binnen den tyd van acht dagen, in te dienen, met terugzending van alle de overgeleeverde Stukken; en voorts op te geeven eene Schets van alles wat hun nog te verrigten was overgebleeven, en nog moest afgedaan worden (†).

Inleevering en inhoud van 't zelve.

De eenigzins bedaarde gestoordheid werd op nieuw wakker, en liet zich, ten dage der wederverschyning, duidelyk blyken; daar de Commissie de onmogelykheid van de gedaane vordering aanwees en verklaarde niets anders te kunnen doen, dan eene opgave der algemeene Ideën, welke zy, zo by hunne Aanspraak, als by de Inleiding, hadden aan den dag gelegd; en geliefde de Vergadering dit Stuk als een *Succint Rapport* aan te neemen, dan oordeelde de Commissie aan het Besluit van den elfden van Louwmaand beantwoord te hebben.

Dit Stuk deezer Commissie kan ons nog nader, en op het volkomenst, ontdekken, wat

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 11 Jan. 1796.

(†) *Decreeten* als boven 15 Jan. 1796.

wat zy bedoelde, wat zy verrigt hadt, en hoe zy, in dit tydsgewrichte, zich zelven aanmerkte. Het is overzulks grootendeels afschryvenswaardig. XCIII. BOEK. 1795.

„ De Commissie legt ten grondslage „ van haar Onderzoek de Regten van den „ Mensch, de Natuurlyke Regtvaardigheid, het Gezond Verstand, en de waare Staatkunde van een Vry Volk. Op „ zulk een grondslag te onderzoeken „ noemt zy een Revolutionair Onderzoek.

„ Volgens dien grondslag kunnen de „ Regenten en Ministers van het voorig „ Bewind, welken der Commissie te onderzoeken staan, zich niet verschuilen „ agter eenige Privilegien, Guarantien of „ andere Gebruiken, ingevoerd door „ Heerschzugt en Dwinglandy. De Commissie toont, in haar groot Rapport, in „ 't breede aan, dat een Regent of Minister, wanneer hy weezenlyk kwaad „ gedaan heeft, ook waarlyk schuldig en „ strafbaar is, om 't even of hy zulks „ al of niet in zyne zogenaamde Qualiteit verrigt mogt hebben, en vooral „ verpligt, om de schade te vergoeden, „ die hy moedwillig, en ten verderve van „ zyn Vaderland veroorzaakt heeft.

„ Volgens dien grondslag vindt de Commissie genoegzaam alle Regenten en „ Ministers van het voorig Bewind, den „ eenen meerder, den anderen minder „ schuldig aan de onheilen, welke het „ Vaderland, zedert MDCCLXXXVII, zyn „ overgekomen; zo als by voorbeeld —

XCII. BOEK. 1795. „ schuldig aan het verwekken, aanstooken of dulden van de Oproeren, de Plunderingen, en Mishandelingen, die 'er by de zegepraal van Oranje hebben plaats gehad — schuldig aan het daarstellen van den Inval der *Pruissen* in ons Vaderland, met alle de rampzalige gevolgen van dien — schuldig aan het volslaagen verderven van een ontzaglyk aantal Huisgezinnen en Persoonen, die, uit hoofde van hunne Vaderland- en Vryheidsliefde, door de zogenaamde geregtlyke Vervolgingen, ten Lande uitgebannen, in Boeten beslaagen, in Gevangenissen gesmeeten, of zelfs ten Schavotte verweezen zyn — schuldig aan Heerschzugt, Geweld, Onderdrukking, Regtsweigering en dergelyke — schuldig aan het voeren van eenen kostbaaren en vernielenden Oorlog tegen *Frankryk*, en dat ten gevalle van het heerschzugtige Huis van *Oranje*, en ter verdelging van alle Volks-vryheid, en Regten van den Mensch.

„ En, eindelyk, vindt de Commissie gemelde Regenten en Ministers schuldig aan het onmaatig bezwaar der Burgeren, door ongemeen drukkende Belastingen, en aan het verkwisten of misbruiken van die Penningen.

„ De Commissie vindt genoegzaam alle deeze Regenten en Ministers schuldig, zo als gezegd is, den een in meerdere den ander in mindere maate, aan alle de opgenoemde Euveldaaden — doch schul-

„ dig

„ dig niet op eenen *Regtsgeleerden*, maar XCIII. BOEK.
„ op een *Revolutionairen Grondslag*; en wel
„ op zulk eenen *Revolutionairen Grondslag* 1795.
„ als boven verklaard is geworden.

„ Om zulks te bewyzen, dienen de „ onderscheidene Rapporten, die by het „ groot Rapport, als Bylaagen, zyn ge„ voegd; doch welke Rapporten niet an„ ders zyn dan gedeeltlyk en alleen die„ nende by wyze van bouwstoffen, om „ 'er, in tydvervolg, een algemeen en „ volkomen Rapport uit zamen te stel„ len.

„ Deeze gedeeltlyke Rapporten, behel„ zen het onderzoek over de Guarantie „ van het Stadhouderschap; der Notulen „ van de toenmaalige Staaten van *Hol*„ *land*; der Notulen van de Ridderschap; „ der Notulen van Burgemeesters der „ Wet, en het Collegie van Schepenen „ van den *Haag*; der Notulen van Ge„ committeerde Raaden, en eindelyk der „ Papieren van BENTINCK, en voor een „ gedeelte der Papieren van den gewee„ zen Griffier FAGEL.

„ Hier toe dienen ook de veelvuldige „ Adressen, Brieven, door particuliere „ Persoonen aan de Commissie gezonden; „ welke groote bezwaaren van onregt, „ geweld, overheersching en regtsweige„ ring en dergelyke tegen het voorig Be„ wind behelzen, en die, ten grootsten „ deele, met duchtige bewyzen gestaafd „ zyn, en waar van een groote Lyst hier „ nevens gaat; doch welke Stukken, by

XCIII. BOEK. tuigd, die, haar verdiensten toejuichen kon en goedkeuren.

1795. Beide de Voorzitters FYNJE en NUHOUT VAN DER VEEN hadden dus, by de twee verschyningen der Commissie, bemoedigend gesprooken. Op die taal afgaande, scheen de Ontbinding, welke men in til rekende, verdweenen, of althans verwyderd. Dan 's volgenden daags ontvingen de Leden, van wegen de Representanten, aanschryving eens Besluits, waar by zy, zonder redengeeving, ontslaagen verklaard werden van derzelver werkzaamheden; „ onder uitdruklyke betuiging egter van het genoegen der Vergadering „ voor derzelver alzins betoonde blyken „ van yver voor den dienst van het Volk „ van *Holland*; zo door de Commissie „ in 't generaal, als door alle de Leden „ in 't byzonder, aan den dag gelegd."

De Commissie ontslaagen.

Zes uit de Leden weder aangesteld.

Bevreemdend was die spoedige wending op zich zelve; dan nog bevreemdender, dat de Representanten, op den eigen stond der Ontbinding deezer Staats- en Volks-Commissie, zes uit de Leden, met naame GERRIT PAAPE, CHANDON, DE MUNNIK, DAVID WOERLEE, DIRK POLDERMAN en ALEXANDER OLTMANS benoemden om onmiddelyk alle Papieren, welke tot dus lange, onder de Commissie tot Onderzoek, berust hadden, tot zich te neemen; ten einde daar uit, als mede uit alle verdere bescheiden, die zy nuttig en noodig oordeelden, met den meest mogelyken spoed, een Rapport voor de Vergadering te

te vervaardigen en in te leeveren (*). XCIII. BOEK.

De Afgevaardigde uit *Amsterdam* tot dit Onderzoek R. L. BOUWENS, ontving het besluit zyner Afzettinge en Bedankinge niet, of hy vervoegde zich in de algemeene Vergaderinge der Stemgeregtigde Burgers en in de *Bataafsche* Clubs te dier Stede, waar hy een kort verslag deedt van het geen aan die Commissie was wedervaaren, teffens verklaarende, hoe hy zich genoodzaakt vondt om, zo uit zyn eigen, als uit hunner aller naam, tegen dit gehoudene gedrag te moeten protesteeren, zo by het Committé, als in de Vergadering van *Hollands* Provisioneele Representanten. Hy deedt het beide op eene nadruklyke wyze.

1795. Bouwens leevert een Protest in by de Commissie en by de Vergadering van *Holland*.

By de aangebleevene of herstelde zes Leden, die zich dit hadden laaten welgevallen, vondt de Tegenverklaaring van BOUWENS, geen ingang, en kon hy geene plaatzing daar van in de Papieren der Commissie verwerven. Nevens zeven zyner medeafgedankte Leden, H. P. STECHMAN, D. HOFFMAN, B. JANSON, J. V. BEELEN, P. V. 'T HOFF, J. BISSCHOP en J. J. BOUDEWYNSEN vervoegde hy zich, met een wel sterke en gevoelvolle Voordragt by de Representanten des Volks van *Holland*, die in hun Besluit bleeven volharden (†).

Beide zonder gevolg.

In

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 21 Jan. 1795.
(†) Deeze Stukken deelt R. L. BOUWENS mede in zyn Werk *Aan zyne Committenten* bl. 6—17.

XCIII. BOEK. 1795. Sterke voordragt der ontslaagen Leden.

In dit laatste stuk betuigden zy hunne bevreemding over de handelwyze by die ontbinding gehouden, en hoe, op de enkele voordragt des Voorzitters, met vertooning van een Biljet, waar op de naamen der zes, op nieuw benoemde Persoonen geschreeven waren, zulks geschied was, zonder dat de Vergadering der Representanten daar van vóór af, iets geweeten hadt, zonder dit stuk tot een punt van rype overweeging, op een gestelden dag, te maaken. „ Door de vernieuwde „ Aanstelling van deeze hunne Medeleden oordeelden zy," om de eigene woorden te gebruiken, „ dat zy niet al„ leen voor 't oog der Natie, op de grie„ vendste wyze, beledigd waren; maar als „ ongeschikte en onkundige ten toon ge„ steld, even als of men verpligt was „ geworden, om het kaf uit het koorn „ te schiften, en 's Lands Geld niet lan„ ger aan zulken te verspillen. En waar„ lyk zulk een verwyt en beschuldiging „ van het Volk zoude ruim zo veel gronds „ hebben, als de *wydsche Lofstuiting van* „ *de Representanten*, *en veel sterker hun eer*„ *lyk hart treffen*. —— Indien het met „ wenschen te veranderen ware, dan „ wenschten zy wel, daar zy deeze moei„ lyke, en in zyn aart altoos onaange„ naame taak, niet dan naa een ryp over„ leg en schoorvoetende hadden aangeno„ men en begonnen, dat zy 'er zich nim„ mer toe verledigd hadden. De aparen„ tie van haat, welke zy zich voorstelde

„ op

„ op den hals te zullen haalen, wanneer XCIII.
„ zy, door een eerlyk Onderzoek, de BOEK.
„ Schuldigen aantoonde, of het geen
„ nog erger was, het ongenoegen en de 1795.
„ verdenking van het Volk, wanneer dit
„ Onderzoek niet genoegzaam aan de
„ opinie en meening van hetzelve Volk
„ voldoen mogt, hadden hun niet terug
„ gehouden van den pligt, waar toe zy,
„ met veel vertrouwen, en buiten hun
„ weeten, geroepen werden. Nooit hadden
„ wy kunnen berekenen, dat zulk
„ een uitkomst hun loon zyn zou; het
„ idée zelfs van eenig *Soupçon* was voor
„ hun de zwaarste straf."

Verder zich uitgelaaten hebbende over de veelvuldige werkzaamheden, nu op de schouderen van zes Leden gelegd, en de vertraaging daar uit gebooren, die in Tyd den Lande veel zou doen verliezen, en in Geld niets uitwinnen, daar verwyl het ongeduld des Volks vermeerderde, zeggen zy ten slot; „ Dan, Representanten! wy
„ zyn Republikeinen, wien het Goud tot
„ geene Slaaven maakt, en die dus door
„ edeler zugt dan die tot het Geld gedreeven
„ worden. Wy zyn geroepen op de
„ wettigste wyze tot, en in den dienst
„ van ons Vaderland, dat is onze grootste
„ Eer, onze beste Belooning! Was
„ het Vaderland niet ondankbaar, in het
„ beloonen van onzen penibelen arbeid;
„ doch zyn deszelfs Financien, door het
„ bestuur van het voorige Bewind *thans*
„ daar toe ongeschikt, *dan* bieden wy,
„ als

XCIII. BOEK. 1795. „ als vrye Burgers, onzen tyd en dienst „ *voor niet* aan, ter waarneeming van de „ belangens van Vaderland en Volk. In „ het geluk van 't zelve, en in 't behoud „ van het Volk, is ons geluk en onze „ hoogste belooning en blydschap gelegen!"

Werkzaamheden der nieuw aangestelde Commissie en Verslag.

De zes op nieuw aangestelden in deeze Commissie vingen onverwyld hunne werkzaamheden aan, en gingen op den zelfden Revolutionairen voet te werk. Behalven dat zulks genoegzaam te wagten was van aangebleevene Leden, gaven zy deswegen een doorslaand blyk, wanneer zy, op den drie en twintigsten van Lentemaand MDCCXCVI, zich opgewekt vonden, om, by eene korte herinnering der vroegere Verrigtingen van het Committé, zo als het oorspronglyk aangesteld was, en der in aantal zo zeer verminderde als het zich thans bevondt, by het Provinciaal Bestuur van *Holland*, een voorstel te doen. Het LXX. Artykel van het Reglement, volgens 't welk de Leden van het *Provinciaal Bestuur van Holland* reeds verkooren en werkzaam waren, baarde der Commissie eenige belemmering. Dit Artykel hieldt onder andere in, *dat alle Qualificatien, en Lasten op eenigerhande Committés, door de Provisioneele Representanten gegeeven, nu voor als dan werden gehouden, op den eersten April deezes Jaars, te cesseeren en buiten effect te zyn.* Zy merkten hier op aan; „ dat, hoe zeer de Com„ missie oordeelde, dat het oogmerk der

Pro-

„ Provisioneele Representanten des Volks XCIII. BOEK.
„ van *Holland*, geenzins kon geweest zyn
„ om de Werkzaamheden deezer Com-
„ missie, met den eersten April aanstaan- 1795.
„ de, te doen cesseeren, en even daar
„ door het zo klaarblyklyk verlangen des
„ Volks gansch en al te leur te stellen,
„ en de onvermydelyke Onkosten, door
„ de Commissie gemaakt, van geen het
„ minste nut voor den Lande te doen
„ zyn, zy egter het vermeende noodig
„ te weezen, zich by het Provinciaal Be-
„ stuur te vervoegen, om, in dit geval,
„ zeker te gaan, en alle twyfeling op te
„ ruimen, welke uit het XX. Artykel
„ zou kunnen ontstaan."

Dit voorstel in handen van het Committé van Algemeen Welzyn gesteld zynde, hadt, op den dertigsten der gemelde Maand, ten gevolge, dat de Commissie gelast werd, tegen den vyftienden van Bloeimaand, een Verslag uit te brengen, wegens den staat der Werkzaamheid of Verrigtingen. By dit Verslag, ten bestemden dage ingediend, gaven zy hun verlangen te kennen, dat de Staatscommissie, by welke zy 't zelve deeden, hun een bezoek mogt geeven, wanneer zy een oneindig duidelyker denkbeeld van den aart en wyze hunner werkzaamheden zou krygen, dan het mogelyk was met woorden voor te draagen; doch aan dit verlangen werd niet voldaan (*).

Het

(*) Dit Rapport werd gedrukt uitgegeeven in 's Haa-

XCIII. BOEK. 1795. Besluit ter geheele Afdanking.

Het Provinciaal Bestuur van *Holland*, over het ingediend Verslag geraadpleegd hebbende, bragt een Besluit uit, waar by het goed vondt „ de Commissie van „ Onderzoek voor gedefungeerd te houden, en mitsdien van derzelver werkzaamheden te ontslaan, met last aan de „ Leden, als nog die Commissie uitmaakende, om alle de Papieren, Boeken, „ en wat verder in hunne handen zou „ mogen zyn, aan het Provinciaal Committé, vóór of op den zesden July aanstaande, tegen eene behoorelyke decharge, te restitueeren, zullende, met „ den gemelden dag, derzelver Daggelden gerekend worden te cesseeren." — Het voegde 'er by, „ wordende, door „ dit gedecreteerde, niet gederogeerd aan „ het Principe van Verantwoordelykheid „ der Leden en Ministers van het voorig „ Bewind, voor hunne Politieke en Financieele gedraagingen, mitsgaders aan „ al zulk Regt en Actie als ten hunnen „ laste zou bevonden worden te competeeren (*)."

Ontslag. Vier overgebleevene Leden voldeeden, ten gestelden dage, aan dit besluit, en verkreegen een Kwytbrief, wegens de overgereikte Stukken, en betaaling hunner

Dag-

's Haage by J. PLAAT. Zie verder deswegen PAAPE's *Verantwoording aan de Burgers van Dordrecht* bl. 257.

(*) *Decreeten van het Provinciaal Bestuur van Holland* 28 Juny 1796.

Daggelden; waar mede eene Commissie eindigde, die aan het Volk van *Holland* op omtrent 32,000 Guldens te staan kwam (*).

XCIII. BOEK. 1795.

Verantwoording en Berigt aan den Volke.

Het Besluit te hunner ontbindinge maakten zy den Volke bekend, op dat het groot aantal Burgers, 't geen zich by hun vervoegd en stukken ingediend hadt, mogt weeten, waar hunne stukken en bewyzen gebleeven waren. Teffens oordeelden zy zich verpligt hunne *Hollandsche* Medeburgers te onderrigten, dat de grondslag, waar op zy hunne Commissie aanvaard en hunne werkzaamheden ingericht hadden, nooit deeze geweest was, „ dat de „ Regenten en Ministers van het voorig „ Bestuur *enkel* en *alleen* verantwoording „ schuldig waren; want dit toch waren „ alle Regenten en Ministers verschul„ digd, blykens de Publikatie van de *Reg„ ten van den Mensch*; neen! maar hun „ grondslag steunde op de Besluiten van „ den veertienden van Grasmaand des „ Jaars MDCCXCV en vervolgens genomen."

„ Dit billyk Revolutionair Decreet," vervolgen zy, „ was de grondslag der „ werkzaamheden van de Commissie, die „ reeds zodanige vorderingen in haar on„ derzoek gemaakt hadt, dat zy zich in „ staat bevondt, om, volgens een onwe„ derspreekelyk regtvaardigen Revolutio„ nairen Grondslag, te bewyzen, dat ge„ noeg-

(*) PAAPE's *Verantwoording aan de Burgers van Dordrecht* bl. 280 en 282.

XCIII. BOEK. 1795. „ noegzaam alle Regenten en Ministers
„ van het voorig Bestuur schuldig waren
„ aan zodanige daaden, waar uit de on-
„ heilen en rampen der Omwentelinge
„ van MDCCLXXXVII, als Oproeren, Ver-
„ volgingen, Oorlog *enz.* voor Land
„ en Volk waren voortgesprooten. De
„ meerdere of mindere schuld deezer Re-
„ genten en Ministers zou der Commis-
„ sie, by een nader Stedelyk onderzoek,
„ moeten blyken (*).”

Openlyk voor den Volke herhaalen zy de ter Vergadering van *Holland* zo menigmaal uitgeboezemde klagten, wegens gebrek aan noodige toelichting. „ Dat dit „ Onderzoek,” schreeven zy, „ niet zo „ schielyk zyn volle beslag kreeg, was „ grootendeels te wyten aan den aart der „ zaake zelfs, en gedeeltlyk aan haar on- „ ontbeerelyke Stukken, zo als de Papie- „ ren van het Secreet Besogne van hun „ Hoog Mog. en die van het Hof van „ Justitie, welke Papieren, ondanks alle „ aangewende moeite, de Commissie tot „ Onderzoek nimmer heeft kunnen mag- „ tig worden.”

Ten slot betuigende, „ dat zy, in deeze „ hun opgelegde taak, zich, met allen

„ mo-

(*) De Commissie hadt *Gouda* en *Delft* bezogt, en de proef genomen wat zy in dezelve kon opzamelen, en teffens de ongelukkige Ingezetenen van *Alphen*, *Oudshoorn*, *Aarlanderveen* en *Ouwerkerk* de geschikste aanleiding geschonken om hunne bezwaaren te kunnen opgeeven. PAAPE als boven bl. 265.

„ mogelyken yver, getrouwheid en regt- XCIII.
„ vaardigheid, gekweeten hadden; ten BOEK.
„ einde aan hunne bestemming volkomen
„ te beantwoorden, door aan het Volk 1795.
„ van *Holland* aanwyzing te doen van de
„ bronnen, waar uit het deszelfs Schade
„ vergoed zou hebben kunnen vinden. —
„ Zy verwagtten, als door het Decreet
„ van het Provinciaal Bestuur in derzel-
„ ver werkzaamheden gestuit, en van allen
„ verder onderzoek ontslaagen; derhalven
„ ook van de Regtvaardigheid van 't Volk
„ van *Holland*, dat het hun zou beschou-
„ wen, als van hunnen kant alles ge-
„ daan te hebben, wat men van *Eerlyke*
„ en *Revolutionaire Vaderlanders* verwagten
„ kon (*)."

Dit stuk onderscheiden beoordeeld.

Waren de inzigten wegens, en de oordeelvellingen over dit Committé van Onderzoek zo wyd verschillend (†); ontmoette 't zelve, in den loop der verrigtingen, zo zeer onderscheidene bejegeningen, nu eens bemoedigend, dan eens terugstootend; hieldt het, ten einde toe, op den eigensten voet, stand in werkzaamheid, de ontbinding gaf stoffe van beklag en vreugde. Het

(*) Deeze Advertentie, gedagtekend 12 July 1796, geheel by PAAPE bl. 268—274 te vinden, deeden de Leden der ontbondene Commissie in verscheide Nieuwspapieren plaatzen. De klagten over mangel aan de noodige Staatsstukken, hier herhaald, ontmoeten wy, by aanhoudenheid, in het meermaals aangetoogene Werk van BOUWENS *aan zyne Committenten*, allerwegen.

(†) Zie hier boven bl. 115.

XCIII. BOEK. 1795.

Het breed door ons gegeeven verhaal deezer zaake kan elk in staat stellen om een billyk oordeel te stryken, en na te gaan, of men den grond der aanstellinge, te zoeken hebbe, waar eenigen dien willen vinden, wanneer zy dit geheele Onderzoek doen voorkomen, als eene botviering, voor eenigen tyd, aan eene bovendryvende Party, zonder ooit ten oogmerk gehad te hebben om dit werk door te zetten, of het Staatsbesluit, waar op het gegrond was, van kragt te doen zyn (*). By de Ontbinding zelve, heeft men, indien dit waarheid zy, het nog raadzaam geoordeeld, die begogeling der Natie te doen voortduuren (†).

Holland stemt in dit onderzoek niet alleen. *Overyssel* besluit daar toe.

Holland was niet éénig in dit bedryf des Onderzoeks. In *Overyssel* hoorden wy de *Zwollenaars* en anderen, daar op aandringen (§), en, ondanks de bezwaaren, door eenige Representanten des Volks van dat Gewest, daar op ingebragt, beslooten zy eene Commissie te benoemen tot onderzoek der Provinciaale Financien, mitsgaders van alles 't geen ten bezwaare der Leden van de voorige Regeeringe was ingebragt (**).

Voorslag tot een

Te gelyksoortig om hier geene plaats te vinden, is het voorgevallene in *Zeeland*

(*) Men leeze hier over *De Staatsomwenteling van* 1795 *in haaren aart, loop en gevolgen beschouwd*, bl. 19.

(†) Zie hier boven bl. 162.

(§) Zie hier boven bl. 110.

(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4109.

land, op 't einde deezes en in den aanvang des volgenden Jaars. De Provisioneele Representanten van dat Gewest, hadden, in den eersten tyd der Omwentelinge, maatregels genomen tegen het vertrek der oude Regenten en het vervreemden hunner Goederen (*). In geen der Gewesten was, blykens onze *Vaderlandsche Historie*, in de Jaaren MDCCLXXXVI en MDCCLXXXVII de woede van het graauw grooter geweest, in geen der Gewesten waren de Plunderingen en Mishandelingen, volgens een bepaalder en snooder ontwerp bestuurd geworden, dan in *Zeeland*; eigenaartig was ook het ongenoegen, en de zugt tot wraak, by de Slagtoffers deezer ten hemel schreeuwende geweldenaaryen. Zulks kon niet nalaaten, by tyd en wyle, op te borrelen, terwyl byzondere omstandigheden het gety deezes misnoegens, hooger deeden zwellen. —— Zo hadden de Leden der Societeit te *Zierikzee*, by de bepaaling der honderd Millioenen tot vergoeding der Oorlogskosten, aan de Municipaliteit dier Stad een voorstel gedaan, om deeze alleen te doen draagen, door zodanige Leden van het voorig Bestuur, met welker instemming die Oorlog gevoerd was, of die niet konden bewyzen daar tegen gestemd te hebben, en door de bekende Voorstanders van *Oranje* wier gedrag genoegzaam hadt uitgeweezen, dat zy

XCIX. BOEK.

1795.
dusdanig onderzoek in *Zeeland* aangenomen.

(*) Zie hier boven bl. 113.

XCIII. BOEK. 1795. zy genoegen in dien Oorlog namen (*). Een *Vereenigd Committé van Voorlichting* in dit Gewest, bragt, den negen en twintigsten van Wintermaand des Jaars MDCCXCV den Provisioneele Representanten des Volks van *Zeeland* onder 't ooge, hoe hetzelve oordeelde, dat 'er een Politiek Onderzoek na Plunderingen en Gewelddenaaryen, in de gemelde Jaaren gepleegd, behoorde plaats te hebben, „ zo wel," op dat wy de eigene woorden bezigen, „ om „ aan de mishandelde Burgeryen gelegenheid te geeven tot Verhaal van Schade, als om dat het strydig is met den „ aart eener welgeordende Maatschappy, „ de zulken aan het Bewind te zien, die „ zo veel leeds hebben berokkend — de „ zulken, die Aanvoerders, Bewerkers „ en Begunstigers, of die active Deelneemers in dezelve zyn geweest, te zien „ jouisseeren van Ampten en Beneficien, „ waar door zy inkomsten, waar door ze „ onderhoud genieten van eene Natie, „ dewelke zy zo laag als wreed, zo „ trotsch als schandelyk, beledigd hebben; mitsgaders ook om onschuldige „ eerlyke Medeburgers, die ten onregte „ by het Publiek worden verdagt gehouden, te disculpeeren van de blaam, als „ of zy mede in die gruweldaaden hadden „ getrampeerd."

Hetzelve aangenomen. Zy stelden tot dit Onderzoek eene Commissie van zeven Leden voor, naamlyk

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl 3986.

lyk één uit elk der beslooten Steden, te benoemen, door de Municipaliteiten zelve, welke zes Burgers, een zevenden uit het Platteland aan zich konden toevoegen; ten einde hun Onderzoek in te richten overeenkomstig eene Instructie nader by de Vergaderinge der Provisioneele Representanten des *Zeeuwschen* Volks te bepaalen, om binnen drie maanden, naa hunne eerste byeenkomst, schriftlyk verslag te doen aan de Vergadering, met overlegging der bewyzen tot staaving der bygebragte daadzaaken; ten einde de Vergadering omtrent de Ampten en Beneficiën van de ontdekte Hoofdbewerkers, Active Deelneemers en Begunstigers der gemelde Oproeren en Geweldenaaryen, zodanig konde beschikken, als zy, overeenkomstig de billykheid, en het waar belang van 't Land, zou bevinden te behooren. —— Eén *Pond Vlaams* daags, zonder meer, uit eenigen hoofde, te berekenen, wilde het Committé dat de Leden zou worden toegelegd. —— Dit voorstel werd in een Besluit veranderd, en het Committé, 't welk 't zelve gedaan hadt, verzogt een Instructie te vervaardigen en by de Vergadering in te dienen (*).

XCIII. BOEK. —— 1795.

De Provisioneele Representanten gaven eerlang den Volke te kennen, dat de in *Zeeland* gepleegde Geweldenaaryen hunne aan-

Bekendmaaking hier van.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 323.

XCII. BOEK. 1795. aandagt niet hadden kunnen ontglippen, en dat zy, zo dra nog meer dringende bezigheden hun eenige ruimte van tyd overlieten, zich bezig gehouden hadden met het beraamen van den geschiktsten weg tot Onderzoek en Opspooring der Schuldigen, van welken het niet onmogelyk, ja zelfs niet geheel onwaarschynlyk was, dat menig een, tot nu toe, met Ampten en Bedieningen begiftigd, de penningen eener Natie trok, omtrent welke hy zich op eene zo tergende als onteerende wyze hadt gedraagen; terwyl menig ander daar en tegen ten onregte beschuldigd, als Medepligtige gehouden werd aan gruwelen, aan welke hy misschien nooit hadt gedagt.

Hun verlangen om in deezen, met al dien ernst, en billyke strengheid, welke het gewigt der zaake, en de grootte der Nationaale belediging vorderde, maar ook tevens met al die gemaatigdheid en voorzigtigheid te werk te gaan, welke Volksvertegenwoordigers altyd behoort te kenmerken, hadden hun besluit vertraagd tot den tyd des Voordragts, gedaan door het Vereenigd Committé van Voorlichting; een Voordragt door hun omhelsd. Gelyk zy ook hunne goedkeuring en bekragtiging gaven aan de Concept-Instructie van dit Committé, „ waar by in 't oog gehouden „ was, de Commissie eene genoegzaame „ magt te geeven, om aan het oogmerk „ haarer benoeminge te voldoen, zonder

„ voor

„ voor der Burgeren Vryheid, onder den zo zeer misbruikten naam van Revolutionaire Maatregelen, gevaarlyk te worden, of, op eenigerlei wyze, op het Regt van de onderscheidene Geconstitutioneerde Magten te empieteeren."

XCIII. BOEK.

1795.

Lastbrief ten dien einde.

De uitvoerige Lastbrief bepaalde alle noodige byzonderheden, Tyd, Persoonen en Plaats betreffende; verleende den Onderzoekeren toegang tot en leezing van alle de Notulen der Staatsvergadering, van alle de Papieren der Collegien van Politie en Justitie, in de gemelde Jaaren des Oproers en Gewelds, met het regt om 'er afschriften van te neemen; als mede, dat twee, of meer der Leden, zich na de Steden en Eilanden mogten begeeven om kundschap op te doen. De Commissarissen vonden zich, daar en boven, met de volmagt bekleed, om met grond verdagte Persoonen voor zich te ontbieden, te ondervraagen, en de weigerenden, verdagte Persoonen, of die als Getuigen werden opgeroepen, door den Regter van de plaats, ten hunnen koste, te gyzelen. Zy hadden vryheid om een iegelyk, op de kragtigste wyze, uit te noodigen om de noodige en vereischte berigten en ophelderingen te verschaffen. Alles onder een Eed, die de geheimhouding beloofde, tot zo lang de Representanten des Volks van *Zeeland* dezelve noodig keurde. — De Representanten vleiden zich, „ dat deeze zo zeer verlangde „ maatregel de goedkeuring zou wegdraa„ gen van alle Vrienden van deugd en

„ or-

XCIII. BOEK. 1795. „ orde, en den schuldigen alleen ver-
„ schriklyk weezen (*).”

Als een dienstige maatregel, aan dien des beraamden Onderzoeks verknogt, maakten de Representanten des *Zeeuwschen* Volks de noodige bepaalingen op vervreemdingen en verpandingen van Goederen en Eigendommen, waar door de Schuldigen, zich aan de judicieele gevorderde en vervolgde Schadevergoeding, zouden kunnen onttrekken (†).

Uitslag. Het lang verloop des Tyds, de wyze van Benoeming der Leden, en de gemaakte Bepaalingen, bragten te wege, dat de uitkomst in *Zeeland* even weinig beduidend was als wy in *Holland* zagen. Regtens onbeweezene beschuldigingen tegen eenigen ingebragt, verschaften een aantal schuldigen grond tot een schynbaar goede verdeediging, en de geheele zaak werd, op geene voldoende wyze, afgedaan. — Alles gaf stoffe tot de verdenking, dat men geen ontdekking begeerde.

Byzonder onderzoek te *Vlissingen*. Terwyl de aanstelling deezer Commissie, geschikt om in *Zeeland* een algemeen onderzoek te doen, in bewerking was, bewoogen de herhaalde klagten der *Vlissingsche* Burgeren, by welken de opwellende wrok de overhand kreeg op de hun aangepreezene wraakloosheid (§), over de Amp-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 741—749. *Jaarb. der Bat. Republiek* IV. D. bl 298.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 1419.
(§) Vergelyk onze *Vaderl. Hist* XXIX. D. bl. 124

Amptenaaren, de Representanten van de Burgery dier Stad tot het besluit om een algemeene Lyst op te maaken van de Amptenaaren en Bediendens, die op onderscheide plaatzen voor elks oog te leggen, en de Burgery uit te noodigen, om, wanneer zy op die Lyst zodanige Persoonen mogten aantreffen, die zich, vóór, in of naa den Jaare MDCCLXXXVII, in een meerderen of minderen graad, hadden schuldig gemaakt aan Gewelddaadigheden, Plunderingen en Beroovingen, of door slegte gedraagingen als anders, zich de behouding hunner Bedieningen hadden onwaardig gemaakt, en overzulks verdienden van hunne Posten ontzet te worden, zulks met voldingende bewyzen aan te geeven (*).

Een dergelyk bestaan in *Friesland* heeft geen doorgang.

Reeds in het voorbygaan hebben wy vermeld hoe de Hoofdvergadering van Gecommitteerden der Vereenigde Burgersociteiten in *Friesland*, op een dusdanig onderzoek der op hunne Verantwoording ontslaagene Staatsleden, by de Provisioneele Representanten, aandrongen; hoe zy, ten dien einde, vorderden, dat eene Commissie uit haar midden, tot inzage zouden worden overgeleeverd alle de Staatspapieren van de afgezette Staatsleden, zints de Jaaren MDCCLXXXVI en MDCCLXXXVII (†). 't Welk egter, by de verwisseling der *Pro-*

vi-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 798.
(†) Zie hier boven bl. 96.

XCIII. BOEK. *visioneele Representanten* in *Bestendige Vertegenwoordigers* agterwege bleef.

1795. Wegens de ten Lande Uitgeweekenen.

De laatste keer, dat onze Geschiedenis gewaagde van de na *Frankryk* en elders uitgeweekene Vaderlanderen, was ter gelegenheid, dat die zich te *St. Omer* bevonden, by de in *Holland* voorgevallene Omwenteling, eenen juichenden Brief toeschikten aan de Nationaale Conventie, daar in hun vreugd en blyde vooruitzigten betuigden (*).

Brief aan de Rep. van *Holland*.

Welhaast meldden zich die zelfde Uitgeweekenen, naa de Omwenteling, door eenen Brieve aan, by de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*. De toon en de styl van dit hun schryven, draagen de kenmerken van hunne gevoeligheid, van hunne aandoeningen, en van hunne gezindheden. Immers liep dezelve op deezen zin. „ Het Vaderland en de „ Vryheid zy dan gered! hunne waare „ Voorstanders, gerugsteund door de held„ haftige, grootmoedige, en de bewonde„ ring der Wereld verdienende *Fransche* „ Troupes, hebben dan op nieuw dezelve „ doen triumpheeren over de zamenzwee„ ringen en het geweld dier huichelaaren, „ die onder de schoonklinkende naamen „ van Voorstanders en Beschermers van „ den Godsdienst, zints ruim twee Eeu„ wen, onze Republiek deeden buigen „ onder den drukkenden schepter van ei„ gendunklyk gezag — over het geweld „ van

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 270.

„ van eene Vrouw, die gesprooten uit XCIII.
„ een Huis, dat, zints Jaaren de Geessel BOEK.
„ der Vryheid en de Verdrukker der on-
„ vervreemdbaare Regten van den Mensch 1795.
„ geweest is — een Huis, dat voor het
„ Goud van het verraaderlyk *Engelsch*
„ Ministerie, door zyne Slaaven, het bloed
„ der waare Voorstanderen van Vryheid
„ en Gelykheid heeft doen stroomen.

„ Gylieden, Burgers Representanten!
„ zyt dan den Ponjaard dier Dwingelanden
„ ontkomen! en gy hebt uwe Hoofden
„ gered van het wraakzwaard dier
„ gehuurde Moordenaaren! Wy wenschen
„ U daar mede geluk! Wy bewonderen
„ uwen moed, uwe energie,
„ betoond in de behartiging van het algemeen
„ Welzyn; daar gy tot dus verre
„ het Vaderland gered hebt van die Monsters
„ met twee aangezigten en dubbele
„ harten, die den eerlyken Burger liefkoosden;
„ terwyl zy ketens voor zynen
„ vryen hals smeedden, die onder het bedrieglyk
„ mom van uiterlyke Godsdienstigheid,
„ door blinde omgekogte Afhangelingen,
„ den dolk deeden wetten,
„ om het Vaderland, om de Vryheid, te
„ vernietigen, om zyne beste Burgers de
„ hartader af te doen steeken.

„ Wy schuiven een gordyn voor de
„ akelige gebeurtenissen, die, in 't Jaar
„ MDCCLXXXVII, hebben plaats gehad.
„ Zy zullen, tot een afgryzing onzer
„ Naakomelingschap, en tot een vervloeking
„ over de nagedagtenis dier Monsters,

XCIII. BOEK. 1795. „ ſters, die 'er de Inſtigateurs of Uitvoerders van geweest zyn, in de Jaarboeken van ons Vaderland geprent blyven.

„ Burgers Repreſentanten! behoudt altoos die ſtandvastigheid, die kloekmoedigheid, die activiteit tegen de Vyanden van ons Vaderland, welke Ulieden de erkentelykheid van onze Republikeinſche Broeders, en de bewondering van alle de Volken, die hunne Vryheid lief hebben, zullen waardig maaken — Blyft getrouw en onverzetlyk op uwe Posten, bewerkt 'er altoos het welzyn van de algemeene zaak. De Voorzienigheid zal *Nederlandsch* Beſchermengel over U doen waakzaam zyn. Zy zal U onderſteunen in de critiekſte oogenblikken, en U bevryden voor de laagen uwer Vyanden.

„ Burgers Repreſentanten! onze Perſoonen zyn nog op een grooten afſtand van U verwyderd; doch onze harten, onze begeertens van mede werkzaam te zyn in het voltooijen van de zaak der Vryheid, zyn midden onder U. — Wy hebben meest allen reeds alles opgeofferd voor de zaak der Vryheid, veelen onzer zyn 'er Slachtoffers van geworden. — Onze Leevens alleen hebben wy nog voor dezelve overig. — Stelt ons in ſtaat om tot Uwent te komen; met dankbaarheid zullen wy U de blyken daarſtellen, dat alhoewel verwyderd geweest van onzen Vaderlandſchen

„ grond,

XCIII. BOEK. 1795.

„ grond, wy nimmer, noch de liefde voor het Vaderland, noch de beharti„ ging van deszelfs belangen, uit het oog „ verlooren hebben. —— Onze Vrouwen, „ onze Kinderen hunkeren, om den Vader„ landschen bodem weder te betreeden, „ en zy allen zullen blyken geeven, dat „ zy van het *Bataafsche* Bloed niet ont„ aart zyn.

„ Leeve de Republiek! Leeve de Pro„ visioneele Volksrepresentanten! Dat alle „ Tyrannen, de Zamenzweerders en hun„ ne Complices omkomen! (*).”

Over het getal der Uitgewekenen.

Het wordt hoog tyd het oog hunwaards te wenden, en te verneemen wat deezer lot was, en 't geen hun verder, van 's Lands wege, bejegende. Groot zeker was deezer aantal. Wy vinden het op 42394 berekend (†). Dan, schoon wy 'er de Deserteurs aftrekken, zal het daarenboven niet

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 16 Feb. 1795.

(†) Zints Herfstmaand 1787 tot Louwmaand 1788, vinden wy, die de Republiek verlaaten hadden, en te *Brussel* gekomen waren, in deezer voege opgegeeven;

Uit *Noordholland*, *Amsterdam*, *Haarlem* enz.	7986
Uit *Zuidholland*, *Delft*, *Leyden*, *Rotterdam*, *Schiedam* enz.	8799
Uit *Gelderland* en *Overysfel* . . .	5548
Uit het *Sticht*	3221
Uit *Friesland*	9433
Uit *Zeeland* en de *Meyery*	3525
Deserteurs	3882
Geheel	42394

N. Nederl. Jaarb. 1795. bl. 2119.

XCIII. BOEK. 1795.

niet weinig verminderen, als wy voor Uitgeweekenen alleen de zodanigen tellen, die door 't geweld der Wapenen, by de Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII, verdreeven, of zelve, ter verdeediging van de zaak der Patriotten de wapenen gevoerd hebbende, der dwinglandye, in den eersten schrik, ontvlooden, of wel zedert, door Geregtlyke en Politieke Vervolgingen verjaagd, have en goed hadden moeten verlaaten, en uitmonsteren allen, die zich van de beroerte der tyden slegts bediend hadden, om hunne Schuldeischers te ontwyken, of der armoede, die hun ook hier te Lande, om hunne slordige leevenswyze, aangrimde, te ontduiken.

Vroegtydige besluiten in *Holland* te hunner Inroepinge.

Van den aanvange der Omwentelinge af hadt men in *Holland* alle Vonnissen van hoogere en laagere Regters, zedert den vyftienden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII geveld en geweezen, en alle Besluiten van zogenaamde Politieke Uitzettingen, beide ter zaake van het Patriottismus voorgevallen, vernietigd, en aan alle zodanige Uitgeweekenen en Gebannenen vryheid gegeeven om niet alleen in hun Vaderland, en tot hunne Woonsteden, terug te keeren; maar ook uitgenoodigd om, door hunne terugkomst, het getal der braave Burgeren te helpen vermeerderen, en mede te werken tot verder opbouw der Vryheid. —— By het doen deezer Aankondiginge, den Procureur Generaal, en alle andere Officieren, gelastende, om niemand van de voorgemelde in hun

Va-

Vaderland terug gekomenen, immer, of op eenigerlei wyze, moeite aan te doen, of in het rustig en vreedzaam genot van derzelver bezittingen te ſtooren; maar in tegendeel, zorg te draagen, dat zy de vrugt deezer Inroepinge ſmaakten. Met byvoeging, dat het der Repreſentanten meening geenzins was om van die Vryheid den zulken genot te doen hebben, die door hun zogenaamd Patriotſchap zich hadden laaten vervoeren tot daaden, welke, onder hoedanig een Bewind men ook leeve, op alle tyden en plaatzen, voor ſtrafbaar, uit haaren aart en natuur, worden aangezien; terwyl zy nogthans aan deeze de Vryheid lieten om zich by de Repreſentanten te vervoegen tot het verkrygen van vergiffenis, of verligting van Straffe (*).

Byzonder hadt men in *Friesland* over het lot der uitgeweeken Landgenooten, die zich nog in *Frankryk* bevonden, gedagt en geraadſlaagd over de beste wyze om het Verlof van te mogen vertrekken, van de *Franſche* zyde te bekomen; over de kosten tot derzelver t'huisbrenging vereischt, die, by open water, op tien Dukaaten voor ieder Man begroot, de ſom van 5100 Guldens zou bedraagen: dewyl 'er zich volgens een

Schikkingen daar op in *Friesland* gemaakt.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* 3 Feb. 1795. Van dit Beſluit gaven de Repreſentanten des Volks van *Holland* kennis, met toezending van de Publikatie, aan de Uitgeweekenen te *St. Omer*, wier Brief wy hier mededeelden. *Decreeten* 16 Feb. 1795.

XCIII. BOEK.

1795.

een ingezonde lyst, honderd en twee Perſoonen bevonden (*), die regtmaatige aanſpraak hadden op de volvaardige medewerking der Repreſentanten des *Frieſchen* Volks, tot bevordering van den billyken wensch om hun Vaderland en Vrienden, aan welken het geweld hun voormaals onttrok, nu weder te zien. Terwyl zy twee Burgers voorſloegen om deeze Uitgeweekenen t'huis te geleiden, en van alles verantwoording te doen. De Repreſentanten beſlooten om twee Burgers met deeze t'huisbrenging te belasten, en ten dien einde 5500 Guldens uit 's Lands kas te ſchikken (†).

Hoe dit Stuk in *Stad en Lande* aangelegd.

Waren 'er in *Stad en Lande*, naar het oordeel der Proviſioneele Repreſentanten diens Volks, veele Perſoonen, uit hoofde van hunnen betoonden yver voor de welvaard van het Vaderland, de belangen eener geregelde Maatſchappy, en afkeer van geweld en overheerſching, de ongelukkige ſlachtoffers geworden van haatlyke en onregtvaardige Crimineele Procedures, onder welke veele derzelver oorſprong waren verſchuldigd aan opgeraapte Aanklagten, onregtmaatig genomen en valschlyk

(*) Onder deeze 102 Perſoonen bevonden zich 48 Kinderen. Vergelyken wy dit getal met het hier boven bl. 177. opgegeevene getal uit *Friesland*, dan zullen wy alle reden hebben om 't zelve voor valsch, of bovenmaatig vergroot, te houden; of dat wederkeerenden, die niet verder dan *Bruſſel* gingen, moet zeer aanzienlyk geweest hebben.

(†) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 151.

lyk ingewonnen Informatien, zo oordeelden zy alle Regtshandelingen tegen Persoonen, uit hoofde hunner Vaderlands- en Vryheidslievende gevoelens of daaden, aangevangen, en gestreeken vonnissen te moeten intrekken, en vernietigen. — Deezer aantal was groot, en maakt eene Naamlyst uit, waar op wy onder anderen een aantal Kerkleeraars aantreffen, en voorts als vrygesprooken ontmoeten, die wy voor veroordeelden hebben leeren kennen (*). Deezen en daarenboven alle de geenen, die uit hoofde dier geslaagene vonnissen, als anderzins, om derzelver Vaderlandlievende gevoelens, genoodzaakt geweest waren *Stad en Lande* te verlaaten, werden genoodigd om tot hunne Haardsteden weder te keeren (†), 't welk veelen in de armen hunner Bloedverwanten en Vrienden terug bragt, onder wederzydsche aandoeningen, die zich beter verbeelden dan beschryven laaten.

XXIII. BOEK. 1795.

Brief van J. Boudewynsen, wegens de

De uitnoodiging der Provisioneele Vertegenwoordigers van *Holland* (§) was niet bekend geworden, of zy ontvingen eenen Brief, door J. Boudewynsen (**) getekend,

(*) Men vergelyke het dus opgetekende in onze *Vaderl. Hist.* XXII. D. bl. 67—110. Hoe de *Groningsche* Kerkleeraar Blau den 15 van Maart 1795. zyne Herstelling vierde, hebben wy daar bl. 115 aangetekend.

(†) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 283.

(§) Zie hier boven bl. 178.

(**) Deeze Burger gaf laater een Verslag van 't geen hy met zyn Gezin, zints den Jaare 1787, in een staat

XCIII. BOEK. 1795. Uitgeweekenen, by die van *Holland*.

kend, in deeze bewoordingen, het lot en het verlangen der Uitgeweekenen te verstaan geevende; „ Het is met de grootste aandoening van vreugde, dat ik deezen mag zenden in de Raadzaal, in welke de belangens van het *Hollandsche* Volk gewoogen worden, en in welke de zitplaatzen van Overheersching door de Vertegenwoordigers van een vry Volk zyn bezet.

„ Gylieden vertegenwoordigt niet alleen de *Hollandsche* Natie in het daarstellen van haare natuurlyke, doch ontvreemde Regten; maar Gylieden vertegenwoordigt ook dat weldaadig Opperweezen, dat de Vryheid zelve is, en thans, door de onverwagtste middelen, toont te willen, dat deeze Natie haar geluk zal bouwen op de Grondslagen van Vryheid en Gelykheid.

„ Geluk, myn Vaderland! met zulk eenen Ommekeer van zaaken! Geluk met eenen Ommekeer, welke het Heelal, dien de Eeuwen zullen bewonderen! Een Ommekeer juist der Vryheid waardig!

„ Gaat voort in uwe eerlyke poogingen, en Gylieden zult ons ongelukkig Land nog terugge sleepen van den oever des Verderfs. Vreest niet; GOD is met

„ Ulie-

staat van Uitlandigheid geleeden hadt, en betoonde zich alzins werkzaam ten zynen behoeve, en ten dienste zyner Lotgenooten. *Decreeten der Provisioneele Repres. van Holland* 16 Feb. 1795.

„ Uliedén, en het Volk staat gereed om „ Uliedén, en om hunne Regten, te verdeedigen!

„ De Vergadering heeft besloten, om „ haar uitgeweeken Broederen te noodigen, om in het midden van ons weder „ te keeren. — Deezen meer dan driemaal ongelukkiger dan hunne Broederen, zullen met blydschap uwe Besluiten hooren. — Zy verlangen om hunne blyde stemmen onder U te verheffen, en eene vastgestelde Vryheid, aan „ welke zy hunne Bezittingen, ja hun „ Leeven, hebben opgeofferd, zal hun alle „ de rampen en het leed doen vergeeten, de wraak van dit alles aan den „ Regtvaardigen God overlaatende.

„ Het is voor dezelve, noch my, geene „ schande dat ik ons lot hier affchildere. „ Ons Bestaan en onze Bezittingen in ons „ Vaderland verlooren hebbende, hebben „ wy zeker de onderfteuning der edelmoedige *Franschen* genooten; maar deeze Onderstand, was in tyden van overvloed, naauwlyks genoegzaam voor 't „ geen wy behoefden (*).

„ De opgevolgde gebeurtenissen hebben alles drie en viermaal duurder gemaakt, en onze Onderstand werd niet „ vermeerderd. — Elk heeft, 't geen „ hy nog overhadt, 'er by moeten inschieten. — Een meer dan zevenjaa-

„ rige

(*) Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* XXII. D. bl. 371 *env.* XXIV. D. bl. 170—212.

XCIII. BOEK. 1795.

„ rige hoop op redding heeft ons het lot, „ zonder morren, doen draagen. En nu „ die hoop vervuld is, is het wederkee- „ ren tot hun Vaderland een natuurlyk „ en billyk verlangen; maar de Middelen „ zullen aan veelen ontbreeken. Besluit „ dus Vertegenwoordigers van dit vrye „ Volk! by het oproepen uwer Broede- „ ren, meer ongelukkig nog dan anderen, „ besluit ook tot die Middelen, waar door „ zy hunne Reize kunnen bevorderen, „ en ras wederkeeren tot hunne Landge- „ nooten." — Deeze Brief werd in handen van het Committé van Financie gesteld, en men zou zien, welke aanzoeken deswegen verder gedaan werden (*).

Dier zaak nader aangedrongen.

Zeer te voorzien waren dusdanige aanzoeken, en oordeelde men dit stuk van genoeg gewigts, om een Committé tot de zaaken der Uitgeweekenen na *Frankryk* aan te stellen. — BOUDEWYNSEN, die zich der Uitgeweekenen zaak zo zeer hadt aangetrokken, deelde hun een gunstig Besluit hier op gevallen, mede. Met dankbaarheid hadden zy zulks vernomen; dan dit schonk hun, gelyk deeze Burger, by eenen naderen Brieve, der Vergaderinge te verstaan gaf, geen redding uit den dringenden nood, zo hoog gewassen, dat zy zich, zonder onderstand, zouden bevonden hebben, indien braave Lieden zich niet tot borgen gesteld hadden.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 4 Feb. 1795.

den. Men stelde vast de geschiktste middelen te beraamen, om in den nood der Uitgeweekenen te voorzien, en hun de gelegenheid van herwaards te kunnen keeren, te bezorgen (*). — Het Committé tot deeze zaak benoemd, werd welhaast in volle werkzaamheid gebragt, door een Voordragt des Vertegenwoordigers SPEELEVELD, die, in Lentemaand, der Vergadering van *Holland*, den hooggaanden nood der Uitgeweekenen te *St. Omer*, op het dringendste, beschreef. Een berigt by hem ingekomen vermeldde, dat te dier wykplaatze, reeds Vaderlanders van Honger gestorven waren (†); een toestand op welken hy den uitdruklykiten eisch van onverwylden onderstand grondde.

Daadlyk ter hand genomen.

Aan deezen eisch werd voldaan, door een volmagt aan het Committé, om, zonder uitstel, een vertrouwd Persoon derwaards te zenden, die duizend Livres aldaar zou opneemen, om ze onder de zich daar bevindende Landgenooten uit te deelen, en de middelen te verschaffen ter spoe-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 5 Maart 1795.

(†) De Representant HUBER, Gedeputeerde ter Vergaderidge van hun Hoog Mogenden, wegens het Volk van *Friesland*, drukte het zegel op deeze harde waarheid, als hy, ooggetuigen van die treffende tooneelen van armoede en vernederde menschlykheid spreekende, zegt; „Het is zonder vergrooting, zonder figuuren van redeneerkunst gesprooken; *maar het is weezenlyk en waaragtig, dat eenige diergelyken van gebrek zyn omgekomen.*" *Resol. van hun Hoog Mog.* 19 Aug. 1795.

XCIII. BOEK. 1795.

spoedige wederkeering na het Vaderland. De wel te voorziene werkzaamheden van dit Committé deeden 't zelve met eenige Leden vermeerderen; 't werd op deszelfs verantwoordelykheid, aanbevolen, die Noodlydenden hulp toe te brengen. Welhaast bewerkten zy eene aanzienlyke vermeerdering dier Geldsomme (*).

Groot getal der wederkeerenden. Vraagen ten hunnen aanziene.

Der tot wederkeeren in staat gestelde getal groeide steeds aan. Zy daagden in zulk eene menigte op, dat het Committé, met de bezorging deezer Lieden belast, geraaden vondt ter Vergadering van *Holland* te vraagen — Of zy mogt voortgaan in het uitdeelen der toegestaane vyf en twintig Guldens aan de teruggekomene Uitgeweekenen? — Zo ja; of dan onder dezelven ook behoorden die *Bataafsche* Officieren, welken tot verlossing van ons Vaderland uit de handen der Geweldenaaren, zo dapper als edelmoedig, hadden medegewerkt? —— Verder, of onder dezelven ook geteld moesten worden, die, in den Jaare MDCCLXXXVII, na *Frankryk* gevlugt; doch, voor omstreeks drie jaaren, in eenige schynbaar kalme oogenblikken, wedergekeerd waren; maar tot hier toe van eenig bestaan verstooken? — En eindelyk, of onder deezen ook begreepen waren, die na *Duitschland* de wyk genomen hebbende, nu wederkeerden? — De Vergadering bewilligde in de twee eer-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 14 en 16 Maart 1795.

eerste voorstellen; mits men alle mogelyke spaarzaamheid gebruikte, en zich alleen tot *Hollanders* bepaalde. De twee laatste vraagen werden geheel afgeslaagen (*). XVIII. BOEK. — 1795.

Eer Grasmaand ten einde liep bevondt zich in *'s Gravenhaage* een groot aantal wedergekeerde Uitgeweekenenen. Vier deezer, de Burgers F. RANT, DIRKS, VAN DE GOORBERG en EVERSDYK, verzogten, als Gelastigden hunner Medebroederen, ter Vergadering van *Holland* te mogen binnen staan. Gereedlyk werd dit vergund, en sprak de eerstgemelde — Vertoog der wederkeerenden by *Holland*.

„ Volksvertegenwoordigers! Een voornaam aantal der ongelukkige Slachtoffers van het Jaar MDCCLXXXVII, zich thans in den *Haage* bevindende, zendt ons tot uwe Vergadering. Welk een genoegen voor ons daar toegelaaten te worden, om de denkbeelden van ongelukkige, verarmde, maar eerlyke Menschen, te mogen uitbrengen! Welk een gevoel draagen wy, Volksvertegenwoordigers! U en het Volk vereenigd te zien, om een uitgeput en uitgestoolen Land, groot, gelukkig en geducht te maaken.

„ Hoe ontroert ons het hart, als wy herdenken welke rampen ons Vaderland en onze Lotgenooten getroffen hebben; Wie is in staat de wonden te heelen? Getrouwheid aan de zul-

„ ve-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 20 April 1795.

XCIII. BOEK. 1795. „ vere grondbeginzelen zegepraalt. Die „ getrouwheid zal ons Land redden, den „ luister en voorspoed doen herleeven. „ 't Zyn die denkbeelden, welke onze „ Lotgenooten ons verzogt hebben, in „ eene Memorie aan deeze aanzienlyke „ Vergadering te mogen voordraagen. „ Vergunt ons dat wy die mogen voorleezen."

Naa deeze Aanspraak, de verzogte vryheid bekomen hebbende, voer de Burger RANT voort. „ De in het Jaar „ MDCCLXXXVII verjaagde, verbannene, „ verarmde, en nu tot hun Vaderland wederkeerende *Bataaven*, aan de Provisioneele Vertegenwoordigers van het Volk „ van de Provincie *Holland*; Medeburgers!

„ Zo 'er op de puinhoopen van het „ Despotismus, Tempels der Vryheid gebouwd worden, dan moeten zy, die „ voor byna acht jaaren aan dat groote „ werk de hand hadden, ook nu, met al „ hun vermogen, medewerken.

„ Het trouwloost verraad, gesterkt door „ het snoodst geweld, deedt ons ons Vaderland verlaaten; onze Bezittingen zyn „ geplunderd, of wederregtlyk aan ons „ ontrukt; onze Persoonen werden vervolgd en met moordschavotten gedreigd; „ het Vaderlands Bloed, 't geen door „ onze aderen vloeide, was niet toereikende om den dorst van het *Oranjehuis*, en andere grootere en kleindere „ Dwingelanden, te kunnen verzadigen;

„ wy

„ my werden door hun verweezen tot een „ afgrond van elende, waar in niets an- „ ders, dan een gerust geweeten ons kon- „ de onderſteunen. XCIII. BOEK. 1795.

„ Aan de zyde der Regtvaardigheid „ gaat niemand verlooren!

„ *Frankryk* ſchoot te onzer hulpe toe, „ gaf eene ſchuilplaats, gaf onderſtand, „ en haastte zich om de traanen der on- „ ſchuld te droogen.

„ Wy waren verjaagd, verdrukt; maar „ het *Franſche* Volk, dat vry wilde zyn, „ en vry werd, erkende in ons zyne „ Broeders. Het zwoer aan ons, en wy „ aan 't zelve, eeuwige Broederſchap, eeu- „ wige Verbintenis.

„ Hoe knellende onze omſtandigheden „ ook geweest zyn, nimmer verlooren „ wy de hoop, dat ook eenmaal de Ze- „ tel der Heerschzugt, in ons Vaderland, „ omvergeworpen zou worden. De uit- „ komst heeft aan onze verwagting beant- „ woord. Een zamenloop van omſtandig- „ heden moest daar toe voorafgaan; maar „ ook alle die bevestigen de Regtvaardig- „ heid onzer bedoelingen. Het geen on- „ mogelyk ſcheen is gebeurd. De vrye „ *Franſchen*, onze Broeders, zyn in ons „ Vaderland. *Oranje* vlugt; de *Bataaven* „ zyn daar van verlost, zy zyn daar van „ vry; en werden in de Vergaderzaalen „ der Lyftrawanten van dat Huis, toen „ hetzelve, door moord en plundering „ triumpheerde, de bloedigſte Vervolgin-

„ gen

XIII. BOEK. 1795.

„ gen tegen ons uitgesprooken, in die „ zelfde Zaalen worden onze wonden aan- „ vangelyk geheeld!

„ 's Lands Wetten, instemmende met „ de Regtvaardigheid, vernietigen alle de „ Vonnissen, die, om onze betoonde Va- „ derlands- en Vryheidsliefde, tegens ons „ in of naa het Jaar MDDCLXXXVII, zo „ wederregtlyk zyn uitgesprooken — „ 's Lands Wetten erkennen aan ons dat „ Regt, 't welk de Natuur ons gegeeven „ heeft, naamlyk om tot het Land weder „ te keeren; om met de nog *Provisioneele* „ *Volksvertegenwoordigers*, met alle onze „ Medebroederen, die de Vryheid, de „ Onafhangelykheid van *Neerland* willen „ grondvesten, daar aan, in ons Vader- „ land mede te werken.

„ Hier zyn wy, en by onze Aankomst „ voegen wy ons tot U, Provisioneele „ Vertegenwoordigers! om U van onze „ Overkomst kennis te geeven.

„ Weinigen van onze Lotgenooten zyn „ nog agtergebleeven; huishoudelyke om- „ standigheden zyn 'er de oorzaak van, „ en het smert ons, dat zy niet te gelyk „ tot het Vaderland hebben kunnen we- „ derkeeren. Hun inwagtende, vermee- „ nen wy niet langer spraakloos te moe- „ ten blyven.

„ Wy kunnen onze Intrede in het Va- „ derland niet kenbaar maaken, door op „ de Altaaren der Vryheid die Metaalen „ te offeren, welke kunnen medewerken

„ tot

„ tot herstel van de Schatkist, die door XCIII.
„ de oude Regenten, en het rampzalig BOEK.
„ *Oranje huis*, zo zeer zyn uitgeput.
„ Om de zaak der Vryheid, in het Jaar 1795.
„ MDCCLXXXVII van onze Bezittingen en
„ Bedieningen beroofd; beroofd van onze
„ Broodwinningen, bleef ons niets over
„ dan die zelfde Moed, waar mede wy het
„ *Huis van Oranje* en het geweld der Groo-
„ ten bevogten hebben. —— Moed, die
„ byna alle de Vlugtelingen, met de Wa-
„ pens in de hand, onder de Krygsba-
„ nieren der *Franschen*, onze Broederen,
„ tegen de magtigste gehuurde Soldaaten
„ der Gecoaliseerde Party, die het ver-
„ derf der *Fransche* Republiek, en dat van
„ ons Vaderland, gezwooren hadden, on-
„ dersteunde, ons bloed deedt storten en
„ overwinnen. —— Moed, die zommigen
„ onzer in de gewigtigste posten sterkte,
„ en met trotseering van alle gevaaren, de
„ grootste en edelste agting deedt wegdraa-
„ gen van eene Natie, die de deugd weet
„ te beloonen en de ondeugd te straffen.
„ Die Moed heeft ons niet begeeven.
„ Wy zyn bereid alles te waagen, om
„ mede te werken ter volkomene Vry-
„ maaking van ons Vaderland, ter invoe-
„ ringe eener zuivere *Democratische* Re-
„ geeringsvorm, en ter bevordering van
„ het Geluk onzer Medemenschen.
„ Het Secours dat aan ons in de *Fran-
„ sche* Republiek betaald werd, is opge-
„ houden; maar wy spreeken niet van
„ ons noodige Onderhoud; Slagtoffers on-
„ zer

XCIII. BOEK. 1795. „ zer Verkleefdheid aan Vaderland-, en „ Vryheidsliefde, vermeenen wy voor rekening van het Land te ſtaan.

„ Wy beginnen met U, Volksvertegenwoordigers! te verklaaren, dat wy „ de zalige Leer der Vryheid en Gelykheid alomme zullen verbreiden. —— „ Verſpreid over de geheele oppervlakte „ van het *Bataafsch* Gewest, zullen wy „ onze Natuurgenooten tragten te overreeden van die eeuwige waarheid, *dat* „ *de Souverainiteit by het Volk berust, en* „ *dus geen gedeelte van het Volk zich dezelve* „ *kan aanmaatigen.*

„ Daar toe hebben wy ons, by Eede „ aan onze braave Broederen, de vrye „ *Franſchen*, verbonden; van hunne zyde „ zweerden zy, dat zy dan ook onze „ Broeders en Vrienden zyn zouden; daar „ voor ſtroomde hun bloed, daar voor „ ſneuvelden veelen onzer Mede-uitgeweekene Vaderlanders. Hun asch zal „ heilig by ons herdagt worden, en ſtrekken tot een teken van ons wederkeerig „ Verbond: dewyl wy van het oogenblik „ gebruik maaken om deeze belofte te „ volbrengen.

„ Proviſioneele Vertegenwoordigers! Gy „ zyt begonnen met de Vernietiging van „ het Stadhouderſchap. Dat Colosſusbeeld; dat Huis der Ongeregtigheid, is „ reeds afgebrooken; op die plaats moet „ de Tempel der Vryheid gebouwd worden; maar de fundamenten van dat bedervend Huis zyn nog niet opgeruimd;

„ ook

„ ook deezen moeten uitgerooid worden; XCII. BOEK. 1795.
„ de oude Regeeringsvorm moet te eene-
„ maal verdwynen, en door eene nieuwe,
„ eene op het Regt der Natuur gegron-
„ de, en het Geluk van het Volk ten
„ doel hebbende, vervangen worden.

„ Dit is de wensch der Vrye *Bataa-*
„ *ven!* dit is de begeerte der Slachtof-
„ fers van het *Oranjehuis* van het Jaar
„ MDCCLXXXVII; dat is de begeerte on-
„ zer *Fransche* Broederen! Wy verklaa-
„ ren het U, en voor zo veele 'er Bur-
„ gers in uwe Vergadering zyn, die al-
„ daar met ons den vryen ademtogt ge-
„ daan hebben, zyt Gylieden met ons
„ daar van overreed.

„ Het *Fransche* Volk, vyf en twintig
„ Millioenen *Franschen*, hebben gezwoo-
„ ren, *dat zy de Vriend, de Natuurlyke*
„ *Geallieerden van alle Vrye Volken zyn!* —
„ Zy zyn dan ook onze Broeders, onze
„ Geallieerden, zo dra wy ons zullen
„ toonen een Vry Volk te willen zyn.

„ Het oogenblik, waar in ons Vader-
„ land gered kan worden, is daar; zo
„ wy thans aarzelen, gaan wy welhaast
„ verlooren, onherstelbaar verlooren. Op
„ dit oogenblik heeft het *Bataafsche* Volk
„ nog het vermogen om zich te kunnen
„ redden. Wanneer een Volk vry wil
„ zyn, doet het wonderen, die zelfs de
„ Vyanden verbaasd maaken. Zou *Neêr-*
„ *lands* kragt nu minder weezen, dan
„ toen 'er, in eene voorige Eeuw, geen
„ een Tyran gevonden werd, die 'er den

XCIII. BOEK. 1795. „ schepter over zwaaijen wilde? Immers „ niet? Nogthans redde het Land zich, „ in die benaauwde tyden, door zyn eigen „ kragt. En 'er is nog vermogen genoeg „ om het vry te maaken, om 'er een „ groot en gelukkig Volk in te doen „ woonen.

„ Wel aan dan, wy vraagen van Ulie- „ den, dat 'er, zonder verzuim, eene Op- „ roeping ter Nationaale Conventie, of „ Volks-overeenkomst plaats hebbe — „ Dat 'er ten spoedigste eene provisionee- „ le genoegzaame Organisatie van de „ Land- en Zeemagt geschiedde, en men „ zich in staat stelle, om, vereischt het „ de nood, met onze *Fransche* Broederen „ mede te werken ter vernietiging van „ allen Despotiek Geweld, en 's Lands „ grootheid geopenbaard worde; daar door „ zullen onze *Fransche* Broeders aan ons „ toonen, dat zy, in de daad onze Vrien- „ den zyn — Dat 'er eene Of- en De- „ fensive Alliantie met de *Fransche* Repu- „ bliek gemaakt worde, door een naauw „ Verbond daar mede vereenigd, wordt „ de Onafhangelykheid van ons Vader- „ land, en het geluk der Inwoonderen „ verzekerd.

„ 's Lands Schuld Nationaal te verklaa- „ ren, de door den Oorlog verwoeste ge- „ deeltens van ons Vaderland, uit de al- „ gemeene kasse, te gemoet te komen. — „ De *Oranje* Oproeraanleggers en Uit- „ voerders, zo dra zy bekend zyn, zon- „ der langduurige Proceduren, met den

„ dood

„ dood te straffen. — Alle de Amptenaars, XCIII.
„ die vóór en naa het Jaar MDCCLXXXVII, BOEK.
„ onder WILLEM DEN VYFDEN gediend
„ hebben, en voor zo verre zy niet op 1795.
„ nieuw, door het *Bataafsche* Volk verkoozen zyn, voor het uitbreeken van Oproeren, verantwoordelyk te stellen, en, zo 'er Oproeren uitbreeken, alle die Amptenaars, op hun eigen kosten, tot naa den Vrede, in de gevangenis te werpen, behoort welligt onder die middelen, waar door de Rust, de Vryheid, de Gelykheid en de Broederschap van 't *Bataafsche* Volk bevestigd zal worden.

„ Wy zyn niet dorstend na Bloed! Wy begeeren niet anderen onzer Medeburgeren tot Bloedvergieting aan te spooren. De Vryheidminnende Mensch heeft daar een afgryzen van; maar onze aan onze *Fransche* Broederen gedaanen Eed is ten nutte van ons Vaderland. Eenmaal zyn wy geleerd, en eene aan ons toegezegde Protectie heeft ons bederf niet kunnen verhoeden, of den Lande nuttig geweest.

„ 'Er moeten dus andere en veel sterker middelen gebruikt worden. Met den aandrang, waar mede wy spreeken mogen, verklaaren wy bereid te zyn, om, naar ons vermogen, die middelen, welke wy, ter vrymaaking van een te lang onderdrukt Volk, met de regtvaardigheid en goede orde het meest bestaanbaar zullen oordeelen, by de hand te vatten.

N 2 „ Gy-

XCIII. BOEK. 1795.

„ Gylieden zyt ook zo gezind, Provi„sioneele Vertegenwoordigers! Betoont „ U dan moedig en onverschrokken. Ge„heel *Europa* heeft het oog op U; het „ *Bataafsche* Volk verwagt van U zyne „ volkomene Vryheid, en die Gelykheid, „ waar uit eene bestendige Broederschap, „ en het geluk van ons Vaderland, moet „ gebooren worden.

„ 't *Fransche* Volk, onze Broeders, in „ het byzonder, slaat het oog op U. Wy „ deeden alles, wat in ons was, om het „ te helpen ter verbreeking der ketenen, „ waar onder het gekromd ter nederlag. „ Van zyn vryheid, van zyn geluk, hing „ het onze af, wy werden daar door met „ hun, op 't naauwste, vereenigd, wy „ draagen 'er de bewyzen van, thans „ spreeken wy in die dubbele betrekking. „ Het geluk der *Franschen* is zo zeker „ het onze, als wy verpligt zyn, als wy „ beloofd hebben, met hun één te zullen „ zyn, en te blyven.

„ Dat geene slapheid ons vervoere! „ 't Revolutionaire Gouvernement heeft „ de *Fransche* Republiek gered, dat is „ alleen het middel dat ons redden kan.

„ 't *Bataafsche* Volk wil en zal vry zyn! „ Gaat dan, dat was de taal onzer *Fran„sche* Broederen, gaat na uw Vaderland „ terug; de Geweldenaars, die U daar ver„volgden, zyn reeds gevlugt; helpt daar „ de Vryheid en Gelykheid opbouwen; „ gy hebt gezien wat uwe Broeders, de „ *Franschen*, doorgestaan hebben; blyft

„ met

„ met hun door de ſterkſte banden van
„ Broederſchap vereenigd.

XCIII. BOEK.

1795.

„ Ons Vaderland roept ons, om tot
„ het zelfde einde mede te werken.

„ Ons Bloed, het eenigſte dat de Ty-
„ rannen ons niet hebben kunnen ontnee-
„ men — ons Bloed is ten dienſte van
„ ons Vaderland.

„ Ja! Land onzer Geboorte! ook gy
„ zult vry zyn! U wordt het grootſte
„ geluk bereid! De *Batavier* verbrak wel
„ eer de ketenen van PHILIPS DEN II;
„ de *Bataaven* van de Achttiende Eeuw,
„ geholpen door de moedige en onver-
„ winnelyke *Franſchen*, zweeren op de
„ puinhoopen der Heerschzugt van *Oran-*
„ *je*, en die der *Ariſtocraaten*, gy zult
„ vry zyn! De GOD der Natuur gaf ook
„ U onvervreemdbaare Regten! het oog-
„ merk van het Maatſchaplyk leeven, zal
„ het algemeen Geluk, de inrichting van
„ het Gouvernement, zal de verzekering
„ van de Natuurlyke Regten van den
„ Mensch ten voorwerp hebben, en be-
„ vestigen.

„ Hartlyk wenſchen wy, dat de GOD
„ der Vryheid U onderſteune in de ge-
„ wigtige Bedieningen op uwe ſchoude-
„ ren gelegd; dat Gylieden zyn moogt de
„ eerſte Grondleggers van *Neêrlands* Vry-
„ heid, om het daar door te doen wor-
„ den de ſchrik der Tyrannen, de troost
„ en hulp der Vrye Volkeren, en dat de
„ laate Nageſlachten, in het naaleezen van
„ de Dagbladeren van deezen tyd, uwe

XCIII. BOEK. 1795. „ Wysheid, Regtvaardigheid, Moed, Vaderland- en Vryheidsliefde bewonderen „ mogen!"

Hoe beantwoord. Dit stuk, alzins de kenmerken draagende van den invloed, die eene zevenjaarige ballingschap op den mensch natuurlyk maakt, als mede van den geest, die in het Land hunner ballingschappe heerschte; en niet duister te verstaan gaf, hoe zy, zo uit hoofde van hun lyden, als van wege hunne aangegaane verbintenissen met de *Franschen*, oordeelden eenen veelbeduidenden invloed te moeten hebben, op 't geen voortaan, in den Vaderlande, tot het welk zy wedergekeerd waren, te doen stondt, werd door den Voorzitter heusch beantwoord, met verzekering, dat op hun Vertoog de vereischte aandagt zou geslaagen worden (*).

Voordragt van den Burger Hovens ten opzigte der wederkeerende Uitgeweekenen. Ten tyde dat de Burger Boudewynsen de voorheen gemelde Brieven, ten behoeve der Uitgeweekenen spreekende, indiende (†), was 'er, uit naam van het Committé van Financie, een Verslag ter Vergaderinge ingeleverd; doch niet voorgeleezen of overwoogen: naardemaal de Burgers Blauw en Meyer, gelast waren, of zouden gelast worden, met de noodige schikkingen omtrent de terugkomst der Uitgeweekenen, waar door men oordeelde, dat aan een gedeelte diens Verslags vol-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 23 April 1795.

(†) Zie hier boven bl. 181.

KOENRAAD HOVENS.

Hodges, pinx. *Vinkeles, sculp.*

voldaan was, gelyk het ook zints zyn beslag bekwam. —— Het ander gedeelte des Verslags hieldt in, dat men de terugkeerende Vaderlanders, ten koste van den Lande, teruggebragt tot hunne voorige Woonplaatzen, aan derzelver Municipaliteiten zou aanbeveelen, om voorzien te worden met zodanige Posten, als elks geschiktheid hem in staat stelde te bekleeden, of althans om ondersteund en geholpen te worden, ter hervatting van zodanig een Beroep of Handwerk, als elk vóór zyne Uitwyking waarnam.

De Leden der Vaderlandsche Burgersocieteit in *'s Gravenhaage* verzogten, dat dit Verslag ter tafel van de Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* mogt gebragt worden. In dit Verzoek hieldt men den Burger HOVENS voor den Steller van dat Verslag. 't Werd hem in handen gegeeven om 'er op te berigten. Dit doende merkte hy aan, hoe omtrent het eerste Lid, thans geene verdere overweeging te passe kwam; dat hy, wat het tweede stuk betrof, geen reden vondt om het uitbrengen van 't zelve, zo 't nog bestondt, te ontraaden; maar hoe, hy moest aanmerken, dat 'er geen byzondere noodzaaklykheid was om zulks te doen; daar hy reeds den korten inhoud uit zyn geheugen hadt voorgedraagen — uit zyn geheugen, 't welk hy in deezen niet mistrouwde; daar hem die zaak altoos ter harte ging, en de terugkeerende mengte by hem gestadig het denkbeeld

 ver-

XCIII. BOEK. 1795. verleevendigde der noodzaaklykheid om in deezer nood te voorzien; maar hem ook tevens overtuigde, dat de zwaarwigtigheid dier Voorzieninge, dagelyks, met het getal der Wederkeerenden, aanwiesch. Dan merkte hy op, dat het getal der geenen, die op 's Lands bezorging de gegrondste aanspraak hadden, waarschynlyk veel kleinder zou weezen, dan het op het eerste voorkomen scheen. De enkele daad van Uitgeweeken te zyn, en nu weder te keeren, te gelyk met de Slagtoffers des voorigen Gewelds, kon niemand aanspraak geeven op begunstiging boven zyn 't huis gebleeven weldenkenden Medeburger. De Municipaliteiten aan welken het Verslag gewild hadt, dat de Uitgeweekenen en Wederkeerenden zouden aanbevolen worden, moesten wel degelyk onderscheid maaken tusschen hun, die om de zaak des Vaderlands den Vaderlyken grond verlaaten en ballingslands gezworven hadden, en de zodanigen, die om berooidheid van den gelde, of verwarring hunner zaaken, het land verlaaten hebbende, nu als Uitgeweekenen wederkeerden.

„ Dan ook," vaart de Burger HOVENS voort, op dat wy zyne eigene woorden afschryven, „ naa deeze afscheiding van
„ een groot getal terug gekeerden, die bo-
„ ven de talryke menigte der andere min-
„ vermogende Inwoonders deezes Lands
„ geene onderscheidinge verdienen, vor-
„ dert geen gering aantal verdienstlyke
„ Burgers de oplettenheid van elk wel-

den-

„ denkenden, en doet hem de bepaaldheid „ zyns vermogens om hun te helpen, te „ meermaalen beklaagen. —— En niet „ minder zal deeze Vergadering zich be- „ klaagen, dat de uitgeputte ſtaat van „ 's Lands Finantien haare edelmoedigheid „ perk en paalen ſtelt in het toebrengen „ van pecunieelen onderſtand aan zo vee- „ le wederkeerende Huisgezinnen, welke „ ook te midden van ons, door zorge en „ gebrek gedrukt worden.

„ 'Er ſchynt dus geen ander middel „ over te blyven, dan den wederkeeren- „ den braaven Burger, van tyd tot tyd, „ met de openvallende Posten te begunſti- „ gen, by voorkeuze, indien zyne ge- „ ſchiktheid en talenten hem tot dezelve „ eenigzins bevoegd maaken, en tot zo- „ danige plaatzinge alomme aan de Mu- „ nicipaliteiten aan te bevelen." —— Dit Verſlag werd in een Beſluit der Vergaderinge veranderd (*).

Voorſtellen by *Holland* over de wyze waar op men met de Wederkeerenden te handelen hadt.

Op den grond in dit Beſluit gelegd, ruſtte eene Afkondiging, door het Committé van Algemeen Welzyn voorgeſteld, en door de Vergadering omhelsd; waar by aan de Wedergekeerden, die door of om de Omwenteling van den Jaare MDCCLXXXVII, den Lande uitgeweeken, of om Patriotſche Daaden of Gevoelens gebannen, en nu wedergekeerd waren, uitgenoodigd en aangemaand worden, dat zy,

(*) *Decreeten der Proviſioneele Rep. van Holland* 20 Aug. 1795.

XCIII. BOEK. 1795. zy, voor zo verre zy nog niet in eenige Post geplaatst waren, of hunne Ambagten en Kostwinningen hervat, en hunne woonstede gevestigd hadden, zich begeeven zouden na de plaats hunner Geboorte of voorige Woonplaatze. Dat de zodanigen, die zich nog in *'s Haage* bevonden en de kosten der Reize niet konden goedmaaken, zich by het Committé der Uitgeweekenen en Noodlydenden te vervoegen hadden, ter bekominge van het noodige Reisgeld. Dat zy in hun Geboorte- en Woonplaats wedergekeerd, zich onverwyld moesten aanmelden by de Municipaliteit, met naauwkeurige opgave van alles wat hunne omstandigheden betrof, met eene begrooting van de schade by de Omwenteling geleden, en, zo verre mogelyk, met aanwyzinge der geenen, die hun dezelve hadden toegebragt, en of op dezelve een eisch van Schadebetering, in regten, zou kunnen gegrond worden. — By voorkeuze moesten de Municipaliteiten de zodanige begunstigen met openstaande of openvallende Ampten en Bedieningen, voor zo verre zy daar toe de noodige bekwaamheden mogten bezitten, en zy, zo door hunne gedraagingen, geduurende hunne Ballingschap of Uitlandigheid, als naa hunne wederkeering, zich dezelve waardig gemaakt hadden. Om deeze voorkeuze te beter te bewerken, moesten de Municipaliteiten eene algemeene Lyst van de Gebannenen of Uitgeweekenen inzenden aan de drie Vereenigde Committés

van Algemeen Welzyn, Finantie en Militaire zaaken.

Hadden onder die Wederkeerenden tot het hervatten van hun voorig Beroep Ambagt, of eenig ander middel van Bestaan, eenig voorschot van Penningen noodig, de Municipaliteiten zouden, naar bevind van zaaken, hun, voor Rekening van de Provinciaale Kas, des voorzien, en van de eerste uitgave kennis geeven om voorts daar op goedkeuring te bekomen van de Committés van Algemeen Welzyn en Finantie.

Tot den tyd toe, dat de wederkeerende Burgers, dus op de eene of andere wyze in staat gesteld waren om voor zich en de hunnen bestaan te vinden, zou hun, voor rekening van den Lande, uit de gemeene kasse der Municipaliteiten, een voeglyk weeklyksch onderhoud worden toegelegd.

Van alle die schikkingen, ten voordeele dier Burgeren, en hunne Huisgezinnen, hadden de Municipaliteiten aan meergemelde Collegien kennis te geeven: terwyl deezen des Verslag moesten doen ter Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, op dat dezelve zodanige voorzieningen mogt doen als de Vergoeding dier uitgave, in de onderscheidene gevallen, mogt vorderen; aan zich voorbehoudende de voortduuring van allen toegelegden Onderstand, naar de omstandigheden, te bepaalen (*).

Zeer

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 24 Sept. 1795.

XIII. BOEK. 1795. Voorstel van HUBER ten hunnen opzigte.

Zeer stemde zulks in met eenen Raadslag door den Representant des *Frieschen* Volks, en Afgevaardigden by hun Hoog Mogenden, HUBER, die wel eer der Uitgeweekenen Lotgenoot was, en over de noodzaaklykheid, om deeze Ongelukkigen te gemoet te komen, zich by de Algemeene Staaten, op eene zeer nadruklyke wyze, hadt laaten hooren, en gewild, dat men onverwyld, by de Bondgenooten zou aandringen, om het voetspoor te drukken der Representanten des *Frieschen* Volks, 't welk besllooten hadt om allen, die billyken aanspraak hadden op de oogenbliklyke hulp der Natie, in hunne ongelukkige omstandigheden, de reddende hand te bieden, en teffens op te neemen, welk Ambagt ieder Uitgeweekenen kon uitoefenen, of hy daar toe eenig opschot van Penningen noodig hadt, en hoe veel. — Te welker gelegenheid die *Friesche* Staatsman, uit ervaarenis spreekende, niet naaliet te vermelden, hoe hy te meermaalen voorwerpen onder de Uitgeweekenen ontmoet hadt, die geen de minste redenen gehad hadden, om, wegens vervolging of plundering, hun Vaderland te ontwyken; maar om geheel andere redenen verhuisd waren, en die dus niet verdienden, dat men, uit dien hoofde, op hun eenigen agt sloeg (*). *Zo* geheel instemmende met het

(*) *Register der Resol. van hun Hoog Mogenden* 19 Aug. 1795.

het geen HOVENS by *Holland* hadt aangevoerd (*).

XCII. BOEK. 1795. Schikking omtrent de Vrouwen en Kinderen der Uitgeweekenen. Het Doopboek der Algemeene Protestantsche Kerk te *Duinkerken* overgeleeverd.

Niet weinigen der Uitgeweekenen, jonge en ongehuwde Persoonen, hadden buiten 's Lands Egtverbintenissen aangegaan, en Kinderen verwekt. Voor deezer Vrouwen en Kroost was de gifte den Uitgeweekenen toegestaan, desgelyks bestemd (†). — Onder de Uitgeweekenen telde men Leden van verschillende Godsdienstige Gezindheden. Eene Vereeniging, die rust, kalmte en voorspoed, in een lang verloop van Jaaren, niet hadt kunnen bewerken, werd door onspoed daargesteld. De algemeene nood verbondt en verbroederde hun. Hier uit werd eene Gemeente te *Duinkerken* gebooren, onder den naam van *Algemeene Protestantsche Kerk* te dier Stede. Leeraars zo van de *Hervormden* als *Remonstranten* bevonden zich daar, en voerden zy beurtlings het woord ter stigtinge. Jammer, dat geschillen van eenen anderen aart dan Godsdienstige, deeze Gemeente beroerden. — Ten dage der jongste Omwenteling scheidde deeze Gemeente uit een; de Leeraars en de Leden keerden weder na hun Vaderland. Onder deeze terug gekomenen bevondt zich de Kerkleeraar G. J. C. BACOT, van wien wy in onze Geschiedenis te meermaal gewaagden. Hy bekleedde in Bloeimaand het Voorzitterschap ter Vergadering der Pro-

(*) Zie hier boven bl. 200.
(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 25 Sept. 1795.

XCIII. BOEK. 1795. Provisioneele Representanten des Volks van de *Groninger Ommelanden*, en verzogt aan dezelve om een onder hem berustend en gewettigd Dubbeld van het *Doopregister der geweezene Algemeene Christlyke Protestantsche Kerk te Duinkerken*, aldaar ter Secretarye te mogen doen berusten; op dat de belanghebbenden, by vereisch, de noodige Uittrekzels daar van zouden kunnen erlangen; waar toe hy als dan de openlyke Bekendmaaking zou bezorgen. Volwillig stemde men in dit billyk verzoek, en gaf hy het Doopregister, ten gezegden einde, over (*).

E. BEKKER Wed. WOLFF krygt het haar onthouden Weduwe Tractement.

Byzondere en uitsteekende Verdiensten der Uitgeweekenenen bleeven niet vergeeten. De Burgeresse ELIZABETH BEKKER Wed. ADR. WOLFF, die wy onder dezelve aantroffen (†), verzogt het Weduwe Tractement der Leeraaren, haar, zedert den Jaare MDCCLXXXVII, onthouden, weder te mogen ontvangen. Men vondt goed aan de Verdiensten dier beroemde Vaderlandsche Dichteresse hulde te doen, haar toe te staan alle de agterstallige Jaaren van dit Weduwe Tractement, gerekend van den tyd wanneer 't zelve haar de laatste maal was afgegeeven, één honderd Guldens in 't Jaar. By dit gunstbetoon gaf men haar te verstaan, hoe het ge-

(*) *Extract uit de Notulen der Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van de Groninger Ommelanden* 5 Mey 1795.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 14.

gefchiedde in verwagting, dat zy, met allen mogelyken fpoed, zich weder na haar Vaderland zou begeeven om die gelden hier te Lande te verteeren (*). Aan welken eisch zy volvaardig beantwoordde, en met haare Dicht- en Halsvriendin, AGATHA DEKEN wederkeerde (†). — XCIII. BOEK. 1795.

Het Committé voor de Uitgeweekenen en Noodlydenden, 't welk eene aanzienlyke fomme uit 's Lands kas betaald hadt, kreeg last om daar mede op te houden, en op eene andere wyze te werk te gaan (§). Het werd in Oogstmaand ontbonden, en de werkzaamheden aan 't zelve nog verknogt, aan het Committé van Algemeen Welzyn opgedraagen (**). Hadt dit nu geëindigd Committé zeer veel en teffens onaangenaamen arbeids gehadt, deeze ging, met die verandering, over, en baarde de nu daar mede belastten, aanhoudende moeilykheden: zo daar berooidheid en armoede, aan wanhoop grenzende, zich by 't zelve vervoegde, als waar te onvredenheid de klaagtoonen deedt hooren, en een te hoogen prys op dit uitwy- — Aan het Committé van Algemeen Welzyn, de zaak der Wederkeerenden opgedraagen.

(*) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland* 31 July en 5 Nov. 1795.

(†) Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 17. Terwyl wy dit fchryven 1804, leeven die beide het Vaderland eer aandoende Dichteresfen in *'s Gravenhaage.*

(§) De Onderftand aan de Uitgeweekenen in *Holland* betaald, vinden wy gefteld op *f* 54886.

(**) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland* 29 Mey en 12 Oct. 1795.

XCIII. BOEK. — 1795. wyken gesteld, veelen aanzette om, met verdringing van anderen, na Ampten en Bedieningen te staan.

Hoe het zoeging met de Wederkeerenden, die in *Fransche* Dienst de Wapenen gedraagen hadden.

Behalven de Uitgeweekenen, van welken wy dus verre gesprooken hebben, die veelal in burgerlyken doene, meer of min, staande hunne ballingschap, gebleeven waren, was het aantal der zodanigen groot, die, zints het Jaar MDCCLXXXVII, het Vaderland verlaaten, en zich vervolgens in *Franschen* Krygsdienst begeeven hadden. Een gedeelte was, met de overwinnende *Franschen*, weder op Vaderlandschen grond gekomen, anderen keerden, naa de verwisseling van 's Lands lot, uit eigen beweeging, terug; of liever waren door hun Hoog Mog. opontboden, met toezegging van bevordering in '*s Nederlandschen* Krygsdienst, of, by ontstentenisse deezer, van een voegzaam Jaargeld. Lang liep het aan, dewyl 's Lands kas zeer met geldgebrek worstelde, eer die Jaargelden geregeld, veel min betaald werden. Met het beklaaglyk lot dier berooiden begaan, tradt het Committé te Lande, ten hunnen behoeve, met deezen nadruklyken Brieve, die en het beloop der zaake, en het lot dier Persoonen aan ons herinnert, tusschen beiden.

Brief ten hunnen behoeve, door het Committé te Lande aan hun H. Mog.

„ Daar het aan U Hoog Mogenden „ nog niet behaagd heeft te disponeeren „ op onze voordragt omtrent de Persoo- „ nen van die *Bataaven*, welke, offschoon „ in onze Armée niet hebbende kunnen „ geplaatst worden, egter door U Hoog

„ Mo-

„ Mogenden, uit de *Fransche* Armeeën, XCIII.
„ waar in zy dienden, in hun Vaderland BOEK.
„ zyn terug geroepen, vinden wy ons
„ verpligt de zaak nader onder de aandagt 1795.
„ van U Hoog Mogenden te brengen.

„ Byna dagelyks melden zich by ons
„ lieden aan, welke tot voorschreeve Klas-
„ se behooren, en, op grond van de toe-
„ zegginge aan hun gedaan, met regt,
„ het genot van hun Pensioen verzoeken.
„ Verscheiden derzelven zyn, door het op-
„ houden van hun Gagien, in den *Fran-*
„ *schen* dienst, van alle middelen van be-
„ staan ontzet, en daar door in zeer ar-
„ moedigen en moeilyken toestand. Het
„ medelyden met Menschen, met Mede-
„ burgers, die niet uit eigen beweeging;
„ maar door de Reclamen van U Hoog
„ Mogenden, den *Franschen* dienst ver-
„ laaten hebben, en in hun Vaderland
„ zyn terug gekeerd, doet ons, (hoe
„ zeer niet hebbende geconcurreerd tot
„ het reclameeren derzelven; maar stellig
„ daar tegen hebbende geadviseerd, uit
„ hoofde van de inconvenientien, welke
„ zich daar tegen nu opdoen,) egter by
„ U Hoog Mogenden insteeren, dat de
„ zaak der Pensioenen spoedig worde af-
„ gedaan.

„ Wy begrypen, dat U Hoog Mogen-
„ den, dit aan zich zelven verschuldigd
„ zyn, en zulks te meer, daar U Hoog
„ Mog. door het bezorgen van het Ont-
„ slag, en het t'huis roepen dier *Bataa-*
„ *yen*, zonder het reguleeren van Pensioe-

XCIII. BOEK. 1795.

„ nen, dezelven van een veel erger Con„ditie maaken zouden, dan zy zouden „zyn geweest, indien zy in den *Fran„schen* dienst hadden blyven continueeren „en dus iets ten halven gedaan, en hun „meer ondiensts dan diensts zouden be„weezen hebben, het geen ongetwyfeld „de Intentie van U Hoog Mogenden niet „kan geweest zyn. —— Op de toezeg„ging door U Hoog Mogenden aan hun „gedaan, t'huis gekomen, hebben zy „ook, naar ons inzien, allen regt om op „het reguleeren, en het genot van Pen„sioen, te insteeren, en dus uit de onze„kerheid, waar in zy zich thans bevin„den, ten dien opzigte, te worden gered.

„En, hoe zeer het wel waar is, dat „eenigen derzelven één Maand van een „aan hun toe te leggen Pensioen ont„vangen hebben, zo begrypen U Hoog „Mogenden, dat dit middel in zich zel„ven zeer irregulier is, in de admini„stratie der Financie verwarring veroor„zaakt, en daar om, voor 't vervolg, niet „kan of behoort te worden by de hand „genomen; maar dat het éénigste middel, „om die lieden, uit hunnen benauwden „toestand te redden, is, het onverwyld „bepaalen aan wien, en welke Pensioe„nen zullen worden toegelegd. —— En „het is dan ook, om alle deeze redenen, „dat wy U Hoog Mogenden, met allen „ernst, verzoeken en insteeren, om deeze „zaak ten eersten by de hand te nee„men, ten spoedigsten af te doen, en

„ ons

ons derzelver Resolutie daar op te laa- XCII. BOEK.
ten toekomen."

Spoedig, dien eigen dag, namen hun Hoog Mogenden, in een Avondvergadering, deezen Brief te hunner beraadslaaging. De dringende bewoordingen, en rechtstreeksche beschuldigingen, welke zy in dit schryven vermeenden te ontdekken, baarden den raadslag om deswegen de verwondering van hun Hoog Mogenden te kennen te geeven; met vermelding, dat het Committé zelfs niet voldaan hadt aan een onlangs genomen Besluit der Vergaderinge, by 't welk zy hun raad gevorderd hadden op een Verzoekschrift van eenige *Bataaven*, ten zelfden einde strekkende; waarom zy 't zelve gelasten daar aan ten spoedigsten te voldoen, en aan hun Hoog Mogenden toe te zenden een Lyst der *Bataaven*, welken uit den dienst van *Frankryk* opontboden, en als nog niet by 's Lands Armée geplaatst of gepensioneerd waren, en in de termen van dat besluit vielen. Hun Hoog Mog. betuigden in de verwagting te staan, dat, in 't vervolg, het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bondgenootschap te Lande, vóóraf niet in gebreke bleeve, wanneer hetzelve vermeende zulk een dringenden toon te moeten en te mogen bezigen. En kreeg het Committé last om aan de gemelde *Bataaven* daadlyk ééne Maand Pensioen, op den voorigen voet, uit te keeren (*).

1795. Hoe beantwoord.

Groot

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 8 Aug 1795.

XCIV. BOEK. 1795. Vertoog deezer Uitgewekenen by hun H. Mog.

Groot was het misnoegen, 't welk onder de wedergekeerde *Bataaven*, die de wapenen gedraagen en in *Franschen* Krygsdienst gestreeden hadden, wanneer zy, in hun Vaderland terug geroepen en gekomen, dat ontheal niet kreegen, die bevordering niet aantroffen, 't welk zy oordeelden van regtswegen te mogen verwagten. Behalven veele klagten, daar over uitgeboezemd, ter plaatze, waar dezelve wel gehoord werden; doch geene baat konden bewerken, hadden zy te meermaalen heul gezogt waar zy dagten, die te zullen vinden; maar te vergeefsch. Een aantal vondt goed zich, op nieuw, met een Adres, by hun Hoog Mogenden te vervoegen. Wy hooren hun daar in deeze wel scherpe taal voeren.

„ Hoog Mogende Heeren! Niet zon-
„ der het leevendigst gevoel der rampen,
„ welke ons drukken, zien wy ons we-
„ derom verpligt, den akeligen toestand,
„ waar in wy ons bevinden, aan U Hoog
„ Mogenden, in al deszelfs uitgestrekt-
„ heid, bloot te leggen.

„ Het is U Hoog Mog. bewust, hoeda-
„ nig ons lot in *Frankryk*, naa de ge-
„ vloekte Omwenteling, in den Jaare
„ MDCCLXXXVII, tot op den aanvang des
„ Oorlogs was. Even zo is het aan U
„ Hoog Mog. ook ten vollen bekend, het
„ geen wy, geduurende dien verschrik-
„ lyken Kryg, voor de Vryheid gedaan
„ hebben. De edelmoedige *Fransche* Re-
„ publikein heeft 'er ons zyne levendigste

„ er-

„ erkentenis voor betoond; getuigen de „ eerste Certificaaten, welke zy ons, en „ van ons Civismus, en van ons Gedrag, „ in het midden der vreeslykste Slachtin- „ gen betoond, wel hebben willen gee- „ ven — en ons Vaderland alleen blyft „ ondankbaar, naa dat wy onzen Vader- „ landschen grond van den Dwingeland „ hebben helpen zuiveren, en den Vry- „ heidsboom, door de medewerking van „ onzen moed, in deeze Gewesten, heb- „ ben opgericht.

„ Werden wy, door U Hoog Mogen- „ den, uit den *Franschen* dienst, in ons „ Vaderland terug geroepen, wy verschee- „ nen daar op die Uitnoodiging, in het „ vaste vertrouwen, dat wy nu alle on- „ ze ongelukken zouden te boven ge- „ komen zyn; wy verheugden ons, (eg- „ ter te vroeg,) dat wy nu stonden de „ belooning van eene langduurige Balling- „ schap, de vrugten van onzen moeily- „ ken arbeid te smaaken, door in den „ dienst van ons Vaderland, in die Ran- „ gen gesteld te worden, welke ons on- „ tegenzeggelyk toekomen.

„ Dan, Hoog Mogende Heeren! het „ zy ons veroorloofd te zeggen, dat niets „ van die billykheden ons is wedervaa- „ ren. Wy zyn in deeze plaats aange- „ komen; wy hebben onze verzoeken in „ Uw Hoog Mog. boezem uitgestort; wy „ hebben ons vervoegd by die Commit- „ tés, aan welken wy verzonden wer- „ den — daar hebben wy noch heul,

1795. „ noch troost, noch erkentenis gevonden; zyn van den eenen tyd tot den anderen uitgesteld, en altyd gerenvoyeerd tot den tyd, dat de Organisatie, welke men ons verzekerde naby te zyn, zou publiek gemaakt worden. „ Dus, Hoog Mog. Heeren! zworven wy, het hoofd met die lauren bedekt, welke nimmer ons kunnen betwist worden, langs deeze straaten, tot spot onzer vernederde Vyanden, even als Schapen, die geen herder hebben, van alle middelen van bestaan volkomen verstooken, in de rampzalige verpligting, wilden wy ons, en onze Familien, niet van gebrek zien vergaan, het weinige (zelfs ons lichaamstoebehooren,) om by het leeven te blyven, te verpanden, of wel te verkoopen.

„ Dan, eindelyk de lang met smerte te gemoet geziene Organisatie verscheen; hier Hoog Mog. Heeren! neemt onze bitterste smerte eerst deszelfs rampzalig begin. — Dit is het tydstip, waar in wy zonneklaar hebben meenen te bespeuren, het grootste, het schreeuwendste ongelyk ondergaan te hebben! Oordeelt, Hoog Mogende Heeren! hoe wy te moede waren, ziende dat men boven ons stelde de Aterlingen, welken, tot in de laatste gragt, de belangen van den gehaaten Stadhouder tegen ons verdeedigden; die, welken — wy yzen Hoog Mog. Mogende Heeren! het te zeggen, en helaas! het is maar al te

„ waar,

„ waar, die trouwloozen, welken, in het XIX. BOEK.
„ Schrikjaar MDCCLXXXVII, hun Eed en Pligt verbraken, tot den Stadhouder met hunne onderhebbende Manschappen overliepen, waren, benevens een aantal laage Vreemdelingen zonder verdiensten, of Vaderland- en Vryheidlievende gevoelens bezield, ook boven ons geprefereerd. 1795.

„ Verre zy het dat wy U Hoog Mog. als oorzaaken deezer slegt berekende Organisatie stellen; in tegendeel, wy weeten, dat, zo U Hoog Mogenden ons niet hadden ingeroepen, wy nog buiten ons Vaderland, in der *Franken* Benden, zouden getreeden hebben, en alleen zouden gerequireerd geworden zyn, de zulken onzer Spitsbroederen, welke door eene byzondere Protectie ondersteund zouden geweest zyn — dan, dank zy U Hoog Mogenden gunstig aandenken ten onzen opzigte — wy zyn terug — en egter ongelukkig!

„ De hoop, op het formeeren van een Zevende Halve Brigade bleef ons by; te meer daar wy verstonden, het edelmoedig en vast voorneemen te zyn, dat in dezelve niemand, dan de voor de Vryheid wakker gestreeden hebbende *Bataaven*, zouden aangesteld worden; dan eene voorloopige Lyst beneemt ons weder daar toe de hoop, alzo wy op dezelve maar dertien *Bataaven* vinden, waar onder 'er zich egter bevinden, die niet behoorden voor onze oude en

XCIII. BOEK. 1795.

„ kundige Officieren getrokken te worden, „ als zynde ongelyk jonger van dienst; „ en dan een aantal van drie en veertig „ weezens, in onderscheidene Graaden „ geplaatst, welke plaatzen wy vermeenden, aan onze welgediend hebbende Officieren, Onder-officieren, en verdere „ teruggeroepene Krygers te behooren. — „ Verschoont ons, Hoog Mogende Heeren! ingeval wy te harde uitdrukkingen „ bezigen: de hardheid van ons lot, de „ elendige toestand, waar in wy verfeeren, maaken dezelve vergeeflyk.

„ Daar de Onderstand, welke men ons „ nu driemaalen heeft toegereikt, niet tot „ onderhoud onzes leevens strekkende is, „ en wy, wanneer die ontvangen is, reeds „ meer in onze Logementen verschuldigd „ zyn, zo vinden wy ons, door de dringendste behoeftigheid genoodzaakt, en „ om al de vernedering, waar aan wy anders ongetwyfeld zullen blootgesteld „ worden, voor te komen, andermaal ons „ tot U Hoog Mogenden te wenden, met „ verzoek zodanige middelen te willen „ beraamen, waar door wy spoedig, uit „ onze bezwaarlyke omstandigheden, mogen gered, en met zodanige somme ondersteund worden, als noodig en toereikende zal geoordeeld worden, en om „ onze eerlyke schulden te betaalen, en „ voor de knellendste armoede bewaard „ te worden.

„ Wy durven ons onderwinden, deeze „ billyke sollicitatie voor de oogen van „ U

„ U Hoog Mogenden en voor die van „ de gansche *Nederlandsche* Natie, door „ U Hoog Mogenden gerepresenteerd „ wordende, ter beoordeeling neder te „ leggen, ons verzekerd houdende, dat „ daar de strikste billykheid, gepaard met „ de hoogste noodzaaklykheid, dezelve „ dicteert, wy alle gegronde hoop heb- „ ben, een gunstig en voldoend Appoinc- „ tement te zullen obtineeren (*)."

XCIII. BOEK. 1795.

Voorstel der *Delvenaaren* omtrent dit stuk by *Holland*.

Sterk zeker waren deeze klagten over de beschikking op den Krygsdienst by hun Hoog Mogenden. Wy zullen gelegenheid vinden om des nader te spreeken, wanneer wy ontvouwen, wat, ten deezen opzigte, in dit woelig Jaar voorviel, hier alleen aanmerkende, dat de Bevordering van *Stadhoudersgezinden*, althans het denkbeeld daar van, ook den Burgeren in 't oog liep. Het stemgeregtigd Volk van *Delft* bragt ter Vergadering der Provisioneele Representanten des Volks van *Holland* een Stuk in, by 't welk zy te verstaan gaven, dat onder de aangestelde Officieren, by de vierde halve Brigade, slegts elf *Bataaven* geteld wierden; dat de aangestelde volstrekt bekende *Oranje-vrienden* waren. Omtrent welke keuze zy een Voordragt by hun Hoog Mogenden willen gedaan hebben. — Men beantwoordde zulks met de verklaring, dat de Provisioneele Representanten des Volks van *Holland*, altyd volgens de beginzelen van Billyk-

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 21 Sept. 1795.

XIII. BOEK. 1795. lykheid en Regtvaardigheid handelende; de Inleeveraars deezes Verzoekschrifts verzogten, omtrent de Persoonen, door hun bedoeld, nadere aanwyzing te doen, met byvoeging van zodanige bewyzen, welke het aangevoerde staafden; en dat men, als dan, niet zou nalaaten, by de Algemeene Staaten het noodige te bewerkstelligen (*).

Hoe men zich deeze zaak in *Overysfel* aantrok.

Elders trok men zich deeze zaak hartlyk aan. In *Overysfel* gaven de Burgers, benoemd om het Plan betreffende de Militaire Ampten, te onderzoeken, hunne bevreemding te kennen, dat, by de nieuwe Organisatie, de Persoon van SCHIPHORST geplaatst was, die in den Jaare MDCCLXXXVII als Officier gediend hadt by het Regiment des Generaals D'ENVIE, en ten dien tyde, als Commandant, in Bezetting geweest was te *Hasfelt*, die, schoon tweemaalen aangeschreeven, om voor de Commissie van het Defensieweezen van *Overysfel* te verschynen, niet alleen hadt kunnen goevinden zich aldaar niet te vervoegen; maar boven dien zich, met eenigen van zyne onderhebbende Manschappen, van het Grondgebied des gemelden Gewests, op eene heimlyke wyze, te verwyderen, en dus zich aan een hoogst strafwaardig gedrag schuldig te maaken. Zy stelden voor om by hun Hoog Mogenden aan te dringen, dat deeze SCHIPHORST in geene Krygspost by de Armée van den Staat mogt geplaatst, of ingevalle hy reeds geplaatst mogt weezen,

(*) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 8 Sept. 1795.

zen, daar van zoude ontzet worden. — XCIII. BOEK. 1795.
Te dier zelfde gelegenheid stelden zy voor, dat ook alle de Officieren, die, in gemelden Jaare, uit het *Hollandsch* Cordon, na het Leger te *Zeyst* overgeloopen waren, of zich anders kwalyk mogten gedraagen hebben, niet behoorden toegelaaten te worden tot eenige Krygsbediening by 's Lands Armée; dat men, die reeds geplaatst mogten zyn, zou weeren, als mede dat geene zodanige Officieren door *Overysfel* zouden betaald worden. Van dit alles wilden zy door de Afgevaardigden by de Algemeene Staaten te dier Vergaderinge kennis gegeeven hebben.

Dit werd volvoerd, en vondt ingang by de Algemeene Staaten. Van derzelver goedkeuring gaven zy kennis aan het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootschap te Lande, met last om zich daar mede overeenkomstig te gedraagen (*).

De Afgevaardigden wegens *Overysfel* ter gemelde Vergadering gaven te verstaan, hoe het hun alzins noodzaaklyk was voorgekomen, dat, by het aanstellen van een Vierde Brigade in dienst van den Staat, deeze Vergadering het Committé te Lande zou gelasten om geene *Recommandatien* van Officieren, die men in gemelde Brigade zou willen geplaatst zien, aan te neemen; en

(*) *Extract uit het Register der Resolutien van de Provisioneele Representanten des Volks van Overysfel* 15 July 1795.

XCIII. BOEK. 1795. en wyders dat hun Hoog Mogenden het als hun wil zouden verklaaren, dat voortaan, in de benoeming van Officieren, als een regel zou in agt genomen worden, om zodanige Perſoonen voor te trekken, die in deeze Republiek gebooren waren, en zich door hunne bekende liefde tot het Vaderland, Vryheid en Gelykheid, door hunne kunde en dapperheid, de agting van hun Hoog Mogenden hadden waardig gemaakt. — Even gereeden ingang vondt dit voorſtel als het andere, en het Committé van de Algemeene zaaken des Bondgenootſchaps te Lande kreeg een eensluidenden last als ten opzigte van het andere (*).

Geſteldheid der Krygsgevangenen in *Frankryk*.

Deeze aangeduidde beweegenisſen, wegens het plaatzen van *Oranjegezinden* in het Leger van den Staat, herinneren ons aan zo veele Krygslieden, als by den gevoerden Oorlog tegen *Frankryk*, Krygsgevangenen geworden, en na *Frankryk* opgebragt waren. Met een kort woord moeten wy des iets vermelden.

Voorſlag der *Franſche* Repreſentanten wegens derzelver wederkeeren.

De Repreſentanten des *Franſchen* Volks GIROUS en MEYNARD by de Legers van het *Noorden*, de *Sambre* en *Maas*, ſchreeven, in Zomermaand, aan het *Committé de Salut Publicq* uit *Brusſel* eenen Brieve, waar in zy verzogten gevolmagtigd te worden ééne maand ſoldy, in geld, te mogen geeven aan een aantal *Hollandſche* Officieren en Onderofficieren, welker by naame opge-

(*) *Reſol. van hun Hoog Mog.* 20 July 1795.

gegeevene getal honderd en vier en twintig beliep, en zich als Krygsgevangenen te *Valenciennes* bevonden; ten einde zy zich na *Holland* zouden kunnen begeeven, overeenkomstig het Verdrag tusschen de beide Republieken gesslooten; in het vast vertrouwen, dat het *Bataafsche* Gouvernement, geene zwaarigheid zou maaken, om die som, welke het beloop van 10481 Livres niet zou te boven gaan, af te geeven.

Hoe door Blauw en Meyer beantwoord.

Deeze Brief onze Afgezanten Blauw en Meyer ter hand gesteld zynde, bragten zy den Representanten des *Franschen* Volks, met de zaaken des Oorlogs en des Algemeenen Welzyns belast, onder 't ooge, dat zy van harten de gevoelens van edelmoedigheid en menschlievenheid der Burgeren Girous en Meynard, in hunnen Brieve ten toon gespreid, vereerende, en zelve niets zo zeer verlangende als om hulp toe te brengén aan ongelukkigen, egter in overweeging moesten geeven, of het belang van den Staat wel gedoogde, dat een zo groot getal Officiers, ten deezen tyde, in *Holland* wederkeerde; of het, in tegendeel, niet beter zou strooken met de grondregelen eener gezonde Staatkunde, min of meer, dit wederkeeren te vertraagen: ten minsten, in allen gevalle, eerst af te wagten de schikkingen en bevelen der Algemeene Staaten, aan welken, in stede van dienst te doen, gelyk de gemelde Representanten, ter goeder trouwe, geloofden,

XCIII. BOEK. 1795. de schielyke aankomst van zo veele Officieren des Ouden Bestuurs, zeer veel ongelegenheids zou kunnen baaren.

Blauw en Meyer merkten wyders op, dat, naa de komst des *Franschen* Krygsvolks, het gedrag van eenige onder het *Oranje-Bestuur* gediend hebbende Officieren hoogst verdagt geweest was, dat veelen zich op eene oproerige wyze gedraagen hadden, dat een zeker aantal, naa hun ontslag gevraagd te hebben, na *Wezel* getrokken waren, de *Nationaale Cocarde* met voeten getrapt en de *Oranje Cocarde* opgezet hadden; met bygevoegde verzekering, dat zy, onderfteund door de *Pruissen*, welhaast gewapenderhand in *Holland* zouden wederkeeren, en de Patriotten tot rede brengen. Dat, hoe nietsbeduidend en kwalyk geplaatst dusdanige uitgestrooide geruchten ook mogten weezen, naa het geslootene Vredesverdrag tusschen de *Fransche* Republiek en de Koning van *Pruissen*, en bovenal naa de Verbintenis tusschen de twee Republieken, dezelve egter niet nalieten indruk te maaken op den geest der Aanhangeren van het Huis van *Nassau*, en alleen strekten om de inwendige rust te stooren, en het Gouvernement af te trekken van de groote belangen des Staats.

Onze Ministers oordeelden, dat het schielyk vertrek van alle die Officieren, op dit tydstip, te gevaarlyker zou weezen: dewyl zy, op de overgegeevene lyst, de Naamen aantroffen van verscheide Persoo-

foonen, die, geduurende de Omwenteling XCII.
des Jaars MDCCLXXXVII, en daar naa, zich BOEK.
op de haatlykste wyze gedraagen hadden ——
omtrent de Patriottische Burgers, en in 1795.
Holland bekend stonden, voor de bitterste en onverzoenlykste Vyanden der *Franschen*.

Op deeze gronden verzogten zy, dat, van wegen het *Committé de Salut Publicq*, aan de Representanten by de Legers van het *Noorden*, de *Sambre* en de *Maas*, bevel zou gegeeven worden, om, voor eerst, geen Paspoorten aan deeze Officieren te geeven, en daar mede te verwylen, tot dat zy, op dit stuk het gevoelen der Algemeene Staaten verstaan hadden. —— Dat men althans hun geen Geld zou opschieten, tot het doen der reize, indien men, van wegen het besluit des Committés, geloofde hun geen Paspoorten te kunnen weigeren. —— Dat aan alle Officieren en Onder-officieren, die met een Paspoort vertrokken, zou bevolen worden, om, zo ras zy op *Hollandschen* bodem kwamen, zich by den Bevelhebber der Plaats te vervoegen; ten einde hem kennis te geeven van hunne aankomst, met vermelding van de Plaats werwaards zy ten oogmerke hadden zich te begeeven. —— Dat daarenboven alle de Opperofficieren last zouden krygen, om, terstond naa het betreeden van het Grondgebied der Vereenigde Gewesten, de Algemeene Staaten, of het Committé tot de zaaken van den Oorlog, des te verwittigen, met aanwyzing van de plaats, in

XCIII. BOEK. 1795.

welke zy ten oogmerke hadden hun verblyf te houden (*).

Regtmaatigheid van deezer voorstel.

Bedagtzaamheid en voorzigtigheid boezemden deezen raadslag in, op een tyd, waar in, gelyk wy gezien hebben, de woelingen zo binnen 's Lands, als op de Grenzen, grond gaven om eene bedoelde Tegenomwenteling meer dan te vermoeden (†) — op een tyd, waar in, gelyk wy vervolgens zullen moeten vermelden, het Leger van den Staat, wel verre van naar eisch georganiseerd te zyn, in groote verwarring was, en tegen het verloop des Krygsvolks Aankondigingen op Aankondigingen volgden.

Uitslag deezer zaake.

Op den raad van het Committé te Lande hadden onze Ministers te *Parys* aanschryving bekomen, om geene Verloven aan onze Krygsgevangen geweest zynde Officieren en Soldaaten te geeven; dan aan die, welke in Capitulatien stonden, en de andere te gelasten herwaards te komen (§). — De gevangen *Hollandsche* Matroozen, die zich te *Duinkerken* bevonden, waren ontslagen (**).

(*) *Brief van* BLAUW *en* MEYER *aan de Representanten des Franschen Volks, het Committé de Salut Publicq uitmaakende* 19 Juny 1795. MSS.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 174.

(§) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 14 Juny 1795.

(**) *Decreeten* als boven 23 Juny 1795.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIER EN NEGENTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot vermelding van 't geen omtrent het Krygsweezen voorviel. Gesteldheid van de Land- en Zeemagt by de Omwenteling. Wat hier van nader te berigten valt. HUBERS *Voordragt by huu Hoog Mogenden over den staat der Land- en Zeemagt. Voorstel deswegen door de Afgevaardigden van Gelderland ter Algemeene Staatsvergadering. Besluiten daar op genomen. Rondgaande Brief deswegen aan de Bondgenooten. Den Franschen Generaal* PICHEGRU *by diens vertrek een Jaarwedde aangeboden. De Geueraal* MOREAU *komt in diens plaats. Voorslag van den geweezen Generaal Major* ALBERT VAN RYSSEL. *Beschikking omtrent de Officieren van den Staat. Het beraamde ten opzigte van de Ingenieurs. Het verval der Krygstugt tegengegaan. De voorheen verleende vryheid aan de Soldaaten, om te mogen trouwen, bepaald. Schikking op de Patenten.* XCIV. BOEK.

XXIV. BOEK.

Plans ter Organiſatie van de Armée. Beſluit daar toe. Traage voortgang der Organiſatie, uit hoofde van Geldgebrek. Klagten deswegen by hun Hoog Mogenden uitgeboezemd. Andere hinderpaalen. Aanſtelling van H. W. DAENDELS *en* J. B. DUMONCEAU *tot Generaals. Aanſpraak aan* DAENDELS *te dier gelegenheid. Algemeen berigt van de ſchikking dèr Armée. Vyf en twintig duizend Franſchen in dienst genomen. Algemeene bepaalingen deswegen. Klagten over gebrek aan Krygstugt onder eenige Franſche Benden. Hoe door* MOREAU *beantwoord. Behoorelyk ontzagbetoon aan de vastgeſtelde Magten hier te Lande den Franſchen Krygsknegt voorgeſchreeven. Schikking op het betaalen der Franſche Krygsbenden. Aandrang van Holland by hun Hoog Mog. op het formeeren eener halve Brigade. Uit welk een oogpunt, by de andere Gewesten, uitgenomen Utrecht, beſchouwd. Holland zet het door. Aanſpraak van wegen Holland by de Beëediging van vyf Hoofdofficieren. Voordragt wegens de Betaaling in 't vervolg. Frieslands aanmerkingen op het gedrag van Holland in deezen. Voortgang dier zaake. Misnoegen deswegen in Holland. Het voorgevallene over de Burger-wapening. Klagten over agterlykheid in deezen. Haarlems aanmerking op een Concept-plan van Burgerwapening. Verwyl in dit werk tegengegaan. Plan van Algemeene Burgerwapening. Wat in dit alles vertraaging veroorzaakte. Hoe dit by de Franſchen verdeedigd. Voordragt van Holland om onderzoek te doen, wegens den ſtaat der Verdeediging van den Lande. Verſlag des-*

deswegen door het Committé te Lande uitgebragt. Nadere Verdeediging van dit Committé. Gerustftelling aan onze Gezanten BLAUW *en* MEYER *te Parys gegeeven, wegens ons lot by verdere slagen het Fransche Leger toegebragt. Berigt wegens de voordeelen door de Franschen bevogten. Bekendwording van den getroffen Wapenstilstand tusschen de Franschen en den Keizer. Staatlyke bekendmaaking door* NUHOUT VAN DER VEEN *aan het Krygsvolk in 's Gravenhaage. Diens aanspraak aan den Franschen Afgezant* NOËL. *Betuigd genoegen diens Gezants. Algemeene gesteldheid van het Zeeweezen. Oproeping der Zeebevelhebberen. Veeler bereidvaardigheid. Mannen benoemd om onderzoek te doen op den staat van 's Lands Vloot. Slegte gesteldheid van dezelve allerwegen. De noodzaaklykheid van het versterken der Vloote aangedrongen. Geld daar toe gevorderd.* VAN WINTER *tot Adjudant Generaal ter Organisatie der Zeemagt aangesteld. Veele Zee-officieren bieden zich aan, en worden geplaatst.* DE WINTER *tot Vice-Admiraal en Commandant der Vloote benoemd. Iets wegens diens vooraanstelling. Over de Jaarwedden der Hooge Zee-officieren en derzelver verhooging. Frieslands aanmerkingen daar op en voorstel deswegen. Nader voorstel van Holland. Schikkingen tot verbetering van het lot des Zeevolks op 's Lands Schepen. Plante om een aantal van het Krygsvolk te Lande in den Zeedienst te brengen. Het mislukken van deezen maatregel. Misbruiken der Wervers tot den Zeedienst tegengegaan. Plan*

XXIV. BOEK.

te Amsterdam om den Zeedienst te bevorderen. Voorstel om Weeskinderen tot 's Lands Zeedienst te gebruiken. Wat men in Holland daar op besloot. Uitwerking daar van, byzonder te Haarlem. Plan te Rotterdam tot bevordering van den Zeedienst. Aantal van Schepen in Oogstmaand reeds in dienst gesteld. Gunstig verslag deswegen. Algemeene aanmerking de Zeemagt des Lands betreffende.

1795. Overgang tot vermelding van 't Krygsweezen.

Wy konden niet nalaaten, in den loop onzer Geschiedenissen, de groote Omwenteling beschryvende, nu en dan te reppen van de Krygsmagt deezer Gewesten, zo te Land als te Water, die in deeze verbaazende Lotwisseling geen gering aandeel hadt. Wat wy van beide vermeld hebben, bepaalde zich, om zo te spreeken, tot de eerste dagen der Omwenteling zelve, bestaande in voorzorgen, welke onverwyld, ten aanziene van een en ander deezer Bestanddeelen des Staats, moesten genomen worden, — voorzorgen, die, aangemerkt derzelver gesteltenisse, niet dan zeer gebrekkig konden weezen, ten aanziene van 't geen men eene Herstelling zou mogen noemen.

Derzelver gesteldheid by de Omwenteling.

Wy zagen de Krygsknegten van den Staat, in de omgewentelde Steden gelegerd, genoodzaakt zich naar der Burgeren wil, onderschraagd door *Fransche* Magt, of van derzelver naderenden bystand verzekerd, te schikken, geen wapens, ten voorstande der oude Regeering te

te voeren; en zy, die in de Grensfteden zich bevonden, hoorden wy, van hooger hand, beveelen, den *Franfchen* geenen wederftand te bieden (*). —— De Zeemagt, voor zo verre dezelve in de Havenen deezer Landen gelegen was, werd genoodzaakt zich naar de nieuwe orde der dingen te fchikken (†).

XCIV. BOEK.

1795.

Beiden door hun Opperhoofd, den Prins VAN ORANJE verlaaten, bevonden zich in een verlegen en gedwongen toeftand van onderwerping, voor allen hard, voor veelen ondraaglyk. Van hier de zo veelvuldige poogingen by een en ander, om onlusten te verwekken, wanneer zich een glimp opdeedt tot ftoorenis of omverwerping der nieuwe en nog by lange niet gevestigde Orde van zaaken; als mede om daar toe, zo binnen als buiten 's Lands, de behulpzaame hand te leenen. Men herinnere zich de woelingen, door ons, van tyd tot tyd, in een ander opzigt, vermeld.

Wat hier van nader te melden valt.

Wat 'er meer byzonder, zo omtrent de Land- als Zeemagt, voorviel, ftaat ons nog te ontvouwen. Met de affchaffing des Raads van Staaten, ingevolge eens zeer klemmenden en dringenden Brief van den *Franfchen* Reprefentant ALQUIER, waren de zaaken, betreffende het beheer der Land- en Zeemagt, zeer veranderd, en in handen van het Committé tot de zaaken van het Bondgenootfchap te Lande, en dat

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 434.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 164.

XCIV. BOEK. 1795.

dat van het Committé tot de zaaken van de Marine overgegaan (*). De werkzaamheden deezer beide Committés waren veelvuldig, en meest van eene onaangenaamen aart, zo als de breeder ontvouwing zal uitwyzen.

Huber's voordragt by hun H. Mog. over den staat der Land- en Zeemagt.

Hoe donker het, in een en ander opzigt, uitzag, ontvlugtte het oog van geen der Leden hunner Hoog Mogenden. De Voorzitter Huber wekte de reeds daar op gevestigde aandagt, in eene buitengewoone Avondvergadering, op den vyftienden van Lentemaand. Hy sprak, „ Hoog „ Mogende Heeren! Daar de omstandig„ heden van dit Gemeenebest, hoe zeer, „ door de aanbiddelyke Voorzienigheid, „ uit de kluisters der Dwinglandy ontslaa„ gen, egter de uiterste voorzorg, en een „ ingespanne aandagt vorderen; ten einde „ dit dierbaar geschenk van het Alver„ mogen, met dankbaarheid te ontvan„ gen, en tot duurzaam welzyn van het „ Vaderland te doen gedyen, kan ik geen„ zins nalaaten U Hoog Mogenden, ern„ stiglyk voor te draagen, dat, daar het „ nog vervallen Zeeweezen, inzonderheid „ uwer Hoog Mogenden serieuse opmer„ king verdient, de Commissie uit het „ Committé de Marine, op eergisteren, „ aan deeze Vergaderinge voorgedraagen „ heeft eene schets van 's Lands Zeekus„ ten, Schepen, en wat verder ter ver„ deediging kan dienen, zedert de laatste

trouw-

(*) Zie onze Vaderl. Hist. XXX. D. bl. 8.

„ trouwlooze Bestuuring, zo jammerlyk, XCIV.
„ en moedwillig, verwaarloosd, ja ten BOEK.
„ gronde geholpen.
„ Gy allen, Hoog Mogende Heeren! 1795.
„ zyt door het bezef van dien rampspoe-
„ digen staat getroffen geweest, en uwe
„ Vaderlyke zorge heeft de voorloopige
„ middelen by de hand genomen, door
„ den Griffier te gelasten eenen dringen-
„ den Brief aan de Provisioneele Repre-
„ sentanten van het Volk der onderschei-
„ dene Provintien af te vaardigen, waar
„ by dezelve aangemaand worden, om,
„ ten spoedigsten mogelyk, de aandeelen
„ in de geconsenteerde Petitien, welke
„ nog onbetaald waren, te furneeren."

De Voorzitter betuigde zyn vertrouwen, dat de Griffier aan den hem opgedraagen last zou voldaan hebben, en dat de Vertegenwoordigers der onderscheide Gewesten, het zich tot een blyden pligt zouden maaken, om voor het *Zeeweezen* alle mogelyke bydraage te doen; dan voegde hy 'er by, „ onze vervalle Land-
„ magt roept desgelyks om herstel!"

Die tweeledige behoefte, hadden hem bewoogen om, op het verzoek der Afgevaardigden van het Volk van *Gelderland*, eene buitengewoone Vergadering te beleggen. Hy verzogt deezen tot mededeeling van hun Voorstel, en de Leden der Vergadering tot het verleenen van de vereischte aandagt, om vervolgens, ten algemeenen nutte, over 't zelve, te kunnen oordeelen.

XCIV. BOEK.

1795.

Voorstel deswegen door de Afgevaardigden van *Gelderland*.

De *Geldersche* Afgevaardigden maakten gebruik van de verleende gelegenheid, om de gewigtige boodschap, met welke zy gelast waren, af te leggen. Zy voerden eene taal, die te zeer de gesteldheid en geestdrift dier dagen kenmerkt om ze, in ons Geschiedblad, niet te laaten spreeken.

„ Het is," dus lieten zy zich hooren, „ van den rand des Verderfs, Hoog Mogende Heeren! dat wy U moeten toeroepen, red ons zinkend Vaderland! Immers toen de trouwlooze Stadhouder, ik zal niet zeggen gerugsteund, maar onderdaanigst gediend door eene ry Aristocraaten, welken, terwyl zy in deeze Hofplaats, en, ô rampzalig *Nederland!* zelfs in deeze Vergadering, eerbiedig de knie voor hunnen Afgod boogen, van hunne Medeburgers, of liever van hunne Vasallen, den rang van halve Goden, op hunne beurt afvorderden; toen nu, zeven jaaren herwaards, door buitenlands geweld, de toen nog fluisterende stem der Vryheid smoorde, en onze vrye halzen, onder het yzeren juk der Dwinglandye, deedt nederkrommen, moest *Nederland* zelfs nog de loon voor zyne gewoekerde Slaaverny aan zyne Verdrukkers toetellen, en de overgebleevene vrugten van het zweet en den arbeid van deeze nyvere Natie, naa eenen, onder asfurantie van onzen eigen Admiraal Generaal, door het *Engelsche* Hof, tegen ons gevoerden Oorlog, moesten door de Mi-

„ nis-

„ nisterieele bewerkers van onzen ondergang geplukt worden.

„ Met ſtilzwygen zullen wy die tusſchenruimte voorbygaan, in welken wy onder den treurwilg nedergezeten, by het verdroogen van alle de bronnen van onze welvaart, en den onberekenbaaren aanwas van drukkende Lasten, ons Vaderland en ons Nakroost beweenden, tot dat eindelyk de tyd gebooren werd, toen onze *Lilliputſche Vorst van Nasſau*, of liever *Pacha van Engeland*, (want Hoog Mogende Heeren! het is thans geen tyd meer van zwygen,) zich vermeette, tot het Verbond der Gecoaliſeerde Mogenheden toe te treeden, en zich durfde vleijen, met zyne *Waasdorpſche* Krygstalenten, vier en twintig Millioenen Helden te kunnen helpen onderbrengen; en waare de ſtraf zyner vermetelheid ſlegts op het hoofd van hem, en zyne Vloekgenooten, nedergedaald! Dan helaas! het monſter der Heerschzugt, tragtte dit Land, welk zy der Vryheid moest inruimen, in denzelfden afgrond, in welken men haaren Throon nederplofte, te doen verzwelgen. Bewys hier van de gebrookene Zuilen, op welken het Staatsgebouw eertyds gerust heeft; bewys hier van de menigvuldige Kasſen van dit Gemeenebest, welke byna geen enkele penning meer bevatten; bewys hier van de voorbeeldlooze vernieling van onze Zeemagt, daar het Vaderland-

XXIV. BOEK. 1795.

„ sche hart, 't welk nog dagelyks den „ naam van zyne dappere Zeehelden ze- „ gent, hier by wegkrimpt.

„ En het is het diep bezef, Hoog „ Mogende Heeren! van deezen treuri- „ gen en allerakeligsten toestand, van ons „ zo schandelyk verraaden Vaderland; het „ is de brandende begeerte om dit boven „ alles dierbaar Gemeenebest, met hand en „ tand van den rand des afgronds af te „ rukken; het is die Vooronderlyke zugt, „ om aan onze Naakomelingschap ook „ eenen Vaderlyken grond na te laaten; het „ is eindelyk dat leevendig gevoel van „ de Deugd en Braafheid, van de zuivere „ Vaderlandliefde onzer *Nederlandsche* Me- „ deburgeren, (want wy spreeken hier „ niet van het verkankerde deel der Na- „ tie,) welke ons de stem in deeze Ver- „ gadering doet verheffen, en, by den „ klemmendsten nood van Volk en Vry- „ heid, de ronde taal van Vertegenwoordi- „ gers van een Vry Volk in den mond legt.

„ Wy proponeeren, derhalven, aan U „ Hoog Mogenden, dat, door deeze Ver- „ gadering, aan de onderscheidene Pro- „ vincien worde toegezonden een Missive, „ (verstaande wy hier door niet eene ex- „ hortatoire Missive, in den gewoonen „ styl van deeze Griffie geconcipieerd, „ en van welke verscheide honderden in „ elke Provincie voorhanden zyn,) by „ welke de Vaderlandsche Mannen der on- „ derscheidene Gewesten, by het behoud „ der even verkreegene Vryheid, by de

„ po-

„ politieke existentie van dit onschatbaar XCIV.
„ Vaderland, en by de tedere belangen BOEK.
„ van hun onschuldig Naakroost, bezwoo-
„ ren worden de handen broederlyk in 1795.
„ een te slaan, en, met terzydestelling van
„ alle Provinciaale, Territoriaale, en Huis-
„ houdelyke Financieele distinctien en ex-
„ ceptien, het algemeene verderf te kee-
„ ren, kragtdaadige en welmeenende me-
„ sures in het werk te stellen; en hier
„ toe, daar zonder Geldmiddelen, geene
„ de minste heilzaame operatie mogelyk
„ is, het zy aan hunne ordinaire Gede-
„ puteerden, hier toe door hun, zonder
„ verwyl, te benoemen, te gelasten, het
„ houden van eene serieuse Conferentie;
„ ten einde ten spoedigsten in effecte, en
„ niet in woorden of beloften, op den
„ ouden voet van Consenten, Petitien of
„ Repartitien, werde daargesteld een be-
„ hoorelyk voorziene kas van het ge-
„ meene Bondgenootschap, waar uit de
„ dringenste behoefte der Marine en Land-
„ magt worden gefurneerd, en deeze Ver-
„ gadering in staat gesteld de Regten van
„ den Mensch en Burger te verdeedigen,
„ en de eenige Bron van algemeene Wel-
„ vaard, den Koophandel en Zeevaart, voor
„ eene totaale vernietiging, te bevryden.

„ Dat derhalven, deeze Vergadering
„ niet scheide, voor en aleer de beide
„ Committés, welke terstond byeengeroe-
„ pen moeten worden, gelast worden een
„ sommieren staat van de zonder uitstel
„ gefurneerd moetende worden pennin-
„ gen,

XCIV. BOEK. 1795.

„ gen, binnen zes en dertig uuren, op
„ te geeven; en dat door een daar toe
„ by U Hoog Mogenden te benoemen
„ Besogne, binnen denzelfden tyd, eene
„ Concept-Missive, welke naa U Hoog
„ Mog. rype deliberatie, zonder resum-
„ tie, worde gearresteerd, en aan de Bond-
„ genooten van deeze tafel toegezonden.
„ En, wyders, Hoog Mogende Hee-
„ ren! indien het Vaderlandsche bloed,
„ ginds of herwaards zo zeer verkoeld
„ mogt zyn, dat deeze electrieke vonk
„ geen kragt meer hadde, zo verklaaren
„ wy plegtig voor het oog der ALMAGT,
„ en van het Volk van *Nederland*, ons
„ onschuldig aan de tallooze en onbere-
„ kenbaare rampen, welke dit Gemee-
„ nebest zullen en moeten op den halze
„ komen, en agten ons verpligt hun, die
„ dit konden tegenwerken, aan de Natie,
„ en aan hun Geweeten ter verantwoor-
„ ding over te laaten; terwyl wy, schoon
„ in het algemeen bederf deelende, ten
„ minsten die voldoening zullen genieten,
„ de laatste zugt voor Vryheid en Vader-
„ land, uit een blank geweeten, uit te
„ boezemen; vleijende wy ons egter met
„ die streelende hoop, indien de waare
„ Mannenmoed, en zuivere Gemeenebest-
„ gezinde yver, de plaats van vittery, van
„ talmery, en van zogenaamde Constitu-
„ tioneele Resolutien en Deliberatien ver-
„ vange, dat de Zon der Vryheid, wel-
„ ke, daar haare straalen, by onze eerste
„ inkomst in deeze Vergadering, pas even

„ kim-

„ kimden, reeds tot in het zuidoosten is „ opgegaan, ook eerlang voor het oog „ van deeze zich haarer waardig toonen- „ de Natie, met vollen luister, op den „ middag, zal pryken, en dat de toekom- „ ftige ryker overvloed in dit Gemeene- „ best; door liefdekoorden van den rand „ des verderfs terug getrokken, en ge- „ vestigd op Vaderlandsliefde en Burger- „ trouw, de fchaduw zelfs der menigvul- „ dige, doch welmeenende en blyde op- „ offeringen, by dit Geflacht zelfs, nog „ zal uitwifchen."

XCIV. BOEK.

1795.

Befluit daar op genomen

Hoe min bevreemdend deeze taal mogt klinken, wekte dezelve de reeds gevormde denkbeelden over dit gewigtig en treurig deel van 's Lands toeftand gevoelig op. Hun Hoog Mogenden betuigden eenpaarig ten allerfterkften overtuigd te weezen, dat van de Finantieele Maatregelen, die ftonden genomen te worden, het aanftaande daarzyn der Republiek afhing, en dat zonder oogenbliklyke ftyving der onderfcheidene Kasfen, de tegenwoordige akelige gefteldheid van zaaken niet kon worden veranderd.

Onmiddelyk viel het befluit tot het vervaardigen eens Brief aan de Bondgenooten; als mede om het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bondgenootfchap te Lande, en het Committé tot de zaaken van de Marine, te verzoeken tot de opgave van 't geen zy ieder zouden meenen noódig te hebben tot het verzorgen van de Land- en Zeemagt. De

Voor-

XCIV. BOEK. 1795. Voorzitter deelde dit besluit mede aan eenige Leden dier beide Committés, tot dat einde in de Vergadering verscheenen (*).

Rondgaande Brief aan de Bondgenooten. Ten bestemden tyde waren de verzogte staaten van behoefte opgemaakt, en was de Brief aan de Bondgenooten vervaardigd. Grootendeels moeten wy denzelven mededeelen. Zy schreeven. „ De voorloopige en ruwe schets, dewelke ons „ Committé tot de zaaken van de Marine ons gegeeven heeft, van de zorglyke Situatien, waar in 's Lands Zeekusten en Marine zich bevinden, heeft „ ons natuurlyk aanleiding gegeeven tot „ het examineeren van de gansche situatie van 's Lands zaaken, in connexie met „ elkanderen, en wy hebben dezelve zodanig, in alle opzigten, ingekankerd „ gevonden, en zo naby aan den oever „ van een totaal bederf, dat 'er niets min„ der

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 16 Maart 1795. 't Was, ten dien zelfden dage, dat men, ter dier Vergadering, een verslag hadt uitgebragt, wegens de wyze op welke de Leden dier Committés, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, zouden ontvangen worden. 't Zelve kwam neder op eene toelaating van drie Leden tot het doen van voordragten, waar op zy weder zouden vertrekken; ten einde hun Hoog Mogenden eene vrye raadpleeging te laaten; dan *Holland* nam hier in geen genoegen, en wilde met sterken aandrang, dat de Leden dier Committés, ter gemelde Vergadering verschynende, om voorstellen te doen, by de raadpleegingen over dezelve moesten tegenwoordig blyven.

„ der noodig was dan een regt Vader- XCIV.
„ lands hart, dat door geen gevaaren, of BOEK.
„ opofferingen, arbeid of iets dergelyks, ——
„ zich laat afſchrikken, om niet te be- 1795.
„ zwyken onder de van alle kanten op-
„ druisſchende akeligheden. Want laaten
„ wy ons oog gaan over de zuilen, op
„ welken ons Staatsgebouw eertyds gerust
„ heeft; Landmagt met al wat daar toe
„ behoort, Zeemagt, Financien, Credit,
„ overal vinden wy het treurigst Too-
„ neel dat te bedenken is, en het welk
„ een eerlyk hart, een hart dat om
„ de Natie denkt, doet beeven en zid-
„ deren.

„ De Landmagt, tot in zyn diepſte
„ aderen, bedorven, door de kostbaare
„ inrichting van dezelve, en door de al-
„ lerverkeerdſte en ongerymdſte inboeze-
„ mingen, die men haar heeft ingeprent;
„ overlaaden met de ſchreeuwendſte Schul-
„ den, dewelke betaald moeten worden,
„ wil men niet duizende onſchuldige ſlagt-
„ offers van de voorige Directie daarſtel-
„ len; — de Magazynen ontbloot van al
„ het noodige, door plundering van Ge-
„ loofs- en Bondgenooten, door verwaar-
„ loozing of onnutte verſpillingen, om
„ een rol in *Europa* te ſpeelen, door zo-
„ genaamde Leeningen tot voortzetting
„ van een onbezonne en alleen uit eigen-
„ belang en blinde drift ondernomenen
„ Oorlog — een Zeemagt, bykans niet
„ meer exteerende, en zich eenig en al-
„ leen borneerende tot onbeweeglyke Kie-
len

XCIV. BOEK. 1795.

„ len (*), — Financieweezen zodanig „ uitgeput, dat de dagelykſche en aller- „ noodzaaklykſte uitgaven niet langer kun- „ nen gedaan worden, en het tydſtip na- „ by is, dat een Nationaal Bankroet de „ plaats zou moeten vervangen, van voo- „ rige Deugden en *Nederlandſche* Trouw — „ eindelyk 's Lands Credit allerwankel- „ baarst, en volſtrekt niets beduidende, „ om dat men diezelfde *Nederlandſche* „ Trouw, in de laatſte jaaren, als eene „ beſpotlyke zaak heeft beſchouwd; doch, „ zonder evenwel de applicatie daar van „ te hebben willen toegepast op de Lie- „ velingen en Aanhangers van eene alles „ ondermynende Directie, die de natuur- „ lyke Gelykheid zodanig durfden tegen- „ ſtreeven, dat men zich niet ſchaamde „ om openbaar te declareeren, dat de Las- „ ten niet gelyk moesten gedraagen wor- „ den, en dat de goede GOD den eenen „ Mensch tot een Lastdier, en den ander „ tot een bevoorregt Schepzel, hadt ge- „ formeerd.

„ Tot in onze ziel getroffen, door al „ het voorgedraagene, en gevoelende het „ Vaderlandsch hart gloeiende van ſpyt „ en verontwaardiging, hebben wy ge- „ bruik gemaakt van de eerſte oogenblik- „ ken, dat wy het ſtreelend genoegen „ had-

(*) Hoe zeer de Kasſen der Admiraliteits Collegien waren uitgeput, hebben wy onzen Leezeren vroeger onder 't oog gebragt. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 176.

„ hadden onze Vergadering, het welk zo
„ lang is geweest een zamenſtelzel van
„ Ariſtocraaten of van laage Vleijers van
„ den Eerſten Dienaar van Staat, als nu
„ vervuld te zien met Vertegenwoordi-
„ gers van de vrye Inwoooders der Zeven
„ Provincien (*), om aan deeze beide
„ Committés op-te leggen, de moeilyke,
„ doch allernoodzaaklykſte taak, van aan
„ ons, binnen weinig uuren, op te geeven
„ een ſtaat van 't geen volſtrekt benoo-
„ digd is om Land- en Zeemagt, in zo-
„ danig een postuur van Defenſie te bren-
„ gen, dat wy van onze Vyanden ge-
„ ducht en van onze Vrienden geagt mo-
„ gen worden."

Voorts berigt hebbende, dat zy aan de Bondgenooten de overgeleeverde Staaten zonden, voeren zy, wegens de vervulling der Behoefte, en de wyze, dezelfde taal, welke wy de Afgevaardigden van *Gelderland* hoorden uiten, en mag dit ſchryven een weerklank daar van genoemd worden (†). De byzondere vermelding der Staatsbehoeften laaten wy berusten tot wy aan het verſlag van derzelver vervulling genaderd zyn. Hier alleen, met een enkel woord, aantekenende, dat de opgenoemde berekening der onkosten van de Land- en Zeemagt, in het loopend Jaar benoodigd, de

(*) Men zie wegens dit tydſtip te rugge in onze *Vadrl. Hist.* XXIX. D. bl. 336.

(†) *Reſolutien van hun Hoog Mogenden* 18 Maart 1795.

XCIV. BOEK.

1795.

Pichegru een Jaarwedde aangeboden. Moreau bekleedt diens plaats.

de som van drie en dertig Millioenen Guldens beliepen.

Wat en hoe veel de *Fransche* Generaal Pichegru verrigt hadt tot het daarstellen der Omwentelinge, blykt uit onze breedvoerige beschryving dier groote Gebeurtenisse allerwegen; als mede welke vereerende dankbetuigingen, en onthaalen, hem deswegen, van alle kanten, toevloeiden. In Lentemaand van hier opgeroepen om het bevel over de *Fransche* Krygsmagt elders te aanvaarden, gaf hy des kennis, en tevens, dat hy, het bewind over de *Fransche* Krygsmagt hier te Lande, aan den Generaal Moreau hadt overgegeeven. Het Committé te Lande wilde de diensten des vertrekkenden Veldheers erkennen, en sloeg ten dien einde voor, hem een jaarlykschen Rentebrief van 10000 Guldens aan te bieden. Een zo gunstigen ingang vondt zulks, dat dit Jaargeld door hun Hoog Mogenden hem werd aangeboden, nevens eene Acte van Generaal titulair, 't welk by uitstek de goedkeuring van *Holland* wegdroeg (*). Voor het aangeboden Jaargeld bedankte Pichegru.

Voorslag van van Ryssel.

Geen wonder dat de geweezene Generaal Major van de Infantery in dienst van deezen Staat, Albert vanRyssel, dien wy

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 30 Maart 1795. Hy is in April deezes Jaars 1804, terwyl dit blad ter persse ging, te *Parys* in gevangenis gezet, wegens deelgenootschap in een toeleg op het Leeven van Bonaparte, door eigen hand, in die gevangenis omgekomen.

wy, in onze Vaderlandsche Historie, ten Jaare MDCCLXXXVII zo dikmaals vermeld hebben (*), ten dage der Omwenteling, niet agterlyk was om zich aan te melden by het Provisioneel Bestuur des Volks van *Holland*. Onnoodig agtte hy in 't breede voor te draagen, hoe hy door de inroeping en komst des *Pruissischen* Krygsvolks, en de daar door veroorzaakte Omwenteling van het Staatsbestuur, vervolgd was, en voorts wegens zyne trouwe aan *Holland*, van alle zyne Krygsampten ontzet, en verpligt was geworden, zich, zints dien tyd, buiten 's Lands op te houden. Alleen herinnerde hy de Vergadering aan twee onderscheidene Verzoekschriften door hem, by het voormaalig Bestuur van *Holland* ingediend, aandringende op de hem beloofde Bescherming, Schavergoeding, en Voorziening tegen de Procedures, door den Fiscaal VAN DER POT tegen hem gevoerd; doch waar op geenerlei hem bekend Besluit was gevallen — Verzoekschriften ongetwyfeld met de Bylaagen, onder de Staatspapieren bewaard. Dewyl nu, op voorstel van *Holland*, by de Algemeene Staaten vernietigd waren, alle Vonnissen tegen Militairen geveld,

XCIV. BOEK. 1795.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist* XIV. D. bl. 286—398. XVII. D. bl. 192. XX. D. bl. 113. 116. Dan men raadpleege boven al, om alles by een te vinden, de *Verzameling van stukken, raakende de zaak van den Generaal Major* ALBERT VAN RYSSEL, in den jaare 1789 uitgegeeven.

XCIV. BOEK. 1795. veld, om dat zy aan hunne Betaalsheeren getrouw waren gebleeven, grondde hy daar op de billyke aanſpraake, om niet alleen herſteld te worden in dien ſtand, welken hy bekleedde in Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII; maar in dien rang en betrekking, waar in hy zich nu zou bevinden, indien zodanige Vonnisſen niet waren geweezen, zonder nog te gewaagen van de onaangenaamheden, door de Vervolgingen hem aangedaan, en de zwaare ſchaden hem opzettelyk toegebragt aan zyne Goederen, zo in *Gelderland* als in *Holland.* Ingevolge hier van hieldt hy by het tegenwoordig Beſtuur van *Holland* aan, om het erlangen van de uitwerking der beloofde Beſcherming, en dat hetzelve by de Algemeene Staaten zou bewerken om op zyn Rang als Luitenant Generaal geplaatst te worden, mitsgaders als Luitenant Colonel effectief en Capitein van een Compagnie met een Regiment; als mede herſteld in het Gouverneurſchap van *Naarden*; en voorts bezorgd zodanige andere en meerdere Satisfactie, als men, naar de maate van het leed en verdriet hem aangedaan, zou oordeelen te behooren. In de vaste verzekering hier van hadt VAN RYSSEL zich reeds op weg begeeven, om zich eerlang in Perſoon by de Vergadering te vervoegen, en in zynen gevorderden leeftyd, het Vaderland weder te kunnen dienen. —— *Holland* ſtelde dit Verzoekſchrift in handen van het Committé tot de zaaken van het Algemeen

Bond-

Bondgenootschap te Lande, tot deszelfs narigt (*).

XCIV. BOEK.

1795.

Beschikking omtrent de Hooge Officieren van den Staat.

Wanbegrippen, misbruiken van veelerlei aart, omtrent het bevel over 's Lands Krygsmagt ontstaan, baarden by het Committé tot de Algemeene zaaken des Bondgenootschaps te Lande een besluit om alle Gouverneurs, Commandeurs, en Groot-Majors, het zy Provinciaale of Plaatslyke, aan te schryven, om daadlyk het Bevel over te geeven aan den oudsten daar tegenwoordigen Capitein, Ritmeester, of den oudsten in rang opvolgende Officieren, en zich, voor eerst, te onthouden van allen gezagbetoon; met last aan allen, die hunne vaste Woonplaatzen niet aldaar hadden, waar zy zich bevonden, na elders, mits niet buiten de Republiek te gaan, noch ook na *'s Gravenhaage*, ten zy daar hun vaste Woonplaats ware. Van hunne aankomst moesten zy aan de Municipaliteiten als mede aan het Committé kennis geeven. Teffens werden alle Hoofdofficieren van de Ruitery, Dragonders en Husfaaren, als mede van de Nationaale *Duitsche* en *Walsche* Regimenten, welke niet in rechtstreeksche Capitulatie stonden, by voorraad, van den dienst ontslaagen, met aanschryving om op gelyken voet als de voorgemelden, zich na elders te begeeven. Nogthans moesten zy, voor eerst, hun Uniform blyven draagen; doch zich zorgvuldig

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 17 Maart 1795.

XCIV. BOEK. 1795. dig wagten om, naa de bevolene overgifte van het Gezag, zich eenigemaate met Krygszaaken te bemoeijen, onder bedreiging van voor ongehoorzaam te zullen gehouden, en, tot naa den Vrede, in hegtenis genomen te worden. Niet te min werd aan hun verlof gegeeven om zich, met een Verzoekschrift ter wederplaatzing by het Committé te vervoegen, of, indien dit niet mogelyk was, met een behoorelyk Pensioen voorzien te worden, in zo verre zy door hun gedrag zich zulks niet onwaardig hadden gemaakt, of een eerlyk ontslag te ontvangen. —— Verder moesten alle Capiteins en Onder-officieren, die van het Committé geen uitdruklyk verlof hadden bekomen, zich onverwyld na hunne Corpsen begeeven (*).

Ten opzigte van de Ingenieurs. Welhaast werd dit bevel verbreed, en uitgestrekt tot alle de Ingenieurs in 's Lands dienst, in hunne onderscheidene rangen van den Generaal Directeur, Collonel-Directeurs, Luitenant-Collonel-Ingenieurs en Extra-ordinaire Ingenieurs, als mede de Hoofdofficieren van het Corps Mineurs en Sappeurs, met uitzondering, dat zy, die zich in hunne Guarnisoenen bevonden, niet van hunnen dienst ontslagen waren; maar dien, tot nader bevel, zouden moeten waarneemen. Denzelfden weg van Verzoekschriften werd hun opengesteld; doch met bepaling, dat zy, binnen drie wee-

(*) *Resolutien van het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bondgenootſ. te Lande* 4 April 1795.

weeken, dezelve moesten uitleeveren, die hier in agterlyk bleeven, zouden gehouden worden van hunne Posten en Jaargelden af te zien. By dit nadere Besluit werd die tydsbepaaling uitgestrekt tot alle Officieren van de Armée, van wat Rang of Wapenen zy ook mogten zyn. —— Soortgelyke maatregels werden genomen wegens het in dienst blyven of ontslag bekomen der Chirurgyn-Majors, en Officieren van het Corps Artilleristen; en allen misverstand, zo wegens het een ander, door nadere Besluiten geweerd (*).

Het verval der Krygstugt tegengegaan.

Even als by veelen in den Lande, hadden verkeerde en te wyduitgestrekte begrippen van Vryheid en Gelykheid, eenen heilloozen invloed onder het Krygsvolk plaats doen grypen, tot vermindering van de noodzaaklyke Krygstugt, Losbandigheid voor Vryheid aanziende. Dit maakte het noodzaaklyk, hun onder het oog te brengen, dat waare Gelykheid en Vryheid gelegen was in eene behoorelyke onderhouding der vastgestelde Wetten, zonder welker onderhouding alle orde en geluk in de Zamenleeving geheel en al zou worden verwoest, en de staat van zegen in dien van vloek en rampspoed verkeerd; dat, zonder eene behoorelyke ondergeschiktheid van den gemeenen Militair, of van den minderen in rang aan den meerderen, en zon-

(*) *Resolutien van het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bondgenootschap te Lande* 11, 13 en 15 April 1795.

XCIV. BOEK. 1795.

zonder eene daadlyke Gehoorzaamheid aan de bevelen der Officieren en Onderofficieren, en dus zonder een stipte Krygstugt, het Militaire weezen in geenen deele kon bestaan; maar van zelve geheel en al zou moeten vervallen, en den Lande van geen dienst altoos weezen. Men wees de *Nederlandsche* Krygslieden op het voorbeeld hunner *Fransche* Wapenbroeders, 't welk hun kon leeren, dat hunne vrywillige onderwerping aan de zo volstrekt noodzaaklyke Krygstugt hun alleen hoop kon geeven op bevordering in 's Lands Krygsdienst. *Zy* hadden zich te herinneren, dat, volgens de Proclamatie van hun Hoog Mogenden (*), deugd, verkreegen kunde, moed, gehoorzaamheid aan de reeds gegeevene of nog te maakene Krygswetten, en aan de bevelen van hunne Bevelhebberen, hun alleen den weg ter bevordering kon baanen.

De vryheid der Soldaaten om te mogen trouwen, bepaald.

Om den Krygsknegt 's Lands dienst aanneemelyk te maaken, en daar aan te verbinden, hadden hun Hoog Mogenden aan het Krygsvolk, kort naa de Omwenteling, verlof gegeeven, om, zelfs zonder voorkennis of eenig verlof hunner Bevelhebberen, in het Huwelyk te kunnen treeden; dan de ondervinding leeraarde, eer één Jaar ten einde liep, dat de Battaillons met een groot aantal van Vrouwen en Kinderen bezwaard werden, 't welk by de Inlegeringen, Bezettingen, en het optrek-

(*) Naamlyk die van 27 Feb. 1795.

trekken veel hinders baarde. Daarenboven, dat, vooral jonge Krygslieden, ter plaatze waar zy zich bevonden, onbedagt en onberaaden, Egtverbintenisſen aangingen, die hun welhaast tot last verſtrekten, en ten gevolge hadden, dat zy, Vrouwen en Kinderen niet kunnende onderhouden, in ſchulden geraakten, door wanhoop gedreeven 's Lands dienst verlieten, met agterlaating van arme Vrouwen en hulplooze Kinderen. —— Om dit te voorkomen, bepaalde men deeze Vergunning in deezer voege, dat het aan geen Militairen, met uitzondering nogthans van de Officieren, die noch den ouderdom van vyf en twintig jaaren bereikt, noch den Lande zes jaaren gediend hadden, zou vryſtaan in den Echten ſtaat te treeden. Zy die deeze jaaren bereikt en den geſtelden tyd in 's Lands dienst geſleeten hadden, zouden, by een voorgenomen Huwelyk, deswegen zes weeken te vooren moeten kennis geeven aan den Raad der Adminiſtratie van het Bataillon; ten einde 'er onderzoek gedaan wierde na de Voorwerpen hunner keuze; derzelver gedrag onbetaamelyk vindende, zou men den Krygsknegt tragten te beweegen om van dit Huwelyk af te zien, en in geval van weigering hem uit 's Lands dienst ontſlaan (*).

XCIV. BOEK. —— 1795.

Dewyl de pligtsovertreedingen by den Krygsman zo veelvuldig als ſchreeuwend wa-

(*) *Reſol. van hun Hoog Mog.* 8 Dec. 1795.

XCIV. BOEK. 1795.

waren, vondt het Committé tot de Algemeene zaaken van het Bondgenootschap te Lande, dit verzogt hebbende van, en gevolmagtigd zynde door hun Hoog Mogenden, goed, tegen die moedwillige Overtreeders eenige straffen vast te stellen, tot dat, door een vollediger Reglement, daar in zou voorzien weezen (*).

Schikking op de Patenten.

Het kiesche stuk, tot de Oppermogenheid behoorende, de uitoefening van het Regt der Patenten, kon te midden van veele schikkingen op de Krygszaaken, niet nalaaten, de aandagt der Algemeene Staaten te trekken. By eenen Brieve maanden zy de Volksvertegenwoordigers der onderscheidene Gewesten aan, om 't zelve over te laaten aan het Committé van het Algemeen Bondgenootschap te Lande; en genoegen te neemen, in de schikkingen door 't zelve reeds beraamd, of nog te beraamen, tot het werkstellig maaken der Organisatie van de Armée. — Het Committé Militair in *Holland* bragt op dit voorstel zynen raadslag uit, welke het besluit ten gevolge hadt, om ter Algemeene Vergaderinge, als *Hollands* gevoelen, voor te draagen, dat Vertegenwoordigers diens Volks, zo wel als hun Hoog Mogenden, de noodzaaklykheid bezeffende, om de Organisatie der Armée te bevorderen, wel kon-

(*) *Resolutien van het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootschap te Lande* 8 Mey 1795. Men vindt de Artykelen in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2968.

konden toestemmen, in het afstaan van het Regt der Patenten aan het Committé van het Algemeen Bondgenootschap te Lande, immers tot zo lange dat de Organisatie der Armée zou zyn daargesteld; willende egter dat dit Committé gehouden zou weezen, de Patenten binnen dit Gewest af te zenden, toe te schikken aan het *Hollandsch* Committé Militair, ten einde daar op de noodige Attache te verleenen (*).

XCIV. BOEK. 1795.

Plans ter Organisatie van de Armée.

Een nieuw Plan (†) tot Organisatie van de Armée, met den aanvange van Zomermaand in gereedheid gebragt, werd door eene staatlyke Bezending uit het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootschap te Lande overgeleeverd. De Afgevaardigden van alle Gewesten namen het over. Waar op die van *Holland* aandrongen, dat men, ten spoedigsten, wegens dit Plan een besluit mogt uitbrengen. Vyf Gewesten betoonden van 't zelfde gevoelen te weezen, en namen aan, binnen veertien dagen, zich op dit stuk te zullen verklaaren. Die van *Zeeland* beloofden den last hunner Committenten, zo ras mogelyk, te zullen inbrengen (§).

Het

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 22 en 27 Mey 1795.

(†) Het eerste Plan van Organisatie was den 26 Maart overgeleeverd, en den 13 April met de goedkeuring van hun Hoog Mog. vereerd.

(§) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 8 Juny 1795.

XCIV. BOEK. 1795. Besluit daar toe.

Het ontbrak aan geene Toestemmingen; schoon deeze en geene met bepaalingen omheind waren, zo dat men den achtsten van Hooimaand, tot het daadlyk uitvoeren der Organisatie besloot, op den sterken aandrang van *Holland*, welks Afgevaardigden, ten dien dage, hun Hoog Mogenden voorstelden, dat het onmiddelyk gevaar, waar in de Republiek zich bevondt, door de volkomene zekerheid, dat het Nationaal Leger, zonder eenige spoedige voorziening, geheel en al, binnen weinig oogenblikken, zou verloopen, en ten gronde gebragt zyn, van de Vaderlandliefde van hun Hoog Mogenden vorderde, dat de zo lang door de gantsche Natie gewenschte en verlangde Organisatie van het Leger van den Staat onverwyld werd daargesteld; ten einde niet, door een langer ophouden van dezelve de onberekenbaarste nadeelen aan Land en Volk werd toegebragt. —— Dat, aangezien tot het weezenlyk in werking brengen dier Organisatie Gelden benoodigd waren, zy in last hadden, om met dien ernst, welke de zaak vorderde, de Afgevaardigden der Bondgenooten, op het kragtigst, aan te maanen om door oogenblikkelyke Geldverschaffingen in 's Lands Schatkist, het Committé van het Algemeene Bondgenootschap te Lande in staat te stellen tot de daadlyke daarstelling dier Organisatie: dewyl geen woorden, maar daaden alleen in staat waren, om hier aan die veerkragt te verschaffen, welke mede

zo

zo noodig was om het zo jammerlyk geschokte, en nog belaagde Vaderland, uit dien rampzaligen toestand te redden. —— Zonder uitstel begeerden zy dit stuk tot een besluit te brengen, en dat de Vergadering niet zou scheiden vóór dat hetzelve daar was. Dit geschiedde op den merkwaardigen dag, waar op ook andere Besluiten werden doorgedrongen (*).

Trage voortgang der Organisatie wegens geldgebrek.

De volvoering van dit werk zammelde, uit verscheiden hoofden; dan voornaamlyk van wegen Geldgebrek. Dit deedt de Commissie, met de Organisatie belast, hun Hoog Mogenden schryven, dat wanbetaaling eene nieuwe hinderpaal was, buiten hun schuld, aan de Organisatie der Armée toegebragt. Hier door werd het noodige byeenbrengen der Troepen verhinderd. De in derzelver betaaling gebrekkige Gewesten waren dus oorzaak, dat de verwarringen vermeerderden, dat de zaaken uit haar geheel gebragt en zy buiten staat gesteld werden, om de Organisatie der Armée te volvoeren.

„ Wat kan het," schreeven zy onder andere, „ baaten, dat U Hoog Mogen„ den, de Organisatie der Armée con„ cludeeren, indien wy die Organisatie „ niet verder dan op het papier kunnen „ effectueeren; 't welk egter het gevolg „ moet en zal zyn, wanneer de Bondge-

„ noo-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 3 July 1795. Men slaa te rugge in onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 178.

XCIV. BOEK. 1795.

„ nooten ons tot die Organisatie niet in „ staat stellen, door het fourneeren van „ gepetitioneerde en geconsenteerde Gel- „ den in eene Generaale Kas; indien wy „ geduurig Rapporten bekomen van wan- „ betaaling der Soldyen; indien de Offi- „ cieren daar door mismoedig, de Ge- „ meenen te onvrede gemaakt en allen „ voor 's Lands dienst worden geindispo- „ neerd; en dus aan ons de handen ge- „ bonden (*)?"

Klagten over geldgebrek.

Dit mangel aan Geld, met de akelige gevolgen daar uit te duchten, droeg het Committé hun Hoog Mog. voor, in eenen afzonderlyk daar toe ingerichten Brieve, uit welken blykt, dat het met de in de in dit Jaar benoodigd verklaarde *drie en dertig Millioenen* Guldens, waar van in de drie eerste maanden tien Millioenen zouden dienen verstrekt te worden, dus gesteld was. Op den vyftienden van Hooimaand waren deeze drie Maanden verstreeken; doch van de tien Millioenen niet meer ingekomen, dan 2198887 Guldens, zo dat het geen vier en twintig Tonnen Gouds bedroeg; hier van waren by de Marine 1730278 Guldens genooten; weshalven in de Kas voor de Landmagt niet meer dan 468609 Guldens waren gestort, en deeze, voor een groot gedeelte, reeds besteed, zo door noodzaaklyke uitgaven, ten dienste der op

(*) *Resolutiën van het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootschap te Lande* 19 July 1795.

op handen zynde Organisatie; als schikkingen van hun Hoog Mogenden ten behoeve van oude en gebrekkige afgedankte Guardes du Corps, van gelicentieerde manschappen van het geweezen Corps van LEGA, van onvermogende *Bataaven* en wederkeerende Krygsgevangenen.

Zonder daadlyke daarstelling van Penningen, was de volvoering van de beslootene Organisatie onmogelyk, ja zonder onverwylde opschieting van Geld zou, gelyk zy schreeven, „ de Organisatie, by „ derzelver geboorte, haare vernietiging „ moeten bekomen; en veel meer confu„ sie en grootere onheilen veroorzaaken, „ dan ooit eenige wanbetaaling van Troe„ pen, by de eene of andere Provincie „ gerepartitieerd, hadt kunnen te weeg „ brengen." Verder gaven zy te verstaan, dat tot betaaling der gewoone en bepaalde Soldyen, voor de georganiseerde Armée, niet minder dan 600000 Guldens, vóór den eersten van Oogstmaand, gereed zouden moeten liggen, waar mede, van maand tot maand, zou moeten volhard worden, en zulks wel ter halve maand by vooraf betaaling.

Wyders brengen zy hun Hoog Mogenden onder 't ooge, dat, op den achttienden van deeze loopende Maand, de tweede Termyn van de Honderd Millioenen aan *Frankryk* schuldig, verscheenen was geweest, tot welker betaaling, buiten de Provincie *Holland*, op den vyf en twintigsten dier maand, door de overige Bondge-

XCIV. BOEK. 1795. genooten niet meer dan 385680 Guldens was opgebragt, zo dat aan derzelver Quotas, in deeze twintig Millioenen, nog ontbraken een ſom van zes Millioenen viermaal honderd en vyf en negentig duizend negen honderd acht en tachtig Guldens. „ Zal nu," laaten zy daar op volgen, „ de Eer van de Natie bewaard blyven, „ en de Trouw aan een pas geſlooten „ Tractaat niet geſchonden worden, dan „ zal de last van byna het geheel door „ één Lid van het Bondgenootſchap moe„ ten gedraagen worden, immers proviſio„ neel; terwyl men nog by de gebrekki„ gen geen aanſtalte ziet maaken, om in „ de groote Finantieele benoodigdheden „ te voorzien: en zulks in een oogenblik, „ dat de 25000 man *Franſche* Troepen, „ volgens Tractaat, in Soldy van deezen „ Staat ſtaan over te gaan; waar van de „ Soldyen, die deeze maand nog zullen „ ingaan, iedere maand omtrent 200,000 „ Guldens beloopen, om niets te zeggen „ van de Gelden tot de Vivres en Four„ nituuren benoodigd, welke, gevoegd „ by de Soldyen, omtrent één Millioen „ 's maands zullen bedraagen, en zonder „ welker allerprompst Fournisſement, „ eene ſchade van miſchien meer dan het „ dubbeld dier ſom aan het Vaderland „ wordt toegebragt; en met dat al is daar „ toe geen penning voorhanden! Hoe „ hoognoodig deeze zaak ook moge zyn: „ wyl door derzelver daarſtelling grootere „ bezwaaren worden weggenomen, zo ko-

„ men

„ men wy, hier door, wederom, uit hoof- XCIV.
„ de van de ledige Kas, in nieuwe on- BOEK.
„ gelegenheid; en wanneer wy het ge-
„ ring fecours, welk wy, van tyd tot 1795.
„ tyd, ontvangen, telkens door aanwee-
„ zende behoeftens geabforbeerd vinden,
„ dan ontzinkt ons de moed, dan zyn wy
„ buiten raad!"

De toezegging, dat tot goedmaaking van deeze laatfte post de Generaliteits Kas door de Bondgenooten 's maandlyks met één Millioen Guldens zou onderfchraagd worden, konden zy niet anders, dan als de zwakke waarborg voor eene zekere en op handen zynde benoodigdheid befchouwen. Te veel meenden zy niet gezegd te hebben, als men in aanmerking nam, dat zommige Troepen nog onbetaald bleeven, agterftallige Renten niet afbetaald werden, het eene Gewest op het toegeftaane geheel agterlyk bleef, terwyl een ander maar ten deele betaalde, en uit hoofde van eene gemaakte fchikking niet wil betaalen voor het gedeelte, 't welk zich onvermogend verklaart.

Zy verdeedigen zich, wegens hunne veelvuldige aandrangen om Geld, uit gemelden hoofde, en het verleenen van Penfioenen aan de op uitnoodiging van hun Hoog Mogenden uit de *Franfche* Armée overgekomene *Bataaven*. „ Om naar ver-
„ eisch van zaaken, tot heil van het Va-
„ derland, werkzaam te kunnen zyn, wa-
„ ren," gelyk zy fchreeven, „ hunne han-
„ den, door gebrek aan Penningen, als 't
„ ware, gebonden geweest, en was het

 „ aan

XCII. BOEK. 1795.

„ aan de zorg van onzen Bondgenoot te „ danken, dat de grootste Calamiteiten, „ ja onze geheele ondergang, nog waren voorgekomen."

Niet ongevoelig betoonden zy zich met de lasten reeds door 's Lands Ingezetenen gedraagen, en derzelver daadlyken toestand; „ als zy dit alles bedaard nadagten, „ dan verlooren zy zich byna in alle de „ zwaarigheden, die zich tot het bekomen van vaardige hulpmiddelen, aan hun „ ontdekten. Zeker hadt de Republiek „ zich nimmer in zodanige bekrompen „ staat van Financien bevonden, als tegenwoordig; en een daar uit gebooren miscredit, deedt al den last, in ééns, op de „ schouwderen der Ingezetenen nederzinken; maar te gelyk stonden de zaaken „ ook zodanig geschaapen, dat, by ontstentenisse van een spoedig secours, „ onberekenbaare onheilen en verdubbelde „ lasten aan de overblyvende Ingezetenen „ stonden over te komen, met één woord, „ dat Vaderland en Vryheid voor altyd „ verlooren waren (*)."

Andere hinderpaalen.

De Organisatie der Armée van den Staat zelve, volgens het nieuw ingediend Plan, veroorzaakte, ten opzigte van de verkiezing en aanstelling der Officieren, veele moeilykheden aan het Committé by die worsteling met schaarschheid aan Geld, inzonderheid veroorzaakt, door dien een veel grooter ge-

(*) *Resolutien van het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootsch. te Lande* 28 July 1795.

getal van Officieren, dan zy verwagt hadden, hun ontslag verzogten. Deezer menigte was zo sterk, dat zy verscheide verzoeken, voor eenigen tyd, moesten inhouden; ten einde eenige Regimenten niet geheel van Hoofden onvoorzien te laaten. — Misnoegens waren 'er gereezen wegens eeniger aanstelling, deeze liepen zo hoog, dat het Committé zich in de noodzaaklykheid vondt om hun Hoog Mogenden deswegen in eenen breeden Brieve te onderhouden. Met vermelding van 't geen omtrent de uit *Franschen* dienst wedergekeerden, verrigt was (*). —— Een lyst wegens de Officieren by de Armée van den Staat, omstreeks dien tyd ingediend, die den Eed, toen gevorderd, hadden afgelegd; „ Ik zweer trouwe aan de *Nederlandsche* Natie, gehoorzaamheid aan de „ Wetten, onderwerping aan de Bevelen „ van hun, aan wien de Natie het bewind heeft toevertrouwd, en aan die „ myner Bevelhebberen, en aan de Krygstugt," wees uit, hoe veele plaatzen zy onvervuld hadden moeten laaten (†).

XCIV. BOEK.

1795.

Hoe

(*) *Resolutien van het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootschap te Lande* 27 July 1795. Wy moeten hier terugwyzen op bl. 211. *enz.* van dit Deel, waar wy den voordragt ten behoeve der wedergekeerden, door het gemelde Committé, als mede het vertoog dier Wedergekeerden vermeld hebben; met byvoeging van de deswegen uitgeboezemde klagten.

(†) *Resolutien van het Committé tot de Algemeene Zaaken van het Bondgenootschap te Lande* 10 July 1795.

XCIV. BOEK. 1795. Aanſtelling van DAENDELS en DUMONCEAU tot Generaals.

Hoe veel misnoegens en opſpraaks 'er ook plaats greep over de plaatzing en bevordering van eenigen by het Leger van den Staat, droeg het eene vry algemeene goedkeuring weg, dat de voorheen in *Franſchen* dienst geweest zynde Generaals H. W. DAENDELS en J. B. DUMONCEAU, de aanſtelling tot Luitenant Generaals bekwamen. By het afleggen van den Eed deedt de Voorzitter van hun Hoog Mogenden aan ieder een afzonderlyke Aanſpraak. Byzonder ſtreelend moet voor DAENDELS, dien wy gezien hebben, dat het eerst in ons Vaderland den voet zette om aan de *Franſchen* den weg te baanen, geweest hebben, deeze taal te hooren.

Aanſpraak aan DAENDELS.

„ Burger Generaal! Heeft een voormaalig willekeurig Beſtuur, om uwe Vryheidminnende denkwyze, U vervolgd; ja van uwen Vaderlyken grond verbannen — de Vertegenwoordigers van een vry en onafhanglyk Volk roepen U niet alleen in; maar draagen U de aanzienlyke en gewigtige post van Luitenant Generaal op, ten blyke van hun genoegen en erkentenis voor de dienſten, die gy beweezen hebt, ter verkryging van onzer aller Vryheid. — Hun Hoog Mogenden vertrouwen, dat gy al uw vermogen zult te werk ſtellen om de liefde en agting van de Troupes, welke aan uwe zorg worden aanbevolen, te winnen, en U als hun Vader te beſchouwen, van wien zy, by alle gepaste gelegenheden, zullen hooren, wat

„ zy

„ zy aan hun Vaderland verſchuldigd zyn, „ welk een eerbied zy voor de Wetten „ moeten hebben, en welk eene gehoor- „ zaamheid zy aan de door het Volk ver- „ koozene Vertegenwoordigers behooren „ te betoonen.

XCIV. BOEK. 1795.

„ Gy zult hier in voorzeker ſlaagen, „ wanneer gy, benevens de verdere Offi- „ cieren, welke aan uwe Militaire beve- „ len onderworpen zyn, de naauwkeurige „ betragting voor oogen houdt van die „ pligten, zonder welke geene Maatſchap- „ py duurzaam kan zyn.

„ In dit vertrouwen wensch ik U ge- „ luk met uw verkreege Post. — De „ Beſtuurder van 't Heelal zegene uwe „ poogingen, die gy verder ten nutte van „ 't Vaderland, en de geheiligde zaak der „ Vryheid, zult aanwenden!" (*).

Algemeen berigt van de ſchikking der Armée.

By de Organiſatie des Legers van den Staat, op dat wy 'er dit in 't kort van melden, was alles op de *Franſche* leest geſchoeid. De oude benaamingen van Regimenten verdweenen; men vormde Halve Brigades, ruim twee duizend man ſterk, beſtaande uit drie Bataillons, terwyl ieder derzelven één Compagnie Grenadiers en acht Fuſeliers inhieldt. De geheele Landmagt werd gebragt tot zeven halve Brigades, behalven vier Bataillons Jaagers, ieder van zes Compagnien, honderd mannen ſterk. — Vier Bataillons Artilleris- ten,

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 5 en 16 Juny 1795.

XCIV. BOEK. 1795. ten, mede van zes Compagnien van honderd man ieder — Twee Compagnien rydende Artillery — Twee Compagnien Mineurs — Zes Pontoneurs — Twee en zeventig Ingenieurs — Vier Regimenten Ruitery, van acht Compagnien, ieder van zeven en zeventig man; het geheel, daar onder niet begreepen de in dienst gehoudene vreemde Troepen (*), bedroeg omtrent drie en twintig duizend man. Deeze groote vermindering van Landmagt, welke in den Jaare MDCCXCII tot ruim twee en veertig duizend man gebragt was, werd

(†) Men nam een Besluit om de *Zwitzers* in dienst der Republiek, met het einde van Oogstmaand, te licentieeren. Deeze Regimenten verzogten, dat zulks niet mogt geschieden, vóór dat met de Cantons daar over zou zyn gehandeld. Ook maakte zy zwaarigheid om den nieuwen Eed, zonder zulks, af te leggen. Dit alles deedt de afdanking verwylen. *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 20 en 30 July. Men stelde aan *Frankryk* het besluit van de afdanking der *Zwitzers* voor, op grond, dat dezelve, naa de aanneeming der 25000 man *Franschen*, onnoodig geworden waren, en verzogt voor dezelve den doortocht na hun Vaderland. Men verlangde in *Frankryk* dat men van hier zou zorgen voor het onderhoud dier Krygsbenden op den weg door *Frankryk*. Hier op werd te verstaan gegeeven, dat de bedingen van twee maanden soldy naa de afdanking, tot goedmaaking der reiskosten strekten. Vervolgens gaf men van de *Fransche* zyde in bedenking, of dit afdanken raadzaam ware; dewyl men den toeleg der *Engelschen* vernomen hadt om dit Volk in Soldy te neemen. *Brieven van* BLAUW *en* MEYER *aan het Committé de Salut Publicq* 21 Aug. 9 en 15 Oct. en 27 Nov. 1795. MSS. In Slachtmaand werd de doortocht dier Troepen door *Frankryk* toegestaan.

werd ryklyk aangevuld door het in foldy overneemen van vyf en twintig duizend man *Fransche* Troepen.

XCIV. BOEK.

1795. Vyf en twintig duizend *Franschen* in dienst genomen Algemeene bepaalingen.

Ingevolge van het Vredesverdrag en Verbond tusfchen beide de Republieken, zou het gemelde aantal in foldy van de *Bataaffche* Republiek overgaan. De voorafgaande Bepaalingen, derzelver betrekking tot de *Bataaffche* Natie, en het Regeeringsbeftuur, kwamen hier op neder. Dat de Manfchappen zouden zamengefteld zyn uit Troepen, daar toe byzonder aangeduid, en door geene andere kunnen vervangen worden, dan op den eisch van het *Fransch* en *Bataafsch* Gouvernement. — De *Fransche* Troepen zouden hunne bevelen alleen ontvangen van hunnen Commandant en Chef, en zich gedraagen volgens deeze overeenkomst. Dat de Generaal en Chef der *Fransche* Troepen, het *Bataafsch* Gouvernement kennis zou geeven van alle de beweegingen, die hy noodig zou agten, tot het afwenden van alle vyandlyke aanvallen, welke plaats zouden kunnen hebben. Ingevolge van het Vereenigingsverdrag, en flegts tot den Vrede, zouden de *Fransche* en *Bataaffche* Troepen, die zich zamen in Guarnifoen bevonden, de bevelen ontvangen van den Officier, die den hoogften rang bekleedde, en, in gevalle van gelykheid van rang, door den *Franschen* Officier. — Alle Militaire hulp, door eenig bewindhebbend Lichaam gevorderd, om de openbaare Rust, de Perfoonen en Eigendommen te beveiligen,

XCIV. BOEK. 1795. zou door den Generaal en Chef, en door elk *Fransch* Commandant verleend worden, en in dat geval de *Fransche* Troepen niet werken, dan uit kragt eener Opeisching. Indien egter, door Oproer en Geweld de bewindvoerende Lichaamen zich in de onmogelykheid bevonden om zich te vereenigen, of de noodige Requisitien te doen, zouden de *Fransche* Commandanten gehouden zyn, de noodige maatregels te neemen, om de Orde en de openbaare Rust, te herstellen, met last om daar van terstond kennis te geeven aan den Generaal en Chef, die 'er vervolgens berigt van zou doen aan het *Bataafsch* Gouvernement. De *Fransche* Militairen zouden zich niet in de twisten mengen, die tusschen de Inwoonders van het Land, over de publieke zaaken zouden kunnen ontstaan, uitgezonderd in de bovengemelde gevallen. Behalven het kostbaar onderhoud deezer Manschappen, derzelver Huisvesting, Kleeding en Toerusting, Gasthuizen, en verdere noodwendigheden, aan dit Krygsvolk te verstrekken, by deeze Artykelen bepaald, beliep de soldy 's jaarlyks omtrent dertien Millioenen (*). — By

(*) In de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4319—4361. vindt men de Artykelen, vastgesteld tusschen den Vertegenwoordiger van het *Fransche* Volk RICHARD, en de Burgers LONCQ en HELDEWIER, in naam van het Militair Committé van hun Hoog Mogenden, byzonder gemagtigd om den Dienst, het Bestuur, de Kleeding, de Toerusting en de Soldy dier 25000 Man te regelen.

By de goedkeuring van dit Plan, werden de Committés gelast, om, ten opzigte van het leeveren der noodwendigheden, en 't geen verder, van wegen den Staat, zou moeten worden verschaft, de Ingezetenen van alle de Gewesten, zo veel mogelyk, op gelyken voet te doen deelen (*).

XCIV. BOEK. 1795.

Klagten over gebrek aan Krygstugt onder de Fransche Soldaaten.

Hoe streng ook de Krygstugt ware, welke de *Franschen* by, en naa hunne overkomst in den Lande onderhielden, vernam men nu en dan ongeregeldheden. Zo hoog liepen dezelve te *Zutphen*, dat het Committé tot de Algemeene Zaaken des Bondgenootschaps te Lande, deswegen klagten overzondt aan den *Franschen* Generaal MOREAU, met de duchtigste bewyzen gestaafd, zich verzekerd houdende, dat die Burger-Generaal niet zou gedoogen, dat 'er de schreeuwendste beledigingen, diefstallen, en roveryen in de Steden onzes Lands straffoos zouden gepleegd worden, door *Fransch* Krygsvolk in dienst van ons Gemeenebest genomen en betaald; van diens bekend Character niets geringer verwagtende, dan spoedige en nadruklyke bevelen, om de Jaagers, aan die misdryven schuldig, voorbeeldlyk te straffen; te meer daar zy in *Zwolle* een niet min berisplyk gedrag hadden gehouden. Zy bepaalden zich niet alleen by het vraagen deezer voldoening; maar vonden zich verpligt te eisschen, dat dit Regiment Jaagers, zonder ver-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 17 July 1795.

XCIV. BOEK. 1795.

verwyl, uit dit Gemeenebest zou terug geroepen, en door een ander vervangen worden, 't geen zich onderwerpelyker aan de Krygstugt gedroeg. 't Was hun onmogelyk voort te vaaren met het bezoldigen van een Regiment, 't welk zich zo verre vergreepen hadt.

Hoe door MOREAU beantwoord.

MOREAU beantwoordde dit schryven met de verzekering, dat hy alles zou doen, wat mogelyk was, om de Schuldigen te ontdekken, wier straf even spoedig als gestreng zou weezen; als mede dat hy met den Representant RICHARD alle noodige maatregelen zou beraamen; ten einde dit Corps door een ander te doen vervangen (*).

Behoorelyk ontzagbetoon aan de vastgestelde Magten, den *Franschen* Krygsknegten voorgeschreeven.

Niet min oplettend betoonden zich de *Franschen* om door hun Krygsvolk, de orde en ondergeschiktheid, in allen opzigte, en bovenal omtrent de aangestelde Magten hier te Lande te doen in agtneemen. Ten bewyze hier van strekt een Brief van den Volksvertegenwoordiger RICHARD aan den Generaal MOREAU; hy schreef, „Ik ben onderrigt Generaal! dat „eenige byzondere Lieden van het Leger zich het wanvoeglykst gedrag omtrent de Inwoonders van de Republiek „veroorlooven; en dikwyls tegen de onderscheide Magten des Lands. Het is „zo min uw als myn oogmerk, dergelyke misbruiken te dulden, en de duidelyk

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 10 Aug. 1795.

„ lyk verklaarde wil van de *Fransche* Re„ publiek is, dat de geenen, die 'er zich „ aan schuldig maaken, strenglyk gestraft „ worden. De beide Volken zyn door „ de geheiligde Banden vereenigd, voor „ beiden even nuttig en dierbaar, en de „ *Franschen* moeten met de *Hollanders* als „ Broeders leeven. —— Ook is het hun „ pligt, zich ten aanziene van de zodani„ gen, die in openbaare Functien der „ *Bataafsche* Republiek zyn, met die ag„ ting en dien eerbied te gedraagen, wel„ ke zy aan die der *Fransche* Republiek „ verschuldigd zyn. Geen zending, geen „ bediening, geen rang, kunnen hun het „ regt geeven, om 'er zich van te ont„ slaan. Gy zult aan al de Opperbevel„ hebbers en Commandanten wel willen „ gelasten, de hand 'er aan te houden, „ dat al die 'er zich van verwyderen, „ met strengheid gestraft worden (*).”

Schikking op de betaaling dier Troepen.

Tot bezorging en betaaling deezer *Fransche* Manschap werd een byzonder Committé aangesteld, 't geen de handen vol werks hadt, om de Gelden tot betaaling van de Kleeding en Soly, als mede de kosten der Inlegering goed te maaken: te meer daar de buitengewoone verschaffingen van Brood en Genever, aan Troepen, op den voet van Oorlog staande, zeer hoog liepen (†).

By

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 10 Aug. 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 19 Oct. 1795.

XCIV. BOEK. 1795. Aandrang van *Holland* op het formeeren eener halve Brigade.

By het verloop, 't welk, van tyd tot tyd, onder de Krygsmagt van den Staat, plaats greep, ondanks alle voorzorgen en gestrenge Plakaaten (*), drongen die van *Holland* by hun Hoog Mogenden aan op het formeeren eener halve Brigade van de Bataillons van MÖNSTER, NYVENHEIM en PEREZ, met byvoeging, dat, indien hun Hoog Mogenden niet konden goedvinden in den voorgeslaagen maatregel te treeden, de Vergadering van *Holland* aan zich voorbehieldt, ten opzigte van die Bataillons zodanige schikkingen te maaken, als zy oordeelden het meest bekwaam te zyn ter bewaaring van die manschappen, die aan hun pligt getrouw, zich tot hier toe het gebrek, waar in zy zich bevonden, getroost hadden. By de Organisatie waren zy door de Bondgenooten voorby gegaan.

Uit welk een oogpunt door andere Gewesten beschouwd. *Holland* zet het door.

De Vertegenwoordigers des Volks van *Holland* zetten dit stuk voort en door, schoon zy wederstand voorzien hadden, en ook daadlyk ondervonden, van meest alle Bondgenooten: daar *Utrecht* alleen in de Betaaling van deeze Manschap stemde. Men stelde dit bedryf voor, als hadt *Holland* ten oogmerke om Gewestlyk, en voor zich zelven in 't byzonder, eene Armée op de been te brengen, die alleen ten dienste van dat Gewest zou weezen. Om dit denkbeeld, zo strydig met het al-

(*) De voornaamste hebben wy reeds moeten vermelden in onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 192.

algemeen aan den dag gelegde oogmerk, en hartlyke begeerte der Vergadering van *Holland* van éénheid in het Bestuur der geheele Republiek, tegen te gaan, en de Bondgenooten te overtuigen, dat zy zich niet Gewestlyker wyze tegen den algemeenen Vyand zogten te verdeedigen; maar de bescherming van geheel het Bondgenootschap ten doel hadden, oordeelden zy het noodzaaklyk, de door hun aangestelde vyf Hoofdofficieren den *Eed* van trouwe aan het *Bataafsche Volk* te doen afleggen.

XCV. BOEK. 1795.

Aanspraak van wegen *Holland* by de Beëediging van vyf Hoofdofficieren.

De aanspraak, te dier gelegenheid, den vyf Hoofdofficieren gedaan, wyst het doel in deezen wederstreefden handel uit. De Voorzitter liet zich in deeze bewoordingen hooren; „ Burgers! *Hollands* Volksvertegenwoordigers hebben Ulieden verkooren, om aan het hoofd van die Krygsbenden geplaatst te worden, welke zy, buiten concurrentie der overige Bondgenooten, tot dus verre nog betaalen; zy vertrouwen, dat uwe bereidwilligheid van het Vaderland getrouw te dienen, aan hunne verwagting zal beantwoorden; ik zeg het *Vaderland*; en hier door verstaan wy de *geheele Bataafsche Republiek*. Want schoon de Provincie van *Holland* U alleen, of mogelyk met een geringe concurrentie van één hunner Bondgenooten, voor als nog betaalt, zo zyt gy egter met uwe onderhebbende Manschappen geschikt ter Defensie van 't geheele Land, en

„ zult

XXV. BOEK. 1795. „ zult gy als zodanig dan ook de Orders „ dienen te obſerveeren, die Ulieden door „ of van wegen uwe hoogere Chefs in „ dienst der geheele Republiek zullen „ worden gegeeven: want ten opzigte „ deezer zevende *halve Brigade*, hebben „ wy niet ten oogmerke gehad, eene by- „ zondere Provinciaale Armée te creëren; „ maar alleen daar door voor het Vader- „ land een aantal braave Lieden willen „ behouden en andere waardige Mannen „ aan hetzelve van nut te doen zyn, door „ dezelve in werkzaamheid te ſtellen. — „ Ik feliciteer Ulieden dan, uit naam dee- „ zer Vergadering met de Posten, die van „ wegens dezelve U zyn opgedraagen, „ en wensch dat Gylieden, even als wel- „ eer, met onze *Franſche* Broeders zult „ weeten te overwinnen of te ſterven „ voor de heilige zaak van Vryheid en „ Gelykheid!" — De aangeſtelde Generaal Major VAN GEURICKE beantwoordde zulks uit naam der vier Medebeëedigden op eene hartlyke wyze.

Voordragt wegens de betaaling in 't vervolg. Van het ten dien dage beſlootene en verrigtte deeden de Proviſioneele Vertegenwoordigers des Volks van *Holland* kennis geeven ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, met verzoek, dat de Perſooneele Commisſie van Defenſie der Unie; en het Committé van 't Algemeen Bondgenootſchap te Lande, daar van verſtendigd mogt worden; ten einde de zevende halve Brigade, naar behooren georganiſeerd zynde, zou kunnen worden ge-

gebruikt daar, alwaar de nood van het lieve Vaderland zulks zou vereifchen. — Te deezer gelegenheid wilden zy, met allen mogelyken aandrang voorgedraagen hebben den wensch en begeerte van *Holland*, dat deeze halve Brigade, eenmaal door de gezamenlyke Bondgenooten, in dienst en foldy mogt overgenomen, en *Holland* dus onderfteund worden in de betaaling van een Legerdeel, 't welk 't zelve, alleen ten besten van 't geheel, wel op zich hadt willen neemen, in die verzekering, dat de Bondgenooten, *Hollands* oogmerk nu duidelyk ontwaarende, geene zwaarigheid zouden maaken, daar in mede te werken (*).

XCIV. BOEK. 1795.

Frieslands aanmerking op het gedrag van *Holland* in deezen.

Verre bleef het 'er af, dat *Friesland*, de fterkfte wederftreever in deezen, genoegen nam in dit bedryf, en de uitdruklyke verklaaringen van wegen *Holland* gedaan. De Reprefentanten des *Friefchen* Volks, betuigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, door hunne Afgevaardigden, hunne bevreemding over het gehouden gedrag, en het befluit by *Holland* genomen. Onder andere was hun taal; „ Zulk „ eene pooging, om de Armée van den „ Staat, tegen den uitgedrukten wil der „ Bondgenooten, te vermeerderen, wordt „ nergens in de Gefchiedenis van ons Va„ derland gevonden. Nog nooit hebben „ Stadhouders, die dit ftuk altyd bovenal „ be-

(*) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland* 22 en 23 Sept. 1795.

XCIV. BOEK. 1795.

„ behartigden, eene Provincie bewoogen, „ om, op eigen gezag, tegen de betuigin- „ gen van een of meer der Bondgenoo- „ ten, een Corps Troepen in dienst te „ neemen en te beëedigen, om hetzelve „ vervolgens aan het geheele Bondgenoot- „ ſchap, ter Organiſeering en Betaaling „ aan te bieden. Deeze handelwyze is „ geheel nieuw, en in dagen, waar in „ van onze Vryheid en van het groot „ belang, het welk wy by eene *nadere* „ *Verbroedering* met onze Bondgenooten „ hebben, zo hoog wordt opgegeeven, „ ten eenenmaale onverwagt (*).

„ En, offchoon wy 'er wel verre af „ zyn van aan de Proviſioneele Repreſen- „ tanten van *Holland* eenige ſlinkſche oog- „ merken, of zugt tot Overheerſching, toe „ te ſchryven, kunnen wy egter niet voor- „ by op te merken, dat deeze maatregel „ naauwkeurig en in deszelfs gevolgen „ naagegaan zynde, misſchien meer dan „ eenige andere, de Vryheid ondermynt „ en het Bondgenootſchap aan de gevaa- „ ren der Overheerſching, op nieuws, „ kan blootſtellen. —— Immers, zo wel „ als *Holland*, mag dan elke Provincie „ deeze en geene, by de Organiſatie over- ge-

(*) Juist ten deezen tyde waren de onderhandelingen over het daarſtellen eener Algemeene Nationaale Vergadering zeer leevendig, en hoe wyd verſchillend *Friesland*, ten dien opzigte, van *Holland* dagt, zullen wy, tot dat gedeelte van 's Lands geſchiedenisſe gekomen zynde, in 't breede moeten ontvouwen.

„ geschoote Bende, verzamelen, beëedi- XCIV.
„ gen, en aan het Bondgenootschap, als BOEK.
„ eene Krygsmagt der Unie, ter betaaling
„ aanbieden; eene en dezelfde Provincie 1795.
„ zal dit, in 't vervolg, meermaal mogen
„ en misschien durven onderneemen; en
„ wie voorziet niet klaar de schroomlyke
„ gevolgen, welke eene zo onbeperkte toe-
„ geeflykheid van de gezamenlyke Bond-
„ genooten, omtrent één of meer hun-
„ ner, wy zullen niet zeggen ter onder-
„ kruiping van elks byzondere Vryheid
„ en Onafhanglykheid, maar ter vernie-
„ ling van dat Politiek aanweezen zelve,
„ het welk wy eerst onlangs herkreegen
„ hebben, vroeg of laat kan naa zich
„ sleepen?

„ Onze verwondering over dit gedrag
„ en besluit van *Holland*," vaaren zy
voort, „ is nog toegenomen, naa dat wy
„ overdagt hebben, welke Regimenten het
„ zyn, voor wier Organisatie en Over-
„ neeming in den dienst van deezen Staat
„ de Representanten van die Provincie
„ zo zeer yveren. Want, schoon wy aan
„ geen enkelen braaven Krygsman onder
„ dezelve, den billyken roem zyner ver-
„ diensten ontzeggen, mogen en moeten
„ wy verklaaren; het zyn geen Troepen,
„ die zich, in vroegere tyden, reeds,
„ door het eerbiedigen van de Regten van
„ den Mensch en Burger, boven anderen,
„ verdienstlyk, en het medelyden van den
„ regtschaapen Patriot, over hunne afdan-
„ king waardig hebben gemaakt; het is

XCIV. BOEK. 1795. „ geen Corps, het welk, met in het Jaar „ MDCCLXXXVII, de zyde der beste Va- „ derlanderen te verkiezen, voor de zaak „ der Vryheid gevogten of geleden heeft, „ en dus nu een billyke vergoeding van „ het uitgestaan leed of nadeel, van het „ vry geworden *Nederland* verlangt; het „ zyn geene Troepen, welke in de jong- „ ste woelingen van de Stadhouderlyke „ Kabaal, tegen het zegepraalend *Frank-* „ *ryk*, zich door Krygsdapperheid, of „ door pryswaardige blyken van trouw „ aan hun meester, gelyk wel andere Re- „ gimenten, een billyken roem verwor- „ ven hebben. — Neen! het zyn Troe- „ pen, welke by gelegenheid der ramp- „ zalige Omwenteling van MDCCLXXXVII, „ aan het verkragten van de Regten der „ Menschheid, aan het aanrigten der gru- „ welykste plunderingen en wreedheden, „ in *'s Hertogenbosch*, en elders, zich hebben „ schuldig gemaakt; het zyn Troepen, die, „ door het begaan deezer gruwelen, zich „ tevens afschuwelyk gemaakt hebben in „ het oog der Natie, even als hun Op- „ perhoofd WILLEM DE V, met dezelve „ niet, ten afschrik van anderen, met alle „ gestrengheid, te straffen. — Het zyn „ Troepen, wier wanverdiensten, maar „ weinig maanden geleden, by veelen nog „ zo versch in het geheugen lagen, dat „ het Committé van het Bondgenootschap „ te Lande een rapport heeft uitgebragt „ ter Vergadering van hun Hoog Mogen- „ den, om alle deeze Troepen te licen-

„ tiee-

„ tieeten; welk rapport, ten dien tyde,
„ door hun Hoog Mogenden is goedge-
„ keurd, en het volkomen Ontslag dier
„ Benden uit 's Lands dienst ten gevolge
„ zou gehad hebben, ware niet *Holland*,
„ door een verregaand medelyden bewoo-
„ gen, tot het besluit gekomen, om dee-
„ ze Benden in dienst van de Republiek
„ te continueeren. — Het zyn eindelyk
„ Troepen, van wier getrouwheid en
„ vaste aankleeving aan de Principes van
„ eene zuivere Republikeinsche Regee-
„ ringsvorm *Holland* zelve zich niet durft
„ verzekerd houden: wyl het vreest, dat
„ dezelve, door de Republiek gelicen-
„ tieerd, door wanhoop zouden kunnen
„ vervoerd worden, om tot onze Vyan-
„ den over te loopen. Aan menschen
„ van dien stempel, wier eerlykheid en
„ moed hun te gelyk begeeven kunnen,
„ die, door behoefte gedrongen, zouden
„ kunnen besluiten, ons den dolk in het
„ hart te stooten, de verdeediging van
„ ons Vaderland en dierbaarste belangen,
„ toe te vertrouwen, komt ons zo ge-
„ waagd en onvoorzigtig voor, dat wy
„ dien stap, naar ons inzien, voor de
„ Natie, welke wy vertegenwoordigen,
„ nooit zouden kunnen verantwoorden."

Op deeze gronden weigerden de *Friesche* Volksvertegenwoordigers eenigzins te draagen in de lasten, welke deeze halve Brigade zou veroorzaaken; en verklaarden ten besluite, niet te zullen kunnen gedoogen, dat men, in welk een geval ook,

XXIV. BOEK. 1795. de Verdeediging van *Friesland* aan deeze Troepen overliet: waarom zy ten sterksten aandrongen, dat, welk een gebruik men ook, buiten hunne bewilliging, van dit Krygsvolk verkoos te maaken, zy van derzelver intrekking of inlegering, op het Grondgebied van *Friesland*, mogten verschoond blyven; in geen geval wilden zy aanspraaklyk weezen voor de onberekenbaare nadeelen, welke daar uit, by tyd en wyle, zouden kunnen voortvloeijen (*).

Voortgang deezer zaak. Ondanks deeze tegenverklaaring van *Friesland*, beraamden de Committés van Militaire Zaaken en Financie, schikkingen, wegens den voet en wyze, waar op de betaaling voor de Zevende halve Brigade, zou behooren te geschieden, tot dat by de Algemeene Staaten dezelve zou zyn overgenomen, die voorgesteld en in een besluit veranderd werden (†). De Representanten des Volks van *Holland* lieten niet af, om op die overneeming aan te dringen, en het liet zich, eer het Jaar ten einde liep, aanzien, dat deeze zaak, tot genoegen, zou gevonden worden (§). — In *Holland* zelve ging de Organiseering dier halve Brigade niet zonder opspraak toe. Groote te onvredenheid ontstondt 'er, wegens de daar by aangestelde Officieren; bo-

(*) *Resolutie Boek der Representanten van het Volk van Friesland* 2 Oct. 1795.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 15 Oct. 1795.

(§) *Decreeten* als boven 4 Nov. 1795.

bovenal deeden de uit *Frankryk* wedergekeerde *Bataaven* deswegen hunne klagten op eenen verwytenden en bitzen trant hooren (*).

XCIV. BOEK. 1795. Wegens de Burgerwapening. Klagten over agterlykheid in deezen.

Onderging de Landmagt, ten deezen tyde, zo groote veranderingen, welker voornaamste wy geboekt hebben, werd 'er alles op den *Franschen* leest geschoeid; niet vreemd dat men desgelyks, in deezen stand der dingen, reeds vroeg op de Burgerwapening bedagt was, en ook hier in de *Franschen* wilde volgen. *Amsterdam*, *Dordrecht*, *Haarlem*, *Rotterdam*, *Leyden* en *'s Gravenhaage*, betoonden zich in het voortzetten der Burgerwapening volyverig; doch anders hadt dezelve een traagen en slappen voortgang. De Burger DE LANGE VAN WYNGAARDEN, hier door getroffen, en voor vast houdende, dat daar in alleen de rust, veiligheid en zekerheid tegen wederomwentelingsgezinde aanslagen te vinden was, voerde, dit stuk betreffende, een zeer nadruklyk woord ter Vergadering van *Holland*. Dien Burger, op dat wy den hoofdinhoud zyns voorstels opgeeven, was wel bekend, dat veelen niet met dien lust en yver, welke zelfs vóór den Jaare MDCCLXXXVII plaats hadt, en het gewigt der zaak vorderde, na eene Wapenrusting omzagen, om zich, even als onze moedige Voorvaders, liever onder de puinhoopen hunner Steden,

(*) Wy hebben hun hooren spreeken hier boven bl. 212.

XCIV. BOEK. 1795.

den, Vlekken en Dorpen, te laten begraaven, dan aan de Overheersching eenen voet gronds in te ruimen.

Hy merkte op, dat die yverloosheid by veelen daar uit ontstondt, dat de Onafhangelykheid van dit Land nog niet verzekerd was; maar dat, naar zyne gedagten, zulks eene reden te meer behoorde te weezen, om met den warmsten yver en met een hart, dat voor de Vryheid klopte, de Wapenen aan te grypen; ten einde de doodlyke slagen, die ons het verraadlyk *Engeland* zogt voor te bereiden, af te keeren, en aan onze Broeders de *Franschen* te toonen, dat wy der Vryheid waardig waren, en voor de daarstelling en bewaaring derzelve, alles veil hadden. — Dat eene zo ver mogelyk uitgebreide Wapening der Burgeren de sterkste steun voor de Vergadering van *Holland*, en eene beveiliging tegen de Aristocratie, zou weezen. — Dat hy eene staande Armée, in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken van *Europa*, voor noodzaaklyk hieldt; doch dat het gewis de natuurlykste Krygsmagt moet gerekend worden, die uit Vaderlandsche Burgers was zamengesteld.

Door het Committé Militair, zouden op den avond van dien dag de noodige orders worden afgegeeven, om aan de Schutteryen en Genootschappen, de Wapens, hun in den Jaare MDCCLXXXVII ontnomen, te doen wedergeeven; doch dat de beoefening der wapenen, naar zyne gedagten, op eenen eenpaarigen voet moest

wor-

worden ingericht; ten einde de onderscheidene Corpsen, des noods, gezamenderhand zouden kunnen werken.

Om alle deeze redenen sloeg de Burger DE LANGE VAN WYNGAARDEN voor, het Committé Militair te volmagtigen, om, met overleg, en zelfs met aanneeming in hunnen raad van bekwaame Burger-officieren, een Plan te beraamen, ter bereiking van dit heilzaam oogmerk, op dat alle waare Liefhebbers van hun Vaderland, en die de waare gronden van Vryheid en Gelykheid waren toegedaan, zich onder de Gewapende Burgermagt, of, om met eene andere benaaming te spreeken, onder de *Nationaale Guardes* zouden kunnen schaaren. — Het besluit viel om het Committé Militair, overeenkomstig dit voorstel, te volmagtigen tot het vormen van een Plan ten gemelden einde (*).

Haarlems aanmerking op een Conceptplan.

Een Concept-plan was in Bloeimaand gereed, en werd gedrukt rondgezonden (†). Schoon *Haarlem*, en met vollen regt, onder de *Hollandsche* Steden gerangschikt werd, die de Burgerwapening voorbeeldlyk behartigden, vondt de Gewapende Burgermagt aldaar veel op dit Concept-plan aan te merken; doch oordeelde, eer zy overging tot het mededeelen dier aanmerkingen, de Burger Krygsraad te moeten volmagtigen, om aan de Gecommitteerden uit

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 20 Maart 1795.

(†) *Decreeten* als boven 22 Mey 1795.

XCIV. BOEK. 1795. uit het Militaire Committé van *Holland* aan te schryven, dit Plan zo lang buiten werking te doen houden, tot dat 'er eene Nationaale Conventie in het *Nederlandsche* Gemeenebest daargesteld, en door dezelve de Republiek voor één en onverdeelbaar verklaard, en dus al het Gewestlyke vernietigd was; waar door een Plan, voor de geheele Republiek, zou kunnen tot stand gebragt worden. Billyk oordeelde deeze Gewapende Burgermagt, dat, wanneer 'er dusdanig een Plan behoorde ingevoerd te worden, dit niet voor de Ingezetenen van één Gewest, maar voor de geheele Republiek, moest weezen. —— Op deeze gronden steunde eene volmagt aan den Burger Krygsraad; ten einde die gevoelens mede te deelen aan de Gecommitteerden uit het Militair Committé van *Holland*; om daar op agt te geeven, en het daar heen te stuuren, dat 'er den tienden van Zomermaand geen besluit viel op het Concept-plan. Van wegen deeze Stad zou men geen Afgevaardigden benoemen. —— Verder verlangde die Burrgermagt, dat deeze, naar hun inzien, allergewigtigste aanmerking, door de Nieuwspapieren, ter kennis mogt gebragt worden aan alle Gewapende Burgeryen in *Holland*, om dezelve dus in de gelegenheid te stellen om met *Haarlems* Burgermagt mede te werken, en door aanschryving aan de Gecommitteerden uit het Militair Committé van *Holland* het vaststellen van dit Plan te voorkomen. De Burger Krygsraad stem-

ftemde volkomen in 't gevoelen der Gewapende Burgermagt, en voldeedt aan dit verzoek (*). XCIV. BOEK.

1795. Verwyl in dit werk tegengegaan.

Schoonhoven drong aan op het fpoedig in werking brengen eener welgeorganifeerde Nationaale gewapende vrywillige Burgermagt, om, zo wel binnen 's Lands, als op de Grenzen, gebruikt te worden. Dit hadt eene Publikatie ten gevolge, waar by de Reprefentanten des Volks van *Holland* zich beklaagden over de weinige vorderingen nog gemaakt in het organifeeren der Burger-corpfen, daar verfcheide oorzaaken fcheenen zamengeloopen te hebben om de Burgermagt te verhinderen van mede te werken tot het in werking brengen van het Plan van Organifatie: waarom zy het noodzaaklyk oordeelden alle Gewapende Burger-corpfen, die zy als den kragtdaadigften arm ter verdeediging van de verkreegene Vryheid befchouwden, aan te maanen, om ten fpoedigften, immers binnen veertien dagen, aan het Committé tot de Militaire zaaken te doen toekomen hunne Aanmerkingen op het toegezondene Plan; ten einde vervolgens in eene algemeene Vergadering van Afgevaardigden uit die Burger-corpfen, die Aanmerkingen te overweegen, de verfchillende gevoelens te vereffenen, en dit ftuk tot ftand te brengen (†).

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3681.
(†) *Decreeten der Provifioneele Rep. van Holland* 30 July 1795.

XXIV. BOEK. 1795. Plan van algemeene Burgerwapening.

Het Committé Militair gaf eerlang een Plan der Algemeene Burgerwapening binnen de geheele Republiek. Volgens 't zelve zou de geheele Burgermagt uit zestig Battaillons, ieder van duizend Man bestaan, verdeeld in Grenadiers, Jaagers, Kanonniers en Voetvolk. De Grenadiers en Jaagers alleen zouden zich moeten verbinden, om, in gevalle van Oorlog, het staande Leger in 't veld te vergrooten; het overige Voetvolk en de Kanonniers zouden alleen gebruikt worden, om, in gevalle van nood, en wanneer het staande Leger niet toereikende bevonden mogt worden, de Vestingen, Linien, Passen, Eilanden en Kusten te bewaaren, ieder, zo veel mogelyk, in zyn eigen Gewest. Naar de volkrykheid der Gewesten werd het aantal der te wapenen Manschappen begroot; men wees de Loopplaatzen, ten tyde dat de nood riep, aan; maakte de noodige schikkingen op de Wapening, op het Bevelhebberschap, op den Dienst, de Kosten, het daadlyk te werkstellen in Oorlogstyd, de Wapenoefeningen, de bezorging van de Vrouwen en Kinderen der Uittrekkenden, als mede de Verminkten en Weduwen der Gesneuvelden (*).

Eer men over dit Plan iets beslissends bepaalde, werd by *Holland* het Committé Militair gevolmagtigd om in *'s Gravenhaage*, ten spoedigsten, eene Vergadering der Gewapende Burgercorpsen te beschryven, aan

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 551.

van dezelve dit Plan toe te schikken, ten einde Afgevaardigden met volmagt daar mogten verschynen. —— In Wintermaand zag men een zeer uitvoerig Plan van Organisatie der Gewapende Burgermagt, by *Holland* goedgekeurd en vastgesteld, onverminderd zodanige veranderingen, als men, in tyd en wyle, noodig zou oordeelen (*).

XXV. BOEK. —— 1795.

Wat in dit alles vertraaging veroorzaakte.

De loop der zaaken, ten tyde van een gevreesden aanval der Uitgeweekenen, door buitenlandsche Magt ondersteund, heeft ons reeds doen te boek slaan, hoe en waarom de Provisioneele Commissie ter Verdeediging der Republiek haar post nederlag, en daar in door het Committé te Lande vervangen werd; als mede de vereenigde werkzaamheden der onzen met de *Franschen*, om dien gedreigden aanval af te keeren (†). Meermaalen gaven deeze laatstgemelden hun ongenoegen te kennen over gebrek aan werkzaamheden aan onzen kant; deels veroorzaakt door de ongezindheid van het Krygsvolk; deels toe te schryven aan den onvasten stand des Landbestuurs, en de toen heerschende verdeeldheid, wegens de te houdene Nationaale Vergadering. Dan bleeven onze Afgezanten te *Parys* niet in gebreke om reeds vroeg te toonen, wat 'er van onze zy-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 4 Dec. 1795. Zie ook *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 7196—7252.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 231.

XCIV. BOEK. 1795. zyde beraamd en gedaan was, en nog zou te werk gesteld worden; met wederspraak van eenige bezwaaren, door den *Franschen* Representant RICHARD ingebragt (*).

Voordragt van *Holland* om onderzoek te doen wegens de Verdeediging van den Lande. Hier staat ons ten slot van de Krygszaaken te Lande, en daar aan paalende Verrigtingen, nog te boeken, hoe de by den aanvange van Wintermaand inloopende tydingen, wegens den terugtocht des *Franschen* Legers aan den *Rhyn*, en de daar uit mogelyk te duchten aanval op de Grenzen des Gemeenebests, de Vergadering van *Holland* bedagt deedt worden om daar tegen, met allen spoed, te waaken. Hunne Afgevaardigden by hun Hoog Mogenden kreegen last, om, met allen nadruk, aan te dringen, op het aanschryven des Committés van het Bondgenootschap te Lande, om, te dier Vergaderinge, binnen het verloop van acht dagen, op te geeven den Staat der Verdeediging deezer Gewesten, benevens alle middelen door 't zelve te werk gesteld, om de Grenzen in een behoorelyken staat van tegenweer te brengen, tegen alle aanvallen van buitenlandsche Vyanden (†).

Verslag door het Committé te Lande. Gereeden ingang vondt dit voorstel by hun Hoog Mogenden (§), en betoonde zich het Committé tot de Algemeene zaaken

(*) *Brief van* BLAUW *en* MEYER *aan het Committé de Salut Publicq* 23 Aug. 29 Sept. 1795. MSS.

(†) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 8 Dec. 1795.

(§) *Resol. van hun Hoog Mog.* 9 Dec. 1795.

ken des Bondgenootschaps te Lande vaardig, om daar aan te voldoen. Moeilykheden van verscheiden aart, en het vooruitzigt op grootere, hadt de Commissie tot Defensie der Republiek bewoogen, om die post neder te leggen (*). Het Committé, in wier handen die gewigtige bezorging was overgegaan, ondervondt de eigenste onaangenaamheden; en hadt bovenal desgelyks met schaarschheid aan Penningen te worstelen. Dan, ondanks het derven van dien zenuw aller kragtdaadige werkzaamheden, hadt hetzelve verscheide veranderingen en verbeteringen, aan den altyd zo gewigtig gehoudene *Grebsche*-linie daargesteld; 's Lands Magazynen en Arsenaalen voorzien; schikkingen gemaakt om, wanneer *Zeeland* met eene Landing der *Engelschen* bedreigd werd, Hulpbenden derwaards te schikken; de *Hollandsche* Kust van het daar ontbreekende voorzien; de Frontieren van den *Eems* en den *Ysel*, zo veel mogelyk, in staat van verdeediging gesteld om de Landgewesten te dekken. — Zy haalden op, wat zy, in *Gelderland*, *Overyssel*, *Friesland* en *Stad en Lande* gedaan hadden, door twee Commissien derwaards te zenden, de Luitenants Generaals DAENDELS en DUMONCEAU, en den Directeur Generaal der Genie VAN HOOFT, daar aan toe te voegen; alles ter verdeediging te bewerkstelligen, met de Representanten dier Gewesten de noo-

XCIV. BOEK.

1795.

de wegens den staat der Verdeediging.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 207.

XCIV. BOEK. 1795. noodige maatregelen te beraamen, en met hun te overweegen, welk een gebruik 'er van de braave Gewapende Burgeryen, tot dekking der Grenzen, te maaken was: waar uit bleek dat zy nimmer de Burgerwapening hadden tegengewerkt. Aan de groote aanvraagen tot Geschut en Krygsbehoeften, voor beide die Frontieren, was reeds meerendeels voldaan. Den wisselvalligen kans des Oorlogs berekenende, hadden zy ook aan *Bataafsch Brabant* gedagt. Drongen de *Fransche* Wapenbroeders aan op de versterking van *'s Hertogenbosch*, *Grave* en *Nymegen*, met den *Franschen* Generaal en Chef MOREAU was overlegd wat tot verdeediging dier Steden noodig zou zyn, om daar in te voorzien, zo veel het Jaargetyde zou toelaaten. Zy haalden op, wat door hun verrigt was ten opzigte van de Nationaale Armée.

Dit alles breedvoerig ontwikkeld hebbende, neemen zy deeze gelegenheid waar om hnn Hoog Mogenden, op nieuw, tot kragtdaadige ondersteuningen in Geld aan te maanen. Zy kenden den uitgeputten staat der meeste, zo niet van alle Gewestlyke Kassen; doch niet twyfelende aan den wil om het Vaderland te redden, baden zy, dat elk der Bondgenooten niets onbeproefd zou laaten, op dat zy eindelyk eens mogten ontlast worden van die pynigende en moedbeneemende zorgen der Geldeloosheid, die hun, in alle hunne werkzaamheden, belemmerde, en hunne handen versterkt wierden tot den arbeid,

die

die hun zo veel verantwoordelykheids oplag. XCIV. BOEK.

Ten slot schreeven zy woordlyk, „ Ziet „ daar, Hoog Mogende Heeren! wat wy „ van U vorderen moeten; ziet daar, „ welke wegen wy ter verdeediging des „ Vaderlands hebben ingeslaagen, en die „ wy voorneemens zyn, nog door meer„ dere te doen agtervolgen." Nadere „ Verslagen beloofd hebbende, vaaren zy voort. „ Inmiddels vraagen wy U Hoog „ Mogenden, of wy de verdenkingen van „ deezen en geenen gemeriteerd hebben? „ Wy voor ons zullen de aantygingen „ en denunciatien beschouwen zo als zy „ verdienen beschouwd te worden. —— „ Wy zullen ons boven den laster ver„ heffen, en het ensemble van onze daa„ den zal onze beste Apologie uitmaa„ ken. —— Wy willen althans aan het „ oordeel der Natie overlaaten te beslis„ sen, of immer Uitvoerende Magt, in „ oogenblikken zo als wy beleeven, ge„ heel ontbloot van daar toe geschikte „ Geldmiddelen, meer zou hebben kun„ nen doen, dan wy gedaan hebben; wy „ maaken voor ons geene zwaarigheid, „ hoe genaamd, en insteeren zelfs om aan „ dit ons Rapport alle mogelyke publiciteit „ te geeven; de laster zal daar door den „ mond gestopt worden, het braaf gedeelte „ der Natie zien, dat het deswegen voor„ geloogen en misleid wordt; en de bui„ tenlandsche als ook de binnenlandsche „ Vyanden des Volks zullen 'er door ont-

1795.

„ waar

XCIV. BOEK. 1795. „ waar worden, dat wy niet slaapende „ maar waakende zyn, en hier uit kunnen „ berekenen, dat, zo het hun immer „ mogt gelusten deeze Republiek aan te „ vallen, of de Orde van zaaken te wil„ len omkeeren, zy, ter bereiking hunner „ helsche bedoelingen, nimmer zullen ge„ raaken, dan op de puinhoopen deezer „ Gewesten (*)."

Het Committé verdeedigt zich nader. Aan dit kragtig en volernstig Slot beantwoordde een Stuk, door dit Committé, naderhand ingediend, strekkende tot deszelfs verdeediging, en teffens eene schets inleeverende van de poogingen door 't zelve aangewend tot verdeediging van den Staat, van welke wy best hier verslag doen (†). Het liet zich duidelyk zien, dat 'er veel opspraaks dit Committé naging, tot wegneeming van dat wederkeerig vertrouwen, 't welk tusschen het Volk en deszelfs Bestuurderen behoort plaats te hebben, zonder 't welk zelfs de braafste en kundigste Bestuurders, die rusteloos voor 's Volks waare belangen arbeiden, ligtlyk moedloos zouden worden. Hoe 'er gevonden werden, die mond en pen veil hadden, om niet alleen byzondere Persoonen, in dit of dat vak van Bewind gesteld,

(*) Men liet niet naa dit Stuk, den 28 Dec. 1795 gedagtekend, gemeen te maaken. Het is geheel voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 21—29.

(†) *Hier verslag doen*, als onmiddelyk met het voorgemelde in verband staande, schoon dit Stuk, niet voor den 10 van April werd overgeleeverd.

ſteld, aan te randen en met eene zwarte koole te tekenen, om dezelve alzo, ware het mogelyk by het Volk in een haatlyk daglicht te ſtellen; maar ook zelfs de wettig geconſtitueerde Magten een laster aan te wryven, die, hoe ongegrond ook, altoos meer of min kleeft by de zodanigen, welke dezelve ſlegts van verre hooren, en van zaaken en omſtandigheden geheel onkundig zyn. Dit klemde byzonder op de Uitvoerende Magten, in welk een Staat of Regeeringsvorm ook. Doorgaans wordt van hun gevorderd, het geen of niet raadzaam is te bewerkſtelligen, of 't welk, door bykomende omſtandigheden, niet ten uitvoer kan worden gebragt, of eene meerdere werkzaamheid, dan waar toe zy genoegzaame toereikende middelen in handen hebben. Zeldzaam wordt de geheele zamenhang van zaaken, waar mede zy belast zyn, in derzelver verband beſchouwd, en daar door ſlegts uit een enkel gezigtpunt beoordeeld. Zomtyds heet het zorgeloosheid, wanneer men niet aanſtonds aan eenen kreet van gevaar voor het Vaderland, die men aanheft, en waar door men de Uitvoerende Magten zomtyds tot ruineuſe en onberedeneerde maatregelen tragt aan te ſpooren, gehoor geeft. Schandelyke *Intriguanten* ſpeelen daar in dikwyls eene hoofdrol, om Mannen, die hun in den weg ſtaan, te doen vallen, en anderen te verheffen. Waar uit de akeligſte ſchriktooneelen ontſtaan tot omkeering van Ryken en Staaten.

XCIV. BOEK. 1795. Deeze algemeene aanmerkingen breeder ontvouwd hebbende, vaart het Committé voort. „ Maar als men reeds by den aan„ vang der naauwlyks ontlooken Vryheid, „ allerwegen kwaad zaad ziet ftrooijen, „ niet alleen byzondere Perfoonen, wel„ ker Vaderlandsliefde, buiten alle ver„ denking behoort te zyn, openlyk aan„ randen, en ten toon ftellen; maar ook „ zelfs geheele Vergaderingen, aan welke „ de Wetgeevende en Uitvoerende Magt „ is toevertrouwd, aan de Natie verdagt „ maaken, dan deinst wel eens een regt„ geaarte Vaderlandfche Ziel terug op het „ denkbeeld van den ftaat der Maatfchap„ pye van de zwartfte zyde befchouwd; „ doch zy verheft zich kloekmoedig bo„ ven den laster, en denzelven veragten„ de, laat zy zich daar door in haare „ werkzaamheden niet affchrikken."

De Leden van het Committé bevonden zich in dit geval, in het midden van hunnen moeilyken arbeid waren regtftreeks of zydelings, zomtyds zodanige aanvallen op hun Beftuur, of eenig Lid van 't zelve, gedaan. Zo lang dezelve de aandagt van hun Hoog Mogenden niet waardig fcheenen, hadden zy dezelve ook verzagt en met ftilzwygen beantwoord. Dan naa het indienen van het boven vermelde en met den druk gemeen gemaakte ftuk de Verdeediging van den Lande betreffende (*), was die Brief het onderwerp van een naam-

(*) Zie hier boven bl. 289.

naamloos Geschrift in een *Haagsche* Courant geworden. Zulks hadt aanleiding gegeeven, dat de Afgevaardigden van *Holland*, op aandrang van eenige Gecommitteerden uit de Wykvergaderingen der Steden *Amsterdam* en *Alkmaar*, deeze zaak ter Vergadering van hun Hoog Mogenden bragten. XCIV. BOEK. 1795.

Het Committé oordeelde dat het met geen regt van 't zelve kon gevergd worden om met eenen naamloozen Schryver in het strydperk te treeden. Dan in den Brieve, welke aanleiding gaf tot het nu voorgevallene tusschen het Committé en hun Hoog Mogenden, met zo veele woorden geschreeven hebbende, *het ensemble van onze daaden, zal onze beste Apologie uitmaaken*, betoonden zy zich gereed om 't zelve in het breede, op te geeven. Wy kunnen niet meer doen, dan den Hoofdinhoud vermeldende, hier en daar eenige trek meer byzonder op te geeven.

In het Tafereel 't geen zy schetzen, maalen zy op den voorgrond, de Op- en Inrichting van het Committé zelve, in de hoofdtrekken overeenkomende met het door ons vermelde (*); doch gehoogd en gediept door de werkzaamheden uit den loop der gebeurtenissen van het eerste Jaar naa de Omwenteling voorgevallen, herkomstig, die veele en van eenen moeilyken aart en veel beslommerings waren.

Overgaande om, in de tweede plaats, een

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 5.

XCIV. BOEK. 1795. een fcheis te geeven van den ftaat van 's Lands zaaken, zo als zy denzelven by het aanvaarden van hunne Posten, vonden, konden zy niet nalaaten op te merken, dat zy eene taak op hunne fchouderen namen, waar in zy niets anders te wagten hadden, dan aanhoudende werkzaamheden, dat hun fchier onoverkomelyke hinderpaalen in den weg ftonden, en waar in te voorzien was, dat by de uitkomst, hoedanig die ook zou mogen weezen, niets minder dan dank zou te behaalen zyn. Immers het Vaderland was, zedert een geruimen tyd, in den verderflykften Oorlog, niet ter bevordering van deszelfs waar belang, doch ter voldoening van de heerschzugt gevoerd, ingewikkeld geweest. Onder de fchulden door den Oorlog veroorzaakt, lag de Staat als bedolven. De Schatkist was ten bodem uitgeput, 's Lands Armée deels krygsgevangen, deels verfmolten, terwyl het overfchot na de Steden en Dorpen binnenslands gevlugt, hier en daar verfpreid lag. Verfcheide aanmerkelyke Frontieren lagen verwoest, Verfchansfingen omverre geworpen, Magazynen en Arfenaalen grootendeels geledigd, Gefchut en Ammunitien verdweenen.

Van zich zelven fpreekende, bezigen zy deeze woorden; „ Verre de meesten „ van ons hadden, wegens hunne beken- „ de gevoelens, nooit eenig deel aan het „ Publiek Beftuur gehad, of waren daar „ van, zedert verfcheide jaaren, reeds ont- „ zet geworden; anderen hadden zich, „ ge-

„ geduurende hun geheelen levensloop, „ nimmer met eenige onderwerpen, daar „ toe betrekkelyk, bezig gehouden; zom„ migen waren zelfs, een geruimen tyd, „ daar toe, door de in het beruchte Jaar „ MDCCLXXXVII plaats gehad hebbende „ omstandigheden, gedrongen, uitlandig „ geweest. — Niets voorzeker, dan de „ bedenking, dat het lieve Vaderland, „ ons ter hulpe geroepen hebbende, wy „ ook zelfs (des noods), ons leeven daar „ voor moesten veil hebben, heeft ons „ daadlyk de handen aan het werk doen „ slaan; terwyl alleen de gedagten, dat „ men nooit, hoe duister dan ook de „ uitzigten mogten zyn, aan het behoud „ van het Vaderland moet wanhoopen, „ ons, in die moeilyke taak, hebben kun„ nen opbeuren en aansporen, om daar „ in tot hier toe te blyven volharden" — Zy voegen 'er by, „ Als wy op het voor„ ledene, nu zedert ruim een jaar, terugge „ zien, verwonderen wy ons niet, dat „ wy, gelyk wy geen de minste zwaarig„ heid maaken, hier openlyk te belyden, „ in zommige opzigten, ter goeder trou„ we, gedwaald, en in andere geheel „ misgetast hebben; maar wy moeten ons „ veel eer verwonderen, dat wy met de „ middelen, die wy in de hand gehad „ hebben, nog het verrigte hebben uit„ gevoerd, ja, wy schroomen niet 'er „ voor uit te komen, dat het werk nog „ zo lang heeft kunnen worden aan den „ gang gehouden."

XXIV. BOEK. 1795.

In de derde plaats geeven zy op de Werkzaamheden waar mede zy zich verder, tot den afloop van den Jaare MDCCXCV hadden bezig gehouden, tot meerder lichts verspreiding over den meergemelden Brief, die aanleiding gaf tot deeze nadere verantwoording. Dit stellen zy voor in twee Tydvakken. Het eerste van het begin huns Bestuurs tot de bekragtiging van het Tractaat en de Alliantie met de Republiek van *Frankryk* geslooten.

Een Tydvak, waar van zy het eerste gedeelte hadden moeten besteeden, om, als 't ware, den grond, waar op zy stonden, te peilen; den staat van 's Lands zaaken te leeren kennen, en des verslag te doen aan hun Hoog Mogenden, en de onderscheide Bondgenooten. Hier mogten zy zich op de Registers van hun Hoog Mogenden beroepen. — Niet min werkzaam was dat Tydvak geweest, door de nimmer eindigende klagten over de Inkwartieringen des Krygsvolks; door de menigvuldige bezwaaren over de *Fransche* Assignaaten; door de schikkingen op het overschot van 's Lands Magazynen en Arsenaalen; door de Krygstugt, in een geheel gedesorganiseerde Armée, zo veel mogelyk te bewaren. Tot Reorganisatie des Legers hadden zy alles voorbereid; doch die moeten uitstellen tot na de Ratificatie des Tractaats met de *Fransche* Republiek. Hoe zy dit toen bewerkstelligden, schetzen zy met korte woorden.

Te midden van deeze Werkzaamheden wa-

waren zy bedagt, zo op de verdeediging van *Hollands* Kusten, als van de Frontieren van 's Lands zyde. Hier mogten zy zich, wat het eerste betrof, op hun voorig schryven, in den meermaals aangetoogen Brieve, beroepen; en ten aanziene van het in staat van Verdeediging brengen der Frontieren, merken zy op, „ nergens „ verzekering gegeeven te hebben, dat „ alle de Frontieren in een genoegzaamen „ staat van Defensie waren; alleen hadden „ zy in 't algemeen doen zien; *dat zy* „ *daar aan gedaan hadden, het geene zy,* „ *geconsidereerd de kortheid des tyds en hun-* „ *ne bepaalde Geldmiddelen, hadden kunnen* „ *doen.* Nergens was in dien Brief ter „ neder gesteld, *dat men de Fortificatien* „ *genoegzaam versterkt rekende, om eene vi-* „ *goreuse Resistentie te kunnen bieden*; de „ Brief in zyn zamenhang en bewoordin- „ gen duidde juist het tegendeel aan."

XCIV. BOEK.

1795.

Wegens alle stellige verzekeringen ten opzigte den verdeedigbaaren staat gegeeven, beriep het Committé zich op eene te berde gebragte Lyst. Het *reeds verrigtte* hadden zy nimmer, met het geen nog *verrigt moest worden*, onder een gemengd; maar duidlyk onderscheiden.

Voorts verdeedigden zy zich omtrent de Frontieren van den *Eems* en den *Tssel*; de Werken aan de *Grebsche* Linie, de versterking van de *Waal-*, *Lecq-* en *Linge-Dyken*, den staat van in verdeedigingstelling van *Dalem* en *Asperen*; het Frontier in *Bataafsch Brabant*; en de Frontieren

 in

XCIV. BOEK. 1795. in *Gelderland*, *Overysfel* en *Friesland*; als mede het doen vervoeren van Geschut en Krygsvoorraad na de Grenzen.

„ Wy zyn," betuigen zy in 't algemeen, „ niet onkundig dat veele Projecten, „ ten, obstakels in de uitvoering ontmoet „ hebben. Zy die gewoon zyn alles slegts „ uit één oogpunt te beschouwen, en zelden „ den in aanmerking neemen, noch de „ importante kosten, welke daar toe moeten „ ten worden geimpendeerd; nòch de „ sources, waar van daan de Penningen „ moeten komen, die in de Uitvoerende „ Magt eene Scheppingskragt veronder„ stellen, om uit niet schatten te doen „ hervoortkomen; deezen willen alles aan„ stonds ter executie hebben gesteld, „ zonder te bedenken, dat de Bondgenoo„ ten niet eens, ten dien tyde, in eenige „ Petitie ter extraordinaire Defensie van „ den Lande hadden geconsenteerd; veel „ min daar toe reëele Fournissementen „ gedaan, niettegenstaande wy daar op „ herhaalde reizen, zo by hun Hoog Mo„ genden, als by de respective Provin„ cien, op het kragtigst hebben aange„ drongen. — Met één woord, onze „ aandagt is op alle punten van Defensie „ genoegzaam gevestigd geweest, en in„ dien wy slegts van de noodige Pennin„ gen waren voorzien geworden, zouden „ wy het noodige daar omtrent, voor zo „ veel het Jaargetyde toeliet, hebben „ werkstellig gemaakt."

Omtrent de Artillerie, zo rydende als an-

andere, haalen zy het volvoerde op, en XCIV.
't geen zy, tot bespaaring van noodlooze BOEK.
uitgaven, gedaan hadden. Verrigtingen,
reeds met den stempel der goedkeuring 1795.
bekragtigd.

Te vergeefsch, beweeren zy, zou men hun ook tragten aan eene zyde verdagt te maaken, welke, indien dezelve niet van allen grond ontbloot was, hun in het oog der Natie in het ongunstigst daglicht zou kunnen plaatzen, naamlyk of zy de Burgerwapening niet getragt hadden allerwegen te bevorderen: dan ten deezen opzigte mogten zy zich op *daadzaaken* beroepen en niet enkel woorden bezigen (*).

Onder de veelvuldige en veelal onaangenaame werkzaamheden haalen zy op, het zeer omslagtige van de overneeming, bezorging en betaaling der 25000 man *Fransche* Troepen in Soldy van dit Gemeenebest: wel was dit verminderd, door de aanstelling van een Committé in dit vak byzonder werkzaam, en op hun voordragt opgericht; doch alles dien aangaande moest eerst door hunne handen gaan, terwyl dat Committé, door hun van Instructien voorzien, in de volvoering een last en arbeid ondervondt, waar van men zich geen denkbeeld kon vormen: zo men de werkzaamheden daar van niet gezien hadt, en met de zaaken eenigzins bekend was.

Uit het in Soldy neemen dier *Fransche* Troepen, waren verrigtingen van allerlei na-

(*) Zie hier boven bl. 284.

XCIV. BOEK. — 1795. natuur voortgevloeid; van een derzelven, het vastftellen van den zogenaamden *Veldpost*, geeven zy een ophelderend berigt, om dat ook dien aangaande het Volk in een verkeerd denkbeeld zou kunnen zyn gebragt, met aanwyzing van het voor den Lande uitgewonnene, door eene min kostbaare inrichting.

Op het ftuk van de Licentiatie der *Zwitzerfche* Regimenten van den Staat (*), toonen zy dat het aan *hun* niet kon worden ten laste gelegd, dat zy allen niet reeds uit den dienst van den Lande ontflaagen waren. De goede trouw, de inhoud der Capitulatien, op welken zy in dienst genomen waren, en de waardigheid van den Staat, vorderde, dat men daar omtrent niet anders te werk ging, dan hun Hoog Mogenden en zy gedaan hadden. — Zy voegen 'er woordlyk nevens; „ Neen, „ daaden van geweld zullen nimmer ons „ Beftuur bevlekken; die dezelve ftand„ vastig weigeren te pleegen, die de goe„ de Orde in de Maatfchappy, zonder „ welke dezelve niet beftaan kan, met al „ hun vermogen, tragten te handhaaven, „ worden niet zelden met den haatlyken „ naam van *Aristocraaten* beftempeld; om „ daar door het Volk op te zetten; maar „ wy zien op foortgelyke kunstgreepen „ met alle mogelyke veragting neder; aan „ onzen Eed en Pligt getrouw, zullen „ wy, fchoon voor dwaalingen vatbaar, „ de

(*) Zie hier boven bl. 262.

de Posten, waar in wy gesteld zyn, zo lang wy daar van niet worden afgelost, ten minsten nimmer door voorbedagte wandaaden onteeren. XEIV. BOEK. 1795.

Het was de Burger LONCQ, hun Medelid, op wien men het voornaamlyk geladen hadt in de aantygingen, waar tegen het Committé zich in deezer voege verdeedigde, en ten diens opzigte betuigen zy, met zo veele woorden, „ dat zy den „ Burger LONCQ, dien zy voor een braa„ ven Vaderlander en waardig Lid erken„ den, regt deeden, door openlyk te ver„ klaaren dat *zy* en niet *hy* voor den in„ houd der gemelde Missive verantwoor„ delyk waren (*)"

Onze Gezanten te *Parys*, BLAUW en MEYER, ontrust over de wel onwisse; doch zeer ontrustende tydingen van den *Rhynkant*, gaven aldaar hunne vrees te kennen, dat welligt de *Oostenrykers*, met hun Leger, zouden kunnen voortrukken, en tot in de *Belgique* doordringen, 't welk in het *Bataafsche* Gemeenebest de hoogste ongerustheid zou baaren. De Minister der Buitenlandsche Zaaken gaf daar op ten antwoord, dat, hoe zeer het *Fransche* Leger aan dien kant veel geleden hadt, de stelling van 't zelve thans zodanig was, dat men vermeende voor allen verder doordringen beveiligd te zullen zyn: voor al, daar de berigten uit het binnenste van *Duitsch-*

Geruststelling aan onze Gezanten te *Parys* geeven.

(*) Men leeze dit geheele uitvoerige stuk in de *Jaarb. der Bat. Republiek* VIII. D. bl. 178—198.

XCIV. BOEK. 1795.

Duitschland, daar op neder kwamen, dat de vyandlyke Magazynen zich wel zestien uuren aan geene zyde des *Rhyns* bevonden, en de Vyand het overzulks niet zou wagen om verder door te dringen in een Land, van alle leevensmiddelen ontbloot; met bygevoegde verzekering, dat 'er nagt en dag gearbeid werd, om de vervallene zaaken aldaar te herstellen (*).

Berigt wegens de Voordeelen door de *Franschen* bevogten.

Meer dan dit hoopgeevend woord beduidde het Verslag door den Voorzitter ter Vergadering van *Holland*, gedaan op eene buitengewoone Byeenkomst, den vyf en twintigsten van Wintermaand zamengeroepen. Hy opende den mond met de zo blyde als belangryke tyding, eerst van het Committé van Algemeene Waakzaamheid en vervolgens van den Voorzitter hunner Hoog Mogenden ontvangen, wegens de Overwinning door de *Franschen* behaald. De Generaal MOREAU deelde het opbeurende nieuws, dat de Slag algemeen geweest en de Vyand geheel geslaagen en verjaagd was, aan den Minister der *Fransche* Republiek mede; met vermelding van den hachlyken toestand uit welke die Veldslag het *Fransche* Leger gered hadt.

Berigt wegens den Wapenstilstand tusschen de

Genoegen tekende zich op aller gelaad, gejuich ging op uit aller mond. Stoffe tot nog hartlyker vreugde verschafte de Voorzitter, als hy onverwyld daar op liet volgen de voorleezing eens Briefs, welke niets

(*) *Brief van* BLAUW *en* MEYER *aan* QUARLES 7 Dec. MSS.

niets minder inhieldt, dan het gewigtig nieuws, dat 'er een Wapenstilstand tusschen de *Fransche* Republiek en den Keizer getroffen was. Herhaald handgeklap, gevoelig uitgeboezemde gelukwenschingen vervulden de zaal. De Voorzitter J. NUHOUT VAN DER VEEN betuigde, met het diepst gevoel, hoe hy zich gelukkig agtte, deeze twee allergewigtigste gebeurtenissen der Vergaderinge te mogen mededeelen, met byvoeging van zyne hoope, dat dezelve door geen min gunstige mogten gevolgd worden: terwyl deeze de *Bataaven* moest aanspooren, om het voorbeeld onzer *Fransche* Broederen te volgen, en voor 's Lands Vryheid, des noods alles te waagen: op dat door een volkomen Zegepraal der Wapens, voor de geheiligde zaak der Vryheid gevoerd, zo wel het geluk der *Franschen*, als van onze Republiek, op onwrikbaare gronden, mogt gevestigd worden. —— Men besloot, niet alleen, van wegen de Vergadering van *Holland*, den Minister der *Fransche* Republiek, NOËL, met eene gelukwensching te gemoet te treeden; maar ook op het staatlykst des openbaare bekendmaaking aan de Gewapende Burgermagt en aan het *Fransche* en *Bataafsche* Krygsvolk te doen (*).

XCIV. BOEK.

1795.

Franschen en den Keizer.

Alles daar toe bestemd en de *Fransche* Gezant, nevens de Representanten tot het bywoonen dier plegtigheid genoodigd en ver-

Staatlyke bekendmaaking in den *Haage*.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 25 Dec. 1795.

XCIV. BOEK. 1795.

verscheenen zynde, ging de Commissie uit de Vergadering van *Holland*, in staatlyken optocht, rond by de geschaarde gewapende Magten, en uitte gemelde Burger-Voorzitter deeze Aanspraak.

Aanspraak te dier gelegenheid.

„ Waardige Medeburgers! Broeders! „ Vrienden! Naauwlyks was de aangenaame tyding, welke wy Ulieden, op „ de plegtigste wyze, bekend maaken, „ ter Vergadering van *Hollands* Provisio„ neele Vertegenwoordigers ingebragt, of „ zy, doordrongen van het hartlykst ge„ voel, welke die tyding, by haar, ten „ naauwsten aan de belangen der *Fransche* „ Republiek verbonden, veroorzaakte, „ oordeelde zich verpligt, om dezelve, „ binnen deeze Verblyfplaats, op de luis„ terrykste wyze, aan Ulieden mede te „ deelen.

„ Triumph! ja driewerf Triumph!

„ Waardige Burgers en Heldenstoet! „ en gy allen, die my hoort, die ik my„ ne Broeders noeme! van harten wensch „ ik U geluk met deeze verrukkende aan„ kondiging van het zegenvieren der Wa„ penen van de *Fransche* Republiek, en „ de voorloopige Aankondiging van eenen „ geslooten Wapenstilstand, welke het „ hart van den waaren Volksvriend met „ de gevoeligste blydschap vervult, den „ roem der *Fransche* Helden den groot„ sten luister byzet, en als een donder„ slag in de ooren van elken tegenstander „ der Volksvryheid klinken moet; maar „ die te gelyk de benaauwde borst van

„ den

„ den edelen Menschenvriend een ruimer „ ademhaaling geeft. XCIV. BOEK.

„ Zouden wy dan, Medebroeders! niet „ deelen in deeze glorievolle Overwinning „ eener Natie, met welke dit Gemeene- „ best, als haare Zuster, door den band „ eener Alliantie is vereenigd, met welke „ zy eene gemeene zaak gemaakt heeft, „ om des Volks Onafhangelykheid, tot „ den laatsten adem, te verdeedigen, en „ tegen het Monster der Heerschzugt te „ beveiligen? —— Zouden wy ons niet „ hartlyk verblyden over den aangekon- „ digden gesslooten Stilstand van Wape- „ nen, uit welken de lieflyke Vrede kan „ herbooren, en de roem en luister van „ dit Gemeenebest, ten vollen, hersteld „ worden? —— Dan zouden wy voorze- „ ker onwaardig zyn den verheeven naam „ van Vrye Menschen te draagen! 1795.

„ Neen! Medeburgers! juicht met ons „ van vreugde op deezen vryen grond! „ De zaak der *Fransche* Republiek is de „ zaak der Volksvryheid. Zy is de onze, „ die alle Volkeren tot Broeders maakt. „ Zy is de zaak der Menschheid, het „ punt van Vereeniging aller Natien.

„ Het *Fransche* Volk, door het edel „ Vryheidsvuur aangedreeven, der Dwing- „ landy moede, waar onder het zo veele „ eeuwen moest zugten, vatte de Wapens „ op tegen zyne Geweldenaaren; het trok, „ wel vereenigd, met eene leeuwenmoed, „ te velde, het zegenvierde over zyne „ Binnen- en Buitenlandsche Vyanden.

„ By-

XCIV. BOEK. 1795.

„ Byna alle de zamenſpannende zogenaamde Magten van *Europa* waren niet in ſtaat om één Volk, ſtrydende voor de geheiligde zaak der Vryheid, te overwinnen, of door de ſnoodſte ſchenddaaden, welke het verraad, list en bedrog weeten uit te denken, en in de Geſchiedenisſen deezer Eeuwe met de zwartſte kleuren zyn afgemaald, te vernederen.

„ Zo ziet gy, Medeburgers! dat een Volk ſlegts behoeft te willen, en zyne Vyanden zyn verdelgd!

„ Het is daarom, dat wy U, onze Medebroeders! Burgers Militairen en Militaire Burgers! die de Wapenen ter verdeediging der Vryheid draagt, aanmoedigen; om, als vrye *Batavieren*, als Mannen van eer, het loflyk voorbeeld onzer *Franſche* Broederen te volgen. Wanneer het van Ulieden geëischt word, ſtaat, tot den laatſten man, pal voor die geheiligde zaak; wanneer eenmaal het Zwaard voor des Volks Regten, voor 's Lands algemeen Geluk ontbloot is, ſteekt het nimmer weder in de ſcheede, voor dat gy den laatſten Geweldenaar hebt nedergeveld.

„ *De Vryheid is het waard, al kost zy Burgerbloed!* wanneer haar de doodſteek wordt toegebragt, kunnen haare Voorſtanders haar niet begeeren te overleeven. Zy ſtryden voor het edelſte geſchenk der Godheid; het Slagveld wordt voor hun het Bed van Eer; hun ge-

„ ſtort-

„ ſtortte bloed roept alle Volken te wa- XCIV.
„ pen; de Naakomelingſchap vermeldt BOEK.
„ hunnen naam met heldenmoed en luis-
„ ter; de glorie blinkt op hunne Graf- 1795.
„ zerken, op welke de waare Volks- en
„ Vryheids-Minnaars, onder het ſtorten
„ van heete traanen, die het edelst ge-
„ voel hen afpersſen, leezen. —— *Hier*
„ *rusten de Verdeedigers der Vryheid, die*
„ *voor het Geluk des Volks hun leeven op-*
„ *offerden!* Uit hunne asch worden braa-
„ ve en waardige Voorſtanders der Vry-
„ heid herbooren, welken over het nood-
„ lot hunner Vaderen eene geduchte
„ wraak zullen oefenen.

„ Welaan dan, onze Medeburgers! on-
„ ze Broeders! en gy allen, die deeze
„ plegtigheid bywoont! vereenigen wy
„ ons onderling met deeze heilige belof-
„ te, dat wy nimmer zullen rusten vóór
„ dat het waare Volksgeluk, op onwan-
„ kelbaare gronden, zal gevestigd zyn.
„ Dan zal de eeuwig gezegende Vryheid
„ zich in haare luisterryke gedaante aan
„ ons vertoonen, en wy zullen haarer
„ waardig zyn; dan zullen wy de waare
„ Gelykheid tot ſtand brengen, en hier
„ gevestigd zien; dan, ja dan, zal de
„ beminnelyke Broederſchap onder ons
„ gevonden worden!

De Spreeker wendde zich vervolgens Aanſpraak aan Noël.
tot den Agent Noël, en voerde hem dit
korte woord te gemoete. „ Burger Mi-
„ nister! Wees Getuigen van het ge-
„ noegen en de vreugde, welke het *Ba-*

XXV. BOEK. 1795. „ taafsche Volk gevoelt, daar het de tyding van de glorieryke Zegepraal verneemt, welke het *Fransche* Leger op onze algemeene Vyanden behaald heeft. „ Ontvang, door mynen mond, de betuiging van het aandeel, het welk dezelve aan het geluk en den voorspoed van ééne Natie neemt, waar mede het zo naauw verbonden is, en tevens den kus van Broederschap, dien ik U, in zynen naam, aanbiede."

Dit zeggende omhelsde de Voorzitter den Burger Gezant, ten teken der zuivere eenstemmigheid en wederkeerige genegenheid des *Bataafschen* en *Franschen* Volks. Het om hoog heffen der hoeden op Zydgeweer en Bajonetten gestooken, ging gepaard met een drievoudig Hoezee! en werd gevolgd door een keurig Krygsmuzyk, 't welk de Commisfie na de Zaal van het Committé van Algemeen Welzyn geleidde, naa dat de Gewapende Magten waren afgetrokken.

Betuigd genoegen des *Franschen* Gezanten. De Burger Noël, met den stoet, te gemelder Zaale te rug gekomen, betuigde het streelend genoegen en hartlyk gevoel over het Vreugdebetoon van deezen dag; met verzekering, dat de *Fransche* Republiek, welke hy van deeze deelneeming verslag zou geeven, in allen gevalle, toonen zou, dat zy de belangen deezer Republiek, aan welke zy zo naauw was verbonden, op alle mogelyke wyzen, zou helpen handhaaven; op dat eindelyk, door de vereenigde werkzaamheden het geluk der

der beide Volken, mogt gevestigd, deeze Republiek in haaren voorigen luister hersteld, en alles door een heilryken Vrede voor beide de Republieken gevolgd worden (*).

XCIV. BOEK. 1795.

Algemeene gesteldheid van het Zeeweezen.

Viel 'er zo veel, in het eerste Jaar der Omwentelinge, met de Landmagt te doen, niet minder werks vondt men met het Zee-Weezen. Wy hebben gelegenheid gehad om de deerlyke Gesteltenisse van 't zelve, ten dage der Omwentelinge, in 't breede te schetzen (†); als mede te vermelden, hoe de Admiraliteits Collegien vernietigd en vervangen waren door een *Committé van Marine* (§). In den aanvange deezes Boeks zagen wy hoe het zelve met dat der *Landmagt* deelde in schaarschheid van Penningen, om de groote onderneemingen, tot welke zy opgeroepen wierden, te volvoeren. Hunne klagten klonken op denzelfden toon, en noodeloos is derzelver herhaling. Ons plan vordert het vermelden van de voornaamste en den Lande belangrykste gebeurtenisfen, betreffende dit Bestanddeel van deszelfs Magt, voorheen in *Europa* zo beroemd, en in andere Werelddeelen zo geducht; doch thans tot een staat van geringheid verzonken, die de Vereenigde Gewesten, eene plaats onder den rang der Zee-

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 26 Dec. 1795.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist* XXIX. D. bl. 164—191
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXX. D. bl. 16—20.

XCII. BOEK. 1795. Zeemogenheden scheen te weigeren; terwyl derzelver nieuwe Bondgenoot, hoe Zegepraalend te Land, magtloos op Zee was: behalven ter Kaapvaard, tot geen geen geringen afbreuk der *Engelschen.*

Oproeping der Zeebevelhebberen. Het Committé tot de *Zaaken* van de Marine deed een Berigt uitvaardigen, by het welk alle Officieren, die zich in 's Lands Zeedienst hadden bevonden, uitgenoodigd werden, om, begeerden zy, op nieuw, in denst te treeden, des, binnen den tyd van veertien dagen, schriftelyk kennis te geeven met vermelding van hunne Naamen, Woonplaatzen, als mede van de Qualiteiten waar in, den tyd wanneer, en de Schepen waar op, zy gediend hadden (*).

Veeler bereidvaardigheid. Het ontbrak niet aan bereidvaardigen tot het wederkeeren in den Zeedienst van den Lande. Onder anderen kreeg dit Committé van de Algemeene Staaten de weete, dat Capitein OORTHUIS, zich met zyn Schip in *Plymouth* bevindende, het besluit van hun Hoog Mogenden, wegens 's Lands Zeedienst ontvangen hebbende, daar aan zou gehoorzaamen; dat de Capitein BOSCH, desgelyks met zyn Schip in *Engeland*, geweigerd hadt, zich naar de bevelen van den geweezen Admiraal Generaal te schikken, dat hy, en de geheele Krygsraad aan zyn Boord, geene andere orders, dan die van hun Hoog Mog. zou opvolgen (†). Men

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 69.
(†) *Decr. der Prov. Rep. van Holl.* 23 Juny 1795.

Men bleef niet in gebreken om op den Staat van 's Lands Vloote onderzoek te doen. Een Lid uit de Vergadering van *Holland* ÆNEÆ, de Zeecapiteins STORY en LUCAS, met den Scheepsbouwmeester GLAVEMANS, kreegen last van hun Hoog Mogenden om, in de Zeehavens deezer Landen, de Oorlogschepen te onderzoeken en derzelver gesteldheid tot den dienst op te neemen (*).

XCIV. BOEK. 1795. Onderzoek wegens den Staat van 's Lands Vloot.

Intusschen ontving onze Staat, van tyd tot tyd, de moedbenemendste berigten wegens de daadlyke gesteldheid des Zeeweezens. Welgestaafde kundschappen uit *Zeeland*, door de Schouts by Nagt MELVILL en HARINGMAN gaven te verstaan, dat de weerloosheid der Schepen, daar ter Reede, aan den *Franschen* Generaal CARNIER blootgelegd, hem overtuigd hadt, van de onmogelykheid om eenige Schepen, welke van daar zouden willen uitloopen, te onderzoeken, of aan te houden, en dat zy althans zich niet zouden kunnen verzetten tegen een verrassenden onverhoopten aanval des Vyands; twee zaaken, hem by herhaalde Staatsbesluiten aanbevolen.

Slegte gesteldheid van dezelve.

Even ongunstig als uit *Zeeland*, waren de voorloopige kundschappen door het Committé wegens de gesteldheid van 's Lands Vloot in alle Zeegaten der Republiek. Te *Hellevoetsluis* bevonden zich slegts

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 22 Feb. 1795.

XCIV. BOEK. 1795. flegts twee Fregatten, een van veertig, en een van twintig Stukken. In 't Vlie was maar één, en een zeer gebrekkig Schip. Op de Reede van *Texel* waren geen Schepen, alle lagen zy in het *Nieuwe Diep* (*); doch waren, door het afdanken des Zeevolks, van geene genoegzaame Manschap voorzien om ter Reede te kunnen worden opgebragt. Daarenboven was het Volk, waar aan men de afdanking beloofd hadt, ongezind om de bevelen uit te voeren, en de magt om 't zelve te dwingen ontbrak. Om alles te doen, wat zy, in deezen verlegen toestand, konden, was 'er bevel gezonden om de Manschappen, die schulden aan Boord, of by hunne Slaapbaazen, hadden, waar op men dus eenig regt hadt, tot dat die schulden waren ingewonnen, niet af te danken; maar op twee of drie Schepen te verdeelen; ten einde dezelve, zo veel mogelyk te voorzien, en zo spoedig doenlyk, op de *Texelsche* Reede te brengen.

Met het hoogste regt verklaaren de Leeden van dit Committé, te dier gelegenheid, „ dat zy den allerdesolaatsten „ staat, waar in zy de Marine van dit „ Land, by de aanvaarding van hunne „ Posten vonden, geenszins voor hunne „ rekening konden neemen, of daar „ voor verantwoordelyk konden of wil„ den

(*) Welke Schepen zich daar bevonden, hebben wy opgegeeven in onze *Vaderl. H.* XXIX. D. bl. 228.

„ den zyn; dat hunne verantwoording al- XCIV.
„ leen begon met hunne Administratie, BOEK.
„ en ook niet verder gaan kon, dan de
„ middelen zelve fourneerden, om het 1795.
„ geen voor de Marine noodig was, in
„ 't werk te stellen."

Zy droegen wyders voor, dat 'er ten hoogsten aan gelegen lag, met allen spoed, eene Vloot in Zee te brengen, om gezamenlyk met de *Franschen*, den vyand afbreuk te doen; immers hem te beletten de Republiek te benadeelen. Zulks verwagtte de *Fransche* Republiek van deezen Staat, welken zy als geene Bondgenoot zou kunnen aanmerken, zo lang zy niet zag, dat dezelve eenig nut aanbragt. Uit verwaarloozing niet alleen; maar ook uit verwyl van eene behoorelyke uitrusting ter Zee, stonden de nadeeligste gevolgen te duchten. De Koophandel schreeuwde om behoorelyke bescherming. De Vaart op de *Oostzee* stondt eerstdaags aan den gang te gaan; vertraaging daar in dreigde, binnen kort, gebrek aan leevensmiddelen hier te Lande (*).

De noodzaaklykheid van versterking aangedrongen.

De zelfde redenen, met andere gepaard, golden even zeer voor den Handel op *America*, en onze Volkplantingen, die om voorraad en voorziening in alle opzigten smagten. Op de *Middellandsche Zee*, en de

(*) Met hoe veel gronds zy dit voorstelden, kan men overtuiglyk ontwaaren uit het geen wy des vermeld hebben in onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 222 *enz.*

XCIV. BOEK.

1795.

Geld gevorderd.

de *Oost-Indien* kon, zonder bescherming van 's Lands wege, geen handeldryvende Vaart plaats hebben.

't Was wel in het vermogen van het Committé tot de Marine schikkingen te beraamen om Manschappen aan te werven, de voorhanden zynde Schepen in staat te stellen, toe te rusten; doch niets van dit alles kon daargesteld worden, indien de Bondgenooten hun niet van de noodige Penningen voorzagen, die in des te grooter sommen zouden noodig weezen: dewyl zy niet alleen zouden moeten strekken voor 't geen te doen stondt, maar ook tot afbetaaling van de schulden door het voorig Bestuur gemaakt, en verbaazende agterstallen aan Gagien. Zonder voldoening van deezen zou men noch Credit by de Leeveraars der noodwendigheden, noch bereidwilligheid by het Volk om dienst te neemen, aantreffen.

Op deezen grond drongen zy aan, dat hun Hoog Mog. alle de Gewesten zouden aanmaanen tot opbrengst der reeds toegezegde, dan nog niet voldaane Petitien. Onverwyld hadden zy, geheel van Geld ontbloot, Geld te hunner beschikkinge noodig tot de meest dringende uitgaven; verscheide Leeveraars hadden, uit hoofde der voorige wanbetaalingen, reeds geweigerd eenig Credit te geeven. Zy beloofden een nader opgave (*).

Ten

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 13 Maart 1795. Wy mogen wegens den uitslag deezer nadere opgave terugwyzen op het vermeldde hier boven bl. 238.

Ten deezen dage deelde het Committé tot de zaaken der Marine hun Hoog Mogenden mede, hun voordragt by de Representanten der *Fransche* Natie, of zy aan den Generaal VAN WINTER, thans in *Franschen* dienst, zynde een *Nederlander* van geboorte, beide de taalen kundig, niet zouden kunnen veroorlooven, om, by voorraad, de post van Adjudant Generaal tot Organisatie der Marine op zich te neemen. Een Verzoek door de *Fransche* Representanten toegestaan, en een Voorstel door hun Hoog Mogenden goedgekeurd (*).

XCIV. BOEK. 1795. VAN WINTER tot Adjudant Generaal ter Organisatie der Marine aangesteld.

Een der eerste verrigtingen van het Committé tot de zaaken der Marine was het begeeven van eenige Lands Schepen aan zodanige Bevelhebbers, die, naa zich op de gevorderde wyze aangediend te hebben, geoordeeld werden de nieuwe orde van zaaken toegedaan te zyn, en het vertrouwen der Natie te verdienen, en uit den dienst ontslaagen, in hun voorigen rang werden aangesteld (†).

Veele Zeeofficieren bieden zich aan en worden geplaatst.

De

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 13 Maart 1795. Wy hebben deeze Vaderlander, DE WINTER, die in vroegeren tyde in 's Lands Zeedienst geweest was, reeds ontmoet, ter *Texelsche* Reede, in onderhandeling met het Scheepsvolk. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIX. D. bl. 175.

(†) Behalven dit Schip, *de Vryheid*, van 74 Stukken, werden begeeven,
De Staaten Generaal, 74 Stukken, aan S. STORY.
De Revolutie, (eertyds *Prins Fredrik*, van 64 Stukken, aan J. H. BLOYS VAN TRESLONG.
Dordrecht, 64 Stukken, aan ENGELBERT LUCAS.

 De

XCIV. BOEK. 1795. De Winter tot Vice Admiraal en Commandant der Vloote aangesteld.

De éénige, thans voor de eerste keer, met een Schip begiftigd, was de gemelde DE WINTER, die het Linieschip *de Vryheid* werd toegeweezen. Baarde dit opzien, niet minder werd zulks verwekt, toen, op het voorstel van het Committé tot de zaaken der Marine, aan deezen Burger, naa diens verzogt en verleend ontslag uit *Franschen* Krygsdienst, by de Aanstelling tot Vlag-officieren, niet alleen het Vice-Admiraalschap werd opgedraagen; maar hy ook tot Commandant van 's Lands Vloot aangesteld (*).

Iets wegens diens vooraanstelling.

Dan de bevreemding deswegen, welke men zou mogen agten, dat met ongenoegen der andere Vlootvoogden gepaard ging, die zich, gelyk men 't noemt, over 't hoofd gesprongen zagen, zal zeer verminderen, indien men weet hoe het, in den

De Gelykheid, (voorheen *Prins Fredrik Willem*) van 64 Stukken, aan H. REYNTJES.
De Broederschap, (voorheen *Prinses Louisa*) van 64 Stukken, aan P. J. GERVAIS.
Delft, van 50 Stukken, aan J. REYNBENDE.
De Pollux, van 40 Stukken, aan W. A. BLOYS VAN TRESLONG.
De Braave, (voorheen *Prinses Frederica Sophia Wilhelmina*) van 36 Stukken, aan H. JACOBSON.
De Bellona, van 20 Stukken, aan H. J. ORT.
De Alarm, van 20 Stukken, aan H. A. RUISCH.
De Snelheid, van 18 Stukken, aan A. HOLLAND.
De Panther. van 16 Stukken, aan J. N. KRAFT.
De Echo, van 16 Stukken, aan J. D. MUSQUETIER.
De Mug, van 8 Stukken, aan C. CORNELISSEN.
N. Nederl. Jaarb. 1795. bl. 1815.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 2 en 39 Juny 1795.

J. W. DE WINTER.

Sicardi, del. *Vinkeles, Sculp.*

eersten tyd naa de Omwentelinge, geschaapen stondt, dat de *Fransche* Admiraal Stabel na *Holland* zou trekken om aldaar over de Vloot in de *Noordzee* het Opperbevel te voeren. Een ontwerp 't geen onze Afgezanten Blauw en Meyer hoope kreegen, dat in duigen zou vallen, en het Bevelhebberschap der Vloote aan een *Nederlander* zou worden toevertrouwd (*). Een hoop versterkt door de volgende bestellingen in *Frankryk* omtrent de bescherming der *Hollandsche* Schepen, en het in veilige haven brengen derzelven; als mede het zenden der noodige orders uit *Frankryk* om de *Hollandsche* Marine ten spoedigsten in staat te stellen tot het beschermen der Koopvaardye (†). Alles gepaard met de uitzigten onzer Onafhangelykverklaaringe, naa welke de gemelde inrichtingen op onze Vloot plaats greepen. XCIV. BOEK. 1795.

By deeze aanstellingen bepaalde men de Tractementen der Vice-Admiraalen op 2400, en der Schouten by nagt op 1250 Guldens, zonder onderscheid tot welke Vlag zy behoorden (§). Dan, naa het vaststellen van het Plan ter Organisatie van de Landmagt, dienden de Vlag-officieren A. Braak, Jan Sels, J. W. de Winter, H. Reintjes, F. A. Meurer en

Wegens de Jaarwedden der Hooge Zee-officieren.

(*) *Brief van* Blauw *en* Meyer *aan* Quarles 17 Maart 1795. MSS.

(†) *Brief van* Blauw *en* Meyer *aan* Quarles 25 Maart 1795. MSS.

(§) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 30 Juny 1795.

XCIV. BOEK. 1795. en J. H. Blois van Treslong een Verzoekschrift in, waarby zy verlangden, dat hun Hoog Mogenden geliefden te overweegen, of niet de Vice-Admiraals en Schouts by Nagts, byna gelyke bezolding behoorden te ontvangen, als de Luitenant Generaals en Generaal *Majors*, en vervolgens in Zee zynde, en over een Schip of Vloot bevel voerende, de Tafelgelden en Tractementen te genieten volgens de bepaaling by hun Hoog Mogenden onlangs vastgesteld. Het Verslag daar op door het Committé tot de Zaaken der Marine uitgebragt strekte daar heen, om, ter voldoeninge aan dat Verzoek, den Vice Admiraal van de *Roode Vlag* een Jaarlyksche vaste Bezolding van 7000, aan dien van de *Witte Vlag* 6000; en aan die van de *Blaauwe Vlag* 5000 toe te leggen: als mede aan den Schout by Nagt van de *Roode Vlag* 3500, aan die van de *Witte Vlag* 3000, en aan die van de *Blaauwe Vlag* 2500 toe te staan (*).

Frieslands aanmerkingen, op het voorstel van Verhooging der Jaarwedden. De Afgevaardigden van *Friesland* by hun Hoog Mogenden hadden dit verslag overgenomen. De Representanten des Volks van *Friesland* lieten daar op in het midden brengen, dat zy, met het Committé, het welk dit verslag hadt uitgebragt volkomen overtuigd waren, dat onder andere middelen, van welken men het herstel van de waardigheid en luister der Republiek met grond verwagten mogt, eene

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 25 *Sept.* 1795.

eene geduchte *Zeemagt* ten allen tyde, en vooral in de tegenwoordige omstandigheden, moest geteld worden. Uit dit oogpunt beschouwd konden zy den yver des Committés om eene billyke bepaaling en verhooging dier *Zee*-Officieren te bewerken, niet nalaaten goed te keuren, en te pryzen.

Dan 'er waren eenige gewigtige bedenkingen by hun opgekomen, welke hun bezwaar deeden vinden om in dien voorslag toe te stemmen. Zy gaven dezelve op in bewoordingen, welke verdienen afgeschreeven te worden, zo om der zaake wille, als om *Frieslands*, byzonder gevoelen ten deezen dage, te toonen (*). — *Voor eerst* merkten zy op, „ Kon het niet „ ontkend worden, dat de gemelde Vlag- „ Officieren, op de aan hun voorheen „ toegezegde Tractamenten hunne Posten „ in het eerst aanvaard hadden, zonder „ zich, zo veel zy wisten, over derzel- „ ver te groote bekrompenheid, ter Ver- „ gaderinge van hun Hoog Mogenden, te „ beklaagen, voor en al eer zy door het „ gearresteerd Plan van Organisatie voor „ de Landmagt, van eene in het oogloo- „ pende onevenredigheid tusschen hunne „ Inkomsten en die, welke by dat Plan „ aan de Hoofdofficieren der Marine van „ den Staat worden toegelegd, onderrigt „ waren. — Vóór dien tyd hielden zy „ zich met hunne Posten, en daar aan

„ ver-

(*) Men zie te rugge op bl. 271 hier boven.

XCVI BOEK. 1795.

„ verknogte Tractementen, te vrede „ derzelver geringheid werd door den „ yver, om zich voor het opkomend Ge„ meenebest in de bres te ſtellen, by „ hun opgewoogen, en zy twyfelen niet „ of die zelfde yver zou hun by blyven, „ en hun aanſpooren, om zich by eene „ Natie, die de waarde van hunne Pos„ ten kent, door roemryke daaden ver„ dienstlyk te maaken, al ware het, dat „ de Bondgenooten, niet aanſtonds en „ eenſtemmig in de voorgeſlaagene ver„ hooging van hunne Tractementen kon„ den bewilligen: vooral daar zy zich „ konden en moesten verzekerd houden, „ dat niets dan de last der Uitgaven, „ waar onder alle Provincien thans by„ kans bezweeken, de onverwylde vervul„ ling van hunne begeerte in den weg „ kon ſtaan.

„ Wy, vaaren zy voort," gevoelen de „ billykheid van meergemeld Verzoek, „ dat naamlyk tusſchen de Jaarlykſche „ Tractementen van de Vlag-Officieren „ by de Marine en van de Hooge Offi„ cieren by de Landmagt eene behoore„ lyke evenredigheid worde in agt geno„ men. Wy kunnen niet ontkennen, dat „ door het goedgekeurd en in werking „ gebragt ontwerp van Organiſatie deeze „ evenredigheid geheel weggenomen, en „ tot het verzoek der Vlag-Officieren, „ om verhooging van hunne Tractemen„ ten aanleiding gegeeven is; maar voor „ deezen misſlag zyn wy, in geenen dee-

„ le,

„ le, aanspraaklyk, en allerminst gehou- XCIV. BOEK. 1795.
„ den, om denzelven nu te vergoeden.
„ Want onder andere remarques, welke
„ de Provisioneele Representanten van
„ *Friesland* op het even gemeld Plan
„ hadden, was ook deeze, dat de Trac-
„ tementen der Officieren te hoog gesteld
„ waren. Zy drongen op derzelver bil-
„ lyke verlaaging aan, en hadt men hier
„ in naar hunnen voorslag geluisterd, men
„ zou niet slegts een aanmerkelyke som
„ uitgewonnen, maar ook de Vlag-Offi-
„ cieren niet als het ware gedwongen
„ hebben, van het bovengemeld verzoek
„ ter Vergadering van hun Hoog Mog.
„ in te leveren. —— Wy zouden ons dus
„ met het hoogste regt, aan eene ver-
„ meerdering van uitgave kunnen ont-
„ trekken, welke wy, hoe zeer zy thans
„ ook door de omstandigheden gebillykt
„ en gevorderd worden, in tyds, getragt
„ hebben voor te komen.

„ Hier by komen eindelyk nog de bui-
„ tengemeen hooge groote en talryke Pe-
„ titien, zo ten behoeve der Zee- en
„ Landmagt, als ter betaalinge der *Fran-*
„ *sche* Troepen, in onzen dienst overge-
„ nomen en ter naakoming van het Trac-
„ taat met de *Fransche* Natie geslooten,
„ waar aan onophoudelyk moet voldaan
„ worden. —— Petitien en Fournissemen-
„ ten, welke elkander gestadig als ver-
„ dringen, en waar door 's Lands Kas on-
„ ophoudelyk van Contanten ontbloot
„ wordt, —— Petitien, waar by niet

„ slegts

XCIV. BOEK. 1795.

„ flegts bepaalde, schoon geweldig groo-
„ te Sommen gevorderd worden; maar
„ by welke zelfs het regt wordt voor-
„ behouden om min of meer onbepaal-
„ de vorderingen te doen.

„ By zulk een toedragt van Zaaken,
„ alles, wat maar *mogelyk is*, te bezui-
„ nigen, is de pligt van elken Patriot,
„ die met het vertrouwen zyner Mede-
„ burgeren vereerd, aan het Roer des
„ Bewinds geplaatst is, en kan ons dus
„ nimmer als eene kleinagting voor 's Lands
„ Zeemagt, of van hun die de Repu-
„ bliek te Water dienen, worden toege-
„ rekend, als wy, in het tegenwoordig
„ tydstip aarzelen, om tot eene Verhoo-
„ ging van Tractementen van de Vlag-
„ Officieren eene toestemming te geeven,
„ welke wy, in betere dagen, by rui-
„ mere Financieele omstandigheden, met
„ eene grootere bereidvaardigheid zullen
„ inwilligen (*)."

Nader voorstel deswegen.

Ter gelegenheid eener nadere overweeging van dit Verzoek der Vlag-Officieren, werden de Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge gelast, om de zaaken daar heen te stuuren, dat op de Jaarwedden deeze verminderende bepaling zou worden gemaakt, voor een Vice-Admiraal van de *Roode Vlag* 6000; van de *Witte Vlag* 5000; van de *Blaauwe Vlag* 4000; voor een Schout by

(*) *Resol. van de Represent. van het Volk van Friesl.* 2 Oct. 1795.

by Nagt van de *Roode Vlag* 3000, van de *Witte Vlag* 2400, van de *Blaauwe Vlag* 1800 Guldens. Zy voegden 'er, als eene voorwaarde, by, dat de Vlag-Officieren, deeze verhooging bekomende, zich, ten allen tyde, niet alleen gereed moesten houden; maar ook zodanigen werklyken dienst doen, als het Committé van Marine van hun zou vorderen, zonder daar voor eenige daggelden of kosten in rekening te mogen brengen (*).

XXV. BOEK. 1795.

Niet alleen was het Committé tot de Zaaken van de Marine werkzaam, om de Jaargelden der Vlag-Officieren dus te verhoogen; maar ook voor het welweezen des Zeevolks te zorgen. De plaatshebbende inrichtingen behelsden veel dat om verbetering riep; deeze poogden zy daar te stellen in een aantal Artykelen, welke zy in het licht gaven. Veel was 'er in veranderd, veel daar in gebragt tot verligting van drukkende bezwaaren en afkneevelingen, waar aan de Zeeman in 's Lands dienst zich voorheen vondt blootgesteld; veel bleef 'er nog over. Het Committé gaf het ook geen hooger tytel dan *Provisioneele Verbetering voor het Zeevolk* (†).

Provisioneele verbetering voor het Zeevolk.

Schoon dit alles ingericht was om Volk tot het bemannen van 's Lands Schepen uit te lokken, ging zulks met traagen tred. Dit gaf aanleiding dat het Committ-

Plan om een aantal der Land-Militie

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 30 Nov. 1795.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1560—1565.

XCIV. BOEK. — 1795.

mitté tot de zaaken der Marine, zich by dat van het Committé te Lande vervoegde. Naa gehoudene over- en wederspraak kwamen zy overeen, dat, aangezien de noodwendigheid om 's Lands Schepen van Oorlog spoedig met Manschappen te voorzien, 'er een *getal van 2000 of 2500* man, de noodige Onder-officiers, Corporaals en Tamboers daar onder begreepen, alle zo veel mogelyk vrywillige manschappen, uit de Armée zouden genomen worden; doch indien, onverhoopt, niettegenstaande alle de voordeelige schikkingen, in deezen gemaakt, het vereischte getal niet mogt worden gevonden; dan zouden zy, by looting, uit de Compagnien moeten genomen worden, mits geen ouder dan vyf en veertig jaaren, en vry van Lichhaamsgebreken. Dit Plan droeg de goedkeuring van hun Hoog Mogenden weg (*).

in Zeedienst te brengen.

Het mislukken van deezen maatregel.

Verre nogthans bleef het 'er af, dat deeze maatregel aan het bedoelde einde beantwoordde. Vrywilligers traden in kleinen getale te voorschyn. De Looting, die dit gebrek aan Vrywilligers moest boeten, zogten veelen te ontduiken, door zich aan den dienst te onttrekken, en het verloop, reeds zo sterk onder de Krygslieden, te vermeerderen. Eene Afkondiging daar tegen ingerigt, werkte niets uit (†). Om een geheel verloop te voorkomen, vonden hun Hoog Mogenden het noo-

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 19 Juny 1795.
(†) *Resol. van hun Hoog Mog.* 27 Juny 1795.

XIII. BOEK. 1795.

noodig, de Manschappen, die gebleeven waren, ingevalle 'er geenen zich vrywillig tot den voorgeslagen Zeedienst aanboden, geheel en al vry te stellen; met herhaalde toezegging van de uitgeloofde voordeelen, aan die bereidwillig, op dien voet, in 's Lands Zeedienst traden. En poogde men de Verlaaters van hunnen dienst, die vrywillig terug keerden, onder eene andere Looting te brengen, met aanbod van dezelfde voordeelen voor hun, op welken het lot viel: terwyl, met verlies daar van, en alleen met genot van Maandgeld op 's Lands Schepen, zouden gebragt worden, de opgevangen Wegloopers, die zulks verzogten (*).

Misbruiken der Wervers tot den Zeedienst tegengegaan.

Eenige Wervers voor den Zeedienst betoonden zich te over yverig om Manschappen op de Schepen te bekomen: dewyl zy zich niet ontzagen, zommigen daar toe aan te neemen, die daadlyk tot de thans onder de in dienst zynde Landtroepen van den Staat, of werklyk in dienst waren van dat gedeelte der *Fransche* Armée, welke zich tegenwoordig op het Grondgebied van den Staat bevondt, of onder eenigen tytel tot die Armée behoorden, als mede *Fransche* Matroozen, of anderen aan den Zeedienst van *Frankryk* verbonden. Bedryven, die, voor zo verre zy het Krygsvolk van den Staat betroffen, met alle Krygsorde volkomen streeden, en voor zo verre die der *Fransche* Republiek,

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 4 July 1795.

XXV. BOEK. 1795. bliek, rechtstreeks aandruischten, tegen het Regt der Volken, als mede tegen de Vriendschap en Verbintenis tusschen de beide Republieken. De *Fransche* Chargé de Affaires PINSOT hadt zich des by geschrifte beklaagd. Ingevolge hier van werd al zulk bedryf den Werveren ten strengsten verboden (*).

Plan te *Amsterdam* om den Zeedienst te bevorderen.

Middelerwyl waren in *Amsterdam* eenigen, uit overtuiging van de noodzaaklykheid om Gewapende Schepen van dit Gemeenebest in Zee te brengen, ter beveiliging onzer Koopvaarders, die men nog zou willen uitrusten; en van wegen de volle bewustheid, dat 's Lands Finantieweezen, nog niet tot die hoogte was opgesteegen, om zo veel penningen aan het Committé der Marine te kunnen voorschieten, als 'er daadlyk noodig waren, zo tot afbetaaling van de reeds den Lande gediend hebbende Zeelieden, als van hun die op Maandcedels geld geschooten hadden: 't geen noodwendig ten gevolge moest hebben, en ook reeds daadlyk gehad hadt, dat veelen onzer bevaaren Zeelieden zich na elders begeeven hadden, en dat de zodanigen, die nog in den Lande gebleeven waren, geen dienst hadden willen neemen, dan uit hooge noodzaaklykheid: dewyl die geenen, welke voorheen Maandcedels beleenden, niet in staat waren om hun de noodige penningen, zo tot inkoopen van Zeeplunje, als ter voldoe-

(*) *Resol. van hun Hoog Mog.* 21 Aug. 1795.

doening hunner Slaapbaazen, voor te schie- XCIV.
ten, op een redmiddel in deezen bedagt BOEK.
geworden. DE WINTER, toen nog in
Franschen dienst, en de Waterschout HEN- 1795.
DRIK NOBBE, waren op de gedagte gekomen, om by intekening een Fonds op te richten, ten einde, in de eerste plaats, en wel voornaamlyk, de Maandcedels te beleenen, en vervolgens, indien het Fonds tot eene genoegzaame hoogte klom, ook aan hun, die weder dienst wilden neemen, de noodige Zeeplunje te bezorgen. Deeze inval hadt reeds het gewenschte gevolg gehad, dat drie en dertig *Amsterdamsche* Burgers daar op ingetekend en een Fonds van omtrent 16000 Guldens zamengebragt hadden: uit welke Pennigen twee honderd Zeevaarende Persoonen waren geholpen, zo om hunne Uitrusting te bekomen, als om hunne Slaapbaazen iets te kunnen afbetaalen.

Ten einde dit by lange na niet toereikend Fonds te vergrooten, en eene zo wel uitgestrekter als geregelder werking te geeven, hadden de Burgers PIETER IZAAK MENJOLET, JACOB VAN HALMAEL en HENDRIK NOBBE hunne toestemming gegeeven, aan den aanzoek om het beheer van dit Fonds op zich te neemen. Hier van, als mede van de handelwyze, welke zy zich voorstelden te houden, gaven zy den Ingezetenen des Lands, by een in druk uitgegeeven Adres kennis. Ten slot van deeze vervoeging schryvende.

„ Welaan dan Medeburgers! welaan

XCIV. BOEK. 1795. „ dan waare *Nederlanders!* toont nu wederom uwe bekende Vaderlandsliefde, „ tot welzyn van 't algemeen, in deeze „ groote bedoeling, tot opwakkering en „ uitbreiding onzer Zeemagt, 't bolwerk „ van den Staat, en onzer aller Voorspoed: „ dewyl daar door onze buitenlandsche „ Handel kan verleevendigd worden, en „ wy te beter voorzien van de noodzaaklyke behoeftens, tot onzer aller onderhoud, welke ons Land niet genoegzaam opleevert, en tevens zeer veelen „ onzer Medeburgeren, met zwaare Huisgezinnen belast, hier door weder in hun „ beroep hersteld zullen kunnen worden. „ Geen Ingezeten is 'er dus in onze Republiek, die de nuttigheid van deeze „ onze poogingen, uit waare Vaderlands liefde ontstaande, kan miskennen, en „ die, zo wy vertrouwen, niet al het „ zyne zal toebrengen, om deeze Inrichting tot ons innerlyk genoegen te doen „ uitloopen, op dat dezelve tot het laate „ Naageslacht in zegening blyve: terwyl „ wy onze werkzaamheden zullen tragten „ in te richten ten voordeele van alle „ Deelgenooten (*)." —— Schoon dit plan den gewenschten opgang niet maakte, hebben wy het berigt dier pooging niet onvermeld willen laaten.

Voorstel om Wees-kinderen tot

Even min mogen wy hier verzwygen, de jongste poogingen van hun Hoog Mogenden om 's Lands Vloot te bemannen. Door

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3189—3193.

Door het Committé tot de zaaken van de Zee, onderrigt van den traagen voortgang der Wervingen tot 's Lands Zeedienst, gaven zy de Repreſentanten van *Holland* en der andere Bondgenooten den voorſlag te verſtaan van het gemelde Committé, hier op neder komende; dat zy de Stedelyke en Plaatslyke Regeeringen, op 't ernſtigst, zouden aanmaanen om alle Jongens, zich in Armen- Gods- Aalmoesſeniers- of Diakonie-huizen bevindende, ten minſten voor éénen Zeetocht op 's Lands Vloot in dienst te neemen, tegen twaalf Guldens 's Maands, vrye Uitrusting, en vyf en twintig Guldens by hunne komst aan boord. Deeze maatregel kwam het Committé niet alleen zeer geſchikt voor, om grootlyks het gebrek aan Manſchap te vervullen; maar tevens zeer billyk: dewyl deeze Jongens, meestal van de liefdegaven des Lands of der Steden leevende, als Kinderen des Vaderlands geagt konden worden, en meer byzonder verpligt om tot dienst van deszelfs weezenlyke belangens te moeten medewerken, en hun jeugdigen arm tot verdeediging der pas verkreegene Vryheid te verleenen. —— Volkomen ſtemden hun Hoog Mogenden in dien maatregel, en drongen denzelven by hunne rondgaanden Brieve ſterk aan (*).

XCIV. BOEK.

1795.

's Lands zeedienst te gebruiken.

Diepen indruk maakte dit ſchryven op de Proviſioneele Repreſentanten des Volks van

Wat men in *Holland* daar

(*) *Reſol. van hun Hoog Mog.* 22 Jan. 1796.

XCIV. BOEK. 1795. op befloot. van *Holland.* Hun rondgaande Brief aan de Municipaliteiten in dat Gewest, draagt 'er blyk van. Deezen te vervaardigen, was het werk, opgedraagen aan de Burgers VAN OLIVIER, SPELEVELD en HOVENS. Zy voegen 'er eene aanmaaning nevens, aan de *Municipaliteiten*, om met de Armbezorgers der onderfcheidene Gezindheden, den ftaat na te gaan van de Huisgezinnen door hun bedeeld, en in dezelve gefchikte Perfoonen tot 's Lands Zeedienst vindende, deezen door de toezegging eener ruimere bedeeling aan de agterblyvende Huisgezinnen over te haalen; en wanneer zy aan dien voorflag geen gehoor verkoozen te geeven, liever werkloos en lui, ten laste van hunne Medeburgeren, voortleevende, denzulken de Bedeeling, op welke weezenlyke Armen alleen aanfpraak hebben, te onthouden, en dezelve voorts ten nutte van den Lande, tot den Zeedienst te noodzaaken; ten einde de Zamenleeving daar door van de lasten, die der Natie ten fchandvlekke dienden, te ontlasten. — Desgelyks wilden zy, dat de Municipaliteiten zorge zouden draagen, dat alle Inlanders en Vreemden, die openlyk hunne luiheid verraadende, hun beftaan zogten door het aftroggelen van aalmoesfen langs de openbaare wegen, en de kwalyk geplaatfte barmhartigheid hunner medemenfchen misbruikten, dit bedryf ftaakten, dat zy aangehouden, onderzogt en opgezonden zouden worden, om de ten Zeedienst bekwaa-

kwaamen, tot denzelven te noodzaaken (*). XCIV. BOEK.

Deeze maatregel hadt, behalven het nieuwe, in veeler oog eene hardheid, bovenal ten opzigte van de Weeskinderen, dezelve werd mispreezen, gewraakt, en gevolglyk op verre na niet algemeen doorgezet. Op enkele plaatzen egter, vondt dezelve ingang en medewerking. Ten voorbeelde mogen wy *Haarlem* bybrengen. Te dier Stede hadt men de aanschryving des gemelden Besluits niet ontvangen, of het Stadsbestuur benoemde eenige Burgers, voorzien met breede magt, om alles aan te wenden, wat kon strekken om deeze zaak te bevorderen. Gelukkig slaagden zy; behalven dat zy in een aantal Burgers de geestdrift voor 's Lands Zeedienst opwekten (†), vonden zy zeven en dertig Jongelingen, uit onderscheidene Wees- en Armenhuizen, volvaardig om in den Zeedienst te treeden. Alles te hunner uitrustinge en vertrek gereed zynde, begreepen de Gelastigden tot dat werk, dat het voor den Zeedienst bevorderlyk zou zyn, die Weezen een eenigzins staatlyk uitgeleide te doen. Hier toe volmagt be-

1795. Uitwerking daar van, byzonder te *Haarlem*.

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 28 Jan. 1796. Andere Bondgenooten ondersteunden dien maatregel niet, en was dezelve in *Holland* zelve, niet algemeen van een gewenschten uitslag. *Dagverbaal van de Handelingen der Nat. Vergadering* I. D. bl. 81.

(†) *Haarlem* hadt 250 Man opgeleverd, een voorbeeld nergens anders, naar evenredigheid, gevolgd. *Dagverbaal* als boven.

XCIV. BOEK. 1795. bekomen hebbende, beraamden zy de noodige schikkingen met den Commandant van de Gewapende Burgermagt, en dien der Krygsbezetting. De wakkere Jongelingen verscheenen op den Stads Doelen, en namen het ontbyt, ten hunnen onthaale, door de Officieren der *Schuttery* aangericht. Eenigen uit het Stadsbestuur by deeze plegtigheid tegenwoordig, opende een hunner dezelve met eene aanspraak, de Jongelingen hunne verpligting voor oogen houdende, met voordragt van de uitzigten op bevordering, wanneer zy, als regtschaape Vaderlanders, hun pligt getrouw vervulden. Dit werd gevolgd van een staatlyk Krygsmans uitgeleide, zamengesteld uit Gewapende Burgers en een gedeelte der Krygsbezetting, met Trommel en Muzyk. Daar toe gelastigden uit het Stadsbestuur, vergezeld door een Regent van ieder der Godshuizen, uit welken de Kinderen gekomen waren, traden in den trein, die de Weezen, in hunne Matroozen Kleeding, daar één hunner een Nationaale Vlag droeg, na de *Spaarnwouder-poort* geleidde, waar de schuit gereed lag om deeze Jongelingen ter plaatze voor hun bescheiden, te voeren (*). De vreemdheid der zaake maakte der toeschouweren meenigte groot: terwyl de volvoerde maatregel, naar elks byzonder inzien, hoog gepreezen of sterk gelaakt werd; schoon dit laatste meer mompelend,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 665.

lend, en het eerste luidruchtig geschiedde. XCIV. BOEK.

In het ten deezen tyde zo zeer woelig *Rotterdam*, bestondt eene *Vergadering van de Protesteerende Gemeenebestgezinde Societeit*. Deeze opgewekt door de Aanschryving der Provisioneele Representanten van *Holland*, oordeelde, op haare wyze, te moeten medewerken tot bevordering van den Zeedienst. Zy beraamden een Plan tot een Fonds, om aan de Vrouwen of Huisgezinnen der diensneemenden, geduurende hunne afweezigheid, eenigen onderstand te bezorgen; behalven de uitgeloofde Premie van den Lande, aan de bevaaren Zeelieden, die zich, zonder tusschenkomst van Volkhouders of Wervers, by de Marine te *Rotterdam* aangaven, eene gifte, onderscheiden naar derzelver bekwaamheden en rang in den Scheepsdienst, uit te reiken; teffens de Werving buiten *Holland* aanmoedigende, door het toezeggen van handgeld. — Van het aanweezen dier Commissie, als mede van derzelver plan en werkzaamheden, gaf dezelve niet alleen berigt in onderscheidene Nieuwspapieren; maar zondt daarenboven een rondgaanden Brief aan alle *Vaderlandlievende Burgercorporatien* en *eenige Particuliere Persoonen in de Bataafsche Republiek*. In deezen wilden zy, met terzydestelling van de geschillen, die niets gemeens hadden met het oogwit der Commissie tot bevordering van 's Lands Zeedienst, alle Vaderlanders opwekken tot deelneeming en medewerking in dit Plan. Gaarne wenschten zy het daar heen te

1795. Plan te *Rotterdam* tot bevordering van den Zeedienst.

XCIV. BOEK. 1795.

te stuuren, dat, zo wel als in *Rotterdam*, ook in de Steden *Amsterdam*, *Hoorn* en *Vlissingen*, waar men Departementen van de Marine vondt, eene Hoofdcommissie tot medewerking werd opgericht. —— Tot aanmoediging 'er byvoegende, dat het Fonds te *Rotterdam*, of reeds ingeteekend, of toegezegd, genoegzaam toereikend was, om voor den, by voorraad bepaalden tyd, van zes weeken, den beloofden Onderstand en Premien, voor *Rotterdam*, 'er uit te kunnen betaalen (*).

Aantal van Schepen in Oogstmaand reeds in dienst gesteld. Gunstig verslag deswegen.

Ondanks het zo menigmaal, met rede, uitgeboezemd Gelgebrek, ondanks de moeite om Scheepsvolk ter bemanninge te krygen, bragt de onvermoeide vlyt van het Committé tot de zaaken van de Marine, binnen drie maanden tyds, het zo verre, dat het in staat was twaalf Schepen van Linie, en achttien Fregatten in dienst te stellen. De Afgevaardigden van het Committé Militair, VAN WICKEVOORT CROMMELIN en VAN DE WALL gelast, om den staat van Verdeediging aan de *Helder* en op *Texel* op te neemen, en de noodige bevelen te geeven, om onverwyld de Kusten en Zeegaten in staat van verweering te brengen, des verslag doende, maakten met onderscheiding gewag van een bezoek door hun afgelegd, aan 's Lands Schip *de Ruiter*, onder bevel van den Vice-Admiraal en Commandant der Vloot, DE WINTER, 't welk hier op neder kwam. Dat

zy

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1796. bl. 723—729.

zy niet genoeg konden roemen, den ſtaat, XCV. waar in zy 's Lands Vloot hadden bevonden: dewyl het tot verbaazing van de geheele wereld zou moeten ſtrekken, dat, in zo korten tyd, zonder Geld en zonder Matroozen, uit den poel der vergetelheid eene Vloot was te voorſchyn gebragt, waar van men met reden kon verwagten, den ouden luister van *Nederlands* Zeehelden te zullen zien herbooren worden. Te meer, daar eensgezindheid onder de Officieren, Vryheid en Broederſchap onder het Volk, zich met gehoorzaamheid aan de Wetten, en die ondergeſchiktheid aan de bevelen, welke alleen de overwinning van Heirlegers en Vlooten kan daarſtellen, alzins vereenigden: terwyl tevens het braave Volk de duidlykſte blyken aan den dag lag van hunne begeerte en yver, om des noods 's Lands Vyanden te bevegten: immers om het Vaderland en den Koophandel te verdeedigen, om de Vryheid, gepaard met eene gepaste Gelykheid, te behouden, en om dit Gemeenebest ten allen tyde te doen zegepraalen.

BOEK. 1795.

Deeze heuchlyke bevinding noopte de Afgevaardigden, om, met overleg van den Commisſaris van het Committé van Marine, SPEELEVELD, en van de Vice-Admiraals DE WINTER en REYNTJES, en aangemoedigd door den *Franſchen* Generaal LAURENT, aan het Volk der Vloote eenig verſch Vleesch te doen uitdeelen; waar van zy de beſchikking aan gemelde Vice-Admiraals overlieten. De Burger VAN

WIC-

XXIV. BOEK. 1795. WICKEVOORT CROMMELIN maakte zulks aan de Schepelingen van het Schip *de Ruiter*, op het halfdek vergaderd, bekend. Het Volk beantwoordde zulks door een driewerf herhaald *Hoezee! en vivat het Vaderland en de Vryheid!* (*).

Van het bestel op deeze Vloot, en verder aangebouwde Lands Schepen gemaakt, zullen wy spreeken, wanneer wy tot de vermelding van de Zeevaart uit deezen Lande en de gesteldheid der Volkplantingen gekomen zyn. Genoeg hebben wy gezegd, om te doen zien, hoe het in dit Tydsgewrichte met de Land- en Zeemagt deezes Gemeenebests geschaapen stondt.

Algemeene Aanmerking de Zeemagt betreffende. Wy merken hier slegts aan, dat hoe erkend eene zaak het ware, aan den eenen kant, dat de *Fransche* Zeemagt, met welke de onze in veele gevallen veréénigd zou moeten werken, geheel geknakt was, en het daar grootlyks aan ervaarene Zee-opperhoofden mangelde; terwyl aan den anderen kant, niet gelochend

(*) *Decreeten der Provisioneele Rep. van Holland* 6 Aug. 1795. Eenigen tyd te vooren hadt de Afgevaardigde uit de *Beemster* ter Vergadering van *Holland* kennis gegeeven, dat de Vaderland- en Vryheidlievende Societeit aldaar, beslooten hadt, een Os, voor drie honderd Guldens gekogt, aan den Vice-Admiraal DE WINTER, ten dienste van de Schepelingen, te schenken; waarom de Societeit volmagt verzogt om hier van den Vice-Admiraal te verwittigen, en de noodige schikkingen op het derwaards brengen te maaken. Dit geschiedde, en werd van dit geschenk dankbaare melding in het Dagblad gemaakt. *Decr.* als boven 20 July 1795.

chend kon worden, dat *Engeland* volstrekt meester ter Zee was, zulks geen reden kon opleeveren om in dit stuk stil te zitten. 'Er konden gevallen ontstaan, en zy greepen, gelyk wy ter gepaste plaatze zullen toonen, met de daad plaats, dat, hoe zeer de *Engelschen* de zamenwerking van onze en der *Franschen* Zeemagt, verhinderden, elk deezer op zich zelven van weezenlyken dienst kon zyn. Schryvers, die wenken geeven, strekkende om deeze versterking der Zeemagt te wraaken, of zulks met ronde woorden doen, dunken ons, noch de betrekking in welke wy tot *Frankryk* stonden, noch de gesteldheid onzer eigene Landgenooten, in aanmerking te neemen. *Frankryk* drong 'er onophoudelyk sterk op aan; en zou het tegenwoordig Bestuur, zonder zich in het herstel van het Zeeweezen by uitstek te bevlytigen, ten dien dage zich den vloek der Landgenooten over 't algemeen, op den halze gelaaden hebben. Men kan de omstandigheden niet scheppen, zy laaten zich vinden. Het ontbrak onder de toenmaalige Landsbestuurders niet aan Mannen, die de veelvuldige zwaarigheden voor onze Zeemagt, hoe zeer ook naar 's Lands vermogen versterkt, inzagen, en de mogelyke uitkomst van alle die werkzaamheden berekenden; de mogelykheden van een voordeeligen uitslag lagen zy 'er tegen in de weegschaale; de noodzaaklykheid deedt dezelve overslaan. Dan het is niet zelden der menschen gewoonte, om de daaden naar derzelver uitkomst

XXV. BOEK. 1795. komst te beoordeelen. Dezelfde ondernemingen, bestuurd op dezelfde wyze, maar geëindigd door verschillende gevolgen, brengen verschillende oordeelen voort. Zy die hunne wenschen verkrygen, ontbreekt het niet aan bewonderaaren van hunne wysheid en moed; terwyl zy, die zich in hunne bedoelingen te leur gesteld vinden, niet zelden afgeschilderd worden als Lieden, die allen doorzigt derven, zo men het niet op gebrekkigheid van eenen anderen aart schuive. — Doch wy laaten af, hier over verder uit te weiden; dan moeten 'er dit nog byvoegen, 't welk geen bespiegeling, maar eene daadzaak is, dat hoe groot ook de verwarring, en de behoefte van allerlei aart, by de *Fransche* Zeemagt ware, men zich beÿlytigde om alles te herstellen. De Admiraal TRUGUET gaf des onze Afgezanten te *Parys* alle verzekering, terwyl zy niet nalieten aldaar verslag te doen van de ongelooflyke werkzaamheid, om dat gedeelte van 's Lands Magt, uit het diep verval op te beuren, en van de onderscheidene opofferingen, door het opbrengen van Penningen, ten dien belangryken einde gedaan (*).

(*) *Brief van* BLAUW *en* MEYER *aan* QUARLES 5 Oct. 1795. MSS.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

Land-

*

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Pourtrait van S. IP. WISELIUS, tegen over . . . . bl. 46.

Het Pourtrait van K. HOVENS over bl. 198.

Het Pourtrait van J. W. DE WINTER over bl. 314.

